

**Antididagma, seu, Christianae et Catholicae religionis per
reuerend. & illust. d[omi]nos canonicos Metropolitanae
Ecclesiae Colonien[sis]. propugnatio**

<https://hdl.handle.net/1874/432354>

ANTIDI

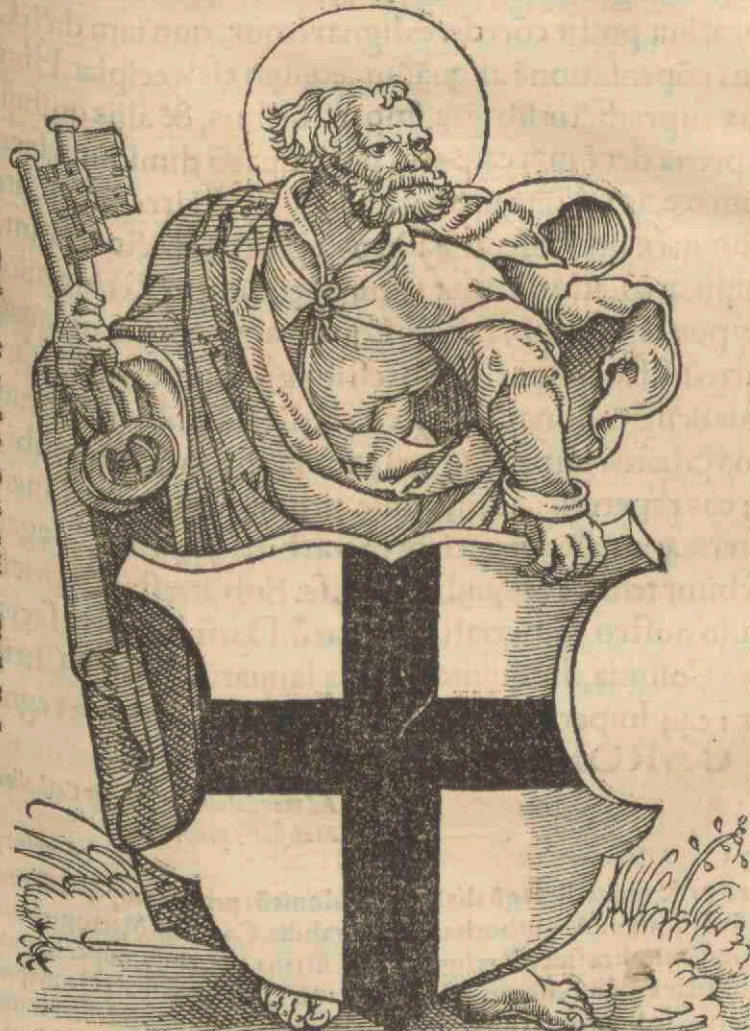
DAGMA, SEV CHRISTIANÆ ET CATHOLICÆ RELIGIONIS

per Reuerend. & Illust. dños Canonicos Metropolitanæ ecclesiæ Colonien. propugnatio, aduersus librum quendam uniuersis Ordinibus seu Statibus Dicecesis eiusdem nuper Bonnæ titulo Reformationis exhibitum, ac postea (mutatis quibusdam) Consultoriæ deliberationis nomine impressum.

SENTENTIA ITEM DELECTORVM

per Venerabile Capitulum Ecclesiæ Colonienfis, de uocatione Martini Buceri.

Simon, ecce faranas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos, Lucæ 22.

Parati semp ad satisfacti- onem omni- poscenti uos rationem, de ea que in uobis est fide & spe, sed cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam, ut in eo quod detrahunt uobis confidantur. 2. Pet. 3.

Sunt quedam difficilia intellectu, que indocti & instabiles deprauant, ad suam ipsorum perditionem. Vos igitur fratres, prescipientes, custodite, ne insipientium errore traditi excidatis a propria similitate. 2. Petri 3.

Ecclesia Dei niui, est columna & firmamentum ueritatis. 1. Timoth. 3.
Colonie apud Iasporem Gennepeum, ubi & prostant. Anno M. D. xliiij.
Cum Gratia & Priuilegio Casarea & Catholica Maiestatis.

Arolus quintus, Dei gratia Romanorū Imperator, semper Augustus. Hispaniæ, utriusq; Sicilia, Hierusalē, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatia, &c. rex. Archidux Austria, Dux Burgundia, Brabantia, Lutzenburgi & Gelria. Comes Habsburgi, Flandriæ, Tirollis, Zutphaniæ, &c. Notum facimus uniuersis, præsertim typographis omnibus & singulis, ubilibet locorum in sacro Imperio cōmorantibus, his nostris patentibus literis. Cū honorabiles & Docti Rector & Vniuersitas Ciuitatis nostræ Coloniensium nobis significarint, nostrum & Imperij fidelem lasparem Coloniensem dictæ Ciuitatis nostræ ciuē, Christianorum quorundam Catholicorum librorū, per ipsos Rectorem & uniuersitatem prius examinatorum, pro antiquæ ueræq; Christianæ nostræ fidei & religionis Catholicæ hæctenus laudabiliter obseruatæ, retentione, defensione, impressionem moliri, ipsumq; hoc præcipiti festinatione aliquanto cum detrimento attentasse. Atq; idcirco q̄ supplicissime orauerint, ut eidē Imperiale priuilegiū, ut nemo libros eosdem intra certum tēpus impri mere debeat aut possit cōcedere dignaremur, quo iam dicti Christiani sui conatus cōpensationē aliquā (ut æquum est) recipiat. Hinc præcipimus oībus supradictis librorū impressoribus, & alijs quibuscūq; sub multa & pœna decē marcarū auri puri, quarū dimidium sacri Imperij nostri Cameræ, ac reliqua medietas eidē laspari irremissibiliter exolutur. Volumusq; ut quoscunq; libros a p̄dictis Rectore & uniuersitate prius examinatos, idem laspar Gennepegus impresserit, nemo supradictorum typographorum, nec quisquam alius eorum nomine, intra biennium ab eiusdem lasparis impressione proxime sequens, imprimat, uendat, aut uenū exponat, sub pœna iā dicta, & librorū eorundē amissione: quos p̄dictus laspar p̄ se, uel per alium suo nomine, ubi, & apud quoscūq; eos repererit, autoritate propria, sine impedimento cuiuscunq; poterit apprehendere, eisq; pro arbitrio suo uti, & agere. In quo non censebitur temere aliquid cōmisisse. Sub attestatiōe præsentium litterarū, Sigillo nostro Imperiali signatarū. Datū in nostra sacriq; Imperij Ciuitate Colonia, die quintadecima Ianuarij. Anno a Christi dñi n̄i natiuitate 1544. Imperij nostri 24. & ceterorum nostrorū regnorum 29.

CAROLVS.

*Ad mandatum Cesareæ & Catholicæ
Majestatis proprium.*

Obernburger ss

Nos Rector & uniuersitas ḡnalis studij Coloniensium, profitemur & testamur, librum quendam nomine & autoritate Venerabilis Capituli Metropolitanæ Ecclesiæ Coloniensium, pro Catholica fide, & religione Christiana asserenda, nuper lingua Germanica impressum, plane dignū esse qui à multis legatur. Idcirco laspari Gennepeo typographo permisimus, dedimusq; facultatē, ut eundē in Latinā linguā fideliter translatur, Imperiali priuilegij autoritate, quod hic præmittitur, excudat. In quorum fidem & testimonium sigillum Vniuersitatis nostræ præsentibus duximus appendendum. Datū Coloniæ 20. Martij. Anno 1544.

INTERPRES AD LECTOREM.

Sæpe mecū admiratus sum Christiane & candide lector,
 qua impudentia hoīes quidā temerarij & futiles, ausint iā
 ingētes spes sibi polliceri, ut de noua religiōe constituēda,
 abolendis cærimonijs & traditiōibus Apostolicis, trāsfe-
 rendaq; Ecclesia Dei cogitent: p̄sertim cum nō ignorent
 Christi pollicitationē ad Ecclesiam suā, & non ad priuatum unūquenq;
 pertinere, Ecce ego uobiscū sum om̄ibus diebus usq; ad cōsummationē
 seculi. Et quod ad Petrū ait: *Ædificabo Ecclesiam meā, & portę inferi non*
p̄ualebunt aduersus eā. Amplius uero demiror, quod sibi persuaserunt in-
 satis esse, ut religionis uerę cultores ad ipsos tandē Turcarū metu, tanta est
 fiducia, concedant. Iam em̄ coeperunt de Anarchia nescio quid mustitare
 & spargere, detrectare superioribus obediētiam, sanctissima Imperatoris edi-
 cta, Darij Perse, qui idolum illud magnū adorare iubebat, Dioclecianiq;
 & Herculei, qui Christi nomē plane uolebāt extinctū, decretis assimilare,
 in sinu ridere Cæsarianę potentię (ut ipsi autumant) infirmitatē, p̄lagire
 iam animo crudele spectaculū, atq; ad ea q̄ sibi pollicentur futura p̄gestis-
 re, nempe in has angustias paulatim nos coactum iri, ut aut ad ipsos nobis
 confugiendū sit, aut, quod durius putant, imperiū ferendum Turcarum.
 Quę tam certa fiducia sibi p̄sumunt, ut hic librū a se in hanc rem editum,
 Vuaremūdum appellauerit: ille suū Danielis uoluerit esse uaticiniū. Quę
 cum sit res indignissima, quis non iure meretur, tantam istorū arrogantiam,
 stultamq; confidentiam? Quid em̄ uenit insanis istis in mētem? Si Deus pec-
 catis nostris iratus, Ecclesiam suā modo sicut olim Iudæos uellet castigare,
 ac punire etiam ob scelerum multitudinem. Quid? putant tot flagitiorum
 totq; sacrilegiorum incentores, se cū suis complicitibus ab hac clade immu-
 nes futuros? Non legerūt: Si hoc in uiridi, in arido quid fiet? Esto ut cor-
 rumpat, uisitetq; misericors Deus uirga æquitatis suę Ecclesiam, quam ha-
 ctenus elegit, instituit & fouit (Quos diligit em̄ castigat, & qui extra disci-
 plinam sunt, non sunt eius) abstineat autem ab hæreticis, quos dimittat in-
 gredi uias suas, sicut illos de quibus scriptum est: *Dimisi eos secundum de-*
sideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. Quid? arbitratur Ec-
 clesię filijs ab inspirante patre cœlesti defuturū consiliū bonum? adeoq;
 fungos esse, ut si (quod Deus auertat) necessitas ingrueret, qua uel descis-
 cendum ad sectarios, uel Turcico parēdum esset imperio, ignorēt quid in
 tanta ira, tantaq; perturbatione amplectendum sit, quidque fugiendum?
 Hæretici nos de suo ingenio metiuntur, quod facerent ipsi (quibus in pro-
 eliu est, subinde fidem suam pro utilitate præsentis uarie demutare) credūt
 nos quoque facturos. Atenim uehementer errant isti. Siquidem Catholici
 secundum orthodoxę fidei regulas se metiūtur, consiliaq; instituunt sua,
 a ij fidem

Matthæi. 28.

Matthæi. 16.

Danielis 6.

Ecclesiast. hist. lib. 8.

Luca 23.

Psalmo. 88.

Hebræ. 12.

Actorum 14.

Psalin. 80.

INTERPRES AD LECTOREM.

fidem habentes inuariabilem, semel constitutā & nunq̄ extinctam postea, sed hucusq̄ durantem. Proinde, si nobis (irato Deo) sit alterum faciendū, ubi utrunq̄ durum, acerbum & miserum sit:

Quamquam o si solitæ quicquam uirtutis adesset.

Ille mihi ante alios fortunatusq̄ laborum.

Egregiusq̄ animi, qui ne quid tale uideret,

Procubuit moriēs, & humum semel ore momordit.

Hoc facere præstitit, quod neq̄ sit intollerabile factu neq̄ impiū. Ut dominos feramus Turcas, nec impiū est, nec impossibile: ut autē ad sectarios concedamus, tam est pijs animis abominabile atq̄ impossibile q̄ impiū. Sic Hieremias in Babylonem ituros Iudæos hortabatur, nō ut impijs & sceleratis suæ stirpis acquiescerent, sed potius submitterent se potentie idolatrarum Chaldæorū. Seruitutem durissimā, libertati noxię, Patrię exilium, extraneos, fratribus prætulit. Hic mihi uideor frementes uidere hereticos, quod putem eos hac in re Turcis posthabendos. Bona uerba præcantur: sed quæso an uelint meliora? simplicissime q̄ fieri potest ueritatē, q̄ fucos non recipit, eloquor. Siquidem dicēda est ueritas, etiam si rumpatur orbis. Sed Euangeliū (inquiunt) tenemus, & Ecclesiam reformamus Dei. Hoc nemo ueterū hereticorum non dicebat olim. Ita Nouatus, Donatus, Arius, istis multo sanctiores hæretici: quippe qui res uerarent in faciē honestas, maiorisq̄ sanctitatis speciem q̄ teneret Ecclesia affectarent. Nouatus, peccantes post Baptismū, non recipiebat ad poenitentiam: isti recipiūt absq̄ poenitentia ulla. Donatus ad poenitentia publicam receptos ad Ecclesię ministeria non admittebat: isti admittunt etiam sceleratos & multis nominibus infames. Arius uerebatur asserere, qd non inuenisset in scripturis torquent. Quis illorum studia facile improbet? at isti, res sectantur infames, Sacerdotia uxoriosa, cōnubia incoesta, uotorū uiolationes, furta, rapinas, fraudes, sacrilegia, diuini cultus, om̄isq̄ pietatis cōculcationem: adeo nullam, egregij scilicet reformatores isti, neq̄ honestatis, neq̄ fidei, neque humani, neq̄ diuini iuris habent rationē, fas & nefas nullo putāt discrimine disiuncta. Forsan opinetur aliquis, non tñ æquandos aut posthabendos Turcis, qbus Christus est ignotus, atq̄ adeo tanq̄ uicionires Ecclesię sticę confessioni, rebus nostris magis q̄ Turcas conducere. Ergone cōmunicabimus fidei, quæ Ecclesię censura toties dānata est? iūgemur eis quibus non licet dicere Aue? ad istos trāsibimus, quos iubet Apostolica uox deuitare? Perniciosior est hostis domesticus unus, quouis extraneo, occultus manifesto: a fratribus falsis maius semper imminet periculū, uisu, lingua, gestu, totoq̄ corpore nocent: nihil est em̄ in eis quod non sit cōtagiosum, mens mala, malus animus, mala organa omnia. Ab hoste manifesto cauere licet, ab occulto non item. Multos habet Ecclesia Christi aduersarios, quibus affligi, premi & cruciari ceu flagellis quibusdā potest: absit autē ut sui admittat corruptiōem, ut a fide sua ad ullam degeneret heresim.

Non

INTERPRES AD LECTOREM.

Non moueat quenq̄ quod multi Principes, multæ ciuitates egregiæ, præclare respub. aduersarios receperunt: fraudibus circūuenti sunt & seducti, toxicum & cōtagionem admiserunt, & non mirū si tabe defluant. & tamē sunt inter eos plures adhuc boni q̄ mali, plures qui doleāt, ingemiscant, tristiciq̄ animo uelut in Babylone exilium ferre cogantur, quos spiritu suo consolatur ille qui semper adest mœstis corde: & olim aliquando emergent. Quid autē si Reges, si Principes, si Vrbes, si multum terrarum hæreticis forte permiscerentur? Quondam tota Germania seruiuit idolis, & tamē alibi fuit Ecclesia. An putabit quisquā Saxoniam in Hierosolymas, & Syon in Vuitenbergā cōuersas, quia de Syon exiit lex, & uerbum dñi de Hierusalem? Prohpudor ita dementatos homines. Cæterū incipiunt passim Ecclesiæ nomine se uēditare, scilicet purpura Symiam, Asinum Leonis ornant exuuijs. Ecclesiæ (inquiunt) nostræ. Sed bene quod distinguunt, quod suas appellant, prius em̄ ex demonio angelum, q̄ ex istis Ecclesiam Dei, quæ unica est conficies. Illa fuit semper, mansit semp, semperq̄ durabit. nec poterunt aduersus eam ne inferorum quidem portæ præualere. Si extitit semp nullo inelusa modio, si ab extremis terrarū usq̄ ad extrema resplenduit, quēnā ipsa sit ignorari non potest: quis ignoret enim quod & semp & ubique fuit, quod Ethnici, Iudæi & hæretici tanto molimine oppugnarunt, & nunq̄ expugnare potuerunt? Dicant hoc de suis aduersarij si possunt Ecclesijs. Imo (inquiēs) dicunt se ueterem Ecclesiam retinere. Pape retinere: meras nugas. Quot sunt enim anni, quando primū cœperunt dogmatizare, conuenticula sibi & Synagogam colligere: nō sane ita multū. Agitur iam annus uigessimus septimus, quod cœperūt Ecclesiā exire, errare, querere, palpitare, & auscultare, passim dicentibus: Ecce hic est Christus, & alijs contra: Ecce ibi est. imo eisdem sæpe doctoribus uelut a lethargo in lethargū demersis, & somnijs somnia mutantibus, prius hic, deinde illic, aut istic est, de uno ore, eadēq̄ lingua tam dissona sonantibus: & tales dicunt se ueterem Ecclesiā retinere? O male retentam Ecclesiam, si non aliter retinetur. Quis ante istos talia in Ecclesia unquam audiuit? Antea quieta erant omnia, omnia pacifica: nec audiebatur uspiam hæretica contentio. Quis enim nisi Iudæus aut Turca ante ætatē præsentem aliquando in cogitationem admisit, quæ de corpore & sanguine Christi, De Baptismo, de Pœnitentia, de Sacerdotio, de Sacrosanctis Christi & Ecclesiæ Sacramentis constituunt isti? Quis nomen professus Christianum de peccatis & eorum remissione ac reliquijs, de operibus bonis & merito eorūdem, de uotorū uiolatione, de nuptijs Monachorū & monacharū, de cōiugio & digamia sacerdotū, de sanctorū intercessiōe, de Imaginibus, de cærimonijs Ecclesiasticis & cultu diuino, sensit aliquādo, quæ isti blasphemis expirāt faucibus? Ethnicismū uerius & Lapithas & Centauros q̄ ueteris Ecclesiæ morē retinuerunt.

Esaiæ 2.

Matth. 16.

Luce 8.

Psal. 128.

Marc. 13.

INTERPRES AD LECTOREM.

nuerunt. Retinetur quod traditione acceptum seruator: quis autem talia
 maiorum nostrorum ante istos tradidit, ut potuerint quasi per manus &
 successionē accepisse? Si nemo: quomodo quod nemo tradidit, quod nullo
 quam fuit, retinent? Quis non indignetur sine omni pudore mentientibus,
 nisi ostendant Catholicam Ecclesiam ita semper credidisse, docuisse & se-
 rie continua tradidisse? Si non possunt autem hoc demonstrare, cessent prius
 obstrepere mentibus, cessent innocuæ plebi uenenum aspidum, quod sub
 labijs gestant, instillare, grassari cessent, & tam licenter animas hominum
 trucidare. Aut igitur dæmonijs agitati, commenti sunt hæc sua dogmata,
 aut a damnatis, execratis, sepultis, infamibusq; hæreticis, quos ab orco res-
 uocant, mutuo acceperunt: neutrum istorum a uero abhorret. Nā & Mele-
 salianos & Helchefaitas, totos uero Aerios, Vigilantios, Xenaias, & alios
 plurimos hæreticos, mille & amplius animis sepultos, ab inferis resuscita-
 runt. Iam tempore multo floruerat tota Ecclesia Dei, pace & tranquillitate
 te gaudens, eratq; tota labij unius & sermonum eorundem, quousq; per
 istos diuideretur, spiritu cooperante malo in sectas uarias, quam in unitate
 ganteis instaurare conatibus; quo labore adhuc sudant, sed dispari studio.
 Quoti enim inter se consentiunt? & quoties non mutarunt suam quisque
 sententiam? quod ædificant hodie, cras destruunt: hodie lapidem locant in
 fundamentum, cementoque confirmant, quem postero die eruunt & con-
 terunt. Ubique reuocationes, emendationes, noui scetus, alia atque alia,
 quoties noua sententia placet assertiones, alius deturbat alium, confusio
 confusio permiscetur, atque interim scinditur incertum studia in con-
 traria uulgi: nec adhuc cernimus aliud. Et quis nisi mente captus dicat
 istiusmodi artifices reædificare Ecclesiam Dei? quibus omnia incerta,
 fluxa, instabilia, contraria: quibus nulla dogmatum constantia, nulla ani-
 morum consensio, nisi forsitan in hoc solo, quod ab Ecclesia, quidlibet etiā
 docerent aut crederent, uoluerunt dissentire. Vide autem mihi Ecclesiam
 fundatam super firmam petram, nunquam de statione sua motam, que si-
 dem suam nunquam neque deseruit, neque mutauit. Non cessit tyrannorū
 uiolentiæ, non hæreticorum uersutis machinationibus, semper solida, sem-
 per stabilita, semper constans in sententia. Possem autem hic sexcentas enu-
 merare hominum istorum contradictiones. At quam mutauit unquam
 Ecclesia fidei doctrinam? Si nunquam mutauit, uentosa est & stulta spes
 uestra Hæretici, qui a sententia ipsam inclinare contenditis. Christus Eccle-
 siæ suæ rector, gubernaculum inter undas tenet ueritatis, quod nunquam
 de manu sua deposuit. Iam mille quingenti anni prætereunt quod oppu-
 gnatur, quod nauigat in mari: nec dabitis uel momentum quo non caput
 extulit undis. & que tam diu stetit, per uos sternet? per uos demergetur?
 Scilicet, uos Christo fortiores? diripietis domum eius Ecclesiam? uasa
 eius,

psalm. 13.
Roman. 3.

Gen. 11.

Matthæi 7.

INTERPRES AD LECTOREM.

eius, sacramenta eius, familiam eius: Vos portis inferi potentiores: aduersus Ecclesiam præualebitis: Persuasio hæc non est a Deo, nec ab homine quidem: stultum est meditari quod nulla efficitur potentia. Accedant uobis licet Principes & Satrapæ, & quotquot amorem ueritatis non receperunt, Ecclesia quæ fuit, manebit semper. Hic transibit, & ille, etiam si supra cedros libani fuerit exaltatus, relicto infami apud posteritatem nomine: Ecclesia fidelium non transibit. Verbum uestrum dispergetur in auras, legetur olim inter damnatos hæreticos: Verbum autem Domini, & ueritas eius, manebit in æternū. Cæterum quod gloriantur illi ipsi Ecclesiæ hostes, iam se rapuisse prædam magnā ab Ecclesia: prohdolor nimium uerum est. Inuenerunt enim plurimos facientes quod solent filij mali, quibus sunt inuisi parentes. Cum in eisipsis sit deprauatæ mentis uicium, auscultant criminatoribus qui culpam omnem parentibus imputant, quos faciunt magnorum criminum reos, & ad defectionem strenue hortantur. Ita sunt quibus inueterato quodā fastidio inuisum est quicquid pene facit & seruat mater Ecclesia: quos aduersus ipsam concitare, non est operosum negotium. Non discunt enim nec legunt, nec audiunt quicquid libentius quàm hæreticorum calumnias: delectat audire criminationes matri suæ Ecclesiæ intentatas, nulla habita ueritatis aut falsitatis (ut de pietatis officijs, honestateque ac reuerentia si leamus) ratione. Delectat consonare cauillatoribus, oppugnare, insultare. Sed nos de talibus quid possumus aut constituere debemus aliud, quam quod Apostolus Christi grauissima censura pronunciat: Ex nobis (inquit) prodierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis. Si fuissent enim ueri Ecclesiæ filij, non tam esset eis a matre auersa uoluntas, non tam aspernarentur dedignarenturque audire eos qui matrem Ecclesiam ab iniurijs, a calumnijs uindicant: quin etiam quanto auscultant studio aduersarijs, tanto saltem matri aliquando auscultarent: neque ita statim, non expectata grauiori plurimorum sententia, aduersus matrem, quam nemo ab origine unquam potuit damnare, pro sua libidine suoque sensu, temere pronunciarent. Non præsumerent sibi tam audacem incōcessamque iudicandi auctoritatē. Non euerterēt tam subito altaria, sacramēta, exremonias, pietatis exercitia: non in tam altos suggestus statuerent idola sua, Prædicantes inquam suos, qui nouis subinde legibus & ritibus eos indies magis ac magis in miserā, horridam, barbarā, tam inhumanā quàm prophanā cogerēt seruitutē. Non itē facerent quod illi de quibus 2. Paralip. 24. memorabilis illa scribitur historia: Dereliquerūt templū dñi Dei patrū suorū, seruiērūtque lucis & sculptilibus: & facta est ira Dñi contra Iudam & Hierusalem, propter hoc peccatū. Mittebatque eis prophetas ut reuerterentur ad Dñm: quos Protestantes illi audire nolebant. Porro qua uenia digni erunt, quid

Lucæ 11
Matthæi 26

Psal. 36

Psal. 18

Lucæ 21

Psal. 116

1. Ioh. 2

INTERPRES AD LECTOREM.

prætexēt, qui cum Bacchantes istos contra Ecclesiam, quæ nos genuit,
 educauit & fouit, ab altis orchestris detonantes quotidie exaudiant,
 nullum omnino locum relinquunt, nec admittunt quidem eos qui des-
 fendant. An licet hæretice tantum prædicare, & non etiam Catholice?
 Aut alium Christum annunciant nouicij isti, quem nemo docuit prio-
 rum? Heu captiuitatem uerbi Dei. En ista est expectata uestra libertas.
 Ah dolo uaferrimorum hominum, qui ueritati uiam obstruxerunt: ah
 diaboli potentiam in filijs diffidentia, qui a seclis suos aduersus lucem,
 aduersus ueritatem, aduersus saluberrima ueræ illius matris præcepta
 & monita sic præmunuit, ut his etiam ad eos aditus nullus pateat. Sic
 aquæ uiuæ obturauit meatus omnes, ut nisi suas modo lacunas potare
 nesciant. Qui si aperirent saltem oculos, & aspectum ad ueram Eccle-
 siam conuerterent, priscamque pietatem, dignitatem, grauitatem &
 splendorem cultus diuini, Sacramentorum & Ecclesiasticarum cerimo-
 niarum, cum ridiculis & obscuris istis conferrent, non sane ita multum
 tribuerent corruptoribus istis, quin etiam uiderent cognoscerentque in
 quas formas, in quæ monstra degenerauerunt. In promptu quod sedu-
 ctoribus istis obijcerent, quoque confutarent insaniam eorū haberent.
 Arbitror autem affectum hunc quorundam animos non admodū in-
 cessere, quod iam definitum eis sit, nullo pacto ad Ecclesiam, a qua se-
 mel abalienati sunt redire, aut in ea permanere. Siue quod pertinaci quor-
 dam errore animi persuasum sibi habeant, nihil unquam in ecclesia res-
 ste institutum, adeoque nullam hæcenus fuisse ueram Dei Ecclesiam.
 Siue quod Ecclesiæ doctrinam, quæ est ueritas ipsa, metiantur ad cor-
 ruptibilem rerum naturam, quæ senio omnes marcescunt, credantque
 ad eum modum ueritatem quoque caducam, & iam senio confectam,
 posse mutari. Siue quod tam ueritas suapte natura acerba, quam anti-
 quitas longo usu fastidita, sua sponte eis displiceant, feranturque & res-
 tum nouarum cupiditate, & seuerioris disciplinæ odio, quo iugo mar-
 terno, metuque excusso liberius indulgere genio, uicijque & libidini
 operam dare liceat, in quæ alioqui plus satis propensi sunt homines.
 Ceterum quodcunque tandem aliorum animos permoueat, mihi sane ut
 quicquid libet aut delectat probare, pro lege sancire. Libet scortari &
 Veneri indulgere? uota quæ poterant obistere improbant & dissol-
 uunt: Sceleratos suos complexus honesto matrimonij uelamine, quan-
 quam natura repugnante, tegunt. Libet indulgere uentri, cutemque cu-
 rare? leges abrogant ieiuniorum, delectumque ciborum pro crimine dam-
 nant. Pudet sacerdoti qui absoluat confiteri peccata, quæ committere
 re nullus erat pudor? præcipiunt absoluere, licet nullum peccatum far-
 nendā censent, ob informationis utilitatem & necessitatem. Pulchre
sic se

INTERPRES AD LECTOREM.

sic seipfos, utpote sapiētes, nulliusq; informatiōis indigos, ab hac sarcina li-
 berāt, quam simplicissimis quibusq; sua tyrannide exagitandis reseruant.
 Molestum est poenitentiae operibus satisfacere: satisfactionem omnē pro-
 scribūt. In Christi meritum (inquiunt) peccant, qui satisfacere uolunt. Nō
 libet secundum Ecclesiasticas sanctorum Patrum regulas uiuere, sed pro
 arbitrio potius: illas dicunt esse Iudaismum. Quem uero tanta fulmina ab
 operibus bonis non deterreant: Cupiunt uiuere de alieno: de bonis Eccle-
 siarum inuadendis cogitāt. Vident autem hoc fieri non posse, Ordine Cle-
 ricorum, Sacerdotio, caeremonijs Ecclesiasticis, cultu diuino, Missæq; sa-
 crificio in Ecclesia durātibus: hæc primum necessario auferenda, hic ergo
 totis insurgunt uiribus, dicūt esse idololomaniam, & cultus impios, & fal-
 sos. Sed o Deus, q̄ misere, quamq; frustra mendicant hinc illinc argumen-
 ta, quo perfidiæ tantæ colorem aliquem inducant: metuunt ne pijs mentis
 bus causam suam parum commendent. certum est em̄ eos nemini persua-
 dere posse, nisi ei forte qui ultro decreuit ipsis consentire. Quidam eorum
 de una fidelia omnes parietes dealbat, cui nihil frequētius est in ore, quam,
 frustra me colunt mandatis hominum. hæc scilicet sicut Numæ Pompilij
 inuēta. Egregios Christianæ religiōis uindices. Sic cogunt Christū dama-
 nare pietatem, qua nullus alius, sed ipsemet colitur. Utinam parcerent sal-
 tem uerbo Dei, quo tam fœde abutunt, quo tegunt & uelant infandas ne-
 quitias suas, Sed hoc est quod toties cantant: Beati quorum tecta sunt pec-
 cata: melius enim rebus sacris & uerbo Dei teguntur. Magna molis est &
 bene fundata cultus diuinus, nec paruis arietibus concutit, sed qd machi-
 nis nō cedit, militari stratagemate, scrobibus subruendum est: idcirco sus-
 fodiūt animos hominum magnis cupiditatibus. Quod leges Principibus
 non permittunt, dicunt isti ad eorum pertinere officium, abrogare cultus
 sua sententia impios, opes & redditus Ecclesiasticos (secundum leges quas
 ipsi præscribant) dispensare. hoc quomodo Principibus non arrideat? Ius
 bene conferre partem in Scholas: quo faciant etiam plebeis spem aliquam.
 An nō sunt istæ pulchræ illecebræ? Nec interim obliuiscuntur sui: nam &
 Mathematicis uolunt dari partem, & iudicibus ac inspectoribus, quo ha-
 beant sumptus itineris, & ædificia necessaria tueri possint. Omnis (inqui-
 unt) gubernatio, quāuis parua, sumptuosa est. Sciunt item non nisi legibus
 dissolutis hæc posse inuadi, quæ illicita quæq; coercent: sed huic obstacu-
 lo medentur protestatione contra leges & potestatem a Deo ordinatam.
 Res immanis & licentiosa est protestatio: quid enim nō permittit? sed ma-
 le tegit. Ita hoīes belli & suaues uirtutes in uicia, & uicia in uirtutes trans-
 formant. hoc est nouum & uere nouum eorum Euangelium: a Christo, ab
 Apostolis, a sanctis Patribus, ab Ecclesia Dei tam remotum, tamq; alie-
 num, quam distat coelum a terra. Sed ughait Propheta, qui dicunt bonum
 malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras,
 ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum, qui sapientes estis in oca-
 lis uestris, & coram uobismetipsis prudentes.

*Philippus in Dante
lcm.*

Quod

INTERPRES AD LECTOREM.

Quod autem uociferantur apud indoctā & rudem plebē de impijs in Ecclesia cultibus & idololomania, quādo, & quibus in rebus ab Ecclesia receptis probabuntur clamores sunt & fumi, quos falsitatis arguit, cū res ipsa, tū scriptura sacra, ueterūq; Patrum traditio ab Apostolorum tēpore ad nos usq; in Ecclesia retenta: quod huius Antididagmatis lectiōe facile fiet cuius uis comperitū. Liceat mihi ex animi sententia, quod uerū est liberrime fateri: Si probabili aliqua ratione, si uel mediocribus argumentis, si scripturæ sacrae indubitata autoritate, quidpiam eorū quæ iactitant possent efficere, cederem statim, & ne ad horā quidem sinerē me in contubernio nostrorū retineri. At nunc quid uideo apud istos, nisi meras nugas? & utinā nugas tantū: uideo nequissimas imposturas, scripturæ sacrae detorsionē, sanctorum Patrū scripta deprauari, declamatiōes rhetoricas magis quā Christianas, Sycophantias, calūniarū aceruos, nihil aut tam piū, tam solidū, tam constitutum ratione, uel scripturarū aut Patrū autoritate, ut ei recta conscientia acquiescere possim: super quo Deū testem inuoco in animam meā, quia non mētor. Quid igitur uolunt, ut sufficiat nobis, ipsos pronūciasse tantū & definiuisse, licet nihil recte probēt? Scilicet, Philippus dixit, ergo est: ita em̄ definiunt nonnunquā de suo cerebro, quasi ex Apollinis tripodē, suaq; dicta arbitrantur folijs Sybillinis certiora. Valeat hec ratio apud eos, qui idola ista tū non adorāt, & quibus suauis est panis mēdaci, Ego quando autoritatē sequi oportet, Christum sectabor & Ecclesiam eius, auscultabo beatissimis Apostolis, sanctis Martyribus, Patribusq; antiquis & orthodoxis, qui hactenus Ecclesiā Dei docuerunt uerbum uitæ, moribusq; instituerunt. Arbitror autē hoc uere Christianū esse, & unumquēq; bene decere. Proinde, quisquis hūc librū, e scripturis sacrosanctis, Cōcilijs itē generalibus, maiorū nostrorū spiritu sctō edoctor, & sanctis ueteris Ecclesie Patribus fideliter excerptū, es lecturus, si Christiano es animo, si putas te nō esse ex illorū numero, de quibus Apostolus uaticinatus est, Erit tēpus cū sanā doctinam nō sustinebunt hoīes, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi Magistros prurientes auribus, & a ueritate quidem audiūt auertēt, ad fabulas aut conuertētur. lege & cognosce qualia & a quibus dicant, rerum tecum expende magnitudinē: agitur em̄ hic non de mediocribus, sed de rebus maximis & serijs, imo de salute tua: ne putes (quod isti) ludum aut nullius momenti esse pronūciare de sacris, aut cuius liceat re, ut quicquid in buccā uenit statim pronūciet. Reuolue animo quod in psalmis dicit: Nolite extollere in altū cornu uestrū, nolite loqui aduersus Deum iniquitatē: quia neq; ab Oriente, neq; ab Occidente, neq; a desertis montibus, quoniā Deus iudex est. Videbis hoc libro Christianæ & orthodoxæ fidei stabilitatē, & nullis discordijs labefactatā unitatem, immutabilitatēq; uidebis omniū seculorū & locorū consensum, uidebis quid olim, quid media grate, & quid postrema hac crediderit & credat Ecclesia Dei, cognosces q; congruant p̄sentia p̄teritis, nec aliter doceri modo q; olim, nec nouas tradi institutiōes, sed ueteres retentas (atq; o utinā sic implerent operis

2 Corinth. 1.
Galat. 1.

Proverb. 20.

2. Timoth. 4.

Psalm. 74

INTERPRES AD LECTOREM.

opibus uti in doctrina retinent) nihil nostrū, sed oīa antiquorū. Cōtra aut uidebis oīa in hereticis diuersa. Et quidē in p̄fatiōe libri audies q̄ breui tēporis spacio authores eius ipsum cōgesserūt, unde cōiungere potes, quāta occurrat, uolēti ecclesie & fidei catholicę causam tueri, defensionis & armorū copia, simulq̄ uelut ex unguibus leonē dijudicabis, q̄ copiose & uberrim fuerāt illi negociū hoc defensuri (si p̄ tēpus licuisset) q̄ tāta tā subito. Interim tñ abusus nullos, aut priuatorū hominū uicia, q̄ Ecclesia nunq̄ probauit, nunq̄ etiā non detestat, defendimus. Iā si pateretur, dignis encomijs celebrarem eos, quibus in hoc opere debentur primæ, sed uolunt soli, cui operam suā commendarūt, placere Deo, & seculum istud latere. Quo cōsilio & ego, nulla ambitione, nulla spe premij, nulloq̄ priuato cōmodo, tñ studio glorię Dei, propter cōmunem piorū hominū utilitatem, uerti librū illū e lingua Germanicā in Latinā: quo possit usui esse etiam illis qui Germanice nō norūt. Indignū arbitrabar ut Germanice tantū legeretur, nec uidebam aliū q̄ hoc negocij uoluisset in se suscipere. Præstiti aut id ipsum intra dies circiter uiginti & unum, rapiente typographo impolitam translationē statim ubi quid uersum erat, per folia ad p̄glū: excipiebat aut ab ore sicuti absq̄ ulla p̄cedēte meditatione pronuntiabatur, scriptor quidam celerrimus, tā raptim, ut uocē scribendo nonnunq̄ præire uideretur, atq̄ ita factum est, ut non potuerint priora posterioribus, aut conuersim hæc illis conferri. Politior exisset & emaculatio, si licuisset reuiderē, & quid quibus uerbis commodissime redderetur expendere. Nunquam ante hac eiusce rei periculum feceram, alioqui felicius miror iq̄ forsan labore absoluissē. Proinde candidum Lectorem oro, ut has nostras primitias, seu quicquid est operę boni consulat, & erratis nimia festinatione donet ueniam, cogitetq̄ secum quoties mihi intērim ad authores ipsos qui citantur recurrendum fuerit, quærendus locus, conferenda lectio: ubi repperi ad uerbum translata, ipsa sanctorū uerba reposui: sicubi uero non uerba, sed sentētia reddita fuisset, quatenus licuit ad eandem sententiam reddendam Patrum uerbis loquutus sum. Si Christianus es Lector, res ipsas, non uerba inculta tecū cogita: hæreticorum malorumq̄ hominum iudicia nihil moror. Vale,
& breui plura a nobis adiuuante Dei gratia expecta.

Præfa

PRÆFATIO AD CHRISTIANVM ET CATHOLICVM Lectorem.

Vanq̄ non dubitemus Catholicum quenq̄ & Dei timentem Christianum hominem, beneuola Antididagmatis huius lectione, quod a uiris pijs & doctis magna festinatione ordinari curauimus & congeri, sufficienter intellecturum, assequuturumq̄, quibus causis urgentibus & inuitabilibus ad hanc publicationem, qua alioqui, si præterire licuisset, multo certe libentius abstinuissimus, impulsus fuerimus & coacti, aduersus librũ quẽdam nuperrime Anno 1543. nomine Reuerendiss. in Christo p̄ris & domini dñi Hermanni, Archiepiscopi Colonien̄, principis Electoris, & dñi n̄ri clementiss. Bonnæ lingua Germanica impressum, cui titulus est: Consultatio, quomodo Reformatio aliqua fundata in doctrina, usu sanctorum sacramentorum, cura animarum, & cæterorum Ecclesiæ ministeriorum, usq̄ ad uniuersalem aliquam ordinationem, apud eos, quorum animarum cura suæ clementiæ demandata est, sit instituenda. Ne tamen alius quispiam non lecto hoc libro nostro rerũ quę aguntur ignarus, miretur, aut forte aliud q̄ res est suspicetur, uisum nobis fuit expedire, ut earum quasdam, præcipuas præsertim, hic indicarem.

Omnibus, uti nos arbitramur, harum partium incolis probe notum est, quod clementiss. princeps noster ante annos aliquot, nempe Anno Domini 1536. præsentibus Celsitudinis suæ Coadiutore, suorũq̄ Suffraganeorum Leodien̄. Traiecten̄. Monasterien̄. Osnaburgen̄. & Minsteren̄. qui ad hoc uocati erant Legatis & Commissarijs: Nobis quoque, tanq̄ Ecclesiæ Metropolitanæ Capitularibus, & Prælatibus deniq̄ omniaciale Conciliũ in hac Metropoli, sicut antiquis canonibus exigentibus facere oportebat, in persona propria celebrauerit, atq̄ in Concilio eodem nobiscum, una cum alijs Prælatibus, & uniuersalis Cleri Commissarijs, post diligentem necessariamq̄ consultationem super Reformatione quadam Christiana, quousq̄ eius legitimi in spiritualibus superioribus res melius aliquid ordinauerint, ineunda, concorditer cõcluserit. Quæ & sequente deinde anno 1538. clementia eius per pios, prudentes, doctos, longaq̄ consuetudine probatos Theologos, & alios uiros orthodoxos, Latina lingua concinnatam & digestam, sub Titulo: Canones Concilij prouincialis, sub Reuerendiss. in Christo patre, dño Hermanno, sanctæ Colonien̄. ecclesiæ Archiepiscopo &c. celebrati: quibus & Enchir. Ch̄ianæ institutiõis accessit, publicari palã & diuulgari fecit. Cũ

P R Æ F A T I O C A P I T V L I .

Cum aut nos, neque antea, neque postea abnuerimus unquam, quin potius optauerimus, Christianæ & Catholicæ reformationis instaurationem, statuendum plane censueramus, ut eiusmodi Christiana & orthodoxa Reformatio in Concilio prouinciali consensu unanimi conclusa publicataque, legitima uisitatione, id quod sua clementia in persona propria apud nos omnino primo faceret, alijque legitimis modis in effectum duraturamque executionem deduceretur. Indubitata uidelicet spe presumens, si eo modo progressus fieret, tale quoddam Christianæ Reformationis principium hic iaceret introducendum, quod nemo, ne aduersarij quidem, possent improbare, saltem ad Concilium usque generale, aut certe usque ad Cæsareæ Mæstatis, omnique totius sacri Imperij Germanicæ Nationis statu ordinacionem aliquam. At medio pro dolor tempore multo secius euenit. Acciuit enim clementissimus ille princeps, sine nostra, aut conscientia, aut uoluntate, Martinum Bucerum, una cum alijs plerisque alienis, & non probatis predicantibus, quorum pars maior sunt Apostatæ, seu desertores Monachi, quos Bonnæ & in alijs huius Diocesis Ciuitatibus ad predicandum præposuit: quo quidem nouitio eiusdem clementiss. principis nostri studio, statim cum nobis id ipsum innotuisset, ac deinceps in hodiernum usque diem sensimus nos plurimum grauari. Quamobrem etiam ad submissius scribendum, rescribendumque adducti fuimus, & rationes in uerbo Dei fundatas, easdemque ex antiquissimis ueterum Catholicorum & Christianorum Conciliorum Canonibus, ac sanctis Patribus, qui orthodoxam fidem nostram sui sanguinis effusione roborarunt, attulimus, quare ipsi soli, sine precedente nostro & eorum qui ex parte Catholicæ cõmunitatis huius Diocesis ad hoc pertinenti Concilio, non liceat Bucero aut eius farinae predicantes alios in hac Diocesi instituere, uel nouitatem aliquam contra uniuersalem Catholicæ Ecclesiæ traditionem presumere. Præter hoc quod Celsitud. suam ea de causa assiduis legationibus interpellari, & secundum rei exigentiam prolixè informari curauimus, cum exhibitioe multiplicium instructionum in scripturis, partim nostris, partim reliqui Cleri, celeberrimæque huius Vniuersitatis. In quibus tamen omnibus suæ clementiæ tanquam Archiepiscopo & principi nostro cum omni submissione, humilitateque iuimus obuiam, & secundum Apostoli doctrinam non increpuimus, sed ueluti seniore & patrem monuimus suppliciter. At uero cum hoc consilio nihil admodum profecissemus, tandem huiusmodi nostram grauam in omnibus interea temporis, tam omnino ordinum & statuum, quam delectorum Conuentibus habitis, palam & coram, orationibus & scriptis proposuimus, semper sperantes, semel tandem multiplicem huiusmodi & supplicem interpellationem nostram exaudientem, patrieque Ordinum animis excipiendam. Interim autem paucis ante nouissimum conuentum diebus, misit nobis sua Clem. uolumen quoddam utcumque magnum, lingua Germanica conscriptum, quod & Patrijs ordinibus in eodem postea conuentu exhibuit. Vbi cum nos iterato causæ magnitudinem, grauitatemque, ac circumstantias omnes mouissemus, exaggerassemusque, denique & supplicassetus, ne in tam arduo negotio postponere nos anteuertere, sed iustum temporis indulgeret spatium, quo tam longè excurrentem, & magnum librum, quantum necessitas

P R Æ F A T I O C A P I T V L I

poscit, relegere, expendere, & Christianis aliquibus, orthodoxisq; Theologis, ac prius doctisq; uiris ad examinandum tradere possemus: adiecta commonefactione eorum quæ in hoc negotio Cæsareæ Maiestatis, & Ordinum Imperij Recessus frequenter ipsi permetterent, non amplius q̄ duarum aut ad summum trium hebdomadarum spatium t̄p̄is uoluit cōcedere, intra quod ex aduerso si quid afferre uellemus, conficere, suæq; clem. & eis q̄s delecturæ se dicebat, deberemus exhibere. Quanc̄q; aut̄ præfinitum illud tēpus tali tantoq; negotio cōficiendo nimium fuerit breue, fecimus t̄m̄ interea q̄d̄ in nobis erat: librū perspeximus, probis, Christianis & catholicis uiris perspicendum tradidimus: offendimusq; eum talē, qui neque nostro, neq; illorū iudicio probandus acceptandus uideatur: ob causas quas in hoc nostro Antididagmate est cernere. Quod ipsum suę clement. tametsi nihil nobis adhuc de Delectis renunciaffet, trāsmisimus, additis simul literis, quarū exēplar infra reperies. Tradito aut̄ n̄ro Antididagmate, iam nihil minus expectabamus, q̄ ut clement. sua eo nō inspecto ac priusq̄ Delecti eū perlustrassent, Reformationisq; præfinitū aduerso cōtulissent, Reformationis eiusdē uolumen typis excudi, proferre, passimq; disp̄gi cōmitteret: præsertim cū clementiā eius nō celassemus quid super hac re sc̄tissimus d̄ns Papa Paulus tertius, & Cæsareæ Maiestas, nō semel nobis, idq; sequere mandassent: quorū exemplaria alii quot subnectemus. Et tamen idē ille clement. d̄ns noster memoratū hoc uolumen, posthabita nostra instantia & informatione, imo ne Delectis quidē perspecta, eorū qui pro sua libidine & arbitrio illud congesserāt, praua suggestionē persuasus, imprimi, & plurima exēplaria huc illuc, (uti nos accepimus) transmitti, passimq; disp̄gi fecit, ut iam plurimæ eius occasione nostris regionibus & seculis inauditæ nouationes aduersus Religionē nostrā, Bonnæ, Antoniaci, Lynsæ, Kempis, & alibi passim in Dicecesi, quo longius hoc amplius, posthabitis plurimis nostris supplicationibus, præsumantur. Ultra quæ om̄ia in Proemio impressi Reform. præfinitæ libri, inuenimus, authores eius clem. d̄no nostro præfuisse, quasi in Comitibus Imperialibus Ratisbonæ anno 1541. habitis, Cæsareæ Maiestatis, Legatiq; Pontificij autoritate præceptū sibi & commissum sit, Reformationē isthanc erigere, strenueq; in ea persistere, nec sinere quauis perturbatione aut impedimento se auocari: atque idcirco clement. principē n̄m, nimirum accepta informatione huiusmodi iam super doctrina institutioneq; in libro illo traditis, tanq̄ Archiepiscopū, Pastorē & animarū curatorē, secū deliberasse, constituissēq; ut sine ulla mora longiori proferantur in lucē. Quin sibi nullo pacto licere, ut propter quorumcunq; hominū cōmune aut priuatū iudicium, in gratiā cuiuscunq; uel ad horam differat, sed quod hac in re deliberatum est, quantacunq; diligentia poterit executioni cōmittere, promouere, tueriq; debeat & conseruare. Quemadmodum etiam forma libri illius non in morem Consultationis, sed præcepti digesta est.

Atqui

P R Æ F A T I O C A P I T V L I .

Atqui hic satis mirari non sufficimus, qua nā freti audacia libri istius commentatores cum suis complicibus, auli fuerint clementiss. principi nostro, pro certo suggerere, ad suam clementiam propter Cæsareꝝ Maiestatis, Legaticꝝ Pontificij mandatū pertinere, ut talismodi ordinationem, qualē liber ille describit, instituat: cum optime omnium scirent ijdem illi libri istius subornatores, articulos, quorum causa Ratisponæ descensum fuit ad colloquium, omnes suspensos fuisse adusqꝫ Concilium aliquod generale: quod si nō obtineretur, usqꝫ ad Nationale Concilium legitime conuocandum: utrisqꝫ uero successu carētibꝫ, ad generalem Imperij conuētum, ut recessus ille clementiss. principi nostro dilerte præceperit ne interea nouas res quicquam. Atqꝫ in eodem recessu Protestantibus etiam iniunctum fuisse, ne ultra conciliatos articulos progredierentur: ubi tamen liber ille nihilominus plurima docet ab articulis conciliatis multis modis discrepantia. Quodqꝫ idem ille Recessus, Prælati iniunxerit, non ut pro suo solius arbitrio, aut ex consilio aduētitorum non probatorum hominum quorumcunqꝫ, uerum ut inter se, & cum suis, quibus præsent, Christianā instaurationem Religionis meditentur: ita tamen, ut Augustano Recessui nulla in parte derogetur. Ac si quid forte inde disceptationis suboriretur, Cæsareꝝ Maiestatis declarationem in eo expectandam. Cum primis autē, ne Protestantes interea temporis quenquam ad se pelliceant, attrahant uel. Atqꝫ hæc omnia, ne pœna incidatur Processus iudicij Imperialis Cameræ, quo contra transgressores decretum sit uti. Quāobrem si clementiss. principi nostro constitutum erat secundum Recessum illum, præter & contra priorem suam Reformationem, nouo reformare modō, debuerat merito nobiscum, utpote suis (quos ueteres Canones iubent in huiusmodi negocijs in provincialibus, Episcopaliibusqꝫ Synodis ad consulendum & dijudicandum adhiberi) non cum externis, inexploratis, ac non probatis hominibus, cū eorum omniū, quæ nos idcirco exhibuimus abiectioe, res tātas tractare, nec aliter q̄ ad modū & formā Recessuū sacri Imperij. Verꝫ cum sententiæ cōtrariæ tandē persuasus acq̄iuerit, p̄ceperitqꝫ nō inspecta nra informatione & cōtradictione, conceptū istū Reforma. librū edere, pluriusqꝫ in locis p̄ hanc Diocesim p̄cedere ad eius executionē, potest unusquisqꝫ secū facile modo dijudicare, an nobis hæreditarijs Diocesanos huius dñis, primisqꝫ eius mēbris, licuerit ad hæc diutius subicere. Illaqꝫ q̄ nos una cū Theologis, & pijs doctisqꝫ uiris in libro illo deprehendimus non esse Chriana, Catholica, uniuersalibusqꝫ traditionibus conformia, silentio nro cōfirmare: maxime cū ad unūquenqꝫ in Christū credentē p̄tineat, etiā alias fidē, quā in corde gerit, si poscat necessitas, confiteri palā, dareqꝫ de ea oibus rationē. Quāto uero amplius nos eius faciēdi sumus debitores, quibus causarū taliū cognitio in hac Diocesi simul incūbit, quicqꝫ sumus redigendi Deo oīpotenti rationē, si nra negligentia Chriana & Catholica Religio in ijs rebus piculoso isto tēpore deficiat. Ut interim taceamus q̄ tantā sup̄nitatē neutri post Deū, necqꝫ spūali, necqꝫ seculari sup̄mo nro, superiori

PRÆFATIO CAPITVLI.

(Quod non semel, uti diximus, hac de causa urgētes suas literas ad nos dederūt,
 simulq; qd nos agere uelint & deceat p̄ceperunt) necq; ullis itē alijs quire
 mus excusare, p̄sertim nunc postq̄ cōperimus clementiss. principi nostro
 impressam opinionē, quasi nō debeat ad cuiuscūq; hoīs, siue cōmune, siue
 priuatū iudiciū, uel una differre hora diuulgationē. Cū de hoc multo aliter
 sacra scriptura, uetustissima Cōcilia, Patresq; ueteres nos doceant. Nēpe
 in cōtrouersis Religioīs nr̄æ negotijs, uniuersalis Cōcilij iudiciū expectans
 dum, atq; ubi inferiores, minoresue Ecclesiæ in erroneā forte opinionē in
 ciderint, causas ad superiores & maiores Ecclesiæ, ac tandē ad Cathedrā
 Apostolicā & Conciliū generale deferēdas. Nec ullas interea tēporis p̄sua
 mendas nouationes. Neq; em̄ Christū Apostolis suis gratis p̄posuisse Pe
 trū, eiq; principatū seu primatū cuiuslibet episcopi autoritatē lōge exupe
 rantē cōtulisse. Atq; insup̄ qd nostra taciturnitate multis forte p̄ijs, & reze
 ignaris huius Diceceleos incolis, tam sp̄ualis q̄ secularis status magnæ ofe
 fensionis & scādali (qd quāta diligentia possumus cauere debemus) p̄be
 remus causam, ne dicamus, qd forsā suspicari possent reliqui Dicece
 leos huius status, nisi hac informatione nr̄a p̄æoccuparent, nos sola disce
 ptandi libidine, sine causa ulla iusta contra clementiss. principē & dñm no
 strum uoluisse insurgere. Quod ipsum a nobis remotissimū profecto &
 fuit semp̄ & esse debuit. Quacūq; em̄ in re, hac tm̄ excepta, quæ honorē
 Dei, animarū salutē, profectū Diceceleos huius & interitū, nostrāq; con
 scientiā concernit, memorato clementiss. principi nr̄o humili obsequio, ser
 uitio, bñuolentiāq; gratificari possemus, semper utiq; & propēssimz stu
 deremus: p̄sertim cū non ignoremus errorē istū nō ab ipso principe, opti
 mo sane uiro, sed ab externis, qui nos nō æqua, nec fida mēte prosequunt,
 defluere. Quibus, ut apparet, p̄inde est, qualecūq; dent cōsiliū, modo pro
 posito eorū cōducat. Quod ipsum uel hinc elicit, qd noīe clementiss. principis
 nostri in p̄monitione & mandato, cōtra errorē Anabaptistarū. fol. 75.
 libri illius, Cæsareæ Maiestatis edictū aduersus Anabaptistas, ut minimū
 in tribus partibus, nō sine magna peruicacia, temeritateq; abrogarunt. Pri
 mum ubi Præfectum simul cū prædicante ordinant inquisitorem & exa
 minatorē huius, sicut & aliorum hæresum: cū Cæsareæ Maiestatis Edic
 ctū inquisitionem huiusmodi spiritali tantum iudici commēdet. Deinde
 quādo Anabaptistas quoslibet sine differentia ulla donant ueniam: ubi Im
 periale edictum mali tanti incentoribus, nullum faciat ueniam locum. Ac
 tertio demum, quod pertinaces in errore, relegant alio ubi exulent: cū edic
 ctū illud disertis & expressis uerbis uetet quenquam ob causas inibi per
 missas donatū ueniam, alio mitti aut relegari. Vnde non difficile est cernere
 quid homines isti si non prohibeantur, aut longiori, sicut hætenus factum
 est, patientia, detur nequitiae illorum perfidiae locus ulterior, p̄sumptus
 ri sibi sint & molituri. Hinc uidet quilibet, quæ tam indeclinabilis necessi
 tas nos impulerit, coegeritque ad defensionis fidei nostræ publicationem.

Licet

P R Æ F A T I O C A P I T V L I

Licet sane nobis, ipsa ueritate teste, sanctissime asseuerare, nos in negotiis istis, ne cogitasse quidem, multo minus praesumpsisse, ut clementiss. principē nostrum nequaquam inuaderemus, tantum aberat ut aut dehonore stare, aut contumelia uouerimus aliquatenus afficere: Sed consiliū nostrum fuit, tantum in lucem edere latens illud uenenum, quod auctores isti tam splendidis, tamque mellitis (& quae si fieri posset corrūperēt etiam electos) uerbis, ornatum propinant, quo Dioecesis huius cuiusuis status incolas, quātum ex nobis ipsis, aut accepta informatione pro captu nostro assequimur, fideliter praemoneremus, ab his, quae Christianae doctrinae, catholicaeque Ecclesiae traditioni aduersant, uidelicet quonemo nostra negligentia seducatur, possimusque sanctae sede Apostolicae, Caesariae Maiestati, omnibusque quorum retulerit, necessitate exigente testatam facere obedientiam nostram. Ceterum, cum spacium nobis initio ad Assertionem nostram, contra librum illum concinnandam, uix egre concessum, pro negotij magnitudine nimis fuerit angustum, Reformationisque illius auctores librum suum interea multis in locis mutauerint, transposuerint quaedam, alia auxerint, sustulerintque nonnihil: eum denique sic mutatum, impressum, & Bonnae editum librū nunc prius ante paucos ab hinc dies consequuti simus, ut uix potuerimus Assertionem nostram, sicut res postulat, illius instar interea mutare, suaque loco e regione statuere, & uel augere uel demere aliquid, ubi stationem ipsi aut peruertissent aut deseruissent. Obsecramus, ubi decet, unumquemque per dominū nostrum Iesum Christum, cuius causa agitur, ut si quid in hoc nostro Antididagmate, quo simul & catholica asserere, & aduersa refellere aggressi sumus, in tanta festinatione non animaduersum plus minusue dictum (qualia proculdubio plurima depræhendi in eo poterunt) fuerit, eiusmodi nobis, qui Christiano & pio zelo rem fideliter actam cupimus, non male imputet, sed quicquid eius est boni consulere uelit: siquidem Theologi & Doctores nostri affirmarunt nobis, nisi tempus ipsis defuisset, uoluisse haec omnia exactius, copiosius, clariusque demonstrare, aliosque longe plures quos praeterea liber ille continet, quique doctos uiros latere non possunt errores & ineptias, indicare: quod & se facturos, si res poscat, ultro & absque ulla detrectatione negocij pollicentur. Nos tamen simul cum illis multo melius speramus clementiss. principē nostrū, sicut in Peroratione procerum sui affirmat se facturū, hanc nostrā Assertionē animo tam beneuolo, clementisque suscepturū, & boni adeo consulturum, talemque adhibiturū curam, ut necessitas plura mouendi nulla fiat reliqua. Maxime ubi Celsit. ipsius comperit, auctores libri cum uoce magna clamitent aliud fere nihil, quam Scriptura, Scriptura, Scripturis ipsis tam nudos, tamque innumerabiles inducere nouationes, pro sua tantū libidine, humanaque opinione, neque Scripturae sacrae, neque Concilijs uetustissimis, neque itē sanctis Patribus consentaneas, quoniam magis contrarias: quibus certe catholicus quisque se grauari non

EPISTOLÆ CÆSARIS.

Petimus postremo, ne cui displiceat hoc nostrum necessitate extortū ministerium, sed quatenus conseruandæ tuendæq; Religioni nostræ Christianæ conducet fideliter promoueat. Quod nobis ut erga omnes sicuti decet, promereamur, referamusq; incumbit.

Capitulum Metropolitanæ Ecclesiæ Coloniensis.

PRIOR EPISTOLA AD CLERVM COLONIENSEM.

Carolus Dei gratia Romanorū Imperator, semp Augustus &c. Honorabilibus, Deuotis, nobis dilectis, Præpositis, Decanis & Capitulis Maioris & aliorum Collegiorum, Abbatibus, Prioribus, Conuentibus, totiq; Clero Ciuitatis Coloniens. Honorabilibus, Deuotis, Dilectis; Accepimus, prædicatores quosdā & alios plebosq; nouæ religioni addictos & adhærētes, uarijs contēdisse modis, atq; adhuc cōtendere quo uos, & reliquū ciuitatis Coloniens. Clerū, ab antiqua Nostra Vera & Christiana Religione auerāt, nouæq; suæ religioni cōiungāt: Quibus tñ hucusq; locum non feceritis, sed (uti æquum est) obstiteritis, ac uos in hoc ipso Christiana ne omnino & probe gessisse, & adhuc quotidie gerere. Qua sane perseuerantia uestra, & exhibitione plane Christiana, clementis omnino complacentiæ plurimū concepimus, & audiimusq; hoc de uobis singulari cum gratia & gaudio. Quare clementissimo à uobis studio petimus, ut constanter & sedulo cœpta prosequamini, nec uos ullatenus ab infirmitate finatis abduci, aut ad nouationes ullas permoueri. Deuinctos quoq; uobis, & inductis ad hoc & adstringatis, ut & ipsi similiter constantes maneat & perseuerent: uosque in hoc ita exhibeatis, sicut de uobis omnino nobis pollicemur. Ita demum experiemini, nos Imperatorem fore uobis clementissimū. uolumusq; uos & totum Clerum clementi profus memoria prosequi, & nobis habere commendatos: id quod omnino de nobis polliceri potestis. Datum Moguntia, octaua die mēsis Augusti, Anno Dñi M.D. xliij. Imperij uero nostri xxiiij.

CAROLVS.

Ad mandatum Cæsareæ & Catholicæ Maiestatis proprium.
Obernburger fl.

Vidit Naues.

EPISTOLA POSTERIOR.

Carolus Dei gratia Romanorum Imperator, semp Augustus &c. Honorabilibus, Doctis, Deuotis, nobis dilectis, & sacri Imperij fidelibus, N. Decanis & Capitulis Maiorum & inferiorū Collegiorum, Prælati, Conuentibus, communiq; Clero. Rectori etiam ac toti Vniuersitati Coloniensi, uniuersis & singulis. Honorabiles, Docti, Deuoti & fideles, nobis dilecti. Peruenit ad nos digna fide relatione, isthic in Coloniensi Dicecesi compluribus in locis, omnis generis nouationes indies, quo longius hoc amplius suboriri. Quod sane molestissime tulimus. Quamq; aut non dubitemus, uos clementi admonitioni nostræ, qua nuper uos exhortati sumus, uestrorq; ad eā responso nobis rescripto, deniq; & promptæ oblationi uestræ cōsentanea præstituros, quantumq; in uobis est, graui huic malo, cum apud uos, tum alibi etiā locorū strenue obuiatione Imperiali nostri officij, præcipuaq; dilectione & affectu, quæ erga Verā Nostrā Christianā Religionem gerimus, permoti, nolimus omittere, quin uos denuo adhortaremur. Clementissimo itaq; studio, atq; ex animo petimus, ut in hoc negociū probe diligentiq; respiciatis, ac cōmemoratas illas graues Religionis & fidei, Christianarū itē & laudabilium cæremoniarum, cultusq; diuini nouationes irrepere neutiq; permittatis: Sed omni potius diligentia & cura, quo caueantur proscindanturq; auxilio esse studeatis: Nec huius quicq; quoad uires suppetūt, patiamini in uobis desiderari. Id quod uos facturos nobis plane persuasimus: faciet isq; hoc ipso satis cum uestro quod in rebus similibus præstare debetis officio,

EPISTOLÆ CÆSARIS.

tio, tum nostræ quoque clementi uoluntati & sententiæ. Datū in ciuitate nostra Bruxell
Brabantiæ, uigesima octaua Nouembris, Anno Domini M. D. xliij. Imperij uero no-
stri xxiiij.

CAROLVS.

Ad mandatum Cæsareæ & Catholicæ Maiestatis proprium.

Vidit Naues.

Oberburger fl.

INDEX EORVM DE

quibus in sequenti opere agitur.

De doctrina Ecclesiæ catholicæ, & in q̄ illa con- tineatur	fol. 1.
De uero intellectu sacræ scripturę	fol. 3
De Sūma prædicationis Euangelicæ	fol. 4
De Reliquijs peccati Originalis, & qd post bap- tismi pprie p peccato accipiendū sit	fol. 4
De discrimine Veteris & Noui testamēti	fol. 7
De timore seruili	fol. 9
De Pœnitentię prædicatione	fol. 10
De Iustificatione hominis	fol. 11
Per quas causas iustificemur	fol. 11
De duplici fiducia siue certitudine habēda	fol. 14
De bonis Operibus	fol. 15
De Pœmio & retributione bonōrum operū	fol. 16
De Catholica Ecclesia	fol. 17
De Oratione Christiana	fol. 18
De ueneratione Sanctorum	fol. 20
Quare & quomodo Sancti sint uenerandi.	fol. 21
Desideria nostra quomodo Sancti p̄cipiāt.	fol. 21
De Inuocatione Sanctorū ad intercedendum pro nobis	fol. 23
De Cultu & ueneratione uerarū Reliquiarum	fol. 26
De Imaginibus	fol. 27
De Ieiunio Cristiano	fol. 31
De Catholica administratione Sacramentorum.	fol. 32
De Administratione Sacramenti Baptismi	fol. 34
Adiuratio & benedictio creaturarum non est re- ceus inuentio	fol. 35
De Sacramento Cōfirmationis	fol. 41
De Sacramento Corporis & sanguinis Christi & eius administratione	fol. 42
De Conseruando Sacramento Eucharistię pro- infirmis præcipue	fol. 43
Vbi Sacramētū Eucharistię debeat con- secrari	fol. 44
De ueneratione dignissimi Sacramenti Eucharis- tię	fo. 44
De communicatione sub utraq; uel altera specie tan- tum	fol. 45
An debeant omnes præsentēs huic Sacramento communicare	fol. 49
De mixtura calicis cum aqua	fol. 54

De Sacrificio Missæ	fol. 54
De nomine Missa	fol. 56
Missæ constat quatuor partibus	fol. 57
In missa quatuor sacrificia offerri	fol. 58
De Prima oblatione Missæ quæ est panis & ui- ni	fol. 58
De oblatione alia q̄ est gratiarū actionis	fol. 59
De cōsecratione Eucharistię & tertio Missæ sa- crificio	fol. 61
De Memoria defunctorū in Christo	fol. 67
De quarto Missæ Sacrificio quo tota Ec- clesia offertur	fol. 70
De applicatione sacræ Missæ	fol. 76
De Opere operato	fol. 78
De Antiquitate & dignitate sacri Canonis Mis- sæ.	fol. 72
An sine prece Canonica Ecclesię consecratur Sacramentum	fol. 75
Canon Missæ	fol. 77
De Sacramento Pœnitentię, & eius admini stra- tione	fol. 80
De Secreta Cōfessione & absolute.	fol. 80
De Satisfactione pœnitentium	fol. 84
De Excommunicatione	fol. 86
De Suffraganeo Diocesis Colonienfis	fol. 88
De Sacramento Ordinationis sacrę, q̄ liber Re- formationis uocat institutionē Pastōrum.	fol. 89
De Sacramento Matrimonij	fol. 91
De uisitatione Infirmorum & sacræ unctiois Sacramento	fol. 95
De communibus alijs Ecclesię exercitijs, nempe psallendi, orandi, legendi & reliquis Cære- monijs	fol. 98
De festis diebus	fol. 98
De Ieiunio & delectu ciborum	fol. 96
De Arcula Pauperum	Ibidem.
De Scholis,	fol. eodem
De Cœlibatu Sacerdotum	fol. 97
De Reformatione & restitutione Collegiorū.	fo. 99
De Proposita forma renouandi Monasteria tam uirorū quam feminarum	fol. 102
De Votis Monasticis	fol. 102
Peroratio	fol. 106
Sententia Delectorum p̄ uenerabile Capitulum Ecclesię Colonien. de uocatione Martini Bu- ceri.	fol. 106

FINIS.

Inter-

INTERPRES LECTORI S.

Typographo rudes chartas & uix legibiles, quas me Latine e libro Germanico pronunciante, exceptor uocis Notarius cōscripserat, neq; punctis rite dispositis, neq; characteribus accurate satis deformatis, rapiente ad prælum, immaturamq; uersionem excudente, poteram queri nō factam mihi potestatem cōmodiora aptioraq; uerba durioribus quibusdam substituendi, ac si quid obscurius dictum fuisset, qualia sunt plurima, clarius interpretandi. Non offendi tamen, percurso postmodum libro impresso, tam enormes mendas ut uideretur editio (quā intempestiua) intolerabilis: in quo certe Typographi diligentia admodum probo. Idcirco quod ad translationem attinet, proposui editioe secunda quædam cōmodius reddere. At quæ in hac editione obiter deprehendimus, sunt eiusmodi pleraq; ut ea lector uel mediocriter eruditus queat ipse corrigere: Volui tamen annotare quædā.

Fol. 2. facie 1. linea 25. usitato.

Fol. 3. fa. 1. lin. 2. ueritate.

Fol. 6. facie 2. linea 31. Patricianus.

Fol. 11. fa. 2. lin. 3. iustificatiōe hoīs.

Fol. 12. fac. 1. lin. 5. apponendum.

Fol. 20. fa. 2. lin. 12. quod per.

Fol. 22. fa. 2. lin. 15. imploro.

Fol. 24. 1. 8. cū. superfluit. li. 12. renū.

Fol. 27. fac. 1. lin. 34. honoremus.

Fol. 36. fa. 1. lin. 8. salita, lin. 9. inuit

Fol. 37. fa. 1. lin. 20. polliceantur.

Fol. 45. fa. 1. lin. 30. extulit. deest.

Fol. 45. fa. 2. lin. 11. urgeamus.

Fol. 56. fac. 2. lin. 8. representemus.

Ibidem linea 9. toti.

Fol. 58. fac. 1. lin. 1. ministrum.

Fol. 66. fac. 1. lin. 29. acceptentur.

Fol. 71. fa. 1. lin. 33. offerretur.

Fol. 73. fac. 1. lin. 36. respondetur.

Fol. 75. fa. 1. li. 18. Artemonitis.

Fol. 93. fa. 2. lin. 10. intollerabile.

Fol. 103. fa. 1. lin. 33. uolunt.

ANTI

ANTIDIDA

GM A SE V CHR I

STIANAE ET CATHOLICAE RELIGIO

nis, per Reuerend. & Illust. dños Canonicos Metropolitanæ eccle-
siæ Coloniens. assertio, aduersus librum quendam uniuersis Ordini-
bus seu Statibus Diocesis eiusdem nuper Bonnæ titulo Reforma-
tionis exhibitum, ac postea (mutatis quibusdam) Consul-
toriae deliberationis nomine impressum.

DE ECCLESIAE CATHOLICAE DO-

ctrina, & in quo illa contineatur.

Postolus ille Paulus ita scribit ad Co-
rinthios: Laudo uos fratres, quod per
omnia mei memores estis, & sicut tradi-
di uobis præcepta mea tenetis. Modo
simili adhortatur & Thessalonicen.
hisce uerbis: Itaq; fratres, state & tene-
te traditiones quas didicistis, siue per
sermonem, siue per epistolam nostram.
2. Thessalon. 2.

1. Corinth. 11

Ex quibus Apostoli dictis, inferunt ueteres sancti patres, cum pri-
mis uero S. Basilius Magnus ille, lib. de Spiritu sancto. cap. 27. & 29.
ubi & allegat uerba illa Apostoli, quod dogmata quæ in Ecclesia ser-
uantur ac prædicantur habeamus partim ex conscripta doctrina,
partim uero ex Apostolorum traditione ad nos delata in mysterio.
Et addit consequenter, quod utraq; ad pietatem eandem uim habe-
ant, nemoq; eis contradicat, qui uel modicam saltem Ecclesiasticor-
um experientiam habuerit. Si enim (inquit) aggredieremur con-
suetudines nullis scriptis proditas (uelut non magnam uim habentes)
reijcere, imprudentes etiam ipsis principalibus Euangelij partibus in-
iuriam inferremus: imo potius ipsam Euangelij prædicationem ad nu-
dum nomen contraheremus. Et probat istud S. ille Pater quæ plurimis
necessarijs Ecclesiæ Christi doctrinis & obseruationibus, quæ sola
traditione & apostolica institutione, iam inde ad nos usque peruene-
runt, cum earum nihil usquam in sacris scripturis inueniatur disertis
uerbis expressum: atq; inter plurima istius rei exempla, indicat &
ipsum

Doctrina Eccles. non
soli scriptur. e, uerit
etiam uniuersalibus
traditionibus inniti-
tur.

DE ECCLESIAE CA.

ipsam sacræ fidei nostræ principalem confessionem, qua credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, apostolica potius traditione, quàm aperta & nuda scripturæ litera nos habere. Asserit præterea Christianum, & sua sententia plane apostolicum esse, constanter & integre perseverare, in istiusmodi Catholica, tametsi non scripta, traditione, ab apostolorum tempore successione, quasi per manus accepta, & usu simul cum tempore progrediente per longam consuetudinem Ecclesijs irradicata. Censetque hanc potissimum rationem sufficere ad confutandos hereticos, qui eo tempore personam Spiritus sancti conabantur ab unitate sanctissimæ Trinitatis blasphemare proscindere. Unde palam affirmat nobis, se uelle traditiones huiusmodi uelut paternam quandam hereditatem conseruare, perseverareque in doctrina ab Episcopo suo, uiro qui longo tempore in ministerio Dei uitam transegerit, per quem & baptizatus sit, & ad Ecclesiæ administrationem promotus, accepta præsertim ubi conperiret beatos illos Patres, quotquot ipsum præcesserant, quibusque suæ tempestatis homines nullatenus comparari quirent, in eadem constitit se sententia, ipsamque communiter comprobasse. Qua etiã de causa pro fide Catholica tuenda, plurimos ueterum patrum a primo Clemete Romano ad suam usque ætatem recenset & allegat. Atque illud demum probatissimum fundamenti loco habet, in quo utraq; Ecclesia, Orientalium & Occidentalium Patrum inuicem consentiunt. Nec agendum cum eis arbitrat, qui huiusmodi uniuersalẽ a sanctis Patribus usurpatam, tam longa consuetudine confirmatam & in ecclesijs usitatam traditionem respuunt. Hoc enim reuera nihil foret aliud quam aduersus uentum uociferari.

Concordia totius Ecclesie sententia, tutum præsidium ueritatis, & religionis felicitatem.

Perorationem istam ueterum Patrum, prope antiquissimus sacerdos Dionysius, is quem Areopagitam appellant, tempore apostolorum, longe ante Basilium, indicauit libro Ecclesiæ hierarchicæ cap. 1, ad finem ubi testatur: Eloquia diuina duplicis esse generis. Nimirum quedam in sanctis ac theologis libris nobis commendata, & alia præterea, quæ ex animo in animum (medio intercurrente uerbo: corporali quidem, sed quod carnis sensum penitus excedat) sine literis transfusa. Siquidem (ut consequenter ait) Primi illi nostri sacerdotales duces (apostolos intelligit) summa illa & substantialia, partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tradiderunt. Sanctus quoque Irenæus eandem sententiam confirmat, libro contra hæreses tertio: Quid enim (ait) & si de modica aliqua questione disceptatio esset: nonne oportebat in antiquissimas recurrere Ecclesias, in quibus apostoli conuersati sunt, & ab eis de presentis questionis sumere quod certum & reliquissimum est? Quid autem si neque apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt his quibus committerentur ecclesias? Cui

Quando super doctrina disceptatio oritur, recurrendum ad veteres.

Cui ordinationi assentiunt multi gentis Barbarorū, eorum, qui in Christū credunt, sine caractere uel atramēto, scriptā habentes per spiritū in cordibus suis salutem, & ueterum traditionē diligenter custodientes.

Hucusq; Iræneus.

Ad eundē modū docēt antiqui patres oēs. Tertullianus qui de p̄scrip-
tionibus aduersus omnes hæreses scripsit librū propriū. Athanasius in
disputatiōe cōtra Arriū. Origenes in li. Periarcho. Epiphanius Cōstan-
tiæ Cypri episcopus. Hic inter alia, contra hæreses lib. ij. Tom. 1. aduer-
sus eos, q̄ se apostolicos uocarunt, ait: Oportet autē & traditione uti. Nō
enim omnia a diuinā scriptura accipi possunt, quapropter aliqua sacris
scripturis, aliqua traditione sancti Apostoli nobis cōmendauerūt: quæ
admodum dicit sanctus Apost. Sicut tradidi uobis. & alibi: Sic doceo,
& sic tradidi in Ecclesijs, & si continetis, qua ratione prædicauerim uo-
bis nisi frustra credidistis. Idem sanctus uir multas sine numero hære-
ses, præcipua uniuersalium traditionū autoritate subuertit. Sed & B.
Ioh. Chrysof. in p̄dictos Apostoli Pauli locos. 1. Cor. 11. & 2. Theff. 2.
ita ait: Hinc patet quod non omnia per epistolā, sed multa etiā sine literis
Apostoli Christi tradiderint: quod alibi sæpe meminit Apost. Eadē ue-
ro fide digna sunt tam illa q̄ ista. Itaq; traditionem quoq; Ecclesiæ fide
dignam putamus. Traditio est, nihil quæras amplius.

*Vide Vincentiū Li-
rinensem, qui hac de
re propriū opuscu-
lum scripsit.*

Possent huic assertioni confirmandæ. S. Hierony. & multi alij Eccle-
siæ Latine doctores adduci: at cæteris om̄ibus breuitatis gratia p̄teris-
tis, incomparabilis doctor Aug. pro rerum istarū illustratiōe accurate,
pulcherrimeq; diuersis in libris discriminat, inter ueteres cōsuetudines,
seu uisitatōs in ecclesia mores, ita nimirū: Interdū inueniri alicubi putat
consuetudinē aliquā in usu, quæ sacræ scripturæ cōperiatur directe, &
palā contraria. Hic nosse oportet extra om̄em esse controuersiam non
istiusmodi moribus, uerū ei quod sacræ scripturæ autoritas requirit,
obsequendum esse. Dñs enim, nō ego sum consuetudo, sed ego, inquit,
sum ueritas, lib. iij. de baptis. contra Donatist.

*Mens Augustini ex
libris diuersis in or-
dinem digesta.
Consuetudinū quæ-
rum est in Ecclesia
usus differentia.*

Rursus esse & alias consuetudines indicat fidei catholice & scriptu-
ris nullatenus contrarias, easq; triplici forma uariatas.

Quædā enim tota per orbem frequentat Ecclesia, quæ similiter atq;
illa quæ sacræ scripturæ præscribit autoritas obseruāda sunt. Nā qd
est eiusmodi, quin ita faciendū sit disputare insolentissimæ insanie est. Il-
la em̄ quæ nō scripta, sed tradita custodimus, quæ quidē toto terrarum
orbe obseruātur, dantur statim intelligi, uel ab ipsis Apostolis, uel ple-
narijs Concilijs, quorū est in Ecclesia saluberrima autoritas, commen-
data atq; statuta retineri. Sicuti quod dñi passio, & resurrectio, & ascen-
sio in cœlū, & aduentus de cœlo spūs sancti, anniuersaria solennitate ce-
lebrantur: & si quid aliud tale occurrerit, qd seruetur ab uniuersa qua-

*Traditio uniuersa
lis.*

DE ECCLESIAE CA

cunq; se diffundit Ecclesia. Epist. 118. ad Ianuariū, cap. 1. & 5. Quae
 lia sunt item (ut alibi testatur) obsecrationum sacerdotalium sacra-
 menta, quae ab apostolis tradita, in toto mundo atq; in omni catholi-
 ca Ecclesia uniformiter celebrantur: ut legem credēdi lex statuat sup-
 plicandi, lib. de Eccles. dogmat. cap. 30. & 31. Alia quaedam non to-
 ta obseruat Ecclesia, sed per loca terrarum regionesq; ad aedificati-
 onem fidei & morum, secundum singularum ecclesiarū speciales con-
 ditiones introducta & recepta, uariantur. De quibus ita censet: To-
 tum hoc genus rerum liberas habet obseruationes, nec disciplina ul-
 la est in his melior graui prudentiq; Christiano, q̄ ut eo modo agat,
 quo agere uiderit Ecclesiā ad quācunq; forte deuenit: dum tamen
 uelit, ne aut ipse cuiq; sit offendiculo, aut alius quispiā sibi. Hanc
 doctrinam gaudet se a beato Ambrosio accepisse: & dicit se de hac
 sententia etiam atq; etiam cogitantē, ita semper affectū fuisse, tanq̄
 eam caelesti oraculo acceperit. Vnde queritur, q̄ saepe dolens & ge-
 mens multas infirmorū perturbationes senserit fieri, per quorundā
 fratrum contentiosam obstinationē, huic Ambrosianae regulae non
 obtemperantium, & qui, nisi quod ipsi faciunt, nihil rectum existit
 mant. Epist. 118. ad Ianuariū, cap. 2. Tertio reperiuntur praeter
 haec & alia interdum in Ecclesia, quae neq; sanctarū scripturarū au-
 thoritatibus continentur, nec in Cōcilijs Episcoporū statuta inueniū-
 tur, nec consuetudine uniuersae Ecclesiae roborata sunt, neq; item no-
 tis & rationabilibus causis exigentibus alicubi instituta sunt: sed di-
 uersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter uariantur, ita
 ut uix aut omnino nunq̄ inueniri possunt causae, quas in eis constitu-
 endis hoīes sequuti sint, & quorum obseruationes alioqui inutiles
 sunt & infructuosae: sicut quando non alio q̄ ad seruire grauamē po-
 puli Christiani tendunt. Haec (ubi datur facultas) sine ulla dubitati-
 one existimat rescanda, ut de quibus solis dixerit Christus: In uanū
 me colunt, docentes mandata & traditiones &c. Admonet tamen,
 prudenter & cum discretione talem refectionē fieri debere. Ipsa enī
 consuetudinis mutatio, etiam quae adiuuat utilitate, nouitate pertur-
 bat. Quapropter quae utilis non est, perturbatione infructuosa con-
 sequent noxia est. Atq; hinc fieri existimat, ut ecclesia Dei inter mul-
 tam paleam multaq; zizania constituta, multa toleret & dissimulet:
 & tamen q̄ sunt contra fidem uel bonā uitam, non approbat, nec ta-
 cet, nec facit. Epist. 118. cap. 5. & epist. 119. cap. 19. ad Ianuariū.

Traditio particula-
ris.

Traditio superuaca-
nea.

Tranquillitatis pu-
blice habendam ra-
tionem in abroga-
tione inutilium.

Istis consonant q̄ idem ille sanctus Pater ad Casulanū scribit epi-
 stola 86. In his rebus (inquit) de quibus nihil certi statuit scriptura di-
 uina, mos populi Dei, uel instituta maiorū, p̄ lege tenēda sunt. Atq;
 in fine eius epist. Regulā quoq; beati Ambrosij, quae nobis supra cō-
 memo-

memorata est, tanq̄ piā & salutarem doctrinā allegat. Et alibi dicit: Quod ueritati ad consuetudinē accedente, ipsamq̄ stabiliente: sicut qn̄ cōsuetudo plenarij Cōciliij auctoritate confirmat, ipsi cōsuetudini, tenacius, cōstātiusq̄ nitendū q̄ cuiuscūq̄ aliorū diuersę opinionī, li. 4. ca. 7. cōtra Donatist. Cōfirmat q̄q̄ hanc sententiā Canon Catholica, xi. dist. ex Aug. decretis, qui ita habet: Catholica ecclesia p̄ orbem terrarū diffusa, tribus modis probat̄ existere: quicq̄ em̄ in ea tenetur, aut auctoritas est scripturarū, aut traditio uniuersalis, aut certe propria & particularis instructio. Sequit̄: sed auctoritate tota cōstringit̄ (intellige ita totā auctoritate cōstringi) ut nemini liceat priuato suo consilio, aut aduersus scripturam aut uniuersalē istiusmodi traditionē aliquā temere obniti: utraq̄ em̄ hęc auctoritatis priuilegio pollent. Hinc eadē dist. ca. in hisce rebus, decernitur, qd̄ sicut p̄uaticatores diuinarū legum, ita contempores Ecclesiasticarum consuetudinū coercendi sunt.

Augustinus ad Cæsulanū presbyterū.

Quancūq̄ aut̄ ista sit doctrina, quę diuinę scripturę per om̄ia conquadret, in lib. tñ̄ p̄tensę reformatiōis multipliciter cōtrariū eius docet.

QVID OBTE NSÆ REFORMA

tionis liber aduersus hęc doceat.

Pincipio, q̄ p̄ter doctrinā in prophetis & apostolis cōp̄r̄hēsā, nihil certi de uoluntate Dei aut hoīm salute, certo testimonio reuelatum aut traditū sit. Et quod Ecclesia ei soli superstructa sit, quod in scripturis reperiatur expressum, nec aliud populo proponi debere. Quodq̄ omnino aliud (tanquā pure humanū) incertū, inutile & noxiū esse oporteat, etiā si ab eis tradatur, qui sp̄ritu Christi multa cognouerint, & egregia, efficaciq̄ testimonia reddiderint ueritati: propterea quod & de illis dictū sit, Carnē & sanguinē Dei sapiētiā percipere nō posse, quodq̄ sensus carnis in eis permanens etiam ipsi Deo repugnet.

Cū tamen Apost. Paulus longe aliter hac de re loquat̄. 1. Cor. 2. ubi animalem hoīem spiritali per antithesim opponit. De illo quidē dicit, quod ea, quę sunt spiritus Dei non percipiat: At huic securus & confidenter attribuit, quod sensum Christi, & norit & habeat.

Præterea cōtendit lib. iste, Scripturā abunde sufficere, ad docendum omnia exacte & cōsummate, omnemq̄ errorem denudandum & remouendum. Folio primo & secundo.

Ad hęc toto fere libro, multę Catholicę institutiones, obseruationes & consuetudines à tempore sctōrum Apostolorū in uniuersa Catholica Ecclesia usitatę & traditę, & per Cōcilia uniuersalia roboratę. Similiter multę particulares, sed salutare ordinationes in hac Archiepiscopali Diocesi, à primis eius Episcopis, & doctoribus, Pastoribus, salubriter institutę, & hucusq̄ pie obseruatę, reijciuntur, permittiturq̄ unicuiq̄ libet pro libidini agere contrarium.

DE VERO INTELLECTV SACRAE Scripturae.

Vetus scripturae in-
t lectus in sola Ec-
clesia catholica que
rendus.

Ad Paulinum.

Nullius hominis, q̄-
uis in scripturis ex-
ercitati, sensus, de-
bet communi Ecclē-
siae Catholicae sensui
preferri.

Verbum Dei clarissime docet, uerum intellectum Sacrae Scripturae in sola catholica Ecclesia querendum esse: quam ob id B. Paulus columnam appellat & firmamentum omnis ueritatis, 2. Timot. 3. Testatur quoque Ephef. 4. propterea dedisse deum ecclesiae suae quosdam apostolos, quosdam autem prophetas, alios uero Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores; ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni uento doctrinae, in nequicia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. Quae locum B. Aug. post S. Irenaeum ita intelligit, quod uerus scripturae intellectus obtineatur per legitimam successionem Episcoporum, & Ecclesiarum propagationem, quae haec ab illa doctrina inuicem ordine acceperunt & consequuti sunt. Atque haec spectat celebratissimum illud eius dictum: Euangelio non credere, nisi me ad hoc catholicae ecclesiae auctoritas compelleret. Ita alibi dicit: Eligo in his uerbis (de sacris scripturis loquitur) hoc intelligere, quod omnis, uel pene omnis frequentat ecclesia. Concilium inter Meleuitanum declarat non aliter intelligi debere quod Rom. 3. ait Apostolus. Per unum hominem peccatum in mundum intravit &c. nisi quae admodum Ecclesia catholica ubique diffusa semper intellexit. Istud longe antea docuit S. Clemens, B. Petri proximus successor, lib. Recog. 10. ad Iacobum fratrem Domini, Rufino presbytero interprete. ubi ait: Oportet ab eo intelligentiam discere scripturarum, quae eam a maioribus secundum ueritatem sibi traditam seruat. Ita docuerunt & reliqui patres omnes: praecipue uero Irenaeus, Tertullianus, Athanasius & Epiphanius. Nec debet istiusmodi catholico, hoc est uniuersali scripturae intellectui, cuiusquam priuati hominis quolibet in scripturis praesertim & exercitati, sensus aut interpretatio proponi: quae admodum S. pater Augustinus libro 5. de Baptismo contra Donatistas tradit, ubi inter alia sic habet: Illa quae scribit Cyprianus cum collegis suis, nullo modo praeferenda sunt aduersus totius Ecclesiae catholicae consensionem. Ad haec dicit se nequaquam ausurum fuisse pro indubitato tenere & docere, non esset rebaptizandos eos qui fuerant baptizati ab haereticis, nisi ita edocuit fuisse uniuersalis Ecclesiae auctoritate: Cui & ipse Cyprianus libenter haud dubium cessisset, si ab ecclesia fuisset eius declaratio sua aetate facta. Quapropter si quando olim inter Catholicos & haereticos concertatio de uero intellectu sacrae scripturae oborta fuisset, in omnibus semper Conciliis ad eum consequendum, sursum diligenter inuestigabatur, quid Patres retro praecedentes, ad tempora apostolorum usque senserint: id quod etiam Praeses & actiones Conciliorum satis manifestant.

Acta

DE SVMMA EVANG. PRÆDICAT. Fol. III.

Attamē hoc interim perpetuo fuit obseruatum, ut tantūmodo de illorū
Patrū sentētia fieret inquisitio, qui ante disceptationē de rebus iisdē in-
corrupte, & in nullius partis gratiā scripserant. Sicut legitur Historię Tri-
part. li. 9. ca. 19. Quod sequēdi sunt doctores q̄ ante diuisionē floruerūt

QVIV REFORMATIONIS

liber istis tradat contrarium.

Adversus ista, docet lib. obtense Reformationis, quod ad solā seu nu-
dā scripturā sit recurrēdū, eiq̄ soli habendā esse fidē, Et quod præ-
dicatores idcirco nihil omnino humanæ opiniōis suæ doctrinæ debeāt im-
miscere. Cū sit omnis homo mendax. Fol. 1. fa. 2. & fol. seq. Nihilomi-
nus aut pastoribus & prædicantibus facit potestātē scripturas declaran-
di & interpretādi, & hoc per solā etimologiā & collationē locorū ob-
scuriorū ad clariora. Dissimulat uero & tacet de intellectu Catholicæ
Ecclesiæ. Folio 4. facie secunda.

At lōge diuersum docet Epiphanius ille, contra hereses li. 2. Tom. 1.
contra apostolicos: Scripturæ (inqt) speculatione quidē indigent & sen-
su, ad cognoscendū uniuscuiusq̄ propositi argumenti uim & facultatē.
Sed & oportet traditiōe uti: Nō enim omnia a diuina scriptura accipi
possunt. Nec frustra dixit in epistola sua apost. Petrus: Esse in B. Pauli
scriptis quædā difficilia intellectu, q̄ indocti & instabiles deprauent, si-
cut & ceteras scripturas ad suam ipsorum perditionem.

*Vide Aug. de fide &
operibus, ubi datur
ratio, quare Petrus
secundam, & Iaco-
bus suam epistolam
scripserit.*

DE SVMMA PRAEDICATIO-
nis Euangelicæ.

Christus Iesus doctrinæ & prædicationis suæ summā tribus
capitibus præcipuis complexus est. Nēpe, ut nunciata pri-
mū Iudæis & impijs gētibus in nomine eius Pœnitētia,
eacq̄ insinuata: Deinde remissiōe peccatorum per fidē & sa-
cramētū Baptismi: Tertio demū prædicaretur, post bas-
tilimum mysterium regni sui, mādāta sua, & quicquid ut doceret suis
cōmendauerat. Ita nimirū, ut mandatum Christi de prædicatione ea scilicet
fieri debet, huc potissimū spectet, quo doceantur deinceps post regene-
rationis beneficium seruare, assistente tamen & cooperante spiritu san-
cto, quē iam per fidem & sacramētū receperunt, omnia quæ Christus
seruare præceperat. Quēadmodū Apost. clare testat̄ ad Heb. 6. ubi pœnitē-
tentię prædicationē appellat inchoationem tm̄ uitæ Christianæ. Quapro-
pter (inqt) intermittētes inchoatiōis Christi sermonē, ad præfectiora ferā-
mur, non rursus iacentes fundamentum Pœnitentię ab operibus mor-
tuis, & fidei ad Deum, Baptismatum doctrinæ, impositionis quoq̄ ma-
nuum, ac resurrectionis mortuorum & iudiciij æterni.

*Summa euangelicæ
prædicationis, in
tribus partibus con-
sistit.*

*Norma uiuendi fide-
libus proponenda.*

A iij Hue

DE SUMMA EVANG. PRÆDICAT.

Huc etiã tota B. apostoli Iacobi epistola spectat, requirentis post fidem opera quibus perficiatur. sed & omnium epistolarũ Pauli doctrina, ad Rom. præcipue, in qua summã Christianæ religionis complexus est, ac ca. 12. & sequẽtib; exigat, ut post p̃dicationẽ Pœnitentię & fidei, bonę uitæ p̃cepta Christianis seruẽter & solicite imprimãtur. Ad eundẽ modum docet & S. Petrus Apost. 1. Pet. 2. & 2. Pet. 1. Imo Christus ipse in toto fere Euangelio, p̃sertim Mat. 5. 6. & 7. Cui mandato antiqui sancti patres obsequuti, hoc potissimum omni studio ac diligentia curarũt, ut populũ credentem uitã docerent piam & Christianã, per quã uti S. Ambrosius ait, certa fidei nostræ spes obtinet, in epistola ad Roma. cap. 12.

QVO PACTO AB HIS DOCTRINA

na libri prætensæ Reformationis dissideat.

AT præsumptæ istius Reformationis liber, cũ hac forma propemulã in parte concordat: Exigit enim, ut non illæ tantũmodo prædicationes, quæ infidelibus, aut negociorũ fidei imperitis fiunt, uerum omnes in cõmune quotquot habentur in Ecclesijs ad populũ fidelem & iam baptizatum, ad hæc duo tantũ capita reducãtur: ad prædicationẽ uidelicet pœnitentiæ, & remissionis peccatorum, Fol. 7. fa. 1. & fol. 24. fa. 1. & 2.

Dissimulantẽr autem præterit tertiũ illud, quod Christus p̃cipue & diserte præcepit fidelibus & baptizatis proponere, Mat. ult. Docẽtes eos seruare omnia quęcũq; mandauĩ uobis. Et certe liber Reformationis istius, nõ alia forma cõpositus est, q̃ si nunc primũ ex recenti gentilitate & incredulitate ad Christũ debeamus hac doctrina cõuerti, & hætenus non fuerimus Christiani. Quanq̃ tamẽ non oppugnet hic, quin expediat etiã in omni prædicatione de Pœnitentia & remissione peccatorum populo inculcare sermonẽ. Sed hoc tantũ, quod tertia illa p̃dicationis pars essentialis, quæ fideles præcipue concernit, hic ubi substantialia prædicationis capita recensentur, præteritur neglecta.

DE RELIQVIIS PECCATI ORIGINALIS, & quid post baptismũ proprie pro peccato accipiendũ sit.

Erbum Dei expresse habet, qd dñs Christus Baptizatos sanctificet & mũdet, p̃ lauacrũ aque in uerbo uitæ, ut exhibeat ipse sibi gloriosam Ecclesiã, non habentẽ maculam aut rugã aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sc̃ta & immaculata, Ephe. 5. Quẽadmodũ & Christus ipse de hoc loquitur, Ioh. 15. Iam uos mundi estis propter sermonẽ quẽ locutus sum uobis. Et Apost. 1. Corin. 6. Abluti inquit estis, sanctificati estis, iustificati estis, in nomine dñi nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Ex istis

DE PECCATO ORIGINALI. Fol. V.

Ex istis plurimisq; alijs scripturæ uerbis, semp docuit Ecclesia Catholica, Residuū originalis peccati post baptismum, qualis est, prope-
In baptizatis originalis concupiscentie fomes non est proprie peccatum.
 fio seu cōcupiscentia carnis (proprie loquendo) non esse peccatū contra mandatū Dei: tamen si Apost. Paulus figurata loquutiōe reliquias illas peccatū appellet, Rom. 7. cū ista tñ eius restrictiōe, qd nō sit talis, propter quā dānationis aliquid resideat in baptizatis, q non secundū carnē ambulāt, Roma. 8. Quo dicto luculenter satis indicat, residuū istud in baptizatis, solū quale re ipsa est consideratū, non esse uerū peccatū eius generis, quæ in Decalogo præceptorū damnantur. Id quod etiam S. pater August. lib. 1. de sermone dñi in mōte testatur, ubi ita habet: Sane considerandum nobis est, quōd non dixit dñs: Omnis qui concupierit mulierem, sed qui uiderit mulierem ad concupiscendū eam, id est, hoc si-
Quid post baptismū sit proprie peccatum.
 ne, & hoc animo attenderit, ut eā concupiscat: quod iam non est titillari tentatione carnis, sed plene consentire libidini, ita ut nō refrenetur illicitus appetitus, sed si facultas data fuerit, satietur. Nam tria sunt quibus impletur peccatum, suggestione, delectatione & consensione.

Hinc lib. 1. contra duas epist. Pelagianorū, cap. 13. dicit: Quod non propter concupiscentiā, cuius iam reatus lauacro regeneratiōis absumptus est, dicunt in oratione baptizati: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. sed propter pctā quæ fiunt, siue in eis consensionibus cū ab eo quodlibet uincitur, quod placet, siue cum per ignorantiam, malum quasi bonum placet: siūt autem siue operādo, siue loquendo, siue quod facillimum atq; celerrimum est cogitando.

Cōprobatur omne istud luculenter per S. Iacobū Apost. 1. cap. Epistolæ suæ, ubi ait: Vnusquisq; tentat a concupiscētia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cū conceperit, parit pctm, peccatū uero cū consummatū fuerit, generat mortē. Obserua uerbū (deinde). Quē apostoli Iacobi locū, beatus Aug. in lib. allegato ad eundē modū interpretatur & citat. Scribit eandē sententiā, & ad Selenianā, epist. 108. Itē ad Aselliciū epist. 200. & lib. 10. de Genesi ad literā, ca. 12. quibus in locis testat mandatū Dei, nō istud, ne sit in nobis carnis cōcupiscentia dū uiuimus in hoc mortali corpore, sed hoc exigere potius, ne dñetur deinceps in nobis. Et isthuc ipsum est, qd idē ille S. Aug. in allegatis, alijsq; plurimis locis, & p̄cipue lib. de Spiritu & litera, ca. vlt. tradit. Duplicē esse
Duplex iusticia. Consummata, futura uita. Imperfecta, presentis temporis.
 iusticiā. Vnā ex omni parte cōsummatā, q̄ in uita p̄senti nō assequamur. Alterā uero miñorē & imperfectā, quæ nobis dū uiuimus cōpetat, & ut seruemus sit p̄cepta. Habetq; pro confesso & indubitato, quod sancti etiā in hoc mortali corpore ad tantā dilectiōem, qua certe maiorē in hac uita esse nō posse, dñs ipse testatus est, ut animā suā pro fide, & pro fratribus ponerēt, potuerint quidē puenire. Verē hanc nō esse excellentissimā illā charitatē, quā primū in cælis, ceu p̄fectā iusticiā cōsequemur.

De

SVMMA EVANG. PRÆDICAT.

*Tertul. de resurre-
ctione carnis.*

De qua (ut Tertullianus exponit) dixerit Apost. Gal. v. Nos autem spī
ritu ex fide spem iusticiæ expectamus. Vult præterea sc̄tūs ille Augu-
stinus, Deum primo suo mandato: Diliges dominum Deum tuum, ex
toto corde tuo, hoc solum exigere, ut talem constituamus animā huma-
nam in hoc corruptibili corpore, quæ etsi nondūm illa supereminens-
tissima perfectione charitatis Dei, om̄es motus terrenæ libidinis absor-
buerit atq; consumpserit, tamen in ista minori iusticia ad illicitum ope-
randum eidem libidini nulla inclinatione consentiat. Nec enim si non-
dum esse potest tanta dilectio nostra, quanta illi cognitioni plenæ p̄fes-
ctæq; q̄ in uita futura cōsequemur, debetur, iā culpæ deputandū est. Cū
sit aliud totam nondum asequi charitatem, aliud nullam sequi cupidi-
tatem: esse uero tantum postremum istud dum uiuimus ad seruandū
præceptum. Quanquam præterea uerum sit, quod cum per legem (Nō
concupisces) infirmitatem nostram cognouerimus, debeamus hoc ipso
semper impelli ad implorandam Dei gratiam, ad incessanter repugnan-
dum, & per gratiā reficiendum, quo perfectam illam iusticiā post hāc
uitam in cœlis tandem consequamur. Propter iam dictam iusticiam, q̄
in hac peregrinatione per Dei gratiā obtineri potest, appellant̄ quidā
in scripturis iusti & p̄fecti, Eccle. xliiij. Enoch placuit Deo. Noe inuen-
tus est p̄fectus & iustus. Itē Lucę 1. Zacharias & Elizabeth erant iusti
ante Deū, incedentes in om̄ibus mandatis & iustificationibus dñi sine
querela. Sed quo modo? an erant prorsus absq; omni p̄ctō? Non sane.
Nullus em̄ sanctus aut iustus (ut Aug. ait) caret peccato, nec tamen ob
id desinit esse iustus uel sanctus, cū affectu teneat sanctitatē: & ideo ue-
raciter om̄es sancti pronunciant se esse p̄ctōres, quia in ueritate habent
qd̄ plangant, etsi non reprehensione conscientiæ, certe mobilitate & mu-
tabilitate præuaricatricis naturæ. De Eccle. Dogmatib. cap. lxxxvi.

*Qua ratione Apost.
fomitē in baptiza-
tis nominet pecca-
tum.*

Iam licet S. Paulus sicuti iam antea diximus inclinationē huiusmodi,
seu concupiscentiā in carne manentē appellet peccatū, sit tñ illud (ut B.
Aug. testatur) Tropo quodā sermonis. Nā ipsa (inquit) concupiscentia
nō est peccatū in regeneratis, quādo ei ad illicita opera non consentitur:
sed modo quodā loquendi p̄ctm̄ uocatur. In primis ob id quod pecca-
to (Adē nimirū) facta sit: qua loquēdi figura, sermonē Latinū, linguam
appellamus Latinā, cū non sit lingua, sed ea fiat. Deinde ob id etiam, q̄
generat peccatū, quādo uictoriam obtinet: quēadmodum frigus dicit̄
pigrū, eo quod faciat pigros. At si proprie loquamur, non est peccatū,
sed tantūmodo mala quædā infirmitas, aut malæ qualitatis affectio q̄
dam censenda. Vide ipsum li. 1. de nuptijs & cōcupisc. ad Valerium ca.
23. 25. 26. 27. Similia scribit ad Bonifaciū quoq; lib. 1. cap. 13. Dicimus
Baptisma dare om̄ium indulgentiā p̄ctōrum, & auferre crimina, nō ra-
dere. Sed cōcupiscentia manēs, si uocetur peccatū, nō utiq; quia peccatū
est, sed

*Baptismus aufert
uniuersa peccata.*

est, sed quia peccato facta est, sic uocatur: sicut scriptura, manus cuiusque dicitur, quod manus eam fecerit. Peccata autem sunt, quæ secundum carnis concupiscentiam uel ignorantiã, illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur, & sequitur ibidem: Quoniã reatus eius generatione tractus, regeneratione dimissus est: ideo iam non est peccatũ, sed sic uocatur & c. Quamobrem idẽ ille sanctus Pater, li. 2. de meritis & remissione peccatorũ cõtra Pelagianos cap. 28. ait: Cum in Baptismo reatus omnis sit plenarie solutus, si continuo consequatur ab hac uita migratio, non erit omnino quod obnoxium hominẽ teneat, solutis omnibus quæ ipsum tenebant.

Est quidem uerũ, Augustinũ contra Iulianũ lib. 5. cap. 3. ita scribere: Cõcupiscentia carnis aduersus quã bonus concupiscit spiritus, etiã peccatum est: quia inest illi inobediencia contra dominatũ mentis. Verum hic non dicit talem inobedienciã, in baptizatis prædominãte in eis mente, esse peccatũ, quin potius asserit, concupiscentiam malã quæ reliquã est, fieri nobis ex aliqua parte bonã, quando ei non assentitur. De nupt. & concupif. ad Valer. lib. 1. cap. 29. Sic contra eundem Iulianũ toto fere libro secundo ostendit, quod infirmitas ista restans sit illud cõtra quod debeat regenerati certare: uult enim affirmare nobis, quod quemadmodum, concupiscentia infidelibus causa est assidue peccandi, ita præbeant eius reliquæ fidelibus materiã, & exercitiũ, gratia Dei adiuuante, uincendi & benefaciendi.

*Fomes relinquitur
perseuerantibus in
exercitiũ uirtutis.*

QVID REFORMATIONIS

liber istis tradat contrarium.

Verum oblatæ reformationis liber, de rebus istis docet longe aliter. Ita nimirũ: Si quis forte nihil iniqui animo deliberato concupiscat, sed habeat eius uel uolatilẽ tantum concupiscentiam quandam, & expectetur in seipso, quando proponit in omni mäsuetudine, sanctitate & pietate se continere, repugnantia aliquã, esse tunc etiam nudam istam, & solam concupiscentiam coram Deo peccatum.

Item legem ita docere unũquemq; nõ modo homicidiũ, adulterium & furtũ esse peccatũ, uerum etiã quod unusquisque, propter talem concupiscentiam, quãuis ei non consentiat uoluntas, sit ipse in conspectu Dei homicida, adulter, & fur. Folio 39. facie 2.

Itẽ quãuis Deus forte cõcedat alicui, ut dominũ tanquã Deũ & unicũ saluatore nostrũ agnoscat, & uera fide apprehẽdat. Insuper neq; uoluntate, neq; uerbis aut operibus, idololatriã, uel aliud quidquã, quo nomẽ domini prophanatur uerset. Corde quoq; ore & factis, omni pietatis officio uacet, seq; cõtineat, ad hæc se omnibus demittat, atq; etiã ad obsequiũ, & Christianã obedienciã se dedat, abstineat quoq; ab omni ira & indignatione, ac omni indecentia, & immoderato excessu, ab omni auaricia, & cõmodo proprio, omni denique uana gloria, aut perfidia, sicuti præcepta Dei exigunt.

Nunc

DE PECCATO ORIGINALI.

Nunc tamen talem nondum esse iustum, quam diu uel modicæ iniquitatis concupiscentia pulsetur aut oppugnetur, licet nunquam suggestioni consentiat, quin etiam licet istiusmodi concupiscentiam prauam & irritatione e corde continuo abiciat, aut aduersus eam decertet. Aut demum si forte adhuc tedium, tarditatem, aut molestiam operi bono peragendo in se experiatur, quamuis nihilominus eiusmodi tedium, fugam & molestiam uincat, bonumque propositum perficiat. Fol. 37. facie 1. & sequenti.

Sequitur post hæc ibidem, quod nondum eminentem illam & perfectissimam erga Deum dilectionem, quam in altera uita primum assequimur, consequuti: Dum adhuc quæ Deus prohibuit nos infestant, totius legis transgressione teneamur. Quodque primum illud dilectionis mandatum ita nobis a radicibus imis, & perfecte satis proponat ob oculos, quam mala, peruersa & damnata sit tota nostra & natura & indoles. Loquitur autem eo in loco non de impijs nondum baptizatis, sed de regeneratis.

An per hæc nihil adimatur superabundanti illi gratiæ Christi, agni scilicet Dei, qui tollit peccata mundi, Iohannis pri. & perfecte plenarieque dissoluit opera diaboli. 1. Ioh. 3. Quicquid multo abundantius dominat in credentibus ad iusticiam, quam peccatum antehac in incredulis ad iniusticiam præualuerat, Roma. v. Qui etiam lege spiritus uitæ liberat credentes a lege peccati & mortis, Romanorum octauo.

Sic an non etiam hoc commento extenuetur uirtus baptismi, in quo mortui sumus peccato, Rom. sexto. & Christum ipsum induimus, Galat. iij. in quo denique plenam perfectamque remissionem peccatorum (quæ hic omnis inimicitia qua separabamur a Deo destruat) consequuti sumus: quemadmodum beatus Augustinus lib. ij. de merit. & remis. pec. cap. xxvij. & xxvij. affirmat.

vide Chryso-
stomum in 15.
cap. 1. ad Co-
rinth.

An quoque non itidem bonitati creationis, originali peccato, nondum extinctæ penitus in nobis, tam contorta & intempestiua hyperbole irrogetur iniuria: præsertim cum dicat sanctus Augustinus: Caro nostra est bona, & ualde bona, & non est mala: ut uolunt Sethianus, Ophianus & Latricianus: nec mali causa, ut docuit Florianus: nec ex malo & bono compacta, ut Manichæus blasphemauit, lib. de Eccle. dogmatib. cap. lxxvi. & lib. de natura boni, contra Manichæos. Hæc inquam omnia uniuersuiusque Deum amantis Christiani est, secum bene expendere.

Et quo tandem ista eorum doctrina qui librum composuerunt, clementissimoque domino nostro cum informatione praua obtulerunt, alio poterit spectare aut pertinere, quam ut homines securi & negligentes red-

DE VETERI ET NOVO TESTAM. VII
 tes reddatur: Enimuero cum audiunt, manere in ipsis peccatū post
 Baptismum tam uere q̄ ante: Item q̄ propter illud ipsum aduersu
 Decalogū praeceptorum incessanter peccēt: etiam si non accedat e
 uoluntas: quodq̄ hinc coram Deo sint homicidæ & fornicatores, q̄
 uis in hec crimina nunq̄ consentiant. quid poterunt secum cogitare
 aliud, q̄ perinde esse, obsequundes concupiscentiæ uel non, necesse
 est te esse peccatorem, & quid magni est si uoluptati obsequaris eaq̄
 fruaris: maxime cum certo scias, quod ubi saltem resipueris, & credi
 deris modo in Christum, omne quicquid perpetrabis, æque simulq̄
 ut reliquias illas tibi non imputari.

De hoc probus quisq̄ Christianus diiudicet, dispiciatq̄ an non
 istud euentus quoq̄ passim ita fieri conuincant.

DE DISCRIMINE VETERIS ET Noui Testamenti.

Mo de Veteris Nouiq̄ Testamenti discrimine
 disertius meliusve differuerit, q̄ Spiritus ipse san
 ctus. Is itaq̄ per prophetam loquitur Hieremiã
 cap. 31. Ecce inquit dies ueniunt (dicit Dominus)
 & feriam domui Israel & domui Iuda foedus no
 uum: non secūdem pactum quod pepigi cum pa
 tribus uestris, in die qua apprehendi manum eorū

*Propria Noui Testa
 menti descriptio.*

ut educerem eos de terra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt,
 & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. **SED HOC**
 erit Pactum quod feriam cum domo Israel, Post dies illos, dicit Do
 minus, dabo Legem meam in uisceribus eorum, & in corde eorum
 scribam eam.

Heb. 8

Discrimen istud S. apostolus Paulus eleganter & copiose explicu
 it ad Heb. 8. uidelicet q̄ Vetus Testamentum sit lex illa Dei scripta
 in tabulis lapideis, quam dedit Deus Moyse cum eduxisset filios Is
 rael de Ægypto, propter quam pepigit cum Moyse & Israel foedus
 illud quod habetur Exodi 34 ut qui seruassent legem, uiuerent in ea.
 Nouum uero Testamentum sit eadem illa lex Dei, scripta non in ta
 bulis lapideis, sed in cordibus fidelium, per Spiritum sanctum. Sic
 ut idem ille Apostolus etiam alibi dicit, 2. Corinth. 3. Epistola estis
 Christi, ministrata a nobis & scripta, non atramento, sed Spiritu dei
 uiui: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. De pri
 ori Testamento scribit ad Galat. 3. Si data esset lex quæ posset uiuifi
 care

*Veteris Testamenti
 descriptio.*

Leuit. 18

B

care

DE VETERI ET NOVO TESTAM.

care, uere ex lege esset iusticia. Et iterum: Priusq̄ ueniret fides sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem quæ reuelanda erat: itaque lex pedagogus noster fuit in Christo. Quo in loco Apostolus proprium Veteris Testamenti opus, cuius gratia data erat, graphice artificioseq̄ describit: nimirum ut Iudæis ad bonum perficiendū suā impotentiam manifestaret. id est, q̄ ex se ipsis, proprijsq̄ suis uiribus boni (quod Deo placeret) nihil possent peragere: & hoc pacto ad Christum eos impelleret. De altero uero dicit: Deus fecit nos istos doneos ministros Noui Testamenti: non litera, sed spiritu. Et lucidius adhuc discrimen istud indicat, in allegoria de duobus filijs Abrahamæ, Galat. 4.

Quid Paulus nomine Veteris Testamenti significet.

Ex istis consequitur, q̄ propheta Hieremias, & apostolus Paulus, ubi de Veteri Testamento agunt, non de fœdere illo gratiæ loquantur, quod pepigit Deus cum Abraham: siquidem hoc ipsum fœdus est Noui Testamenti, impletum in Christo, in quo benedicuntur omnes gentes terræ: Sed loquuntur de lege quæ ab exitu de Ægypto quinquagesimo die in monte Sinai data est, cum dicat Propheta notanter & diserte: Non secundum testamentum quod feci cum patribus uestris, in die qua apprehendi manum eorum, & eduxi eos de terra Ægypti. In quo etiam Testamento patres nō permanserunt, quum eis propriam impossibilitatem nondum per ipsum agnoscentibus, absq̄ spiritu ad seruitutem, imo transgressio eius ad mortem cesserit. 2. Corint. 3. Quamobrem Hebr. 8. ait Apostolus: Si prius illud culpa uacasset, non utiq̄ secundo locus inquireretur. Quæ profecto uerba de fœdere cum Abraham pacto intelligi nō possunt: ut beatus Iohānes Chrysostomus in eandē ad Hebræos epist. testatur.

In quo Veteris & Noui testamenti differentia propria consistat.

Propterea beatus Augustinus libro de Spiritu & litera capite 25 dicit, Spiritum sanctum, cum Vetus Testamentum a Nouo uoluisse in Propheta discernere, nihil de sacrificiorum uel quorumcunq̄ sacramentorum commutatione dixisse, quamuis & ipsa sine dubio fuerat sequutura, sicut sequutam uidemus: sed tantummodo istam commendasse distantiam, quod leges suas daturus esset Deus in mentem eorum qui pertinerent ad hoc Testamentum. Neq̄ enim Spiritus sanctus (ut in caput 8. ad Hebræos scribit Chrysostomus) inducit differentiam præceptorum, sed modum dandi ostendit alterum: Non iam in literis (inquit) erit Testamentum, sed in cordibus. Ostendat hoc aliquis factum aliquando Iudæis: sed non inueniet. iterum enim in literis factum est post regressionem ex Babylone. Ego autē ostendam apostolos nihil accipientes scriptum, sed in cordibus accepisse

DE VETERI ET NOVO TESTAM. VIII.
pisse spiritum sanctum. Hucusq; Chrysostomus.

Nec tamen Chrysostomi uerba ita uelimus a quoq; accipi, quasi senserit, Patres in veteri Testamento saluatos, non recepisse eundem spiritum Dei quem habent in Christum credentes: quum dicat apostolus Paulus, nos habere eundem spiritum fidei cum illis, 2. Corin. 4. Verum hoc uoluit significare, Patres non recepisse spiritum illum uirtute aut donatione Testamenti Veteris. Id quod etiam Apostolus ita se habere testatur, Galat. 3. Hoc solum (inquit) uolo discere a uobis, Ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

Vnde consequitur, Testamentum Nouum a Veteri non secerni, necq; secernendum esse, per id quod Testamentum Vetus exteriores caeremonias & institutiones imposuerit olim, quarum nihil requiret sit Noui Testamenti. Verissimum est enim, quod sicut Testamētum Vetus suas quasdam Caeremonias ad Christum uenturum mittentes olim habuit, quæ tamen sint modo inutiles, ob id q; per Christum semel totæ sunt impletæ, & quasi umbra quædam lucis aduentu sublata: ita habet & Nouum Testamentum suas Caeremonias, q; nos eorum quæ per Christum gesta & iam impleta sunt, debeant cōmonefacere. Ad hæc Nouum Testamentum habet externas suas institutiones, ad quarum obseruationem etiam per conscientiam obligamur: nisi forte per charitatem (quæ excedit omnem legem exterorum) nobiscum dispensetur. Quemadmodum beatus apostolus Paulus 1. Corinth. 11. & in alijs plerisq; locis sedulo monet. Et prorsus uerum est, q; oporteat nos non modo seculari potestati, propter conscientiam, uerum etiam spirituali, quæ non minus a Deo ordinata est, obedire. Romanor. 13. Hebræor. 13. & docuit Christus ipse, Matthæi 23.

QVO PACTO AB HIS DOCTRINA
na libri prætensæ Reformationis dissideat.

Doctrina libri ab hoc prorsus discrepat: Contendit enim Testamentum Vetus à Nouo non discerni, in eo, quod illud litera, istud uero sit spiritus, quin potius hac in parte Vetus æquat Nouo: quippe quod asseruat Vetus Testamentum remissionem peccatorum & communicationem Sancti spiritus, perinde continere atq; Nouum. Folio 18. fa. 2.

Ad hæc, foedus illud gratiæ, quod pepigit Deus cum Abraham, facit idem cum eo quod postea pactus est cum Moysse in monte Sinai. Folio 29. facie 2.

Eodem errore dicit ibidem, q; discrimen foederis quod pepigit Deus

DE VETERI ET NOVO TESTAMENTO
cum Abraham & Moysē, ab illo quod per dilectum filium suum exhibuit, præter alias consistit in his rebus:

Primo, quod fœdus illud prius uocatione externa & manifesta tantū cum semine Abraham, & populo Israel secundum carnem initum sit.

Quod quidem de fœdere in monte Synai cum Moysē pacto uerū est, dicente Dauid: Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis, psal. 147. Sed non similiter de fœdere pacto cum Abraham, Gene. 22. Cum fœdus istud expressis uerbis longius utiq; porrigatur: In semine tuo (ait Deus) benedicentur omnes nationes terræ.

Secundo uti liber ille habet, Differentia esset in eo sita, quod fœdere antiquo exegerit Deus obseruationes exteriores: nouū autem testamentū nihil requirat externi, præter paucas admodū cæremonias, quas dominus ipse instituerit, utpote Baptismū & Sacramentū corporis & sanguinis sui. Quodq; testamentū hoc liberauerit credētes ab oībus humanis præceptis seu traditionibus, p̄miseritq; eos liberæ spiritus sancti directioni reseruos, ita ut non sint amplius obligati homines ad humanas institutiones obseruandas, nisi quantum uoluerint se talibus ex corde & spiritu libero, sponte, non coacti ad ædificationem proximi submittere. Folio. 19. facie secunda, & seq.

Quomodo autem istud, cū sacra scriptura & Patribus, q̄ discrimē proprium faciunt, recteq; sunt assequuti, conueniat, scripturarum peritus quisq; poterit facillime diiudicare.

Sed authoribus libri, qui eum clementissimo domino nostro sinistra cū informatione obtulerunt, hoc agitur & quæritur, cupiunt externas omnes cæremonias, & usitatam in sancta Ecclesia consuetudinem, abrogatas: præter duo tantū sacramenta, quæ tamen ipsa non permittunt fidelibus, quomodo tradidit ea hæctenus & administravit Ecclesia. Verum de hoc postea.

Vides folio 23. facie prima, quod prædicatores nullis rebus ad pædagogiam pertinentibus debeant homines onerare, quales (secūdum librum) sunt, omnes præceptiones de cæremonijs, oblationibus & festis, traditiones corporaliū purificationum, delectus ciborum, omnesq; institutiones & formæ externorum iudiciorum & politiarum.

Vnde

DE VETERI ET NOVO TESTAM. IX.

Vnde licet animaduertere, quod prætenſa iſta Reformatio non ita æſtimat opera exteriora & inſtitutiones Teſtamenti ueteris, quaſi fuerint tempore illo cultus quidam Dei, ſed exercitium tantum ſi-
 dei, illorum qui proprie intellexerint quo cæremoniæ illæ ſpectarēt. Cæremoniæ legales fuerunt legis tempore cultus Dei.
 Eſt autem utiq; uerum, quod utrunq; tam Vetus quam Nouum Teſtamentū, tales cæremonias cultum appellitent Dei. De quo in Exodus, Leuitico, Numeris, & alibi plurima ſunt teſtimonia: quin & Paulus apoſtolus ad Hebræos 9 ait: Habuit quidem & prius Teſtamentum iuſtificationes, cultum quendam & ſanctum ſeculare &c.

Præterea uerum eſt, quod Iudæorum plebei non omnia cæremoni-
 arum ſignificata intellexerunt. Hoc tantum ſcire debebant omnes Plebs Iudæorū cæremoniā ſignificati-
 onem plerūq; non intellexit.
 quod uenturus eſſet Meſſias, qui eos liberaret, quodq; in nuda illa externa opera non eſſet fiducia locanda: nihilominus uero eas quo-
 modo a Deo præceptæ erant obſeruarent, ſpiritu autem & ueritate, licet non intellectam legem proſequerentur. Quemadmodū ſanctus Baſilius teſtatur: Magnus (enim inquit) ille Moyses non omnibus omnia templi loca peruia eſſe ſtatuit: uerū extra ſacra ſepta prophanos locauit, prima atria purioribus permittēs, ſolos Leuitas dignos miniſtros iudicauit: uictimas uero & holocauſta, ac reliquam ſacrorum celebritatem ſacerdotibus assignauit, unumq; ex omnibus delectum in adyta admisit: & neq; hunc ſemper, ſed una ſolū anni die, atq; huius hora certa ad ingrediendum ipſi conſtituta. Lib. de ſpiritu ſancto, capit. 27. Idem illud teſtatur ſanctus Ambroſius quoque libro primo Officiorum capite decimo. Cæterum q; Iudæi cæremonias, quas propter obedientiam Deo præſtandam obſeruabant, non ad integrum & perfecte intellexerint, licet tempore eorum fuiſſent aptatæ, affirmat Paulus Apoſtolus ad Hebr. pluribus in locis, & præcipue capite nono, ubi ait: quod per tales obſeruaciones, qualis erat quod ſolus pontifex ſemel tantum in anno introibat in ſancta, ſignificauerit Spiritus ſanctus, nondum propalatam eſſe ſanctorum uiam.

Liber ille præterea dictum illud Pauli: Lex paedagogus noster fuit, in Christo. torquet ad fideles, quaſi præcipua legis functio ſit, credentes tanquam eorum paedagogus quidam adducere Christo. Folio 28. facie. 2. & folio. 30. facie. 2.

An autem iſte ſit germanus eius dicti intellectus, ex ipſis

DE TIMORE SERVILI.

Pauli uerbis facile deprehenditur, Priusquam ueniret fides, inquit, sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur. At ubi uenit fides, iam non sumus sub pædago.

At præsentæ istius reformationis liber plane obliuiscitur utilitatis eius, quam lex pro officio suo proprie debeat fidelibus subministrare ac porrigere: Quod non est ut fideles per legem primū cognoscant peccata sua, quibus iam mortui sunt, aut ut irā operetur, a qua sunt p Christū liberati, nec deniq; ut sit eis pædagogus iam primū ad Christū, quē oportebat habitare modo in cordibus eorum per fidem. Ceterum proprium & erga fideles destinatum legis officiū est, ut sit eis in speculum quoddam in quo sese contemplantur, & quousq; iam uiuendi religiōe in charitate profecerint: ac rursus ut sit eis lumē & uia recta, in qua ambulare semperq; progredi debeant. Quod quidem legis munus sapientiam præstat paruulis, letificat corda, & illuminat oculos, Psalm. 18. Sic pingit & alias quocq; psalmus iste functionem seu officium legis iucundissime simul & uenuste.

Præterea liber iste ita procedit, ac si ueteris testamenti obseruatores, eundem cibū spiritualē quem nos, eundemq; potū nobiscū biberint & manducauerint. Et quasi tantundē illi in suo Māna, quātum nos in dignissimo corporis Christi sacramento sumimus, perceperint. Vide fol. 17. f. 1.

Quod Catholici nequaquam admittunt. Vide Amb. in lib. de his qui initiantur mysterijs, cap. 9. & lib. 4. de sacramētis, cap. 3. Et si cui libeat, legere, lib. 3. de operibus Spiritus sancti, cap. 18. 19. & 20.

DE TIMORE SERVILI.

Timor seruilis utilis & bonus.

Non inutilem esse timorem etiam seruilem testatur nobis sacra scriptura, 3. Regum 21. Et sancti patres, dictum illud Salomonis: Initium sapientiæ timor domini. de seruili timore intellexerūt. Vide Augustinum in psal. 127. Audiuit (inquit) hæc homines, & quia uere futura sunt impijs, timent & continent se a peccato. Cum autem per timorem continent se a peccato, fit consuetudo iusticiæ, & incipit quod durum erat, amari, & dulcessit Deus. Sequitur postea: Bonus est iste timor: utilis est. non tamen permanebit in seculum seculi.

Et de

DE POENITENTIAE PRÆDICAT. Fol. X.

Et de tali timore haud dubium loquutus est Sanctus Iohānes Baptista, quando dixit: Progenies uiperarum, quis uos docuit fugere a uentura ira; lam securis ad radicem arboris posita est. &c. Et Dauid ille: Clamarunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos, Psalm. 106. Matth. 3.

QVIVD OBTE NSAE REFORMA

tionis liber aduersus hęc doceat.

AT liber Reformationis cōtendit Iohannē Baptistā, dominū ipsum, & apostolos, cum inciperet à Pœnitentiæ prædicatione, dicentes: Pœnitentiā agite. non sit resipiscentia ista aut timor intelligendus. Folio 24. facie secunda.

Constat satis hanc pœnitudinē seu resipiscentiam nō sufficere. Po test tamen esse initiū idoneum, ubi dñs gratiam suam simul contulerit.

DE POENITENTIAE

prædicatione.

DE pœnitentiæ prædicatione non aliter docet liber, q̄ si nihil intersit, inter p̄dicationem pœnitentię, q̄ fieri debet n̄s, qui primū ex impietate ad Christianismū uocantur, & il lam q̄ fit Christianis, quando post baptismū, aut iustifica tionem acceptā, denuo lapsi sunt in peccatū. Quod certe

non est ad amissim scripturæ dictū: Quandoquidem prior pœnitentiæ p̄dicatio q̄ defertur infidelibus fieri debeat (uti liber iste non male fate t̄) propositione legis Mosaicæ uel legis naturæ, cū primis uero abomina tionis, qua Deus peccatū execratur, adiecta tamen doctrina, quod uni ca & sola peccatorum in infidelitate commissorum satisfactio, sit ama ra illa mors Iesu Christi nostri saluatoris.

At uero p̄dicatio, q̄ impeditur Christianis in pct̄m denuo relapsis, fieri debet cōmemoratione & exercitatiōe potius spiritualis legis uitæ, q̄ nobis in Baptismo implātata, per pct̄m rursus supprimi, q̄ legis Mo saicæ ministerio. Perspecto, q̄ scriptura sacra Christianis post iustifica tionem prolapsis, non Moysen proponat ab oculos, uerz potius uoce il la utitur: Memento unde excideris, & age pœnitentiā, & prima opera fac: sin aut uenio tibi cito &c. Apoc. 2. Item quō Paulus acclamat Galat̄ Galat. 1. has illos: O insensati Galat̄, q̄s uos fascinauit nō obedire ueritati: ante quor̄ oculos Ch̄us Iesus p̄scriptus est, & in uobis crucifixus. & ad Hebræos: Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione sub duobus aut tribus testibus moritur: quāto magis putatis deteriora mes reri supplicia, qui filium Dei conculcauerit: Hebræorum decimo.

Istiusmo

Alijs aliter prædi candam pœnitentiã ans.

Que pœnitentiã ante baptismū præsa dicetur.

Vide Amb. de pœnitentiã lib. 2. ca. 11. Prædicatio pœnit. post baptismum.

DE POENITENTIÆ PRÆDICAT.

Istiusmodi uocibus, admonitionibusque spiritus Christi, debent ad resipiscendum rursus excitari, & reuocari credentes, qui peccato forte pre-occupati, & transgressione denuo obligati sunt: non autem nuda Moyli lege, quam cum non ignorarent, aduersus eam nihilominus male commiserunt.

Ad hæc non debet Pœnitentia ista tam nuda & incompta prædicari, atque illa quæ ante baptismum exigitur. Obserua, absque omni nostra satisfactione. Sicut beatus Ambrosius in Epistolam ad Romanos, cap. 11. de Pœnitentia ante baptismum, quæ suscepto deinde baptismo, nullam reposcit satisfactionem: ideo quod gratia Dei in baptismo (inquit) non quærat gemitum aut planctum, aut opus aliquod, nisi solam ex animo professionem. Post Baptismum autem doceri debet quæ erumpat, confessione, satisfactione, sollicito timore, ira & indignatione contra peccatum, spe ueniæ, emulatione, uindicta. 2. Corinth. 7.

Opera pœnit. necessaria, quanquam sola gratia dimittantur peccata.

Non quod rebus istis propter mērita earum, remissio peccatorum debeat adscribi, quæ soli precioso sanguini, ac merito Christi tantum feruntur accepta. Sed ut homo Christi per sanguinem eius redēptus, ac rursus in seruitutem peccati prolapsus, non cogitet sicut prius remissioni peccatorum iterum impetrandæ, ociosam & operibus uacuum resipiscētiā sufficere. Cæterum sciendum est ei & cogitandum, quod oporteat ipsum assidue apud Deum instare, ut spiritus rectus in eo innoescatur. Cū hoc oportet, ut per opera pœnitentiæ & misericordiæ erga proximum contestetur, reditū suum minime ficticiū esse, atque ita per opera spiritus commissorum peccatorum immundiciā abluere. Neque tamen hoc per dignitatem talium suorum operum, sed merito sanguinis Christi, propter quod peccata remittuntur, & opera eiusmodi redduntur Deo in fide accepta.

Ad obtinendam remissionem peccatorum post baptismum, non sufficit fidei satisfactio per Christum.

Differentiam istam statuunt sancti Patres passim in suis scriptis. Beatus martyr Cyprianus in pluribus locis, & præsertim sermone. 1. de Electis, ita habet: Multa & magna sunt fratres charissimi beneficia diuina, quibus in salutem nostram Dei patris & Christi, longa & copiosa clementia & operata sit, & semper operetur, quod conseruandis, ac uiuificandis nobis pater filiū misit, ut reparare nos posset, quodque filius missus, esse & hominis filius uoluit, ut nos filios Dei faceret. Humiliauit se, ut populū qui prius iacebat erigeret. Vulneratus est, ut uulnera nostra sanaret. Seruiuit, ut ad libertatem seruentes extraheret. Mortuus est, ut moriens immortalitatem mortalibus exhiberet. Multa hæc sunt & magna diuinæ misericordiæ munera. Sed adhuc qualis pueritia illa & quanta clementia Christi, quod nobis saluari ratione prospicitur, ut homini

DE POENITENTIAE PRÆDICAT. Fol. XI.

homini qui redemptus est reseruando plenius consolatur. Nam cū dominus adueniens sanasset illa, quæ Adam portasset uulnera, & uenena serpentis antiqua curasset, legem dedit sano, & præcepit ne ultra peccaret, ne quid peccanti grauius eueniret. Coarctati eramus, & in angustū Iohan. 5. 8. innocentia præscriptione conclusi, nec habebat quod fragilitatis humanae infirmitas atq; imbecillitas faceret, nisi iterum pietas diuina subueniens, iusticiae & misericordiae operibus ostensis, uiam quandam tuenda salutis aperiret, ut sordes postmodum quascūq; contrahimus elemosynis abluamus. Loquit in scripturis Spiritus sanctus, & dicit: Elemosynis & fide delicta purgantur; non utique illa delicta, quæ fuerant ante contracta, nam illa Christi sanguine & sanctificatione purgantur. Item denuo dicit: Sicut aqua extinguit ignem, sic elemosyna extinguit peccatū. Hic ostenditur quoq; & probatur, quia sicut lauacro aquæ salutaris gehennæ ignis extinguitur, ita elemosynis atq; operationibus iustis delictorū flāma sopitur. Et quia semel in Baptismo remissio peccatorū datur, assidua & iugis operatio baptismi instar imitata, Dei Restitutio donorum baptismi, sit exercitio bonorum operum. rursus indulgentiam largitur. Et confestim post aliquanta subiicit: Remedia propiciando Deo, ipsius Dei uerbis data sunt, quid deberent facere peccantes, magisteria diuina docuerunt. Operationibus iustis Deo satisfieri, misericordiae meritis peccata purgari &c. Hæc sunt uerba sancti martyris Cypriani. Interim tamen ad ea quæ diximus, pius quisq; Christianus probe satis intelligit & nouit, quod satisfactiones operum nostrorū, soli sanguinis Christi merito, per quem sumus in Baptismo abluti, niti & incumbere debeant: quam quidem baptismi purificationem, ubi fuerit per peccata maculata & collapsa, oportet nos per talia opera recuperare & restaurare. Ita docet etiā sanctus pater August. de negocijs istis in Enchiridio ad Laurentium, cap. 65. usq; ad caput 83.

Vtrum uero libri istius doctrina, huic Catholicae Ecclesiae doctrinae sit conformis, unicuilibet in promptū est, ut deprehendat. Hoc uero indubitatū est profecto, quod sancti illi Patres, longo semper spacio Aliter conuertendum impium, aliter peccatorem Christianum. iunxerunt conversionem primam impij, ab eā conuersione, quæ est peccatoris post Baptismū in peccatum prolapsi, inter quas tamē liber Reformationis istius, nullum facit discrimen. Aufert enim etiam post baptismam omnes humanorum operum satisfactiones, per quas certe ubi post baptismū lapsi fuerimus, uiolati baptismi uirtutes in nobis denuo resuscitare debemus & restaurare. Atq; huc proculdubio spectat illud Tertulliani, & post Tertullianum sancti Hieronymi dictum: Poenitentia secunda post naufragiū tabula, & quod sanctus ille Cyprianus ait, lib. 1. epist. 3. Quod oporteat satisfactionibus & lamentationibus iustis delicta redimere, & uulnera lachrymis abluere. Et rursus Epistola 14. lib. 3.

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA
 libro 3. Possunt agentes poenitentiam ueram, Deo patri ad misericordiam precibus & operibus suis satisfacere.

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA.

Triples est iustificatio.

Prima iustificatio fit in baptismo.

Acra scriptura docet nos de triplici hominis iustificatione. Principio de iustificatione, qua increduli, impij, & qui haecenus inimici Dei fuerunt, & in summa, quotquot a matris utero in peccato originali nati sunt, primum & recenter in homines pios & Dei amicos, per sacrum baptisma regenerantur. Huic iustificationi scriptura sequentia quatuor capita includit:

Primū, remissionem & ablutionem peccatorum, per imputationem iusticiae Christi.

Alterū, reconciliationem cum Deo, & assumptionem in filios adoptionis per regenerationem.

Tertiū, renouationem spiritus sancti, quam is facit per diffusionem charitatis in corda nostra.

Quartū donationem uitae aeternae, cuius per iustificationem haeredes efficimur secundum spem.

Spiritus sanctus datur in prima iustificatione, qui spiritum nostrum renouet.

Quae omnia sunt tanquam essentialia quaedam partes, primae & principalis iustificationis nostrae. ita ueritas ipsa Christus de hac loquitur, Iohannis tertio: Amen amen, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest uidere regnum Dei. Et iterum: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei: Quod natum est de carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Sic Iohannis 4. Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum, sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in uitam aeternam. Similiter Iohannis septimo: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquae uiuae. Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

Apostolus itē Paulus ad Romanos. 8. Qui autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Item: quicumque spiritu Dei agunt, hi sunt filij Dei. Ac rursus: Spiritum accepistis adoptionis, in quo clamamus: Abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Si autem filij & haeredes: haeredes quidem Dei, cohaeredes autē Christi. Eadem docemur, his quae ad Corinthios scribit primo ad Corinthios sexto: Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA. Fol. XII.
in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.

Item .2. ad Corinthios 3. Epistola estis Christi, ministrata a nobis, & scripta: non atramento, sed spiritu Dei uiui. Quo & illud pertinet ad Galatas quinto: In Christo Iesu, neque circuncisio ualet aliquid, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur: cui tamē opponendum est quod habetur Ephe. primo: Credētes signati estis spiritui promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionē acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius. & ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde.

Spiritus sanctus datur in pignus.

Ea quæ diximus (uerbum præterea Hieremie, paulo ante (ubi de nouo Testamento agebatur) citatum) luce clarius demonstrat, in quo uerbo digito ostenditur, quod lex Dei cordibus hominum inscribatur, quæ certe non est postrema substantialium partium noui testamenti, atque adeo iustificationis, qua fœdus nouum pangitur. Et ad hanc scripturæ normam, tam Orientalis quam Occidentalis ecclesiæ patres, de iustificatione nostra semper loquuti sunt & docuerunt. Augustinus toto fere libro de spiritu & litera. Item de peccatorum meritis & remissione, libro primo, cap. decimo, ubi ita ait: Legimus iustificari in Christo, qui credunt in eum, propter occultam communicationem & inspirationem gratiæ spiritalis, qua quisque adhæret domino unus spiritus est. Et in lib. de natura & gratia, capite. 63. Ex qua fide (inquit) etiam ante eius passionem iustos uixisse non dubium est, qui præstat spiritum sanctum, qui datus est nobis, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris, qua una iusti sunt, quicumque sunt iusti. Reliquas patres breuitatis gratia præterimus. Ceterum prima ista iustificatio, haud dubium sola gratia & misericordia Dei, per fidem dona ista apprehendentem, impetratur. Atque hoc nemo ibi inficias.

Secundo, meminit scriptura iustificationis cuiusdam, quam non per solam fidem consequimur, sed etiam per opera. Ista enim sunt clara, utique & diserta Apostoli Christi uerba: Videtis, quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Docet autem scriptura de huiusmodi iustificatione hoc pacto: Quod in prima iustificatione idcirco largiatur nobis Deus excellentissima illa (quæ diximus) sua dona, remissionem peccatorum, adoptionem filiorum Dei, renouationem spiritus, & uitæ æternæ hæreditatem, ut deinceps adiutorio spiritus Christi habitantis in nobis, omnem impietatem & secularia desideria abrenunci-

Que iustificatio fit at per opera. Iacobi 2.

Ad quid datur spiritus sanctus.

C ij antes.

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA

antes, sobrie, iuste, & pie uiuamus erga Deum, proximū, & nos ipsos, & in hoc itinere semper progrediamur. Ad Titum 2. Amulantes & solliciti, ut in omni opere bono abundemus. 2. ad Corinthios nono: Quæ præparauit Deus, ut in eis ambularem, Ephes. 2. Quamobrem ubi post regenerationem hoc pacto ambulauerimus, non iam sola fide iustificamur, uerum etiam per opera. de qua iustificatione scriptū est Apocalypsis uicesimosecundo: Qui iustus est iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.

Credimus enim, quod post acceptam Baptismi gratiam, omnes baptizati Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem anime pertinent, possunt & debeant, si fideliter laborare uoluerint, adimplere. Augustinus de Ecclesiasticis dogmatib. capite 50. Atque ad hanc sanctificationem in primis frequentius sacris literis admonemur. 2. Corinth. leptimo. 1. Tessalo. 4. 2. Tessal. 2. 1. Thimot. 2. 1. Petri. 3. & pri. Iohānis tertio. Atque ita fides operibus consummatur. Iacobi secundo.

*Voluntatis bonæ in
sanctus est a Deo.*

Nihilominus quam diligentissime ad hæc nobis inculcat scriptura sacra, ut ne ita de nobis cōstituamus, quasi post regenerationem idonei & sufficientes simus a nobis ipsis, tanquam ex nobis cogitandi aliquid, sed omnem sufficientiam nostram ex Deo esse. 2. Corinth. tertio. Atque ut fateamur omnia opera nostra bona, esse gratuita quædam Dei dona, & fructus spiritus sancti, ad Galat. 5. Et quāquam opera nostra quadam tenus sint causæ crescentis istius iustificationis, meriti etiam apud Deū, non temporalium modo, uerum etiam spiritalium bonorum, imo & uitæ æternæ: Hoc tamen non prouenire ex propria eorum sufficientia, quin potius clementia & dignitate Dei, qui ex mera illa quam nō promeremur bonitate, dona sua coronat in nobis: ut testatur beatus Augustinus. Et alibi lib. 14. de Trinitate, cap. 15. Homo (inquit) accepit iusticiam a Deo, propter quam beatitudinem accipere mereatur. Et in eodē capite paulo ante hunc locum: Et quid faciet (ait) mentem aliquam beatam, nisi meritum suum, & præmium domini sui?

*Iustificatio quæ fit
per opera poenitentiae.*

Tertio scriptura commemorat perpetuam quandam, & necessariam iustificationem, quæ in hoc consistit, ut pro quotidianorum delictorum uenia consequenda, cum omnis uita & conatus noster quamdiu in hac carne ambulamus, defectui subiaceat (ut interim de hoc taceamus, quod nemo in hac uita (excipimus tamen cum Augustino immaculatam genitricem domini nostri Mariam) sit liber a peccatis. Quem admodum sanctus ille Apostolus Iohannes, pri. Iohannis primo ait: Si dixit

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA. Fol. XIII

Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est) Deum in uera fide per Christū sine intermissione inuocemus. Hoc fit, quando quotidie cum amara cordis contritione & gemitu, quotidianos nostros defectus & peccata coram Deo plangimus, eumq; oratione Dominica pro remissione delictorum nostrorum obsecramus; & hac uia eam iustificationem quæ semper nobis necessaria est, & quam iterum atq; iterum sitire debemus & esurire, impetramus. De qua beatus Iohannes apostolus in loco iam citato ait: Si cōfiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Perpetuam istam semperq; necessariam iustificationē significauit Christus in lotionē pedum apostolorum suorum, Iohannis 13.

Tres istas iustificationis formulas explicuit & notauit (quanquā paucioribus uerbis) sanctus pater Augustinus, libro contra Iulianū secundo, circa medium: Iustificatio (inquit) in hac uita, secundū tria ista confertur: Prius lauacro regenerationis, quo remittuntur cuncta peccata: deinde congressione cum uicijis, a quorum reatu absoluti sumus. Tertio dum nostra exauditur oratio, qua dicimus: Dimitte nobis debita nostra &c. Quoniam quamlibet fortiter contra uicia dimicemus, homines sumus. Dei autem gratia sic nos in hoc corruptibili corpore adiuuat dimicantes, ut non desit propter quod exaudiat ueniam postulantes. Hucusq; Augustinus.

Porro conuersio eorum qui post Baptisma non in quotidiana tantum peccata, uerum etiam in grauiora crimina inciderunt, habet aliam præterea rationem propriam: Sicut uidere licet apud sanctos Patres, & partim articulo præcedenti de prædicatione Pœnitentiæ ex Cypriano & Augustino commonstratum est.

PER QVAS CAUSAS IUSTIFICEMUR.

Proditum est etiam deinde sacris literis, per quas causas secundum omnem modum iustificemur. Hic tamen primum nosse oportet, prepositionem (Per) in materia ista iustificationis, non eodem modo semper accipi, sed secundum causæ cui præponitur naturam. Quod per exempla manifestabimus:

Scriptura testatur nos iustificari secundum triplicem istum

C in iusti

Per, in scripturis non eodem modo accipitur.

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA.

iustificationis modum: Per solum Deum. intellige tanquam per u-

Causa efficiens iustificationis.
Causa meritoria iustificationis.

nicam causam operantem & efficientem.
Modo simili tradit nos iustificari absq; ullo operum nostrorum merito, sed per solum Christum: intellige tanq; causam meritoriam, eo quod ipse sit iustificationis nostræ author, eamque apud patrem promeritus sit & impetrauerit.

Causa dispositiua & susceptiua.

Vtitur autem Deus & dominus noster Iesus Christus in operatione iustificationis nostræ medijs quibusdam, quibus partim præparamur & disponimur, partim uero iustificationē recipimus, tanquā causis dispositiuis & susceptiuis: per fidem uerbi Dei, operantis in nobis ueram contritionem & poenitentiam, aliq; præuenientis gratiæ opera, iustificamur tanquam per causam quandam præparatiuā & dispositiuam: Per fidem autem, qua absque dubitatione firmiter confidimus, nobis, qui ueram peccatorum poenitentiam habemus, peccata nostra propter Christum esse dimissa, (de quo tamen oportet intrinsecus per fidem Spiritus sancti testimonio testificatos nos esse) iustificamur tanq; per causam susceptiuam. Ad Romanos quarto, ad Galathas tertio, Actuum decimo.

Causa formalis iustificationis.

Eodem modo iustificamur a Deo iusticia duplici, tanq; per causas formales & essentielles. Quar; una & prior est consummata Christi iusticia: non quidem quomodo extra nos in ipso est, sed sicut & quando eadem nobis (dum tamen fide apprehenditur) ad iusticiam imputatur. Hæc ipsa ita nobis imputata iusticia Christi, præcipua est & summa iustificationis nostræ causa, cui principaliter inniti & fidere debeamus. Aliter uero iustificamur formaliter, per iusticiā inhærentem: quæ remissione peccatorum simul cum renouatione Spiritus sancti, & diffusionem charitatis in corda nostra, secundum mensuram fidei unius cuiusq; nobis donatur, infunditur & fit propria: atq; ita per fructus Spiritus exercetur, efficiturq; in nobis propria quædam iusticia, qua afficiamur. Cui tamen inhærenti iusticiæ (quod sit imperfecta) non innitimur principaliter: sed ea tanquā interiori quodam experimento certificamur, nobis (qui talem renouationem Spiritus nostri in nobis sentimus & experimur) remissionem peccatorum factam, & Christi consummatam iusticiam nobis imputari, atq; ita Christum per fidem in nobis habitare.

Causa finalis.

Ceter; causa finalis iustificationis nræ nemini ē ignota, quū ad hoc

po

DE DVPLICI FIDV CIA. Fol. XIII.

potissimum a Deo iustificemur, ut simus in laudem gloriæ ipsius, Ephe. pri. & obtineamus in Christo salutem animarum nostrarum & uitam æternam, pri. Pet. primo & tertio.

Ex quibus perspicue apparet, q̄ licet fidei tribuatur, nos per eã tantã quam causam dispositiuam & receptiuam, & de interiori renouatione spiritus aut charitate Dei dicatur recte, nos per ipsam, tantã quam causam formalem & essentialem, tamen non potissimum iustificari: nihilominus tamen hoc loquendi modo, non ascribimus, neq̄ fidei, neq̄ charitati, efficientiam iustificationis, quæ soli competit Deo: non etiam meritum eius, quod soli debetur Christo, nõ fidei aut charitati, aut ulli aliarum uirtutum, tamen omnes gratuita quædam Dei dona sunt. Sed confitemur hæc esse media quædam, quibus operetur Deus in nobis suam iustificationem: Quemadmodum de manu elemosynarij aut pij uiri dicimus, huius manus succurrit pauperi: cum manus sit instrumentum tantum succurrentis, & nisi moueatur ab agente principali, ociosa est & nulla. Interim tamen non ignoramus, nos nulli alij merito, præterquam solius Christi, neque itẽ ullæ alij iusticiæ, quam iusticiæ Christi, sine qua omnino nulla est iusticia, tanquam fundamento fidei nostra, inniti debere. Quanquam oporteat nos interim, internæ illius renouationis, quæ fit per charitatem, quam spiritus sanctus in corda nostra diffundit, tanquam arrabonis, aut certe experientiæ impetratæ remissionis peccatorum, & imputationis iusticiæ Christi, rationem habere.

Quatenus fides et charitas iustificent hominem,

DE DVPLICI FIDV CIA,

siue certitudine habenda.

DVplicas fiduciæ meminit scriptura sacra. Quæ sunt: fiducia remissionis peccatorum & fiducia bonæ conscientie. Prior illa fidit & innitit, prorsus soli & unico domino Iesu Christo, & eius meritis. De hac scribitur Actorum decimo, & ad Philippenses tertio.

Fiducia remissionis peccatorum.

De altera uero fiducia bonæ conscientie, ita pri. Iohannis tertio dicitur: Filioli, non diligamus uerbo neque lingua, sed opere & ueritate. In hoc cognoscimus, quod ex ueritate sumus, & in conspectu eius suadebitur est Deus corde nostro, & nouit omnia.

Fiducia bonæ conscientie.

Charissimi

DE DVPLICI FIDV CIA.

1. Iohan. 2.

2. Iohan. 4.

Charissimi, si cor nostrū non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quia mādāta eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram ipso facimus. Et iterū: Qui seruat uerbum, uere in hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus, quoniā in ipso sumus. Itē, qui manet in charitate, manet in Deo, & Deus in eo. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicij. Sic 2. Corinth. 1. Gloria nostra hæc est, testimoniū conscientie nostræ, q̄ in simplicitate cordis & synceritate Dei, non in sapientia carnali, sed in gratia Dei cōuersati sumus.

Fiducia bonæ conscientie habenda cū fiducia remissionū peccatorum.

Vtrunq; fiduciæ genus, tractant passim & conferunt inuicē sancti Patres: e quibus Chrysostomus ille in . 1. caput. Matthæi, homilia 5. ita ait: Vnusquisq; nostrū, nulla in re alia spem suam, nisi post Dei misericordiam, in morū sanctitate constituat. Et paulo infra: Fiduciam bonæ conscientie colligamus. Et hoc est quod uoluit primus Apostolorum Petrus, ubi post sedulam admonitionē bonorum operū, ita ait: Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam uocationem uestram & electionem faciatis.

Quo populus doceri debeat de fiducia bonæ conscientie.

Quapropter sicut sanctis Patribus uisum fuit, populus debet de duplici ista iusticia, ut q̄ inuicem cōnectantur, & una alteri ferat testimoniū, diligenter & apposite edoceri. Quemadmodū sanctus pater Bernardus uenuste & pie docet sermone de annūciatiōe, & in sermone de quatuor modis orandi. Cuius uerba hoc loco, breuitatis causa non adducimus: nec pluribus necesse est, quā scriptura sacra, his de rebus perspicua sit omnibus. Apostolus Paulus remittit Corinthios pro sumendo experimēto huiuscemodi fiducię ad seipsos: Vosmetipsos, inquit, tentate fratres, si estis in fide. Ipsi uos probate: an nō cognoscitis uosmetipsos, quia Christus Iesus in uobis est? In summa, uerus Christianus debet omnē fiduciam remissionis peccatorū, statuere in solum Christū. Ac simul debet fiduciam istiusmodi facere certā & indubitātam, fiducia bonæ conscientie. Christus solus est medicus noster, a quo solo sanitas speranda, expectanda & petenda est. At si uolumus experimētum certū sumere, utrū eam uere receperimus an non, oportet profecto, ut conscientia nostram examinemus & probemus, faciemusq; quod ait dominus: Surge, tolle lectū tuū & ambula. Quemadmodum pius ille Bernardus in sermone de quatuor modis orandi, hanc rem pulcherrime prosequitur.

QV ID OBTENSÆ REFORMA.

tionis liber aduersus hæc doceat.

Huic

DE BONIS OPERIBVS. Fol. XV.

Hic uniuersali & Christiana de iustificatione doctrina, non con-
sonat liber ille. Quod enim supra ostendimus, scripturam sacram tri-
plicem iustificationem innuere, docet liber esse unicam tantum sitā, in re-
missione peccatorum, & imputatione iusticiæ Christi. Fol. 42. fa. 2.

Item ubi ex scripturis ostenditur summam iustificationem complecti
in se quatuor essentielles partes, uti supra explicuimus: Vult liber, eam
duas tantum continere, utpote remissionem peccatorum, & imputationē
iusticiæ. Sic ubi scriptura requirit, ut iuxta fiduciam habendam in iusti-
cia Christi, populus proxime doceatur habere etiam certitudinem bonæ
conscientiæ. Vult liber, ut quum iusticiam Dei urgemus, omnino cauea-
mus ne corrumpatur. Quod ita exponit, ut persuadeatur hominibus, ne bo-
norum operum fiduciam habeant. Folio 43. facie 1.

Quod non recte dicitur, si modo utraque fiducia populo considera-
te & apposite proponatur: quod ipsum uetat liber fieri.

Sequitur enim folio 44. fa. 2. & 45. fa. 1. q. fiducia illa, intellige, quæ
est in nudam misericordiam Dei, excludat aliam omnem fiduciam bono-
rum operum, & dicit nos fiducia bonorum operum reddi incertos, ac in
perpetuam dubitationem & execrationem a Deo conijci, atque in ea ma-
nere, ita ut ueram inuocationem Dei retinere nequeamus.

Cum tamen doceat scriptura eius contrarium, nimirum ut uocatio-
nem nostram firmam & certam faciamus per bona opera. Que madmo-
dum supra ex prioris epistolę Iohan. cap. 3. & 4. copiose probatum est,
& per innumeros alios scripturæ locos probari potest.

2. Petri 2.

Quos uero fructus, horrore & desperatione plena ista doctrina, ple-
risq; in locis ediderit, res ipsæ loquuntur, & sole clarius uniuersus aspi-
cit orbis.

DE BONIS OPERIBVS.

Radit sacra scriptura, q; præter decē illa præcepta, quib;
bus Deus opera illa bona, quæ ab om̄ibus exigit sum-
matim cōplexus est, sint & alia quedā opera bona, ipsi
multo gratissima & acceptissima, ut uidere licet Mat.
19. Mar. 10. & Luc. 18. ubi legitur: q; dominus adoles-
centulo interroganti: Quid boni faciā, ut uitam habeā
æternam: respōderit: Si uis ad uitā ingredi, serua mandata. At uero cum
Adolescens enumeratis mandatis uicissim ad hæc Christo respondi-
set: Om̄ia hæc custodiui a iuuentute mea, quid adhuc mihi deest? Iesus

Non omnia opera
bona præcepta.

D (ut Maro

DE BONIS OPERIBVS.

Relinquere temporalia. (ut Marcus ait) intuens eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnū tibi deest, uade, quaecunque habes uende, & da pauperibus, & habebis thesaurū in caelo, & ueniens sequere me.

Perpetuo continere Simile est huic, quod Mat. 19. ait Christus: Sunt eunuchi, qui seiplos castrauerunt propter regnum caelorum. Qui potest capere capiat. Quod Paulus exponit & ait: Bonū est homini mulierē non tangere. Item: Volo omnes homines esse, sicut ego sum. Item, dico autem non nuptis & uiduis, bonū est illis si sic permanserint sicut & ego. Et iterū: De uirginibus praecipitū domini non habeo. Consilium autem do, tanquam misericordiam cōsecutus a domino, ut sim fidelis. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem. Quoniā bonum est homini sic esse. Ad hęc: Volo autem uos sine solitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quae sunt domini, quomodo placeat Deo. Qui cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi. Et sequitur: Porro hoc ad utilitatem uestram dico; non ut laqueum uobis iniiciam, sed ad id quod honestum est, & facultatem praebet sine impedimento dominum obsecrandi. Itē, qui statuit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suae uoluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare uirginem suam, bene facit. Igitur qui iungit matrimonio uirginem suam bene facit, & qui non iungit, melius facit.

Ieiunium. Praeterea dominus Matt. 6. hortatur, ut coram patre caelesti, qui in abscondito est, & uidet in abscondito ieiunemus: Redditur enim illi. Sic Lucae 10. ad Martham ait: Martha Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima. Porro unum est necessarium, Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea. Quem obrem etiam Eusebius libro 9. histo. eccles. cap. 10. de primis Ecclesiae patribus ita ait: Sapientes uero & eruditi uiri praeferebant eos, quibus pura uita ac sincera simplicitas offerendi Deo hostias, maiorē fiduciā dabat. Et S. pater Aug. extollit uitā sanctorum Anachoretarum, Heremitarum & Monachorum supra uitam cōmunem; & reprehendit eorum opinionem, qui putabāt eos plus iusto se ab humanae uitae conuersatione separare, libro pri. de moribus Eccles. Cathol. cap. 31.

Collatio in restorationem Ecclesiarum & uasorum. Marci 12. laudat Christus magnifice uiduam illam pauperem, quae duo minuta in Gazophilatium miserat (cedebat autem istiusmodi oblatio ad templi ruinas restaurandas) dicens: Vidua haec & pauper, plus omnibus misit, qui miserunt in gazophilatium: Omnes enim ex eo, quod abundat illis miserunt, haec uero de penuria sua, omnia quae habuit misit totum uictum suum.

Matthaei

DE BONIS OPERIBVS. Fol. XVI.

Matthæi. 26. Cum mulier illa effunderet alabastrum unguenti præciosi in caput Christi recumbentis in mensa, & indignarentur discipuli de unguenti profusione, dicerentq;: ut quid perditio hæc? potuit enim istud uenundari multo & dari pauperibus, sciens Iesus, ait ad eos: Quid molesti estis huic mulieri? Opus enim bonū operata est in me. Quod dicitur etiam Christi sanctus Hieronymus contra Vigilantium, indigne ferentem, luminaria & candelas in honorem sanctorum martyrum accendi, allegat, aitq;: Causabantur quōdam & Apostoli, quod periret unguentum, sed domini uoce correpti sunt: neque em̄ Christus indigebat unguento, nec martyres lumine cereorum, & tamen illa mulier in honore hoc Christi fecit, deuotioq; mentis eius recipit. Et quicumq; accendunt cereos, secundū fidem suam habent mercedē, dicente Apostolo: Vnus quisque in sensu suo abundet, Roma. 14. Hactenus Hieronymus.

Cui consonat, quod sanctus ille Iohānes Chrysostomus, in uerbum illud Christi, Væ uobis Scribis & Phariseis, quia ædificatis sepulchra prophetarū, & ornatis monumenta iustorū, Matt. 23. scribit: Ecce qui martyria ædificant, ecclesias eorum ornant, bonum opus facere uidentur: sed siquidem & alias iusticiam Dei custodiant, si de bonis eorum pauperes gaudent, si aliorū bona per uiolentiam non faciunt sua. Scito, quia ad gloriam Dei ædificant. Et paulo infra: Si iuxta alia bona opera, ædificia sancta fecerit homo, additamentum est bonis operibus.

QVID OBTE NS SE REFORMA

tionis liber aduersus hæc doceat.

Ad uer sus omnia hæc docet liber Reforma. Illa sola esse opera bona, quæ in decalogo præceptorum mandata sunt, quodq; de reliquis omnibus operibus scriptum sit: frustra me colunt mandatis hominū. & quod contra talia agitur non esse peccatum. Folio 45. fa. 1. & seq.

Item dicit nos (dum ita ut diximus, sentimus) affligere & torquere nos ipsos, & alios quoque falsis peccatis, qualia sunt (ut aiunt) superstitiosa uota, peregrinationes, specialia ieiunia, oris confessio, inutilis delictus ciborum, abstinentia ab ijs rebus, quibus permittente Deo posset bono & deberet frequentius uti. Fol. 29. facie 1.

Ad hæc, q; ieiunare in se consideratum non sit opus bonum, & nõ debeat cuiquam per homines imponi. Fol. 67. facie 1.

Item esse superstitiosum, uelle ieiunio aliquid à Deo demereri.

Esse præterea superstitiosius impium & peruersum sacrificium uelle

D ij Deo

DE PRÆMIO BONORVM OPERVM.

Deo bona offerre temporalia, pro extruendis aut dotandis, illustrandis, decorandis Ecclesijs, altaribus, monasterijs, & quicquid impensarum in ligna, lapides & ossa irrogatur non placere Deo, & abarcendos à talibus homines. Omne denique quod non conferat hominibus esse ingratum Deo; nec placere Deo, ampliare Ecclesias, aut aliter ædificare, vel ornare, quàm ad hoc solum, ut habeat populus decentem conueniendi locum, pro audiendo uerbo, & percipiendis Sacramentis. Folio 71. & seq.

Et huc fortasse spectat, quod folio tertio facie. 2. dicit, prædicationem uerbi non alligandam loco aut tempori. Item & dominus Christus oras uerit in montibus & hortis. Folio 64. facie prima.

DE PRÆMIO ET RETRIBUTI tione operum bonorum.

*Vita aeterna præmi
um bonorū operū.*

Christus dñs noster bonis operibus credentium uitam præmittit æternam, Matt. 19. Vbi Petro sciscitanti & dicenti: Ecce reliquimus omnia & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Respondit Iesus: Amen dico uobis: Omnis qui reliquerit domum, uel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Eodem capite, Adolescens quidam (uti antea citauimus) interrogat: Quid boni faciam, ut habeam uitam æternam? Respondit ei Iesus: Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Ita legitur Marci uicesimo quinto: Venite benedicti patris mei, & dedistis mihi manducare. & cæter. Sic Romanorum secundo: Reddet unicuique secundum opera eius: His quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem quærentibus, uitam æternam. Innumera sunt testimonia, quibus ista fides confirmatur: quæ tamen ipsa sicut ante præmonuimus, intelligi debent. Ita nimirum & Deus bona opera remuneret, uita æterna, ex gratuita dignatione sue clementiæ.

Qualia uero de meritis & remuneratione bonorum operum liber ille tradat, studiosus lector passim in eo facile comperiet.

DE CATHOLICA
Ecclesia.

Baptista

Baptista ille Iohannes pulchra similitudine Ecclesiā nobis effigiat, ubi ipsam aream facit, in qua triticum & paleæ simul congregata seruentur, usq; ad repurgationem, Matthæi 3. Lucæ 3. Modo simili Christus dominus comparat eandem agro seminato bonis frugibus & herbis malis. Item reti iacto in mare, & tam bonos q̄ malos pisces simul collectos complectenti, Matthæi 13. Sic Matthæi 25. assimilat ipsam decem uirginibus, quarum quinque prudentes fuerint, quinque uero fatuæ. Et uiti præterea, quæ iuxta palmites uiuos, & aridos contineat. Iohan. 15. Ac Paulus de aridis istis & emortuis membris dicit, q̄ speciem quidem habeant pietatis, uirtutem eius autem abnegent. Ex quibus uerbis sancti Patres uisibilem istam Ecclesiam, hoc modo definiunt: quod sit cōgregatio & communitas quædam hominum uocatorum transeuntiumq; in unam quandam communionem externæ confessionis, unius fidei, unius doctrinæ, eorundemq; sacramentorum, secundum apostolicam & catholicam traditionem, in uno eodemq; indiuiso uinculo pacis & concordia.

*Descriptio uisibilis
Ecclesie*

Ad hæc usque tempora de Sacramentis, quæ sunt notæ quædam & signa, quibus Ecclesia catholica dinoscitur, ita traditum fuit:

Primum, q̄ sacramenta sint inuisibilis gratiæ signa uisibilia, quæ a Christo, aut apostolis ex ipsius mādato, instituta, recepimus, & traditione traditioni succedente, hætenus conseruamus: quodq; sint eorum septem præcipua: Baptismus, institutus a Christo, Matthæi 28. Confirmatio, a Christo ante ascensionē ad coelos promissa, postea uero in die Pentecostes reddita, Lucæ 24. Act. 1. Sacramentū corporis & sanguinis sui, quod & ipsum ipse instituit, Matthæi 26. Marci 14. Lucæ 22. 1. Corin. 11. Sacramentum poenitentia, siue absolutionis, quod instituit Matthæi 16. & 18. & Iohannis 20. Sacramentum Ordinationis, quod tradidit, ut Paulus testatur ad Ephesios 4. & alibi præterea approbatur, Marci 10. Lucæ 9 & 10: præcipue autem Matthæi 26. Marci 14. & Lucæ 22. Sacramentum Matrimonij, quod ad eum statum quem in paradiso habebat, rursus reuocauit & reduxit, Matthæi 19. Et Sacramentum sacrae unctionis infirmorum: cuius habemus exemplum Marci 6. Institutionem uero expressam apud Iacobum apostolum capite 5. sine dubio factam mandato Christi: Quum apostoli non fuerint ausi aliquid eorū loqui quæ per eos non efficeret Christus, aut de quo Christus nihil mādasset: sicut testatur apostolus Paulus Roman. 15. & 1. Corin. 7.

Septem ista Sacramenta, semper in usu fuerunt in Ecclesia,

D iij tam

DE CATHOLICA ECCLESIA.

tam Orientalium quàm Occidentalium Patrum. Id quod etiam Graeci in nouissimo Concilio Florentino, sub Eugenio, confessi sunt, se a maioribus septem tradita sacramenta suscepisse: ut Acta Concilij, & insignis ille atque eximie doctus Bessarion, Constantinopolitanus Patriarcha, testantur.

Quum autem sacramenta & eorum uniformis usus atque administratio, certum quoddam signum sint uisibilis Ecclesiae, sacris Canonibus, atque etiam magno illo Concilio Lateranensi, in quo Orientales cum Occidentalibus sub Innocentio tertio congregati fuerunt, sancitum fuit & declaratum, eos qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, de Baptismo, de Confessione, de Matrimonio, aut reliquis alijs sacramentis aliud opinantur, aut non uerentur aliter docere, quàm sancta apostolica credat & doceat Ecclesia, pro haereticis habendos, aut uinculo anathematis, perpetuae scilicet maledictionis, obligatos. Quomodo etiam sanctus pater Augustinus dicit, quod contemptus sacramentorum sacrilegos faciat. Item quod scismaticorum & desertorum propria fere natura sit, se uento superbiae & nimia leuitate a catholicae Ecclesiae consuetudine separare, & proprios sacramentorum ritus erigere.

Ab Ecclesia esse alienos qui aliter quàm ecclesia de sacramentis doceant.

Ad haec quatuor signa seu notae, quibus Ecclesia uera certo cognoscatur, e scriptura colliguntur, & sunt ista: Primum signum, sana doctrina Christi, secundum uniuersalem apostolicam & catholicam traditionem intellectum. Alterum, rectus & uniformis usus sacramentorum. Tertium, uinculum unitatis & pacis. Quartum uero, uniuersitas: quia uidelicet diffusa est Ecclesia, & diffundi atque ampliari debet, per omnia loca, ad fines usque orbis terrarum. Iam sicubi forte non inueniantur haec signa quatuor, aut sint qui de eis aliter doceant, aduersum tales indubitanter pronuntiatur, ipsos ad catholicam illam uisibilem Ecclesiam non pertinere. Quum ut beatus pater Augustinus, de tertio praesertim signo dicit: Si quis a catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se uiuere existimet: hoc solo scelere (quod a Christianitate seiunctus est) non habebit uitam, sed ira Dei manet super eum. contra Manichaeos, & habetur ca. Si quis a catholica, 23. quaestione 4.

Sola separatio ab ecclesia peccatum est

QUID REFORMATIONIS

liber istis tradat contrarium.

Re

DE CATHOLICA ECCLESIA. XVII

Reformationis liber non est ex parte ulla huic dogmati cōformis. Primum enim definit Ecclesiam uisibilem talibus uerbis: quod sit cōgregatio illorum qui uerbum Dei nobis per Christum & apostolos commēdatū ueraciter credunt, & per spiritum sanctum sunt regenerati. Fol. 56. fac. 2.

Quæ descriptio tātum uiua membra Ecclesiæ complectitur: imo uerius descriptio est inuisibilis illius Ecclesiæ. Et licet in dicto Reformationis libro, sequatur statim eius talis explicatio (*Quod in hac cōgregatione nihilominus manent in hac uita multi, qui non sunt regenerati, & peccatis contra conscientiam propriam obnoxij,*) Patet tamen hanc explicationem præcedentibus in definitione uerbis plane aduersari. Si enim Ecclesia uisibilis est cōgregatio illorum tantū, qui uerbo Dei ueraciter credunt, & per spiritum sanctum sunt regenerati, quomodo possunt in eadem illa cōgregatione esse & manere plerimi, qui & non sunt regenerati, & peccant assidue contra ipsorum conscientiam?

Liber prætesæ Reformationis ponit tria signa, quibus putat Ecclesiam cognoscendam: Cum tamen tertium eorum cum primo plane sit idem. Fol. 58. fac. 1.

Primum enim facit ueram doctrinam esse signum. Tertium, eius confessionem: quæ quid est aliud? Eorum uero quæ nos tertio & quarto loco posuimus, & non immerito cētrum & cardo in quo res ista uersetur, æstimari possint, prorsus non meminit, scilicet sunt signa quibus Hæretici & distinguantur ab Ecclesia, & plane cognoscantur. Siquidem, quæ neque ueram doctrinam, neque rectam administrationem sacramentorum habeant, non uidentur sibi conuinci posse: At uero quæ uinculum unitatis cum Ecclesia catholica per totum orbem diffusa non seruant, inficiari non possunt.

Præterea liber ille aliter de prioribus duobus signis loquitur quam Ecclesia cathol. Hæc enim uult scripturam intelligi debere secundum traditionem & intellectum uniuersalis Ecclesiæ: de quo in libro silentium est. Similiter Ecclesia Catholica unitatem exigit & concordiam: non in dogmatibus tantum scripturæ, sed etiam in traditionibus, quas nullis scriptis in mysterio ab apostolicis uiris recepimus. Verum liber solam scripturæ literam respicit.

Ad hæc liber concedit nobis duo tantum sacramenta. Folio. 19. facie 2. & in usu necessariorum illorum sacramentorum, in illis tantum formis requirit uniformitatem, quas Christus ipse & solus instituit. F. 58. fa. 1. & seq. Qua

DE ORATIONE CHRISTIANA

Quasi Christus duo tantum instituerit sacramenta: reliqua uero omnia, (unctio presertim infirmorum, quam Reformatio illa penitus abradit) non per Christum, aut ex mandato ipsius fuerint instituta.

Vniuersalem formam laudabiliter hucusque in administratione sacramentorum seruata, mutat ille liber in uniuersum fere: Quod postea distincte suis in locis annotabitur. Requirit tantum ut obedientia pastoribus deferatur, in his rebus quae expresse à Deo sunt mandata. Fol. 59. facie 1. non uero in his quae praeter Euangelium sunt.

Cum tamen hucusque docuerit Ecclesia potestati obediendum, non tantum in his quae scriptura expresse mandauit obseruare, uerum in ijs etiam quae scripturae non aduersantur, uti iam antea dictum est nobis.

His annectit liber ordinationem competere Episcopis praecipue. Folio 95. facie 2. Quasi & alij praeter Episcopum possint ordinare in Ecclesia: contra scripturam & regulam apostolicae Ecclesiae. Quod ipsum (ut apparet) praetensa Reformatio illa etiam alijs permittit.

DE ORATIONE CHRISTIANA.

Petere possumus in oratione quicquid non aduersatur uerbo Dei.

Dominus noster Iesus Christus permittit nobis liberum ut a deo postulemus res quaslibet, suo uerbo non contrarias: nec res omnes in specie nobis praescripsit, pro quibus orandum esset, sed dixit: Omnia quae cum petieritis in oratione credentes, accipietis. Matthaei 21. Marci 11. Proponit exemplum aride ficus, & translationis montium. Et quare obsecro non permittatur mulieri Christianae precari ut Deus concedat ei liberos: Id quod fecit Anna Samuelis mater multis cum lachrymis. 1. Regum 1. Quod tamen Christus nusquam expresse mandauit precari. Ergo adhortatur Christus, & clamat: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Matthaei 11,

Verum liber Reform. uult ut pro eis tantum rebus supplicemus, quae Christus ut precaremur mandauit, ut dicere possimus: Non propria praesumptione uenimus supplicatum tibi pater coelestis, sed unigenitus tuus filius Iesus Christus, ita praecipit & mandauit, & haec est uoluntas eius ut &c. Fol. 61. facie 1.

Præterea scripturis sacris ostenditur non esse impium precari sicut Ezechias orauit, 4. Regum 20. & Isaie 38. Memeto domine quae
10

DE ORATIONE CHRISTIANA. Fol. XIX.

so, quomodo ambulauerim coram te, in ueritate & corde perfecto, & quod bonū est in oculis tuis fecerim. Quomodo & Dauid frequentius orauit, & alij sancti uiri hodierno die pie orare possunt.

Boni possunt in oratione allegare suam erga Deū pietatem & zelum.

At liber Reformat. uult ut non aliter precemur q̄ hac aut simili forma: Scimus domine, quod nihil præter iram meram, & uindictam promeriti sumus.
Immodica est hyperbole. Fol. 61. fa. 1.

Est quidem uerū, q̄ non oporteat in oratione diffidere: ut uero magnum sit peccatum si quispiam dubitet, aut inter spem & metū hereat ambiguus, Christus non docet. Monet autem trepidantes & dubitantes ita, ut orent: Domine adauge nobis fidē, Lucæ 17. Atq; ita Petrus Simonem Magum illum adhortatur: Roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: nec pollicetur ei ad primam statim petitionem, peccatorū remissionem. Vnde beatus martyr Cyprianus sermone quinto de lapsis: Eos qui magna & graua crimina post baptismum inciderunt monet, ne de misericordia domini desperent, nec tamen iam ueniam sibi uendicent. Post pauca addit: Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, uigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamentationibus occupare, & cæt. Vide etiam ad hæc, parabolam Lucæ decimo octauo. Enim uero hæc est peculiaris & propria orationis natura, ut qui orat, non statim putet impetratum sibi quod petit, nè uideat sibi imperasse potius quā orasse, sed debet orationis eius esse p̄seuerans, ut Aug. ait. Nec debet Deo tempus, quo misericordiam exhibeat præscribere. Verum permittere illud suæ diuinæ uoluntati. Cuius habemus pulcherrimum textum, Iudit. 8.

Non omnis dubitatio est peccatū, quædam enim absque presumptione sperat tantum.

Reformationis autem liber docet ingens esse peccatum, si quis trepidam quadam dubitatione inter orandum uacillet. Eumq; qui utrum statim Deus suas preces exaudiat, dubitauerit, dubitare de hoc quoque, an Deus sit uerax, Folio 61. facie 2.

Tam manifestū est ut negari non possit, Ecclesiam Christi omni tempore docuisse, Deum in rebus omnibus, & in quacunq; necessitate inuocari debere per Christum. Id quod etiam in Ecclesia usitatum uidemus, cum omnes Collectæ ac publicæ preces hoc modo concludantur: Per dominū nostrum Iesum Christum & cæt. Similiter semper auditum fuit in Ecclesia, non spiritualia modo dona, uerum etiam temporalia apud Deum quærenda & petenda. Oratione dominica, cum dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis, & cæt.

Semp docuit Ecclesia orare p̄ Christū.

Nihilominus ita traducit nos liber ille, ac si Christianus orandi modus
E penitus

DE CATHOLICA ECCLESIA.

penitus apud nos interciderit, iaceatq; extinctus, adeo ut uix ullus amplius in Ecclesia recte & Christiane oret. Folio 59. facie 2.
Imo quasi hucusq; nescierimus discrimen inter inuocationem Christianam & impiam Iudæorum, Turcarum, aut Gentilium. Vide fo. 8. facie 1.

Quamlibet scriptura testetur beatos apostolos certis temporibus orasse, ut est uidere Act. 3. ubi dicitur: Petrus & Iohannes ascenderant in templum ad horam orationis nonam. Quamuis etiam sancti Patres antiqui, illi præsertim qui Monasticen professi erant, tum & illi quibus præficiiebantur, ad Canonicas & ordinarias preces certis temporibus dicendas fuerint astricti. Negligentiores etiam de præsentibus acriter corripuerint, ut habent Ecclesiastica & Tripartita historia. Item Athanasius, Basilus, Chrysostomus, Iohannes Cassianus, Augustinus, Cassiodorus, Benedictus, & alij plures ex patribus testantur. Verum de hoc latius in titulo de modo psallendi, orandi & legendi in Eccles. Item in titulo de reformatione monasteriorum.

Oratione honoratur Deus.

Nihilominus liber uult orationem nullis præceptis astringi debere.
Fol. 62. Quum dominus Christus doceat nos orare, Sanctificetur nomen tuum, sine omni dubitatione credendum est, talem precationem magnam Dei uenerationem esse. Insuper rationis compos Christianus quilibet, probe satis nouit, orationes Christianorum esse spiritalia quædam sacrificia, atq; adeo uenerationem quandam Dei.

Liber tamen præterea Reform. his non consideratis, uetat orationem fieri hoc modo ac si sit opus quo honoretur Deus: sed uult ut hoc tantum de rigatur quo in necessitate cum res poscit aliquid a Deo impetremus. F. 63.

Basilus in Constitution. exercitat. cap. 1. sic habet: Orans ne statim ad petitionem deuenias: id enim si feceris, detegis propositum tuum quia a necessitate coactus, Deum adores.

Ad hæc liber ille habet pro abusu, si quis existimet se matrem dominæ nostræ Iesu Christi angelica salutatione honorare, eamq; gaudij aliquid inde accipere.

Pium est & Christianum matrem Dei salutissime Angelica honorare.

Secus Patres sancti nobis testantur, qui tradunt sanctos ipsos, ubi dona Dei & uirtutes, quas in ipsis Deus operatus est & ostendit laudantur & prædicantur, gaudere. Atq; ita etiam ipsa Dei mater prophetauit: Beatam, inquit, me dicent omnes generationes. Sanctam quoque Elizabeth, spiritui impleta sancto, cum audisset uocem matris domini ipsam uisitatis, uoce magna exclamauit: Benedicta tu inter mulieres. &c. Lyurgia Chryso. Erasmo interprete, habet, quod Gregorius Episcopus aut sacerdos statim post consecrationem ita salutauerit: Aue gratia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui.

DE VENERATIONE SANCTOR. Fol. XX

Choro interim canente: Vt uere dignum & iustū est, glorificare te deiparam & semper beatissimam, & penitus incontaminatam matrē Dei nostri, honoratiorem Cherubim, & gloriosiore in comparabiliter Seraphim, quæ citra corruptionem Deum peperit, uere deiparam te magnificamus.

Ita de oratione loquitur hic liber, quasi in satisfactionem peccatorū non debeat adhiberi, & hoc facientes deridet, ac si fasciculos ex orationibus connectant.

Aliter sanctus Cyprianus & reliqui Patrēs, qui nos adhortantur, ut peccata nostra sedulis & deuotis orationibus purgemus, sermone. 5. de laps. Neq; tamen per hoc minuiamus Christi meritum, aut quicquā detrahimus satisfactioni, quā obtulit pro peccatis nostris, cui soli tanquā causæ meritorie remissionem peccatorū in uera fide ascribimus. Simul tamen utimur nostris orationibus tanquā medijs quibusdam, per quæ gratiā talem apud Deum poscamus, & impetremus.

Orationibus purgantur peccata

Sanctus Basilius libro quæstionū diffuse explicatæ, quæstione 6. ita ait: Sed & maculas ex peccato per sedulam orationem, & uoluntatum Dei meditationē perseverantem exercere poterimus. Idem pulchre comonstrat sanctus Chrysostomus in lib. 1. de orando Deum, per Ninis uitas, Magdalenam, Publicanum & Leprosam. Illud (inquit) demonstrare uolo, qd etiā si nos peccatis refertos, precatio depræhenderit, celesriter purgatos reddit. Et iterum post pauca: Iam uero qd animam peccatis obnoxiam, precatio facile pacatam reddit, docet nos publicanus ille, & cæc.

DE VENERATIONE sanctorum.

AD percipiendam uniuersalem illā, & Catholicā Christianorum sententiam, de ueneratione & intercessione Sanctorū, & quomodo eis utendum sit. Primū nosce oportet illam summe admirandam unionem Christi, cum suis sanctis. Hæc primum percipitur ex oratione Christi, quam post sacram coenā ante passionem suam pro credentibus dixit, Iohan. 17. his uerbis: Rogo te pater, ut omēs unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut credat mūdus, quia tu me misisti. Et sequitur: Et ego claritatē aut (sicut interpretatur Hilarius) honorem quem dedisti mihi, dedi eis; ut sint unū, sicut et nos

Exirifica unio Christi cum sanctis suis.

Hilarius lib. 8. de Trinitate.

D ij unum

DE VENERATIONE SANCTOR VM.

unū sumus. Ego in eis, tu in me, ut sint cōsummati in unum, & cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Volo pater, ut ubi ego sum, & illi quos dedisti mihi sint mecum, Vt uideant claritatem meam, quam dedisti mihi & c.

Hæc Christi uerba eximīa quadā consolatione & delectatione plena, Sanctus pater Hilarius lib. 8. de Trinitate ita intellexit, ut sancti non uoluntate mentis tantū unum cum Christo, propterea quod unius sint uoluntatis cum eo, putandi & existimandi sunt. Verum etiā ut intelligantur esse cū eo naturali quadam, per gratiam tamen ipsis impartita unione, ita nimirum, ut quomodo ipse uiuit per patrem, ita uiuant sancti per eum. Quemadmodum & beatus apostolus Petrus testatur. 2. Petri pri. & per Christum maxima & præciosa promissa credentibus donauerit Deus, ut per ea efficiantur diuinæ consortes naturæ. Et huc pertinet, quod Christus ait Iohannis decimo quinto: Ego sum uitis, uos palmities. In quem locum ita beatus Augustinus ait: Vnius quippe naturæ sunt uitis & palmites. Propter quod cum esset Deus, factus est homo, ut in illo esset uitis humana natura, cuius & nos homines palmites esse possimus.

Summam istam & admirandā unioñem Apostolus Paulus pluribus in locis eximie prædicat. 1. Corinth. 12. sic habet: Sicut corpus unū est, & membra habet multa, ita & Christus. Quod dictum sanctus Augustinus in libro de Trinitate, Item in psalmo 130. & 142. diligenter expendit, exponitq; ut quod Apostolus non dixerit: Sicut corpus multa habet membra, ita sunt multi Christi: Verū, ita & Christus. Quo significauit caput cum corpore simul & una Christū appellari. Sicut idem Apostolus alibi dicit: Vos estis corpus Christi & membra eius. Quae in re cognoscitur excellentissima & maxima gratia, quam Christus nobis exhibuit, in eo quod uoluit unum esse nobiscum, qui est cum patre unum. Et sicut ipse ait: Ego & pater unum sumus, Ita testatur Apostolus Galat. tertio: In seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, qui est Christus. Et ad Ephesios quinto: Membra sumus corporis eius, de carne eius & ossibus eius. Ita ad Ephesios secundo: Deus conuiuificauit nos Christo, & conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus in Christo lesu, ut ostenderet in seculis superuenientibus, abundantes diuitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Iesu. Non est putandum omnia ista dicta esse de ijs tantum sanctis, qui adhuc in hoc mortali corpore agunt: Quinetiam multoque potius de illis, qui iam morte temporali transierunt

DE INVOCATIONE SANCTO. Fol. XXI.

runt in uitam, suntque cum eo praesentes. Ita enim Christus ait Iohannis decimo septimo: Claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, & uolo, ut ubi ego sum, sint & illi mecum. Item Iohannis duodecimo: Vbi sum ego, illic & minister meus erit, & si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Sic Matthaei uicesimo secundo: Non legistis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac & Iacob: Non est Deus mortuorum, sed uiuentium.

Quandoquidem igitur Sancti Dei hoc pacto cum Deo in Christo uniti, sunt nobiscum, & nos cum ipsis corpus unum in Christo, docuit sancta Ecclesia Catholica a sui origine, de beatissima ista communione & societate concorditer, & prorsus unanimiter absque omni discordia, uti etiam sacrae fidei nostrae Symbolum continet, quod debeamus credere unam talem communionem sanctorum. Et est ista communio, cum capite & membris suis, spiritualis & uerus quidam cibus, quem in Sacramento corporis & sanguinis Christi percipimus. Qui etiam nobis in eo spiritualiter porrigitur & traditur, & qui solus ueraciter praestat percipientibus ipsum, ut fiant immortales & incorruptibiles, sicut beatus Augustinus tractatu uicesimo sexto in Iohannem circa finem habet: Omnes quoque uere credentes, & in eadem communione permanentes, habent participationem non eorum tantum, quae Deus nobis per Christum donauit & tradidit. Verum etiam eorum omnium honorum, quae sancti Dei quotquot fuerunt ab initio mundi, ad nos usque unquam haebuerunt, aut per misericordiam eius acceperunt.

Sancti in caelo perfectiori unione Christo sunt uniti, quam nos qui adhuc uiuimus.

Haec cum ita se habeant, Catholica Ecclesia de ueneratione sanctorum ita tradit: Initio quod sanctos, qui ab hoc seculo migrauerunt, non debeamus appellare, mortuos aut defunctos: sicut beatus Hieronymus contra Vigilantium haereticum testatur: Et dominus ipse de filia Iairi dicit: Non est mortua, sed dormit. Et de Lazaro: Lazarus amicus noster dormit. Vnde Apostolus Paulus praecipit Thessalonicensibus, ut non contristentur de dormientibus. Quo nomine mortuos significat. Atque hac ratione dies illi, in quibus sancti Apostoli & Martyres ab hoc seculo feliciter transierunt, appellati dies natales, iam inde ab initio nascentis Ecclesiae hucusque, sic festa Natalitia dicta sunt. Eo quod dies illis ueraciter primum post multas aeternitas in aliud seculum sint nati, secundum uerbum Christi, Iohannis decimo sexto. De quo uide Augustinum de disciplina Christiana, cap. 2.

Sancti non debent appellari mortui.

QVARE, ET QVOMODO SANCTI

sint uenerandi.

E

iiij

Conse

DE VENERATIONE SANCTOR V.M.

Consequenter item ratione iam dictae admirandae & beatæ unionis capitis Christi, cum suis sanctis membris, & membrorum eorundem inter se, de uero sanctorum cultu & ueneratione, ita semper traditum est in Ecclesia, quod oporteat nos in ipsis laudare Deum, qui gratiam tam sanctæ & piæ conuersationis eis in hac uita donauit. Quicquid excellentia illa, & admiranda ipsorum opera, quibus iam præclare in hoc mundo claruerunt in eis operatus est, Ecclesiast. 44. & ad Hebræos 11. Deinde laudandi sunt & sancti ipsi, propterea, quod tali gratiæ uoluntariæ adhæserunt, ipsamque amplexi, tanquam cooperatores Dei & Christi, bene & salubriter eadem sunt usi. Nec ob id solum laudandi nobis sunt sancti, quod per eos confirmamur in fide, tanto firmius sperantes Deum eodem modo nobiscum misericorditer acturum. Nec ob id etiam solum, quod in affectu & in proposito accendimur, ad sanctorum exempla sequenda: Verum etiã propterea, quod meritis eorum associamur, & intercessionibus adiuuamur. sicut tradit sanctus Augustinus pluribus in locis, & præsertim contra Faustum Manichæum, capite uicesimo luculenter testatur.

*Honorandi sancti,
ut meritis eorum associemur, & intercessionibus adiuuemur*

Nec id gratis aut sine causa. Conforme est enim scripturis sacris, semperque creditum fuit in Ecclesia, quod sancti illi apud Deum nostri sint memores, pro nobis solliciti, etiam quasi patroni quidam, & opitulatione pro nobis intercedant. Ita ut Deus patiat se misericorditer reconciliari, propter merita & intercessionem eorum, suaque dona nobis propter illos impertiat. Semper tamen per Christum dominum & saluatorem nostrum, qui omnia illa propter quæ Deo placent, & sunt accepti, sanctis suis promeruit, impetrauit & obtinuit. Quemadmodum testantur nobis tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesie patres ueteres. Sicut inter alios est uidere apud Origenem homil. tertia in Cant. ubi huic sententiæ probandæ, allegat hoc quod legimus 2. Machabæo. decimo quinto; Hic est Hieremias propheta Dei, qui semper orat pro populo.

Epiphanius Cypri Episcopus, in uita Hieremiæ similiter testatur, quod Ægyptij sæpe experti sint se pluribus beneficijs per sanctum prophetam Hieremiam adiuuari, & quod eius intercessione a Crocodilibus & aspidibus sint non semel liberati. Possent ad hanc rem si necessitas requireret allegari, Eusebius Cæsariensis & historia Tripartita in locis innumeris. Magnus quoque Basilius, qui in oratione de quadraginta Martyribus, eos appellat communes generis humani custodes, optimarum curarum socios, precum & uotorum inuicem suffragatores.

Sanctus

Sanctus ille Iohannes Chrysostomus, homilia 2. in psalm 50. misericordie Dei misericordiam intercessionum istarum gratia extollit: O (inquit) rem admirandam, o ineffabilem clementiam Dei: David mortuus est, & Ezechiae uiuo patrocinator. O iustorum, etiam post consummationem, inexpugnabilis pugna uirorum. David mortuus est, & post mortem suam inuenitur uiuentibus tam grande praestitisse solatium. Certe iam defecerat David, & habebat multos annos regressus: Quid autem dicit scriptura: Protegam ciuitatem hanc, propter me, & propter David seruum meum. David mortuus est, & merita eius uigent. Atque hunc locum Esaiæ 37. & 4. Reg. 9. in eam sententiam explicat, sermon. 35. de uicijs & uirtutibus. Item homil. 28. quam habuit post reditum, & plane fidem suam his uerbis exponit: Creditus nos iuari sanctorum meritis. Inde est quod sermon. 26. de Poenitentia ait: Quicumque sanctos uocauerit luminaria mundi, non peccabit: non solum dum essent in corpore, sed etiam magis nunc quando de hac uita migrarunt. Gratia enim & merita sanctorum, morte non minuuntur, non retardantur die. Sequitur: Tunc quidem pisces capiebant ad mortem, nunc autem capiunt homines ad salutem; claudos facientes currere, caecos illuminantes, leprosos mundantes, daemones effugantes: ut testatur multitudo credentium diurna. Appellat eos columnas, fundamenta, portus, gubernatores, pastores, aratores, uinitores & medicos Ecclesiae.

Egregia sanctorum
Epitheta.

Similia testantur Occidentalis Ecclesiae Doctores, Cyprianus epistola prima ad Cornelium Papam, uiuus adhuc fidem quam habuit de his qui ab hac uita migrassent, indicat his uerbis: Memores (inquit) inuicem nostri simus, concordēs atque unanimes, utrobique pro nobis semper oremus. Et si quis nostrum hinc prior, diuinæ dignationis celeritate praecesserit, perseueret apud Deum nostra dilectio: pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam patris non cesset oratio. Sanctus Hieronymus contra Vigilantium, ait: Si apostoli & martyres ad huc in corpore constituti, possunt orare pro ceteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti: quantomagis post coronas, uictorias & triumphos? S. pater Augustinus libro 2. quest. super Exo. cap. 108. Deus (inquit) propiciatur peccatis populi sui, orationibus sanctorum martyrum. Seuerus Sulpitius ad Aurelium diaconum, cum obitum S. Martini descripsisset, hanc adiicit coronidem: Patronum (inquit) praemisi ad Deum. Incomparabilis poeta Prudentius, libro Peristephanon, saepe nominat sanctos martyres patronos oribus, praesidia nostra, auxiliares, suffragantes, potentes intercessores.

DE VENERATIONE SANCTOR V M.

*Inuocatio sanctorū,
modestia quedam
est & humilitas pio-
rum hominum.*

Talium testimonium posset innumerabilis multitudo citari. Iam cum hæc ita sint, hoc etiam docuerunt sancti patres non impiū esse, uerum Christianam humilitatem bene decere, ut commissorum peccatorum contēplatione pusillanimes simus uereamurq; ne temere pcedamus in conspectū diuinæ maiestatis, atq; ita (tāquam qui, qd in nobis est, fateamur nos accessu ad Christū indignos) oremus, meritis & intercessione sanctorum propitium habere Deum. Quemadmodum sanctus Augustinus hoc testatur libro secundo quæstionū super Exodum, capite 149. Per hoc (inquit) quod de Moyse Exodi 32. scriptū est, admonemur, cum merita nostra nos grauassent, ne di ligamur a Deo, releuari nos posse apud eum illorum meritis, quos ipse diligit.

Sanctus Ambrosius in oratione secunda preparan. ad Mis. orat. hoc modo: Et ut efficax sit hæc mea deprecatio, beatæ Mariæ uirginis nis suffragia peto, Apostolorum intercessionem implere, Martyrū preces deponco, confessorumque oratiōes exoptulo. Talium domine Deus preces nunquam spernis, si ut pro me exorent ipse inspiraueris. Et illustris ille Prudētius in hym. diui Laurentij iucūdo simul ac pio carmine cecinit:

Indignus agnosco & scio
Quem Christus ipse exaudiat,
Sed per patronos martyres
Potest medelam consequi.

Qua de causa uniuersa Catholica Christi Ecclesia, ante annos plus mille in antiquissimis Collectis hoc modo orauit: Omnipotens Deus supplices deprecamur, ut qui meritis actionum nostrarum diffidimus, eius qui tibi placuit meritis & intercessione liberemur, Per Christum. aut ita: Supplicamus domine, ut quod nostris meritis nō meremur accipere, intercessione S. N. martyris tui consequamur, Per Christum. Aut ita: Tanto maiori cum fiducia, nomini tuo dñe supplicamus, quanto frequentius sanctorum martyrum tuorum benedictione defendimur.

In Lyturgia Græca beati Iohannis Chrysostomi uix quicquam frequentius repetitur, atq; ista oratio: Precibus sanctissime deiparę seruator serua nos. Item dirige nostram uia, confirma nos in timore tuo omnes, custodi uitam nostram, stabili gressus nostros, Precibus & supplicationibus sanctę deiparę & semp uirginis Marię, & omnium sanctorum tuorę, qui tibi placuerunt ab initio mundi.

Desidera

DESIDERIA NOSTRA

quomodo sancti percipiunt.

EX inscrutabili denique unione illa capitis Christi cum suis membris, crediderunt Patres, sanctos ipsos desideria nostra ex orationibus nostris percipere. Ita enim magnus ille Basilius libro de uirginitate ait: Virgo seipsam & conscientiam suam reuerbitur. Et si uel maxime sola fuerit, habet astantem custodem angelum: præ angelis autem reueratur, ipsum sponsum ubique præsentem. Et quid singula dicam? angelorum innumerabilem multitudinem, & cum his patrum sanctorum spiritus reueratur. Nullus enim horum est, qui non ubique omnia uideat. Ipse quidem corporalibus oculis non cernens, uerum in corporali uisu, uniuersa in cognitionem compræhendens. Idem in sermone de 40. martyribus: Hi sunt (inquit) qui suo templo regionem nostram ornant, quique aduersus inimicos tutelam ut turres quedam munite suscipiunt. Et Gregorius presbyter in uita Gregorij Nazianzeni, dictis istis ad stipulatur, aitque sanctos letari si quando pro donis Dei ab hominibus laudentur. Beatus Hieronymus audet aduersus Vigilantiū ita argumentari, sequuntur agnū quocumque ierit. Ergo si agnus ubique est, & hi qui cum agno sunt, ubique esse credendi sunt. intellige tamen hoc non localiter, sed celeritate percipiendi ea, quæ eos uult scire Deus.

Vide Tertul. in Apolog. cap. xxij.

De angelis scribit sanctus Augustinus: Quisquis angelorum diligit Deum, certus sum quod etiam me diligit. Quisquis in illo manet, & potest humanas preces sentire in illo, hoc est, in Deo, me exaudit. Quisquis ipsum habet bonū suum, in ipso me adiuuat. Nec mihi eius participationē potest inuidere. Augustinus de uera religione cap. quinquagesimo quinto. De sanctis uero dicit psalmo octogesimo octauo. Attendite ergo charissimi, tenete omnes unanimiter Deum patrem, & matrem Ecclesiam. Natalitia sanctorum cum sobrietate celebrate, ut imitemur eos qui præcesserunt, & gaudeant de uobis, qui orant pro uobis, ut benedictio domini in æternum maneat super uos. In tractatu itē octogesimo quarto in Iohannem circa finem: Ideo ad ipsam mensam nō sic commemoramus sanctos, quemadmodum alios qui in pace requisescunt, ut etiā pro eius oremus: Sed magis ut orent ipsi pro nobis, &c. Ita Sulpitius Seuerus ad Aurelianum diaconum de sancto Martino: Non deerit (inquit) ille nobis (mihi crede) non deerit, intererit de se sermocinantibus, astabit orantibus.

Et ad

DE INVOCATIONE SANCTORVM.

Et ad Bassulam de eodē Martino : hic pauper & modicus, cœlū diues ingreditur. Illinc nos (ut spero) custodiens, me hæc scribentē respicit, te legentem. Et Prudent. ille in passionē, S. Martyris Cassiani ita canit:

Audit crede preces martyr prosperrimus omnes,

Ratasq; reddit quas uidet probabiles.

In summa, ueteres illi patres assimilant spiritus sanctorū Angelis, quomodo & Christus ipse facit, qñ ait: Et erunt sicut angeli Dei in cœlis, Matth 22. Atqui angeli Dei gaudent super unoquoque peccatore pœnitentiā agente, Lucæ 15. Fiet igitur hinc, ut etiā spiritus sanctorum idem quod angeli Dei faciant, cū arctiori necessitudinis uinculo, quam angeli nobis deuinciantur. Ac quēadmodum in Apocalypsi, capite 8. Dan̄ angelo incensa multa, ut daret de oratiōibus sanctorū oīm super altare aureū, qd est ante thronū, ubi statim sequit̄: & ascēdit fumus incē forū de oratiōibus sanctorū, de manu angeli corā Deo. Ita & de uiginti quattuor senioribus in eodē illo lib. cap. 5 dicitur: Seniores ceciderunt corā agnō habentes singuli cytharas, & phiales aureas plenas odora-
mentorum, quæ sunt orationes sanctorum.

DE INVOCATIONE SANCTORVM

ad intercedendum pro nobis.

AD hæc om̄ia tamen secundū Catholicæ Ecclesiæ usitatā consuetudinem, oratio in precibus altaris, quas collectas & Canones Missæ appellamus, ad solū patrem per Christū sit dirigenda. Quemadmodum Concilio Carthaginensi tertio sancitur, & beatus Augustinus libro 22. de ciuitate Dei testatur: Ad hoc (inquit) sacrificiū sicut homines Dei, qui mundū in eius confessione uicerunt, suo loco & ordine sancti nominantur, non tamē a sacerdote, qui sacrificat, inuocantur: Deo quippe non ipsis sacrificat. Interim tamē nihilominus hoc etiā usu ab initio traditū tenemus, ut extra orationes, quæ in altari fiunt, etiā Deo dilectos sanctos contēplatione unionis, & cōmunionis, quā cum Christo, & nobiscum habent, cū timore & deuotione erga Deū cōpelemus, atq; ut pro nobis intercedant inuocemus.

Sanctos pie inuocari, ut Deū unicum omnis boni auctorem pro nobis orent

Vide eundem Origenem in sermone de Innocentib.

Origenes homilia 3. in Cant. locum illū (ubi ipse legit) Ordinate in me charitatem, sic exponit: ut sit oratio Sponsæ ad angelos, aut certe ad sanctos. Ait enim: Sed & om̄es sancti, qui de hac uita decesserūt, habentes adhuc charitatē erga nos, qui in hoc mundo sunt. Si dicantur curam gerere salutis eorū, & iuuare eos precibus suis, atq; interuētū suo apud Deū, non erit inconueniens.

Sanctus

DE INVOCATIONE SANCTO. Fol. XXIII.

Sanctus Basilius in pluribus locis inter alia tamen, in oratione in 40. martyrum ita ait: Sæpe operam dedistis, sæpe laborastis, ut unum alia quem pro uobis orantē inueniretis: Quadraginta sunt hi, unā orationis uocē emittentes. Et sequitur: Qui aliqua præmitur angustia ad hos con fugiat, qui rursus lætatur hos oret, hic ut a malis liberetur, ille ut duret in rebus lætis. Post aliquanta alloquitur ita Martyres: O sanctum Chorum, o sacrum ordinem, o cuneum inexpugnabilem, humani generis custodes, optimi cum curarū socij, precum ac uotorum inuicem suffragatores, stellæ terrarum orbis, flores Ecclesiarum. Vos non terra contexit, sed cœlum excepit: apertæ sunt uobis paradisi portæ. Ad hūc modum Gregorius Nazianzenus in Monodia sua, Sanctum Basilium alloquiturq; precatur: Tu obiter e cœlo nos respice, & datam mihi rerū debilitatem, & articulorum dolorem, uel iube discedere, uel a diuina & hortare ita me æquo animo ferre, ut hinc demum discedentem me in æterna tabernacula recipias. Neque debet talis orādī forma, alicui alie nā & indigna uideri. Cum Christus in Euangelio ad eundem fere modum dicat: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Gregorius presbyter in uita Gregorij Nazianzeni ipsum precatur, ut uelit eius apud Deum esse memor. Theophilactus expresse meminit inuocationis in expositione undecimi capituli ad Hebræos his uerbis: Quo fit ut perfecti tunc (intel lige in resurrectione) esse appareant, cum coronas & palmas acceperint. Habent tamen interea honoris & gloriæ certissimum pignus. Quærat aliquis: Si nondum perfectionem sunt adepti, & coronas illas promeritas consecuti, unde hoc illis, opem ut ferant alijs se inuocantibus? Opitulandi tam prompta uirtus unde obuenit? Vnde inquis? Nimirum ex fiducia certiori, quam habent apud Deum intercedendo.

In Latinorum Ecclesia apud sanctum Augustinum lib. meditatio num, cap. 24. prolixam orationem reperis ad sanctos, quam ita conclusit: Orate omnia agmina sanctorum, & uniuersi cœtus Beatorū, ut uestris precibus, meritisq; adiuti, salua naue & integris mercibus peruenire mereamur ad portū perpetuæ salutis, & quietis, & continuæ pacis, & nunquam finiendæ securitatis. Similia habes apud eundem libro de cognitione ueræ uitæ, capite 39.

Quorsum autem attinet, aut quid opus est cæterorum patrum testimonij demonstrare, ita Catholicam Ecclesiā concorditer perpetuo sensisse? cū in Canonibus sexti illius uniuersalis Constantinopolitani Concilij capite sept. ita constitutū sit, ut unusquisque Christianus sole Deo creatore suo adorato, inuocet sanctos, ut pro se intercedere apud
maiestas

DE INVOCATIONE SANCTORVM

maiestatē diuinā dignentur. Quod ipsum in Actis septimi Concilij uni-
uerſalis in Nicæa Bitiniæ celebrati, frequentius repetitur: atq; hoc mo-
do consuevit Catholica Ecclesia in Litanij, in primis solum inuocare
Deum, ac deinde precari sanctos, ut eundem Deū simul nobiscum pro
nobis exorent. Quo peracto rursus soli Deo per Christū supplicatur,
ut ab omni malo nos dignetur liberare. Atque ita concluditur Litaniam.

*Experimentū sensi-
bile post scripturam
validissima proba-
tio.*

Basiliius ille magnus in summis moralibus cap. 2, summæ 26. dat ex
scripturis hanc normā, quod ad probationem eorū, quæ geruntur aut
asseruntur a nobis, oporteat primū adferre testimonium scripturæ, de-
inde etiam experientiae, quo modo ea quæ per scripturā dicuntur, in na-
tura atq; consuetudine uitæ nota sunt. Sicut Christus ipse ait: Nunquid
colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? &c. At iam negari non po-
test re ipsa & opere sæpissimæ compertum nobis esse, inuocationē sanc-
torum ad intercedendū pro nobis Deo non modo placuisse, uerum
etiam eis, qui sanctos (modo tamen pio & absq; superstitione) inuoca-
sent magno & admirando solatio, auxilio & bono cessisse. Vnum tan-
tum eorū uisum nobis fuit hic recitandū: Hierosolymitanus patriarcha
Iohannes, in conscriptione uitæ beati Iohannis Damasceni (quæ librum
Oecolampadius aliquando, qui nunc Ecclesiā profugus deseruit, trās-
tulit in linguam Latinam) narrat quomodo Saracenorū princeps qui-
dam in Damasco Iohanni Damasceno secū agenti in curia, in gratiam
Leonis Isaurici Constantinopolitani imperatoris, qui Damascenū sal-
se detulerat & accusauerat, manum dexterā iusserit deamputari. Ipsum
uero Damascenum manu una mutilatum, statim confugisse ad matrem
Christi domini nostri Mariā, seruideque eidē supplicasse, atq; hoc pa-
cto detruncatam manum sanitate restituta, mirabiliter denuo recepisse.
Refert uirū illum beatum inter alia, sic orasse: Domina & sanctissima
mater, quæ Deū meū peperisti, amputata est dextera mea, ob sanctas
& diuinas imagines, tu qua de causa Leo sæuiat non ignoras: Proinde
quantocius succurre. Dextera em̄ altissimi, quæ de te incarnata est, per
tuas intercessionem multas facit uirtutes, sanet oro, hanc meam dexterā
tuis precibus &cæt. Actiones uniuerſalis Concilij in Nicæa sicut dixi-
mus habiti. Sanctus itē Bernhardus, & alij sancti patres, infinitas rerū
istarum historias texunt, quas non est operæ precium hic recitare.

Obijci denique iure non potest interpellationis istius sanctorum, in
scripturis non extare exemplū ullum. Quāuis em̄ non dederit Euange-
lium de hoc mandatum peculiare, satis tamen euidenter ex ipso colligitur,
& liquet Deo implorationem istiusmodi nequaquam improbari.
Quinetiā in Iudaismo, quo tēpore Christus docebat, adeo non repræ-
hendes

DE INVOCATIONE SANCTO. Fol. XXV.

henebatur, ut etiam usus eius pius crederetur. Alioqui non proposuisset nobis Christus, quomodo diues epulo Abrahā inuocasset, & precatus fuisset Lucae 26. Narrat Euangelium Matt. 27. quomodo Christus in cruce magna uoce clamauit: Eli eli lamma sabtani. Quod astantes quidam cum audissent, dicebant: Heliam uocat iste. Sine uideamus an ueniat Helias liberans eum. Vnde certe, aperte satis significatur inuocationem prophetarum etiam Iudæis in usu fuisse, nec fuisse tanquam impiam damnatam.

Insuper patres ueteres non solum non metuebant, ne tali inuocatione qua petitur, ut Sancti pro nobis intercedant, obrueretur uera Dei inuocatio, aut maiestas, gloria, uel honor eius ulla ex parte imminueretur: Quin potius, multoq; magis arbitrati sunt honorem Dei per inuocationem sanctorum ampliari & magnificari. Dum tamen suprema fiducia nostra in Christum solum unicum datorem omnis boni figeretur, nihilq; quod Deo proprium esset tribueretur sanctis.

in uocatione sanctorum, magnificatur Deus.

QVID OBTE NS AE REFORMA

tionis liber aduersus hæc doceat.

PRimo liber appellat sanctos pluribus in locis non sine cõtumelia mortuos, & mortuos homines, imo etiam emortuos.

Deinde dicit ueram necessariam & salutarem doctrinam atq; inuocationem Dei horribiliter obtenebratas per ingentem & formidãdam, ut ait idololatriam, quæ commissa sit in inuocatione mortuorum hominum. Folio 9. facie secunda.

Quod item mala sit consuetudo, debeantq; obseruantes eam prohiberi, querere auxilium apud emortuos. Folio 13. facie 2.

Dicit præterea Deum secundo suo mandato significare uoluisse idololatriam, eam quæ committeretur per hos, qui ab ullis creaturis auxiliũ, & dona Dei poscerent, aut qui solatium ullum, uel auxilium apud sanctos tanquam patronos uel aduocatos quærerent. Folio 32. facie 2.

Item, quod non liceat apud ullam creaturam, aut propositos auxiliatos res, siue in coelis, siue in terris solatium querere uel auxilium, neq; etiam amplecti oblatum, nisi ad hoc sit à Deo ordinata talis creatura: quod de sanctis abnuit, quos negat ad hoc concessos. Imo ne quidem ab his, tãquam medijs, per quæ Deus eiusmodi operetur amplexanda auxilia huiusmodi. Folio 33. facie prima.

Ad hæc quod idola & opera confinxerimus, qualia Ethnici per hæc inuocationem mortuorum. Folio 45. facie 2.

Item Christianum non esse, sed uerbo Dei contrarium, quando precat

F tur

DE INVOCATIONE SANCTORVM.

tur quis Deum, & orat remissionem peccatorum, per intercessionem & meritum sanctorum concedi. Atque hunc abusum hisce temporibus nostris uisum toto mundo subortum, ubi ab initio non fuerit, Folio 62. fa. 2.

Cum tamen Ecclesia ante annos plus mille ita orauerit: Intercessione beatæ Agnetis martyris tuæ, uincula peccatorum nostrorum absolue, Per Christum & cæt. Item, meritis sanctorum martyrum tuorum a cunctis malis imminentibus liberemur, Per Christum & cæt.

Liber Reformationis recitat quidem Collectas aliquot, de sanctis Petro & Paulo, de sancto Stephano. Folio 53. facie secunda.

In quibus nulla expressa mentio fiat, intercessionis aut meritorum, sed ita supplicetur: Da nobis quæsumus, eorum in omnibus sequi præcepta aut uitâ, & cæt. Quod recte & bene petitur. Tacet autem liber Ecclesiam in eisdem illis festis diebus, illo etiâ tempore, quo primum citatæ Collectæ in Ecclesia lectæ fuerunt, una cû istis in eodem Missæ officio, etiam lectorum usum habuisse, in quibus meritorum & intercessionum expressa mentio habeatur. Fit interdû forte, ut prior Collecta Missæ ita sonet, ut citat liber Reformationis: at confestim reperitur in collectis sequentibus, Secreta uidelicet & Complenda eodem haud dubium tempore eodemque autore, in singulis officijs, una cû priori compositis, meritorum & intercessionis sanctorum, quorum festa aguntur, expressa mentio. In festo Apostolorum Petri & Pauli oratione secreta ita orat Ecclesia: Hostias domine, quas nomini tuo sacrandas deferimus, apostolica prosequatur oratio, per quam nos expiari tribuas, & defendi. Et in Complenda: Quos cœlesti domine alimento faciasti, apostolicis intercessionibus ab omni aduersitate custodi.

Item in festo sancti Stephani hoc modo oratur in Complenda: Auxilientur nobis domine sumpta mysteria, & intercedente beato prothomartyre tuo Stephano, perpetua defensione confirma, Per Christum. Atque ita sicut beatus Augustinus docet: utriusque decet orare, ut & concedat nobis Deus sanctos imitari, & eorum meritis associari, Per Christum & c.

His omnibus adijcit liber, magnum esse abusum, si quis supplicet, & petat ab eis, quibus supplicare non licet: sicuti fit, quando inuocantur sancti, ut pro nobis intercedant. Folio 62. facie 2. Imo dicit esse peccatum, propterea, quod non habeamus mandatum mortuos sanctos inuocandi, & quod in scriptura nulla reperitur oratio, quæ sanctis aptari possit. Quodque uolentes secundum uoluntatem Dei orare, nequeant etiâ si maxime uelint inuocare illos sanctos, atque adeo facere secundum humanam inuentionem, eos omnes, qui uoluerint inuocare sanctos, asseritque abusum illum uiolenter prosterni ex Dei præcepto. Folio 63. facie prima.

Item

Quomodo Ecclesia ante annos mille in Collectis orauerit.

DE VENERAT. RELIQUIARVM. XXVI.

Item Prædicantibus diligenter adnitendum, ut ab inuocatione sanctorum homines auocent. Eodem folio.

DE CVLTV ET VENERATIONE uerarum Reliquiarum.

Vandoquidem sanctorum corpora domicilia quædam fuerunt inhabitantis gratiæ, & templum Spiritus sancti hic in terris, sicut beatus apostolus Paulus 1. Corint. 6. & 2. Corint. 6. nobis testatur. In quibus & per quos Deus mirabilia opera sua exercuit & ostendit. Quemadmodum Acto. 5. inter alia legitur, quod infirmos exposuerunt in plateis, ut ueniente Petro, saltim umbra eius obumbraret eos, ut liberarentur ab omnibus infirmitatibus suis. Quando item Deus re ipsa & factis ostendit nobis, quod eiusmodi gratia per transitum sanctorum ab hoc seculo, non cessauerit, aut sit eis ablata. Vniuersalis seu catholica Christi Ecclesia, semper in magna & digna ueneratione habuit corpora & ossa Sanctorum, & si quæ certarum reliquiarum post eos manserit in terris. Ideo præcipue, quod experientia & rebus ipsis habeat Ecclesia compertum sibi, Deum sæpe erga eos qui se ad ea loca, ubi Sanctorum reliquiæ seruantur, christiana deuotione contulerint aut receperint, ac qui fide ardenti erga Deum accensi, reliquias illas attigerint, magnas & admirandas uirtutes operatum fuisse.

Epiphanius in uita Hieremiæ prophetæ testatur, prophetam illum in eo loco iacere sepultum, quo dudum Pharaon rex habitauerat: & quod adhuc sua ætate loci illius incolæ Ægyptij eum magna deuotione & religione colerent: cum experimento comperissent, se pluribus beneficijs ab illo adiuuari. Aspides etiam & undarum beluas, cocodrilos hominibus insidiari eosque interimere solitos, sua intercessione ex finibus illis profligatos. Et sequitur in eodem Epiphanio: Quicquid uel hodie fideles adhuc comperiuntur eodem in loco, supplicare consue runt, & sumpto puluere, morsu iunculis aspidum medentur: feræ quoque aquatiles hinc fugam dedere.

Vere Sanctorum reliquiæ semper in summa ueneratione habitæ fuerunt.

Basiliius in psal. 115. super eo uersiculo: Prætiiosa in conspectu domini mors sanctorum eius, ait: Cum pro Christo contingit mors, prætiiosa sunt reliquiæ sanctorum eius. Iccirco qui contingit ossa Martyris, quandam sanctificationis societatem assumit, ex gratia corpori insidente. Similia scribit in Barlaam martyrem Chrysostr. de natiuitate

F ij uita

Quid in reliquijs
sanctorum attende-
re & considerare
oporteat.

DE CVLTV RELIQVIARVM.

uitate septem Machabæorum, homilia 7. Non attēdas (ait) cinerem
sanctorum corporum, nec fauillam reliquiarum carnis, omniaq; of-
sa consumpta temporibus: sed aperi oculos fidei, & uide eos diuina
uirtute, & gratia spiritus sancti amictos, & diuini luminis claritate
radiantes. Hi ergo ipsi, de superno solis circulo in terram radij Chri-
sto emittente iaciuntur, & a corporibus eorum profilientes, corusca
luce fulgoris, sicut speciem Ecclesiæ gaudentis illustrant, ita faciem
diaboli inuidientis obcecant. Et post aliquanta dicit, Dæmones ubi
coronatorum martyrum uiderint corpora posita, longe ilico a con-
spectu eorum pauidos fugere. Non enim ad naturam eorum inten-
dunt, sed in arcanam dignitatem & gloriā Christi, qui in agone cerra-
tantium, induta corpora martyrum suorum sicut arma portauit, at-
que inde trepidant dæmones. Cui subiungit, ideo pretiosa esse cor-
pora martyrum, quoniam plagas pro domino susceperunt, & quia
stigmata propter Christum membris suis impressa ferunt: & sicut
corona regalis undiq; decorata fulgores uarios emittit, ita & sancto-
rum martyrum corpora.

Homilia quoq; 28. & in sermone de Ascensione Domini, habet
plurima in eandem sententiam, & ait, Angelos templa sanctorum
martyrum frequenti multitudine sine intermissione uisitare & obli-
dere: Meminitq; ibidem solennis cuiusdam processionis, quæ eodē
die Ascensionis Domini quotannis ex Constantinopoli ad templū
sanctorum martyrum, quod extra ciuitatem erat, solebat celebrari.
Sermone item 35. de uirtutibus & uicijs, hortatur, ut consideremus
quas uirtutes Pauli uestes habuerint: Pauli (inquit) uestes morbos
fuderunt, Petri umbræ mortem fugarunt, sanctorum martyrum ci-
nis improbos dæmones expulit. Et in libro contra Gentiles ita ait:
Post uiuæ uocis facultatem, ipsa certe sanctorum sepulchra proxi-
mum locum obtinent, ad animas hominum in ipsos sanctos intuen-
tium ad uirtutum earundem æmulationem excitandas. Ac scimus,
si quis huiusmodi monumentis adstet, suum statim sensum ab hac ui-
corruptum animaduertit. Capsulæ enim aspectus in animam in-
uadens, ipsam percellit & exulscitat, ac perinde afficit, quasi qui illic
mortuus iacet, preces simul fundat, præsensq; adesse cernatur.

Sed & Asterius Amazeæ in Ecphrasi in Euphemiā martyrem, qui
in septima Synodo sæpius allegatur, Refert Christicolæ eius loci, ubi
sancta

DE CVLTV RELIQVIARVM. Fol. XXVII.

sancta uirgo quiescit capsulam, in qua sacrum corpus continetur, solitos in aspectum proponere, ipsamque martyrem laudare, ac festum eius annum frequenti populi conuentu solenniter celebrare. Quodque sacerdotes populo mysteria indicauerint, & martyris memoriam praedicatione sua amplifice extulerint, laudauerintque, & confluentem populum, quo pacto uirgo certamen sui roboris aggressa sit docuerint.

Hac de re sentiunt, & scribunt patres Ecclesiae Latinae. Hieronymus toto libro contra Vigilantiū. Vbi & inter alia meminit eius, quod Romanus pontifex offerat domino sua sacrificia super corporibus sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & tumulos eorum arbitretur, altaria esse Christi. Testatur quoque ibidem quanta signa apud cineres sanctorum quotidie fiant, & cetera.

Sanctus Augustinus huic adstipulatur multis in locis, praesertim libro nono Confessionum, cap. sept. ubi translationis sanctorum martyrum Geruasij & Protasij, & miraculorum ibidem eo tempore factorum meminuit. Similiter libro retractatio. primo, cap. 13. ubi in haec uerba scribit: Ego ipse quando hunc librum scripsi ad Mediolanensium corpora martyrum in eadem ciuitate caecum illuminatum fuisse iam nouerā. & alia nonnulla, qualia tam multa etiam istis temporibus fiunt, ut nec omnia cognoscere, nec ea quae cognoscimus enumerare possimus. Sic libro uigesimo secundo de ciuitate dei, prolixo capitulo, ordine octauo pro dogmatis istius assertionem, non minus uiginti miracula & signa admiranda enumerat, quae apud corpora sanctorum martyrum exhibita & ostensa Christi fidelibus fuerant, & quorum partem magnam praesens ipse, ut de se testatur, uiderit. Meminit inter haec, quomodo eiusdem loci Episcopus Lucillus, memoriam sancti Stephani populo praecedente atque sequente portauerit in manu, & fistula cuius molestia iam diu laborauerit, nec tamen per medicos poterat curari, illius pie sarcinae portatione, ubi sanctas attigit Reliquias sit liberatus. Restituta sibi repente ualitudine. Testatur praeterea Christianos suo tempore non uulgari, sed praecipua deuotione sanctorum Martyrum Ecclesias uisitare consuesse. Sic libro sexto Confessionum. Et libro de Ecclesiasticis dogmatibus adhortatur: ut sanctorum praecipue beatorum martyrum reliquias & corpora honoramus, non aliter quam Christi domini nostri membra, & basilicas nominibus eorum appellatas affectu piissimo, & fidelissima deuotione dicit aduendas esse.

Solemnibus processionibus sanctorum reliquiae circulate seu portate.

DE IMAGINIBVS.

Et si quis contra hanc sententiã uenerit, non hunc Christianum, sed Euanomianum & Vigilantium esse censet.

QVIVD OBTE NSAE REFORMA

tionis liber aduersus hæc doceat.

Liber Reforma. non paucis locis contemptissime loquitur de ossibus sanctorum. Exigit ut prædicantes magno studio arguant & abrogent tanquã abusum, quod quidam credunt Deum citius exaudire in loco uno aliquo, uti apud ossa sanctorũ, quã alibi. Idcirco quod ista sit grauis offensus & imminutio gratiæ Dei, meritiq; Christi. Fol. 64. fa. 1.

Peregrinationes item & uota, quæ ad ea loca fiunt, censet esse superstitiosa. Folio 29. fa. 1. & folio 64. fa. 1.

Superstitiosum quoq; usum hucusq; fuisse, quod homines pro honoratio-
ri conseruatione Reliquiarum dono aliquid cõtribuerunt. Quemadmodũ
Vigilantio quoq; doluit martyrũ Reliquias precioso operiri uelamine.

At Hieronymus, Si hoc (inquit) superstitiosum esset, iam oēs Episcopi, non solum sacrilegi, sed & fatui essent iudicandi, qui cineres dissolutos in serico, & uase aureo portauerunt: stulti quoque omnium Ecclesiarũ populi, qui occurrunt sanctis reliquijs, & tanta lætitia, quasi præsentem uiuentemq; prophetam cernerent, susceperunt.

DE IMAGINIBVS.

Usus imaginũ fuit
in Ecclesia a tempo-
re Christi.

Quod ab Apostolorũ tempore in uniuersa Christi ecclesia fuerit imaginũ usus tam manifestũ est, ut negari nõ possit. Qui uero de eo nõ fuerit sufficiẽter informatus, is poterit legere Actiones septimi uniuersalis Concilij in Nicæa Bitiniæ, cõtra Iconoclastas seu Iconomachos celebrati. In qbus reperiet innumera testimonia ex patribus, qui a tẽpore Apostolorũ usq; in Occidentali & Orientali Ecclesia floruerunt, & successiue claruerunt, fideliter allegata, & in iisdẽ Actis cumulatim & abũde proposita. Quales inter alios sunt Athanasius ille, Eusebius Pamphili, Basilius Magnus, Gregorius Nizænus, Gregorius Theologus, Isidorus Pelusiota, Cyrillus, Nilus, Asterius Amasææ, Theodorus Myrorũ, Anastasius, Sophronius, Euagrius, Theodorus Lector, Germanus patriarcha Cõstantinopolitanus. Et ex Latinis, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius. Exponiturq; & declarat in eodẽ Cõcilio uenisse & ad unguem. Principio quare ecclesia Christi a sui initio semp̃ permiserit imagines: deinde quomodo imagines pie colendæ sint, & quis earum usus. Testatur

DE IMAGINIBVS. Fol. XXVIII.

Testatur primum a Manichæis, Martianitis & alijs hæreticis, qui fa-
teri nolebant duplicē in Christo naturam, imagines primum uilipēsas
& reiectas, uidelicet ne uniuersali usu imaginum in Ecclesia conuince-
rentur, eius quod Christus dominus uerus & sensibilis homo, nobis se-
cundum carnem & membra similis per omnia fuerit. Demonstrat quo-
que idē Concilium perpulchre usum imaginum nullatenus pugnare,
cum mandato illo Dei: Non facies tibi imaginem aut similitudinē,
quam adores aut seruias & cæt. nec esse istud huic cōtrarium. Imo fuisse
& in ueteri Testamento a principio multas imagines & similitudines,
nō modo extrā, uerūetiā intra tabernaculum & templū. Quarū usus
pius fuerit Iudæis talis, & ad eundem modum, quo nos, nimirum admo-
nitionis causa, imagines seruare debemus.

*Quare hæreticis
exose imagines.*

*Usus imaginū non
pugnat cum manda-
to Dei.*

*Exodi 25.
3. Regum 6.*

Demonstrat quoque rem esse longe aliam Idola Ethnicorum, &
aliam nostras imagines: cum idola fuerint dæmonibus constituta, quibus
Ethnici, & aliquoties etiam Iudæi Idololatræ, diuinos honores &
cultus exhibuerunt. Nostræ uero imagines sint & esse debeāt signa tan-
tum & memorialia, quibus precipue domini nostri Iesu Christi incarna-
tionis, salutaris uitæ, passionis, mortis, resurrectionis, ascensionis quoq;
& aliorū diuinorum operum eius reminiscamur. Sic ut imago nunquā
satis laudatę uirginis Marie matris Dei, sit tanquam signum quoddā,
quo corde expendamus, quomodo benedicta illa mater (cum fuerit hu-
manæ nostræ naturæ) inuisibilem illum & omnipotentem Deum, su-
pra captum angelorū & hominum, in suo corpore cōceperit, & de sua
carne, carnem subministrauerit, genueritq;. Qua propter eam tanquam
ueram Dei matrē laudamus, magnificamus, & supra omnes uisibiles
& inuisibiles creaturas extollimus. Quodq; modo simili imagines pro-
phetarum, apostolorum, martyrum & aliorū Deo dilectorum sancto-
rum sint quædam signa, per quę diuinæ conuersationis, uitę, passionis,
& transitus eorum, tanquam in spëculo quoddā admoneamur. Quo sic
animi dilectionem & affectum, quem erga eos gerimus, aspectu imagi-
num ipsorum exuscitemus.

*Differentia inter Si-
mulacra gentium
& imagines sancto-
rum, & quis debeat
esse imaginū usus
in Ecclesia.*

Atq; idcirco honor ille, quē imaginibus impendimus, non imagini
bus in se consideratis, secundū suam materiam, aut etiam artificij for-
mam, sed prototypo ipsi, cuius memorię imago statuitur, impendatur.
Ac proinde nos Christianos (quādo corā imagine sanctę crucis Chris-
ti genua curuamus) nō lignū ipsum, sed eum, qui in ligno propter pctā
nostra mortuus est, adorare. Similiter qñ imagini matris Dei aut aliorū
sctōrū exhibemus honorē, nō alligari animū nostrū, aut herere in exter-
na figura imaginis, sed respicere in uiuos illos sctōs, qui apud Deū sunt,
neque

*Veneratio quę ima-
gini exhibetur, in
prototypū transit
& redundat.*

DE INVOCATIONE SANCTORVM.

neque tamen ipsos etiam sicut deos adorare, aut eis diuinos cultus im-
pendere: sed potius nos uirgini Mariæ tanquam matri Dei, & alijs san-
ctis tanquam fidelibus Dei ministris (in quibus Deus gratiã suã abun-
de operatus est & ostendit, quicq; nunc apud Deum, cui præsentibus ad-
sunt, fideliter pro nobis orant) tantum decentem illum honorem, quem
Christianum & fraternum requirunt officium exhibere. Quemadmos-
dum etiam nos mortales illos homines, qui præ cæteris, intelligētia ma-
iori, aut præclaris uirtutibus ornati sunt, non immerito, honoribus de-
bitis prosequimur. Dant quoq; patres in eodem Concilio similitudinē
eius talem, quod sicut acceptis a Cæsare literis, osculamur non cerã aut
figuram sigilli aut forte plumbum, sed tali osculo, absenti Cæsari hono-
rem deferimus. Ita nostram Christianorum mentem, quando coram si-
gno sanctæ crucis geniculamur, aut osculum figimus, non esse, ut lignū
illud adoremus: Siquidem lignum illud cum uetustate marcessit, aut ar-
roditur, nihili pendimus, sed quia signum illud, quasi sigillum quoddã
passionis Christi aspiciamus, eius admonitione salutamus, & adoramus
ipsum, qui propter nos in eo crucifixus est. Quodque propterea, id est,
propter Christum & eius passionem, signum illud crucis in Ecclesijs,
in domibus, in foro, in uis publicis, & alibi passim, erigat, statuaturq;
Intextatur etiam uestimentis, quo eius frequenti aspectu, omni tempore,
omnibusq; in rebus domini nostri Iesu Christi, & salutiferæ passionis
eius sumus memores.

*Olim in omnibus lo-
cis passim crucis
imago describeba-
tur.*

Exemplo simili, ut in eodem dicitur Concilio, quando librum Euan-
geliorum (quo more & Iudæi coram libro legis se inclinant & proster-
nunt) osculamur, non membranas, non pelles, neq; literas atramento pi-
ctas, uerum salutifera & sancta illa uerba, quæ ibi inscripta continentur
cordis osculo amplectimur.

Ad eundem modum, quãdo ossa aut imagines sanctorum ueneras-
mur, non figuras externas, sed dona ueneramur, quæ in sanctis suis mi-
rabiler operatus est: Laudamus pietatem uitæ eorum, nosq; ipsos ad
imitationem accendimus, & petimus, ut eorum intercessionē dignetur
nos Deus adiuuare, non autem imagines ipsas, aut sanctos tanquã De-
os adoramus. Propterea crucē Christi, non ita affamur, neq; etiam san-
ctorum imagines: Dij nostri estis. Non enim sunt Dij nostri, sed tantū
modo similitudines & imagines Christi & sanctorum eius, ad commemo-
rationem, honorem & decorē Ecclesiarū uenerandæ. Nam qui mar-
tyrem colit, Deū ipsum colit: qui matrem ipsius honorat, ipsi honorem
assignat: qui Apostolū honore prosequitur, ipsum qui Apostolū misit
honorat. Rursus uero in eodē Cōcilio dicitur, ex beati Anatasij uerbis:
Qui

Qui in alicuius typum, imaginem aut effigiem ignominiosus est, in illū cuius est typus, iniuriam factam arbitramur. Sicut & beatus Chrysostomus in re simili dicit: Quisquis iniuriam imagini Cæsaris irrogauerit, eum iam Cæsarem ipsum iniuria affecisse.

*Contumelia quæ in
imagines exerce-
tur irrogatur ipsi
Deo.*

Ad hæc, præter illa quæ cōmemorauimus, docet & constituit Concilium ipsum, non esse constituendas in Ecclesia imagines, quam uerarū & piarum historiarum, ac deinde imagines nullo fastu seculari, nullaq; leuitate esse depingendas, quo sic diuinam Christi saluatoris nostri, religiosamq; & piam sanctorum uitam, martyru passionem & transitum, quarum causa formantur apte repræsentent.

Citatur in iisdem Actionibus inter innumerabiles testes, Basilii loquens in hæc uerba: Quemadmodū a Deo Christianam & inculpabilem nostram fidem, ueluti hereditario iure accepimus, sic cōfiteor & in eo maneo. Credo autem in unum Deum patrem omnipotentem, Deum patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum. Vnum Deū hæc tria adoro & glorifico. Confiteor etiam filij incarnatam *δὲκονομίαν*; deinde sanctam Mariam, quæ secundum carnē illum peperit, hanc deiparam uocans. Suspicio etiā sanctos Apostolos, prophetas & martyres, qui pro me apud Deū supplicānt, quo per illorum mediationem, propicius sit Deus noster benignissimus, & remissionem peccatorū mihi gratis largiatur. Quā ob causam, & historias imaginum illorum honoro, & palam adoro: hoc enim nobis a sanctis Apostolis traditum, non est prohibendum, sed in omnibus Ecclesijs nostris eorū historias erigimus.

Inter alios plurimos, inducitur illic & sanctus Nilus, ut qui pro cōsuli Olympidiorū (qui a beato uiro sciscitatus fuerat quomodo templū, quod instituerat ædificare, imaginibus ornare deberet) rescripserit. Ita nimirum, sanctæ crucis imaginem locandam ad Orientem (intellege in altari, quod Orientē uersus statuebatur) propterea, quod passionē domini nostri Iesu Christi, per unicum & salutiferum crucis lignum totum genus humanum liberatum sit. Et idcirco per hanc desperabundis undique spes salutis annuncietur. Verum hinc inde parietes replendas doctissimi pictoris opera noui & ueteris testamenti historijs, quo scilicet hi qui literas non norunt, neque sacram scripturam legere quæunt, contemplatione picturæ in memoriam reducant, quinam fortiter, uero illi Deo, per uirilia facta seruiuerunt, atque in certamen excitentur, gloriosorum & laudatorum facinorum, per quæ cælum cū terra commutarunt.

DE IMAGINIBVS.

Introducunt in iisdem illis Actionibus elegantes tres epistolae: Quarum prior est Gregorij secundi. Reliquae uero duae Germani patriarchae Constantinopolitani, prolixiores quam ut queant huic loco totae inserri. Quanquam o si in uernaculam nostram linguam propter simplices quosque plebeos transferrerentur. Gregorius secundus dicit Ecclesiae capita & columnas permisisse imagines, quo forma domini Christi secundum humanitatem omnium oculis proponeretur, per quam humilitatis sanctae conuersationis, sanctae mortis, resurrectionis quoque & ascensionis in caelum in memoria reduceremus: Si enim (inquit) res istae nondum contigerunt, non per picturam significantur. Si autem cuncta facta sunt, magnumque hoc pietatis mysterium est: utinam fieri possit, ut & caelum, & terra, & aqua, & quicquid in eis est, siue per uoces, siue per colores, siue per picturas, omnibus ea posset narrare. Germanus uero in secunda epistola talem de rebus istis praebet informationem. Verum (inquit) non offendat quenquam, quod ante sanctorum imagines lumina, & suaue olentia thimiamata accenduntur. Symbolicos enim ista fieri, non lignis aut lapidibus ipsis, sed in honore illorum opinandum est, quorum cum Christo requies, quorum honor ad ipsum recurrit: hoc ipsum testante sapiente Basilio, quod erga cōseruos bonos honor, erga ipsum dominum commune benevolentiae signum exhibet. Sensibilia enim lumina, symbolum sunt, immateriales illius & a Deo dati luminis. Aromatum autem incensio synceram & totum sancti spiritus afflatum & repletionem significat.

Quare luminaria accenduntur aut thimiamata apud imagines crementur.

Idem ille Germanus testatur eadem Epistola, Deum saepe miracula designasse miracula hominibus, qui admonitione imaginum ardenti erga Deum & sanctos eius affectu commoti fuerunt. Inter plurima quae illic recenset, ait reperiri apud Eusebium Pamphili, scriptum in Ecclesiastica eius historia, extitisse Panneadæ (quam & Caesaream Philippum Euangelium uocat) praeforibus domus mulieris illius, sanguinis profluuio laborantis, quae tactu fimbriae seruatoris fuerat a profluuio liberata, imaginem ex aere fusam, quae domini nostri effigiem representaret. Ex aduerso autem statuam eiusdem mulieris genibus prostratae palmasque suppliciter ad ipsam Christi saluatoris imaginem tendentis, ad pedes uero imaginis Christi, herbam quandam peregrinam & ignota specie succreuisse, qua omnium morborum genera fuerint curata. Quod & ipse Eusebius oculis se uidisse affirmat. Eundem illum Eusebium allegat scribentem se imagines ipsius domini nostri Iesu Christi, Apostolorum item Petri & Pauli, ex coloribus depictas uidisse, ad uiuam eorum speciem. Ac tandem ita concludit Germanus ille Epistola lam

Lib. 7. cap. 14.

Miraculum imaginis Christi in Caesarea Philippi.

lam suam. Hec autem non dicimus, quod arbitremur nobis circa ærearum statuarum operositatem laborandum, sed tantūmodo ut admoneamus ueterem consuetudinem non esse reiiciendam. Testantur quoque Actiones septimi illius Concilij Patres, qui sexto uniuersali Concilio in Constantinopoli habito interfuerunt, concordī sententia declarasse & definiuisse, Christianum & pium esse usum, ut in Ecclesia seruetur imago agni Dei, quem Iohannes Baptista digito demonstrauit: quo per eam recordemur Christum Deum nostrum secundū humanitatem fuisse uerum illum agnum, & esse qui tolleret peccata mundi. Quodque posthac in imaginibus pro ueteri agno Iudæorum erigi, possit & debeat noui agni talis figura, ac nos eiusmodi imaginibus, ad recordationem salutaris illius mortis, quam in carne sua Christus pertulit, manu ducendos.

Verba Canonis sexti illius generalis Concilij, sicuti in septimo recitantur sunt ista: In quibusdā uenerandarum imaginum picturis, agnus digito præcursoris indicatus, qui in typum gratiæ est assumptus, uerū illum nobis per legem præsignificatum agnum Iesum Christum indicat. Veteres igitur typos & umbras ueluti ueritatis symbola, & præfigurationes Ecclesiæ traditas, amplexantes, gratiam & ueritatem ueneramur, &cæt.

Definitio sexti Concilij generalis.

Tandem in septima illa Oecumenica synodo in hanc sententiam concluditur, quod oporteat nos Ecclesiasticas traditiones, siue scripto, siue consuetudine in Ecclesia retentas (quarum de numero sit imaginum effiguratō, quibus in hoc utimur, ut recordemur, & affectu amplectamur res significatas) unanimiter & inuiolabiliter obseruare, quodque eiusmodi imaginibus honor debeat exhiberi: non quidem ille, qui Deo debetur, quæ latriam appellamus, solique suo Creatori a creaturis omnibus debet exhiberi: sed tantū is qui fit in recordationem. Quemadmodum & typo uenerandæ ac uiuificantis crucis, & sanctis Euangelijs, & reliquis sacris oblationibus, suffitus facimus, & luminaria reuerenter accendimus, prout ueteribus pie hoc in consuetudinem adductū fuisse, idem Conciliū testatur. Sic em̄ sanctorum nostrorum Patrum obtinere disciplinam, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ, quæ a finibus usque ad fines Euangelium suscepit. Dānat quoque eos omnes, qui ausi fuerint aliud sentire, aut docere, aut more impiorū hæreticorum Ecclesiasticas traditiones contaminare, aut nouam quandam uaniloquentiam inducere, aut quicquā de consecratis in Ecclesia ad cultū aut recordationem Dei, qualia sunt crux & imagines, & uerę sanctorū Reliquiæ, abijcere: deniq; & illos q̄ sacratis Deo rebus tanquā uilibus & prophanis utuntur.

Septimi Concilij generalis.

DE IEIUNIO CHRISTIANO.

tur. Cum ampliori istorum explicatione, uti in Decreto ipso & subscriptionibus Episcoporum est uidere. Atque hanc uniuersalis Concilij definitionem receperunt comprobaueruntque, omnes illius temporis patriarchæ & Catholici Episcopi, tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesiæ, uti in Epistolis Synodicis, quæ in eisdem Actis reperiuntur aperte satis est uidere.

Qui de his plura cognoscere uoluerit, uideat Iohannē Damascenū lib. 4. de fide orthodoxa, cap. 17. & beatū Gregoriū in Regest. lib. 6. epistola 53. ad Secundū Episcopū, & lib. 9. Epist. 3. ad Serenū Massiliē. Episcopū, & lib. 9. Epist. 9. ad eundem: ubi breuiter scribit in hanc sententiam, quod oporteat populum sacrę scripturę testimonijs diligēter doctum sit: Dñm Deum tuū adorabis. Imagines uero retineri in Ecclesia ad ædificationē imperitorum, & ut nescientes literas, ipsam historiam pictam attendentes, eam memorię reponderent. Atque ubi ad talē usum adhiberent, uoluit omnibus modis eas & fieri & haberi in Ecclesijs, &c.

QVID REFORMATIONIS

liber istis tradat contrarium.

Liber ille uult esse Idololatriam, si quis imaginibus honorem ullū impendat, & Deum grauit̄ illud facere uetuisse. Quodque palam hac re peccetur contra secundum illud mandatum, quo dominus præcepit: non facias tibi similitudines, non coles eas: eosque omnes incidere in tam enormē crimen, qui coram imaginibus luminaria accendunt, cantant, thura adolent, genuculantur, aut ornant eas. Folio 64. fa. 2. & fol. 55. & 66.

DE IEIUNIO CHRISTIANO:

Inter ista duo, temperanter scilicet uti cibo & potu, & quod Ecclesia ieiuniū appellat, facit scriptura non paruū discrimē: cū loquitur pluribus in locis de ieiunijs a primoribus certo tempore ad obseruandū cōmuni populo impositis, non tantū necessitate aliqua ingruente, uerū etiā quæ institutis & certis temporibus obseruantur.

Augustinus libro 2. quæstionum Euangel. capite 18. tradit duplex esse ieiuniū: quoddam in tribulatione, alterum uero in gaudio. Et de utroque respondisse dominum, cum interrogaretur, cur discipuli eius non ieiunarent, Lucæ quinto.

Exigit

DE IEIUNIO CHRISTIANO. XXXI

Exigit etiam scriptura ut ad eum modum ieiunium seruetur, quo modo primores Ecclesiae ad obseruandum imposuerunt. Et Christus (cum dicit, Cum ieiunatis) haud dubium loquitur de ieiunio ad certa tempora instituto. Alioqui in communi docuisset ut semper temperanter uiuerent homines, abstinerentque a superfluo cibo & potu: quemadmodum Lucae 21. facit. Hic autem dicit: Cum ieiunatis &c. In quo etiam docet Christus, ieiunium esse opus bonum, quod deus clementer aspiciat & remuneret. Ita enim ait Matth 6. Tu autem cum ieiunas unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne uidearis hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito: & pater tuus qui in abscondito uidet, reddet tibi.

Licet autem ieiunium orationis causa in primis indici debeat, praeter hoc tamen castigatio quaedam est & mortificatio carnis: quam Deus tanquam bonum quoddam opus a nobis exigit. Neque recens pro lege impositum est ut diebus ieiuniorum abstinenceatur a carnibus. Theophylactus enim pius & sanctus Pontifex, qui istud instituit, longe ante mille annos uixit, non contemnendus Romae Episcopus, sed qui sanguinem suum pro domino Christo effuderit. In Concilio Laodiceno praecipitur, ut ieiuniorum tempore aridiori cibo, qui ieiunio conueniat, uescamur. ca. 50. Quanquam praeterea etiam praecipitum sit, ut in diebus ieiuniorum, ab illorum piscium esu, quibus caro inflamari posset, non minus quam a carnibus abstinenceatur. Sicut testatur beatus Gregorius ad Augustinum Anglorum Episcopum. Concilium Tolosanum octauum. cap. 9. dicit, Esu carnium Quadragesimali tempore acerrime prohibitum, nec licere cuiquam hanc legem transgredi: nisi a sacerdote, hoc est, ordinario suo Pastore, propter extremam necessitatem, aut euidentem aliquem languorem, siue necessitatem aliam inuitabilem, sibi carnibus uesci permittatur.

Augustinus epistola 86. ad Casul. de ieiunijs prescorum, dat talem regulam, quod unusquisque debeat hoc modo & tempore ieiunare, quod in Ecclesijs ad quas forte deuenit, ieiunatur. Si tamen quod bonum Christianum decet, iuxta mandatum Domini, non uelit alijs esse scandalum, nec quenquam sibi. Facit ibidem mentionem de ieiunijs feriae Sextae & Sabbati.

Concilium Gangrense, damnat tamen eos qui esum carnium omnino superstitione quadam prohibent, quasi caro sit cibus abominabilis, & creatura qua Deus uetuerit uti, quam illos qui communia totius Ecclesiae ieiunia putauerunt continenda. Epiphanius dicit Aeriū ideo eodem natum haereseos, quod docuerit non esse certis temporibus ieiunandum.

*Augustini sententia
quando et quomodo
sit ieiunandum.*

DE IEIUNIO CHRISTIANO.

Hæc enim uolunt esse Iudaica, & pertinere ad iugū seruitutis. Cū non sit iusto lex posita, & c. ipsumque Aerium ita dixisse, si omnino uolo ieiunare, qualemcunq; eligam diem a me ipso, & ieiunabo propter libertatem. Vnde apud Aerium & suos discipulos, ut idem refert Epiphanius, studium est, ut potius in die dominica ieiuent. Quarta uero & pro sabbato (quæ est sexta, quibus diebus Christiani in humilitate ieiunant) uescantur pro sua libidine. In diebus autem Paschatis, quando apud nos fiunt humi dormitiones, castitates, afflictiones, aridorū elus, preces, uigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarū salutes, per sanctas afflictiones: Ipsi a summo mane obsonantur, carneq; ac uino uenas suas explentes cachinnantur, ridentes ac subsannantes eos, qui sanctum hunc cultū hebdomadæ Paschatis perficiunt, lib. 3. Tom. 1. hæres. 75.

Significat hebdomadam que festū Pasche præcedit. Quanta disciplina in hebdomada sancta olim.

QVIVD OBTE NSÆ REFORMA tionis liber aduersus hæc doceat.

Liber Reformat. dicit ieiunium non esse opus per se bonum, aut pium cultum Dei. Folio 67. facie prima.

Item, quod ieiunium nemini possit mandato imponi. Patres item ueteres nullum præcepisse ieiuniū, sed tantum cōsueisse admonere, ac propterea clementissimum principem nostrum, ut qui noui testamenti spiritus, non lictæ debeat esse minister, nescire cuiquam præceptum de ieiunio esse imponendum, aut cuiusquam conscientiam eo obstringendam. Folio 67. fac. 1. & folio 125. facie prima.

Item, delectum ciborum tanquam rem inutilem nihili ducit. Folio 29. facie pri. & folio 126. Ea de causa clementissimum principem nostrum nescire quicquam præcipiendum esse de delectu ciborum.

Dicit rem esse superstitiosam ueræq; puritati uiolationem, uelle ieiunare, castigare corpus ad satisfaciendum pro peccatis, aut promerendū aliquid à Deo. Folio 69. facie 1.

Cum tamen antea dixerit, ieiunium orationi peculiariter conuenire, propter remissionem peccatorū, gratiam, auxilium, & dona Dei impetranda. Folio 66. facie 2.

Vult item liber consuetudinem illam, qua preces uespertinae per Quasdragesimam ante meridiem dicuntur esse blasphemiam quandam & irrisionem diuinæ maiestatis. Folio 69. facie prima.

At immodica est hyperbole ista, etiam si concedamus abusum aliquem esse.

Ieiun

DE CATHOL. ADMIN. SACRAM. XXXII

Ieiunium Pauli apostoli proponit in exemplum liberi ieiunij.
Quasi Apostolus liberum ieiunium sibi seruandum elegisset, triduo illo cum post deiectionem in terram, in Damasco iacens, neq; biberet neq; comederet. Fol. 66. facie 2. & folio sequenti, facie secunda. Cum tamen scriptura in ediam istam non pro tali ieiunio describat, & utiq; acciderit potius ex debilitate & timore, quo fuerat consternatus, q̄ tali proposito.

DE CATHOLICA ADMINI

stratione Sacramentorum.

Erbum Dei exigit ut in sacramentorum administratione, eandem regulam, modumq; & formam seruemus. 1. Corint. 1. ubi S. Apost. Corinth. acriter corripit dissentionis & scismatū quæ tum inter eos uerebantur, propterea quod unus ab hoc, alius ab alio fuerat baptizatus, & his uerbis eos alloquitur: Obser-

Sacramenta debent uniformiter ubiq; administrari.

ueros fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in uobis scismata: Sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Consimili modo facit in eadem epistola cap. 11. Quibus ex locis, Synodus Toletana quarta, decernit ut nihil diuersum aut dissonum in Ecclesiasticis sacramētis agamus, ne quælibet nostra diuersitas, apud ignotos seu carnales, scismatis errorem uideatur ostendere, & multis extet scandalum uarietas ecclesiarum.

Quo uero malo tanto occurratur, antiquis Canonibus sancitum est, ut in Occidentalibus Ecclesijs, quæ utiq; a sancto Petro eiusq; successoribus institutæ sunt, norma illa in administratione sacramentorum obseruaretur, quæ in Romana & apostolica Ecclesia semper fuit, & ad nos usq; delata est. A qua cæteræ ecclesiæ initium suū acceperunt: quodq; cōtra hanc nulla nouitas temerarie introducatur, quæ aliunde autoritatem suam aut exemplum petat. Vide c. quis nesciat, 11. dist. In quo Papa Innocentius, qui uixit seculo S. p̄is Aug. testatur, Decentiū episcopū sæpe ad urbē Romā uenisse, ac secū in ecclesia uersatū fuisse, ibiq; inq̄siuisse, didicisse & intellexisse, quē morem uel in cōsecrandis mysterijs, uel in cæteris agēdis arcanis, teneat ecclesia Romana. Præcipitq; cōsequenē in eodē c. Decētio isti, ut populum suum doceat mores eiuscemodi: & si qui reperiātur huic apostolicæ institutioni non acquiescere, ut tales adhortetur, commonefaciatq; ut desistant, aut sibi eos indicare nō differat: quo scire ualeat, qui aut nouitates introducant, aut alterius ecclesiæ q̄ Apostolicæ, in administratione sacramentorū cōsuetudinē existimant esse seruandā.

Ecclesia Occidentalis debet in sacramentorum administratione sequi Romanæ ecclesiæ consuetudinem.

DE CATHOL. ADMIN. SACRAM.

Longe ante Innocentium hunc tempore, ab omni partium suspitiōe remotus martyr ille Cyprianus, epist. 8. libro 4. sic ait: Scimus nos singulis nauigantibus ne cum scandalo ullo nauigarent rationem reddidisse, & hortatos esse, ut Ecclesiæ catholicæ matricem & radicem (significat uero ecclesiam Romanam) agnoscerent ac tenerent.

Cypriano quoq; senior Calixtus, ad omnes Episcopos 12. distin. c. non decet, scribit: Non decet (inquit) a capite membra discedere, sed iuxta scripturę testimonium, omnia membra caput sequantur &c. Et Papa Iulius, ille qui sanctum Athanasium restituit ecclesiæ Alexandrinæ, ita ait: Nolite errare fratres mei, doctrinis uarijs & extraneis nolite abduci: Satis enim indignum foret, quenq; uel Pontificum uel ordinum subsequentium hanc regulam refutare, quam beati Petri sedem & sequi uiderit & docere. c. nolite errare, 11. distinctione.

Cui consonat Hieronymus aduersus Luciferianos: Ecclesiæ enim salus (ait) in summi sacerdotis dignitate consistit: Cui si non exors quædam & omnibus præeminens detur potestas, tot in Ecclesijs efficiuntur scismata, quot sacerdotes. Quemadmodum etiam antiquior Cyprianus pulcherrime docuit, Tract. 3. de simp. Præl. & epist. 6. lib. 1.

Beatus Ambrosius in quartum caput ad Ephesi. dicit, quondam talem ordinem in ecclesia fuisse constitutum, ut nullus auderet, qui ordinatus non esset, præsumere officium, quod sciret sibi non creditum uel concessum. Eodem modo beatus Augustinus uult ut inferiores Episcopi authoritati maiorum se submittant, ut seruetur concordia. de baptis. cont. Donatist. lib. 2. cap. 3. & in lib. de Eccle. dog. cap. 30. dicit: Obsecrationum quoq; sacerdotalium sacramenta respiciamus, quæ ab apostolis tradita, in toto mundo, atq; in omni catholica Ecclesia, uniformiter celebrantur: ut legem credendi lex statuat supplicandi.

Leo Magnus ille, sanctus atq; excellenter doctus, epist. 82. ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem. ca. ult. scribit in hanc sententiã: qd; connexio totius corporis unanimitatē requirat, sed præcipue exigat cõcordiam sacerdotum. Quibus cum dignitas sit communis, nõ est tamen ordo generalis: Quoniam & inter beatissimos apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: & cum omnium par esset electio, uni tamen datum est ut cæteris præmineret. De qua forma, Episcoporum quoq; orta est distinctio: & magna dispositione prouisum est, ne omnes sibi omnia uendicarent, sed essent in singulis Prouincijs singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia

DE CATHOL. ADMIN. SACRAM. XXXIII

sententia. Et rursus quidam in maioribus urbibus constituti sollicitudinem susciperent ampliore, per quos ad unam Petri sedem universalis Ecclesie cura conflueret, & nihil unquam a suo capite dissideret. Qui ergo quibusdam scit se esse prepositum, non moleste ferat aliam quem sibi esse prelatum: Sed obedientiam quam exigit, etiam ipse dependat, & c. Et in eandem sententiam docet idem ille Leo, episto. sua tertia & quarta ad Flavianum.

Celestinus, qui statim sanctum Augustinum sequutus est, in Decretis ad omnes Galliarum Episcopos, c. 11. testatur, in omni catholica Ecclesia obsecrationum sacerdotalium sacramenta uniformiter celebrari. Atque hac uniformitate, precipue quae in uniuerso mundo circa baptizandos obseruatur, oppugnat Pelagianos, & affirmat communem legem apud sacramenta orandi, ab apostolis constitutam, & inde conformiter unanimiterque obseruatam: ut legem credendi (sicut & Augustinus habet) lex statuatur supplicandi.

Magnus etiam Basilius, tali fundamento oppugnat Eunomianos, in libro de spiritu sancto.

Et beatus Iohannes Chrysostomus, uerum intellectum uerborum Pauli 1. Corinth. 15. (Alioqui quid faciunt qui pro mortuis baptizantur) inuestigat ex uniuersali forma & usu catholicae Ecclesiae in sacramento baptismatis.

Item homilia prima de Adam & Eua, ad demonstrandum nos in originali peccato nasci, citat usum uniuersalem in tota Ecclesia catholica receptum: quo ubique docet, paruulos recens natos debere baptizari: & post aliquanta demonstraturus, quod quicquid habemus boni, non ex nostris esse uiribus, sed a Deo: Citat solennem orationem, quam in Ecclesia Graecorum saepius, apud Latinos autem in die sancto parasceues, in officio diuino solet recitari: Cum enim (inquit) sanctae sedis sacerdotes, per mandata sibi data, legatione funguntur apud diuinam clementiam, humani generis agunt causam, totamque secum Ecclesiam aggregantes, atque congemiscantes, postulant & precantur, ut infidelibus donetur fides, ut ab idololatria & impijs erroribus liberentur: ut Iudaeis ablato cordis uelamine lux ueritatis appareat: ut haeretici catholicae fidei perceptione resipiscant: ut scismatici spiritum rediuiuae charitatis accipiant: ut lapsis poenitentiae remedia conferantur: cathecumenis ad regenerationis sacramenta perductis, celestis misericordiae aula referetur. Haec non inaniter dicit a Domino peti, non obscure significans quanti debeat uniuersalis Ecclesiae ritus & usus in sacramentorum administratione communiumque orationum

DE CATHOL. ADMIN. SACRAM.
onum lex æstimari, & quantum ad Christianæ doctrinæ confirma-
tionem, & intellectum scripturæ, adferant momenti.

Eusebius libro nono Eccles. hist. cap. 10. orationum talium cano-
nicarum meminit: Licinius (inquit) nostros odio prosequi parat, qd
non ita pro se sicut pro Constantino, Christiani in solennibus & ex
præcepto sibi traditis orationibus, excubarent.

Et imperator Iustinianus in nouel. de Eccles. diuersis capitulis, cõ-
stitut. 123. similiter meminit istiuscemodi canonicarum orationum
apud Baptisma & altaris Sacramentum: condemnat quosdam Epi-
scopos apud se delatos, q̄ secundum sacros Canones uitam non in-
stituerent, ac ne ipsas quidem sacræ oblationis, & sacri Baptismatis
preces scire, dicerentur. Iubet uero ut exin eligendus in Episcopum,
pronunciet sacram oblationem (hoc est, Canonicam precem) ad sa-
crificium quæ in sancta fit Synaxi, cum cæteris precibus, quæ in sa-
cro proferuntur baptimate. Quarum iterum post plerosq̄ Parag.
mentionem facit. Item precum solennium, quas sacerdotes peragunt
in publicis supplicationibus, hoc est in Litanis.

Quem iuuat uidere plura de authoritate & dignitate Catholicæ
traditionis, ac usu Ecclesiæ, præcipue in administratione sacramen-
torum, legat elegantem illum Tertulliani librum de coron. milit. &
Cypria. in sermon. de ablutione pedum, ubi dicit, Non minus ratum
esse, q̄ dictante spiritu sancto Apostoli tradiderunt, in administrai-
one potissimum sacramentorum, q̄ quod ipse tradidit Christus, & in
sui commemorationem fieri præcepit. Augustinus autem, putat bo-
ni & Christiani uiri officium esse, omnem potius sustinere persequu-
tionem in patientia, quam ut transeat in ullam scismaticam nouita-
tem. de uera Relig. cap. 6. Imo Eusebius lib. 6. Eccles. histor. capite
34. in hæc uerba scribit: Non inferior erat gloria sustinere martyri-
um, ne Ecclesia scindatur, q̄ est illa ne idolis immoletur: Imo secun-
dum meam sententiam, maius hoc puto esse martyrium. Ibi nanq̄ u-
nusquisq̄ pro sua tantum anima, in hoc uero pro omni Ecclesia mar-
tyrium sustinet.

Cum hæc ita se habeant, nõ profecto licet in Archiepiscopali hac
Diocesi nouam regulã aut morem alium, in administratione sacra-
mentorum potissimum, q̄ catholica & apostolica Ecclesia hucusque
seruauit, (sine præcedente consultatione, catholica eiusq̄ conclusi-
one) erigere & introducere.

At uero toto propemodũ libro Refor. prorsus contenditur in contra-
rium: quod infra in singulis sacramentis diffusius indicabitur.

De

Omnia Potius susti-
nenda q̄ ut se conse-
rat aliquis ad schis-
maticos.

DE ADMINISTRATIONE SACRAMENTI
Baptismi.

Atholica Christi Ecclesia tradidit ab apostolorum tempore pulcherrimam religiosissimamque formam & ordinem baptizandi, continentem inter alia duo præcipua quedam: Exorcismum, id est, coniurationem maligni spiritus: & Catechismum, hoc est institutionem & informationem in his quæ ad fidem pertinent. Multas præterea piæ ceremonias, & Canonicas siue regulares preces institutas ad baptismum. De quibus Chrysostomus magnifice sentit: appellat enim arcana & metuenda uerba: horribiles item canones dogmatum de celo transmissorum. in 15. cap. ad Corinthios. Augustinus uocat antiquitus traditum & firmum Ecclesiæ ritum, in baptisate paruulorum retentum. ad Sixtum Roman. presbyterum.

Exorcismus.
Catechismus.

Iam ut cæremoniæ istarum quas liber Reform. repudiat alias quas recitemus: Hoc in primis semper obseruatum fuit in Ecclesia, ut paruulo ante fores Ecclesiæ allato, sacerdos primum roget paruuli nomen, incipiatque Exorcismum, & ter exuflat in faciem eius dicens: Exi spiritus immunde ab hac creatura Dei, & da locum aduenienti sancto spiritui paraclito. Quod autem ad inquisitionem nominis attinget, habemus eius testimonium apud Dionysium Areopagitam: qui dicit, Sacerdotem non sciscitari modo nomen, uerum etiam inscribere ipsum qui petisset baptizari. Et quarto Concilio Carthagine. cui beatus Augustinus interfuit, decernitur 85. cap. quod uolentes baptizari debeant dare nomina sua. Neque id sine ulla ratione: quippe quod debeant qui baptizantur, cum abrenunciatione prioris dominationis, Deo dare nomen suum, & catalogo militiæ eius inscribi.

Ceremonia in baptisimo obseruata.

I. Datio nominis.

Exuflatio similiter ab apostolorum tempore fuit in Ecclesia ad hunc usque diem: nisi quod initio quondam qui baptizabatur, mandante Episcopo ipse exuflabat. Quemadmodum & S. Dionysius in Eccles. Hierarch. testatur, ita inquit: Deinde Occidentem uersus illum statuit, intendentem manusque impingentem ad eandem regionem conuersas, ac insuflare illum ter sathanam iubet, & præterea abrenunciationem profiteri. Quomodo uero hæc in Ecclesia Græcorum sint obseruata, Chrysostomus in prædicta homilia de Adam & Eua, his uerbis describit: Illud etiam quod circa baptizandos in uniuerso mundo sancta Ecclesia, siue sint paruuli siue iuuenes, uniformiter agit, non ocioso contemnemur in-

II. Exuflatio a tempore apostolorum fuit in Ecclesia.

H ij tui

DE ADMNISTR. BAPTISM.

tuitu, quod cum ad regenerationis ueniunt sacramentum, non prius fontem uitæ ingrediuntur, quã exorcismis ac exuffationibus clericorum, spiritus ab eis immundus abigatur. Et deinceps uasa eius (diabolum putat) eripiuntur, in possessionem translata illius uictoris, (intellige Christum) qui captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Eisdem prope uerbis leguntur hæc in Augustino, libro de Eccles. dogmat. cap. 31. Et subiungit Chrysoft: His ergo Ecclesiasticis regulis, & diuina sumptis autoritate documentis, ita adiuuante domino confirmati sumus, ut omnium bonorum effectuum atque operum, & omnium studiorum, omniumq; uirtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profiteamur autorem, & non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita prouenire: per quẽ tam uim probandæ doctrinæ tribuat sanctus iste uir catholicæ Ecclesiæ consuetudini.

Augustinus eundem ritum dicit esse in Ecclesia Latinor., loco supra allegato, & epist. 105. lib. item 4. de symbo. ad cathecu. ubi ita ait: Omnia sacramenta quæ acta sunt & aguntur in uobis, per ministerium seruorum Dei, exorcismis, orationibus, canticis spiritualibus, inuffationibus, &c. escæ sunt, quæ uos reficiunt in utero, ut renatos ex baptismo, hilares uos mater exhibeat Christo. Non adiuratur nec exuffatur natura: sed ille sub quo cõstituti sunt, q̄ in peccato nascitur, qui propterea adiuratur, ut expellatur ab eis hostilis potentia, quæ hominem decepit, ut hominem possideret. Et alibi libro 2. de gratia Christi & peccatorum origine, ca. 40. ita ait: Ipsa Ecclesiæ sacramenta, quæ tam priscae traditionis autoritate concelebrat, satis indicant paruulos a partu etiam recentissimos, per gratiam Christi, de Diaboli seruitio liberari. Excepto enim q̄ in peccatorum remissionem, nõ fallaci, sed fideli mysterio baptizantur, etiam prius exorcizatur in eis & exuffatur potestas contraria. Celestinus quoq; qui Augustini tẽpora proxime sequutus est, in epist. ad omnes Galliæ Episcopos, ca. 12. contestatur, hunc usum tanq̄ apostolicum per uniuersam Christi Ecclesiam uniformiter obseruari.

III. Exorcismus salis
in ueteri Ecclesia.

Secundo exorcizat & benedicit Ecclesia sal grauibus minimeq; uanis uerbis. Nec debet cuiq; uideri, exorcizationem aut adiurationem huiuscemodi salis aut aliarũ creaturarũ, esse nouitiũ quoddã inuẽtũ hominum. Fuit enim usus eius etiam in nascentis Ecclesiæ primordiis, credebaturq; creaturam benedictione purificari, & recipere uirtutem deseruiendi nobis, per fidem ad salutem.

Ad

DE ADMINIST. SACRAM. BAPT. XXXV.

ADIVRATIO ET BENEDICTIO

creaturarum non est recens

intentio.

Libro 9. Historiæ Tripart. cap. 34. legitur fuisse Apamię templū
Iouis ualde insigne & robustum, quod cum Episcopus Marcel
lus cum Præfecto orientis igne iniecto iussissent euertere, appa
ruit illic deterrimus quidam dæmon, qui flammās ardentes prohibes
ret operari. Quod cum Episcopus audisset repente ad Ecclesiam con
currit, & aquam in uasculo apportari præcepit, qua subter altari loca
ta in pauimento stratus domino supplicauit, ne amplius tyrannidem de
moni ullam permitteret. factoque postea crucis signaculo in aqua, tradidit
eam Equitio diacono suo fide & zelo munito, præcipiēs, ut ueloci
ter curreret, supponeretque ignem, & cum fide aspergeret. Quod cum fe
cisset diaconus, dæmon non ferens aquæ uirtutē, aufugit. Aqua uero il
la tanquam in olei naturam uersa fuisset arsit, compræhensaque ligna &
templum illud firmissimum solo deiecit. Recitatur præterea ibidem, quod
& alia Idolorū templa sacratissimum ille pōtifex sit demolitus. Quodque
uictoribus scripserit martyribus frequenter, & rescripta uicissim ab eis
recepit, & nouissimo etiam ipse martyrio sit coronatus.

Eusebius in Ecclesiastica historia libro 6. capite septimo, de Nar
cisso Hierosolymorum Episcopo talem narrat historiam: Narcissus fi
de (inquit) fidens, ministris imperat haurire aquam, sibi que deferri, cūque
detulissent, orauit & benedixit aquam, & infundi lampadibus præce
pit. Tum repente natura aquæ in olei pinguedinem uersa, splendorem
luminum etiam solito reddidit clariorem. Refert autē istud in die solen
ni uigiliarum Paschę, cum oleum deesset luminaribus, accidisse.

Epiphanius Cypri Episcopus libro primo, tomo secundo, con
tra hæreses, narrat de potenti quodam Iudæo ad Christianismum mira
biliter conuerso, Iosepho nomine, historiam talem: Iosephus (inquit) ac
ceptis a Constantino literis & potestate, in Tiberiadem uenit, habens
etiam Epistolas, ut de regijs expensis sumptum faceret: incipit itaque
in Tiberiade ædificare. Erat autem opus calce & alia materia. Caminos
itaque extra urbem multos facere iussit. At uero callidi Iudæi incanta
tionibus quibusdam ignem ligare, ac disperdere aggressi sunt.
Qua propter commotus Iosephus, & zelo erga dominum correptus

DE ADMINIST. SACRAM. BAPT.

extra ciuitatem currit, & ubi aquam in uase afferi iussisset, accepto uase aquæ coram omnibus (multitudo enim ingens Iudæorum confluxerat ad spectaculum) magna uoce crucis signaculum digito suo uasi imposuit, & inuocato nomine Iesu, sic dixit: In nomine Iesu Nazareni fiat uirtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantatiōis ac magicæ, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potētiae ignis, ad perficiendam domum domini: & sic accepit aquam in manum, & de aqua singulos foranaces resperlit, & dissoluta sunt incantamēta, & ignis coram omnibus emerfit, &c. Possent multa huiuscemodi testimonia ex fide dignis autoribus hoc loco allegari, si operæ precium esset.

Scripturas sacras non abhorre a benedictione & sanctificatione creaturarum.

Christianis autem hominibus nō debet a fide alienū uideri, ut creaturæ adiurantur & benedicantur. Non enim (ut Augustinus ait) coniuatur natura, sed ille qui pro suo arbitrio creaturam uult possidere, eaque abuti.

Siquidem nouimus propter peccatum Adæ Deum dixisse ad Adā: maledicta terra in opere tuo, Genesis tertio. Nouimus item ex Iob & alijs plerisque sacrae scripturae dictis, denique & quotidiana experientia rerum compertum habemus, huc semper adniti diabolum, ut pro mala sua uolūtate, creatura Dei abutatur. E regione uero scimus, & Apostolum dicere, pri. Timoth. quarto: Omnem creaturam sanctificari per uerbum Dei & orationem. Et testatur Tobias, diabolum fugere etiam creaturas quasdam insensibiles & incorporeas, sanctificatas uerbo, Tobias sexto.

Signi crucis operatio & potentia.

Athanasius libro secundo de incarnatione uerbi dicit, signo crucis peli omnem artem Magicam, omneque ueneficium tolli, si pie & in fide utamur. In libro item quaestionum, quaestione 38. sic ait: Legem Moyse uidentes daemones non tremunt neque timent, quod ea non sit operata salustem: Crucem autem uidentes, sepe tremunt, fugiunt, euanescent. Et Chrysostomus testatur, daemones ubicunque uiderint signum crucis, fugere, & ad conspectum uirgæ qua caesi sunt, semper tremiscere.

Tantum rebus benedictis usa est uetus Ecclē. in mysterijs.

Atque hinc est quod uetus Ecclesia, neque cibum sumpsit, neque potum, neque creaturis ullis usa est in mysterijs, nisi praecedente benedictione. Imo infirmis res sacras in cibum & medicinam dederunt. Vide Hieronymum in uita Hilario, quod pani & oleo benedixerit. Similia & de Pachomio legis. Et possent si liberet innumera sanctorum Patrum testimonia ad probationem istius allegari. Sed ista sufficiant nobis ad probandum, quod uetus ecclesia creaturas Dei olim sicut nunc, exorcizauerit & bene

& benedixerit. In sequentibus speciatim describemus exorcismos a quæ baptismi.

Ita semper in usu habuit Ecclesia, ut Sacerdos paruulis ad baptizandum oblati, salem exorcizatum & benedictum in os mitteret. Quod etiam ex uetustissimo Origine in Ezechielem homilia 6. patere potest. Vbi Catechumenos alloquitur, hortaturque: ut se præparent ad hoc, ut fiant sal domini, & non baptizentur, quemadmodum Simon ille magus. Neque in aquis terrenæ Hierusalem, quæ non fuerat sale soluta, neque digna sale Dei. Quo etiam satis innuat, salem habere spiritualem significationem. Beda quoque in eandem sententiam salem exponit, & dicit, Catechumenos initiari sale sapientiæ cœlestis. Ac propterea nobis præceptum esse, ut in omni sacrificio operum nostrorum salem offeramus. Pius ille Rabanus qui ordinem & ritus ueteris Ecclesiæ ad sua tempora usque usitatos, pulchre conscripsit, uadit in eandem sententiam, & dicit: Datur ei (puta qui baptizatur) sal benedictum in os, ut per sal typicum, sapientiæ sale conditus, foetore careat iniquitatis, & nec a uermibus peccatorum ultra putrefiat, sed magis ille sal seruetur ad maiorem gratiam percipiendam.

Salis usus in Baptismo apud ueteres.

Tertio post dationem salis, & post orationum completionem, quæ dato sale fiunt, incipit Sacerdos ueros exorcismos, de quibus patres tam frequenter loquuntur, quorum pars bona in præcedentibus citantur. Et præterea Augustinus libro de fide & operibus, cap. 6. uerbis utitur istis: Exorcismis (inquit) purgantur. Et paulo post: Exorcizantur, scrutantur, &c. Et in sermone de Sacramētis fidel. feria secunda Paschæ, ita ait: Vos frumentum estis, quod primum in area domini Euangelica prædicatione collectum & tritum est. Postea, quando seruabamini ad baptismum, in horreo custodiebamini. Dedistis nomina uestra, & moli cœpistis Exorcismis & coniurationibus: ad fontem deinde uenistis, & conspersi facti estis panis domini, &c. Fiebant exorcismi isti, grauibus & efficacibus uerbis, ac multis signis: qualia sunt impressio signi crucis, impositio manuum super caput baptizandi, De qua impositio etiam sacer ille Dionysius dat testimonium.

Tertius Exorcismus.

Ecclesia ante baptismum semper consueuit diabolum exorcizare.

Quarto, Semper in Ecclesia Catholica Catechismus exorcismum sequutus est. Et olim aliquando cum adhuc scrutinia solennia in Ecclesia exercerentur, a dominica tertia Quadragesimæ usque ad festum Paschæ.

Quartus Catechismus.

Quo tempore, quo ueteres catechismus tradiderint baptizandis.

In Pascha

DE ADMINISTRATIONE SACRA. BAPT.

Apertio aurium.

In Pascha uero & Penthecoste tantum daretur (secundum placita Canonum ueterum, Baptismus) seruabatur feria quarta aut sabbato post dñcam Lætare, uocabaturq; dies illi apud ueteres apertiois aurium. Quo etiã die solebat Ecclesia legere multas lectiones sacrae scripturae, & precipue quatuor Euangeliorum initia, cum informatione de eo quid sit Euangelium, unde uenerit, quid in eo contineatur, & qui scripserint: postea Acoliti recitabant symbolum & orationem dominicã, quam presbyter grata breuitate exponebat. De quo Augustinus libro quarto de Symbolo ad Catechu. post exorcismos, orationes, insufflationes, & accepistis & symbolũ, protectionem parturientis contra uenena serpentis. Adulti uero antequam baptizarentur solebãt in uigilia Paschae, symbolum & orationem dominicã, ipsi recitare & orare. Quem ritum ante aliquot annorum hecatosta elegantibus literis conscriptum reperimus, in uetustissima Collegij nostri bibliotheca.

*Ordo Catechizandi
apud Catholicos.*

Postquam uero scrutiniõrum illa solennitas, quæ in multos dies pertrahitur, succedente baptismo paruulorũ cœpisset omitti, summa catechisationis eiuscemodi in præsentem baptismi paruulorum formã, quæ etiam nũc in usu retinetur, contracta est. Primũ enim legitur Euangelium Marci decimo: In illo tẽpore offerebant Iesus paruulos, ut tãgeret illos. Deinde iubet sacerdos, ut patrini manus suas imponant capiti baptizãdi paruuli, ac nomine eiusdem profiteantur symbolum, orentque dominicã orationem. Quo factõ, mandat presbyter susceptõribus patrinis, ut paruulum ubi ad intelligentiæ usum peruenerit, doceant symbolum & dominicam orationem.

*Marci 7.
Apertiois aurium
apud baptisma uetus
traditio.*

Postea sacerdos denuo execratur diabolum, dicens: Nec te lateat satana imminere tibi pœnas, &c. Quo factõ dextro pollice sumit de sacraliua sua, eaque tingens aurẽ dexteram baptizandi, dicit: Epheta, quod est adaperire. Deinde nares tingens, dicit: In odorem suauitatis. & ad aurem sinistram: Tu autem effugare diabole, appropinquat enim iudicium Dei.

Ceremonia ista Apostolica est, & in uetustissimis Ecclesijs usitata, quæ ritus ille antiquissimus, obseruatus in Ecclesia cum adhuc baptizarentur adulti, testatur. Et Ambrõsius libro de his qui inuoluntariè baptizantur. cap. 1. & libro primo de Sacramẽtis cap. 1. ubi ita dicit: Quid egimus Sabbato tibi aures tetigit Sacerdos & nares? Quod dominus noster Iesus cum ei oblatuisset surdus & mutus, tetigit aures eius, & os eius, & ait: Epheta. Rabanus in libro de institutione Clericorũ, similiter dat huic usui uetus

tusto testimonium cum explicatione mysterij, ut quod per saluam typicam sacerdotis, & attactum eius significantur, ista Ecclesie mysteria. Scilicet aperiri baptizando nares ad percipiendum odorē notitiæ Dei, quodq; aperiantur illi & aures ad audiendum mandata Dei, ut ea sensu cordis intimo reponat ad respondendum sacerdoti de fide Christiana interroganti.

Quinto, post completum exorcismū & catechismum, defertur paruulus primo in Ecclesiam, & requirente presbytero, baptizandus per patrilinos suos tribus iterum testimonijs abrenunciat diabolo, interrogatq; paruulum sacerdos. N. abrenuncias Sathā? Et respondent susceptores paruuli nomine: abrenuntio, &c. ut ad longum & clare in libro Catholicarum Agendarum reperitur. Quod uero abrenunciatio ista sit Apostolica & Catholica, testantur, Sanctus Dionysius Areopagita. Hieronymus item in cap. 6. Amos prope finem. Et Ambrosius in epistola ad Colossenses, & libro de Sacramentis. Augustinus quoq; libro secūdo de Symbolo. Deniq; & ueteres Patres omnes fere, qui preterea contestantur patrilinos non suo nomine abrenunciare, sed nomine paruuli. Ita uidelicet, ut paruuli (quando exorcismo pellitur, & exufflatur contraria potestas) uerbis offerentium & tenentium ad baptismum polliceant abrenūciationem. Sicut beatus Augustinus libro secundo de gratia Christi & peccatorum origine docet.

V. Abrenunciatio.

Abrenūciatio diaboli in baptismo est traditio apostolica.

Sexto, postquam fuerit hoc pacto Diabolo abrenunciatum, debet presbyter secūdo Apostolicam & Catholicam traditionem, ungere baptizandum oleo catechumenorum, & signare signo crucis bis, semel in pectore. Deinde intra scapulas, & dicere. N. Ego te linio oleo salutis in Christo Iesu domino nostro.

VI. Unctio.

Trina Christianorū unctio, traditio est Apostolica.

Quod autem cōsuetudo ista sit Apostolica semperq; in Ecclesia reuerentia, testatur in primis sacer ille Dionysius, qui aperte satis exponit, quod baptizandi modum ab Apostolis ipsis, & uiris Apostolicis accepit: hunc nimirum ut Episcopus ter ungat baptizandum. Huic consonat sanctus Clemēs Petri apostoli proximus successor, lib. Recognitionū. 3. Baptizat (inquit) unusquisq; uestrū in aquis perennibus: noīe trinae beatitudinis inuocato super se, perunctus primo oleo per orationem sanctificationem. Et q; hic ritus ita permāserit in Ecclesia, indicat Origines in Ezechielē homil. 7. Et Ambro. lib. 1. de Sacramentis, cap. 2. ubi ita ait: Venimus ad fontem, ingressus es: considera quid uideris, quid loquutus sis considera, repete diligenter. Occurrit tibi Leuita, occurrit tibi Presbyter, unctus es quasi athleta Christi, quasi luctantem huius se-

DE ADMIN. SACRAM. BAPT.

culi luctaturus. Vnde perspicitur, quare ungatur baptizandus in peccatore, nempe ut uera fides cor eius possideat. Qua contra diabolum & mundum decertet assidue: addit etiam rationem, quare ungantur laetissimi, nempe ut acer fiat & fortis ad certandum, & iugum domini ferendum. Oportet enim fidem, quæ mente concipitur, operibus impleri: alioqui fides illa mortua est. Sicut beatus Augustinus hac de re Christiane prorsus docet, libro de fide & operibus: ubi & demonstrat catechumenos hisce de rebus ante baptismum edoceri debere. At de tertium unctione, quæ fit post baptismum in uertice, dat beatus Dionysius Areopagita testimonium libro de Ecclesiastica Hierarchia. & Ambrosius libro de his qui initiantur mysterijs, capite sexto, Quorum uerba paulo post subiiciemus.

Ad stipulatur similiter patribus de his tribus unctionibus sanctus Augustinus ca. Ecclesiasticarum. 11. distinctione. & Rabanus, qui ueterum Catholicæ Ecclesiæ Patrum ordinationes bona fide conscripsit.

VII. *Columna cerea
apud baptismum.*

Septimo, Quondam cum Baptisma tantum in Pascha & Pentecoste conferretur, benedicebatur in omni Apostolica Ecclesia, post dictarum Cæremoniarum impletionem columna cereæ candelæ. Deinde legebantur selectæ quædam e ueteri testamento lectiones. Quibus Prophetæ de Baptismo uaticinati sunt: canebanturque dulces melodiæ, & orationes recitabantur. Post hæc omnia Clerus & uniuersus populus Christianus cum baptizandis procedebat ad fontem baptismi, Litæ lenniter consecrabat. Duratq; etiamnum is mos consecrandi fontis Paschali tēpore, quemadmodum olim, Nisi quod raro admodum diebus illis paruuli ad baptizandum offerantur. At nihilominus consecratur aqua baptismi, ut sit habilis & sanctificata ad baptizandum in totum annum reliquum.

Quod item columna cerea, ut hodie, ita olim fuerit consecrata, & deinde ad fontem baptismi delata, consecrationiq; baptismatis pro magno & insigni mysterio significando adhibita, eius habetur pulchrum testimonium in excellentissimo, iuxta ac Christiano poeta Prudentio, qui concinnum & iucundum hymnum composuit, ad incensum cerei Paschalis, ita incipientem: Inuentor rotuli dux boni luminis. Quem Ecclesia deinde ob pietatis eius elegantiam in usum recepit. In quem etiam, doctiloquus Erasmus commentarios scripsit. Habentur in hymno illo hæc tetrametra.

O res

DE ADMIN. SACRAM. BAPT. XXXVIII.

O res digna Deus, quam tibi roscide
Noctis principio grex tuus offerat,
Lucem, qua tribuis nil pretiosius
Lucem, qua reliqua præmia cernimus.

Tu lux vera oculis, lux quoque sensibus
Intus tu speculum, tu speculum foris.
Lumen quod famulans offero, suscipe
Tinctum pacifici Chrismatis unguine.

Quid autem columna illa significet, & quomodo ad Sacramenti huius mysteria pertineat, carmen illud Prudentij, & hymnus laudationis eius abunde satis explicant. Similiter, quod Catholica Ecclesia ab Apostolorum tempore baptismi fontem consecrauerit, quodque debeat (in-

Aqua baptismi debet consecrari, nisi urgeat necessitas in qualibet aqua baptizari.

uitabili tamen necessitate excepta) fons ille consecrari, complures ex patribus testantur. In primis Dionysius ille Areopagita Apostolorum synchronos, libro de Ecclesiastica Hierarchia, capite secundo, parte 2. Pontifex (inquit) aquas sancta prece ac inuocatione sanctificat, terque in eas ad crucis effigiem sanctissimum fundit oleum.

Item Basiliius libro de spiritu sancto, capite 27. Benedicimus aquam baptismatis. Ex qua autem scriptura? Nonne a tacita & archana traditione? Et Cyprianus: Oportet (inquit) mundari & sanctificari aquam prius a sacerdote, ut possit baptismi suo peccata hominis, qui baptizatur, abluere, libro pri. Epistola 12. In Concilio Carthaginensi (quod tanquam Africae primas Cyprianus idem celebrauit) legis: quod illo tempore etiam hæretici exorcizauerint, adiurauerintque aquam baptismi, in sententia Cyrilli a Bitha. Vbi (inquit) exorcizat dæmoniacus Sacramentum.

Item Ambrosius libro de his qui inuocantur mysterijs, capite tertio, hoc loquitur modo: Quid uidisti? Aquas utique; & non solas. Leuitas uideisti illic ministrantes, summum sacerdotem interrogantem & consecrantem. Et post aliquanta in eodem capite: Aqua sine prædicatione dominicæ crucis, ad nullas usus futuræ salutis est. Cum uero fuerit saluari crucis mysterio consecrata, tunc ad usum spiritualis lauacri, & salutaris poculi temperatur. Et in alio loco libro primo de Sacramentis, capite quinto, dicit: Formam baptismatis, & usum eius hæc requirere, ut ante fons consecratur: & deinde presbyter super creaturam aquæ faciat inuocationem & precem, ut sanctificetur fons, & adsit præsentia Trinitatis æternæ.

Augustinus libro sexto de baptismo contra Donatistas, dicit aquam

III V X DE ADMIN. SACRAM. BAPT.

in Ecclesia precibus sacerdotis sanctificari. Et in Iohāne tractatu octogesimo: Hoc est (inquit) uerbum fidei, quod prædicamus, quo sine dubio, ut mundare possit, consecratur & baptismus. Ita ad Ianuarium epistola 118. Sicuti (inquit) est baptismus Trinitatis nomine consecratus, Atque hoc modo ab Ecclesiæ primordijs semper obseruatum fuit, excepta tamen imminente necessitate, aut subitaneo periculo. Quemadmodum in Decretis Victoris, antiqui illius Papæ, qui sancto Irenæo conuixit, est uidere. Mysterium autem Baptismi celebriter in Baptismatis consecratione proponit. Præcessit autem consecrationis forma, Ionage Ambrosij tempora. Cum scribat in eam, quasi commentarium quendam, libro de his qui inuariantur mysterijs, capite tertio.

VIII. Confessio.

Susceptores in baptismo respondunt a tempore Apostolorum, non suo, sed paruuli infantis nomine.

Octauo, semper pro more seruauit Ecclesia, ut accedentes ad baptismum propius, si sint adulti, Apostolicum Symbolum ore proprio, & palam ipsi recitent, confiteanturque. Si uero sint infantes, qui ad baptismum deportantur, ut sciscitetur sacerdos a paruulo, interrogetque: N. Credis in Deum patrem omnipotentem, &c. Quod latius in Catholica Agenda exprimitur. Patrini uero respondeant nomine pueri: Credo. Semper fuisse obseruationem istam in Ecclesia testatur Hieronymus in fine Ecclesiasticæ suæ Hierarchiæ, ubi cum sponsor loquitur, paruulus baptizatur: dicit hoc fieri, non ut aliū pro alio (sicuti irridentes hæretici aiunt) sacris imbuat Pontifex. Neque enim hoc sponsor ait: Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei Sacramenta profiteor: sed ita: puer renunciat & proficitur, id est, spondeo puerum inducturum, cum ad sanam intelligentiam uenerit, sedulis adhortationibus meis, ut abrenunciet contrarijs omnino, profiteaturque & peraget domino quæ pollicetur.

Episto. 23. quæ respondet Bonifacio de baptismo paruulorum.

Sic & Augustinus dicit: Nihil esse aliud credere, quam fidem habere. Ac per hoc, cum respondetur paruulus credere, qui fidei nondum habet affectum, Respondetur fidem habere, propter fidei Sacramentum, & conuertere se ad Deū, propter conuersionis Sacramentum, &c. Sequitur, itaque paruulum, & si nondum fides illa, quæ in credentium uoluntate consistit, iam tamen ipsius fidei Sacramentum fidelem facit: nam sicut credere respondetur, ita etiam fidelis uocatur, non rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

Sic idem ille Augustinus libro quarto de Baptismo contra Donatistas, capite uigesimoquarto:

Cum

DE SACRAMENTO BAP. XXXIX

Cum ex ætatis indigentia pueri nec corde credere ad iusticiam possint, nec ore confiteri ad salutem, ideo alij pro eis respondent, ut impleatur erga eos celebratio sacramenti, quod ualet ad eorum consecrationem: quia ipsi respondere non possunt. At si pro illo qui respondere potest alius respondeat, non itidem ualeat.

Nono, Mox cum paruulus fuerit baptizatus, debet a Presbytero sacro chrismate in uertice forma crucis inungi. Cui attestatur sacer Dionysius, scribens quomodo sponsores baptizatum rursus adducant ad Pontificem: qui ipsum consignet diuino & deifico proprio unguento. Et consonat Tertullianus aduersus Martionem libro primo. In hoc quod Creator, id est Deus, aqua suos abluat ac oleo ungat. Sic enim ait: Ille quidem usque nunc nec aquam reprobauit Creatoris, quo suos abluit, nec oleum quo suos ungit.

IX. *Chrismata.*

Mos ungenti paruulos apud baptisma, fuit a tpe apostolorum.

Sed & Ambrosius ille libro de his qui initiantur mysterijs, capite sexto, ad baptizatos in hæc uerba loquitur: Post hæc utique ascendisti ad sacerdotem, considera quid sequutum sit: non illud quod ait Dauid: Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Hoc est unguentum de quo & Salomõn loquitur: Unguentum effusum nomen tuum. &c. Et paulo post: Ideo in barbam defluit, ut fias electum, prætiosum & sacerdotale genus. Omnes enim in regnum Dei unguimur, & in sacerdotium, gratia spiritali.

Item libro secundo de sacramentis, Cum de triplici intinctione baptizati in sacrum baptismi fontem scripsisset, subiungit: Venisti ad sacerdotem: Quid dixit tibi? Deus (inquit) pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua & spiritu sancto, concessitq; tibi peccata tua, ipse te ungat in uitam æternam. Vide ad quid unctus es. In uitam æternam. Noli hanc uitam illi uitæ anteferre. Si exurgat inimicus aliquis tuus, si uelit tibi uitam tuam auferre, si minatur tibi mortem, ut præuariceris: uide quid eligas. Noli eligere illud in quo non es unctus: sed elige in quo unctus es, ut uitam æternam uitæ præferas temporali. Per Christum dominum nostrum.

De significatione præterea istius unctionis tractat capite primo, libro quarto. His contestatur & Concilium Laodiceñ. Et dicit Rabanus ordinationem hanc semper in Ecclesia Catholica extitisse.

DE SACRAMENTO BAP.

Forſan cogitabit quiſpiam ſecum, quare ungat preſbyter baptizatum Chriſmate: quum poſtea in Confirmatione illiniat Episcopuſ chriſma fronti: Reſponſio: Apoſtolicorum Episcoporum geſta referunt, beatum Silueſtrum conſtituiſſe, ut Preſbyter baptizatum chriſmate liniret ſubleuatū de aqua: ppter occaſionē trāſitus mortis inexpectatæ, ne baptizati (propter abſentiam Episcopuſ, quem forte cōquirere difficile eſſet) ſine manuum impoſitione de hac uita migrarent. Idcirco Silueſter quantum in ſe erat uolens præuenire talem caſum, ordinauit, ut abſente Episcopuſ, baptizati a Preſbytero ungerentur: Si autem præſens eſſet Episcopuſ, ungerentur ab ipſo & cōmunicarentur, &c. Voluit tamen nihilominus beatus ille Silueſter, ut poſt unctiōnem quam Preſbyter facit in uertice, præueniendi diſcriminis cauſa, confirmaretur baptizatus etiam poſtmodum ab Episcopuſ chriſmate: ſed in fronte. Quod autem de Communionē commemoratur hoc loco, durauit etiam Auguſtini temporibus. Poſtmodū tamen talis communiō paruulorum per Eccleſiam (non ſine magnis cauſis) ſublata eſt. &c.

*x. Veſtes albæ.
Albarum indumentum a tempore apoſtolorum poſt baptiſma dabatur.
Ambroſiuſ lib. x. de hiſ q̄ myſterijs iniciant. cap. 7.*

Decimo, Eccleſia catholica ſemper hunc morem ſeruauit, ut baptizatum alba ueſte indueret, & Preſbyter mitram imponeret. Quod nobis teſtatur ſacer ille Dionyſiuſ in Hierarchia Eccleſ. (qui dicit) Affumentes baptizatum ſacerdotes, induunt eum ueſte mundiciæ congrua. Quod autem ab apoſtolorum temporibus durauerit hic mos in Eccleſia, eſt uidere ex illo Ambroſij: Accepisti (inquit) poſt hæc ueſtimenta candida, ut eſſet indicium quod exueris inuolucrum peccatorum, indueris innocentiaſ caſta uelamina. *Historia quoq̄ Tripartita, libro 11. cap. 14. meminit ueſtis huius candidæ. Et induentur ea baptizati uſq̄ ad octauum diem, uocabanturq̄ Albatuſ.* Deponebāt autem in Eccleſia Sabbatho feſtum ſequente; quod hinc Sabbathum in albis appellabatur.

Qui ueteres Patres inſpexerit, comperiet nō eſſe myſteria iſta Eccleſiaſ pro ocioſis ſignis uſurpata: ſed q̄ Episcopuſ & Eccleſiarum paſtores populum Dei frequentius in prædicationibus ſuis, ceremoniarum iſtarum (quibus in Baptiſmo Chriſto initiati & Eccleſiaſ incorporati fuerunt) diligentiffime & grauiffime admonuerunt: Non in hoc tantum ut inde cognoſcerent q̄ magna quamq̄ ineffabilia Dei dona perceperint in Baptiſmo: ſed uel maxime ut ſignificatiuiſ iſtis rebus, initiati & Eccleſiaſ dedicati, quid deinde tota uita ſua exerceant, meditari, ſeruare, & operibus implere debeant, cogitent ſemper. Sūt

Sunt autem cæremonia istæ in baptizatis aliud fere nihil, quã adhibita quædã uisibilia signa, quibus uotorum in baptismo factorum, & cõuersationis Christianæ, quam tota uita obseruare debeant, admoneantur assidue.

QVIV REFORMATIONIS

liber istis tradat contrarium.

Christianas, Apostolicas & Catholicas Ecclesiæ formas, ordinationes & consuetudines, una cum memoratis cæremonijs omnibus, in uniuersum fere liber ille abrogat: Exorcismum, quo diabolus adiuratur: multiplicem salutiferæ crucis impressionem: impositionem manuum, & omnes deniq; orationes, quas ab apostolorum tempore obseruauit Ecclesiæ uniformiter, omittit. Hic neq; exustatio diaboli est, neq; salis benedictio: hic nulla apertio aurium, nulla saluæ intinctio, nullaq; omnino unctio, neq; ante neq; post Baptismum: hic nulla fit consecratio aut benedictio fontis baptismi: tantum abest ut de columna cærei luminis fiat mentio ulla. Hic abrenunciant Patrini nõ pro paruulo solo, sed potius ac præcipue pro seipsis. Hic seruetur Catechismus non erga paruulos, sed erga parentes & sponsores: qui etiam præcipitur, ut ad hos dirigat Presbyter sermonem suum. Folio 79. Atque ita respondent patrini pro se, suasque nomine, ad omnes Symboli Apostolici articulos, ac si ipsi rebaptizati essent. Folio 82. & 73. Ac tandem nulla fit hic mentio uestis albæ. In summa, Catholica forma & ordinatio, tota fere hic penitus repudiatur, & nouum commentum loco eius substituitur.

Nec statur eodem in loco, ut eadem retineatur forma: sed multijugæ formæ instituantur. Permittitur tamen unicuique Pastori potestas, pro arbitrio suo formas illas prolongandi & breuiandi. Folio 79. facie 2. & folio 88. facie prima & secunda.

Comminiscitur præterea liber nouum quoddam & inauditum dogma: nempe renatos paruulos quemadmodum & nos uenenatos esse & maculatos. Expenda uerba: Quemadmodum & nos. Folio 80. facie 1.

Quod item omnia facta nostra ac uita tota quæ ex naturali natiuitate deriuatur, sit damnata, maledicta, mera mors, peccatum, & æterna damnatione digna.

Quod certe durum est censere de multis præclaris & per uirtutem egregie gestis operibus Gentilium: nec quadrat cum Paulo apostolo ad Romanos primo. Et eo tendit, ac si peccato Adæ imago & similitudo Dei, ad quã creatus est homo, prorsus & penitus sit extincta.

Quod

DE ADMIN. SACRAM. BAPT.

Quod sacræ scripturæ, & patribus omnibus est contrarium. Vide folio octauo.

Item quod illi qui indigne forte astiterint ubi cōfertur baptis-
cent æque atq; illi qui corpus & sanguinem Domini indigne tractant &
sumunt. Quæ comparatio nusq̄ reperitur in scripturis.

Ad hæc oratur in libro non hoc tantum, ne Deus imputet paruulo aut
baptizato peccatum & iniustitiam Aâæ: uerum etiam ne parentum suos
rum, totiusq; populi peccata ei imputentur. Quæ inaudita, & a Ca-
tholica fide aliena est precatio. Fol. 86. facie 2.

Formam quoq; & consuetudinem baptizandi paruulos, de quibus orta
dubitatio esset, pro certitudine habenda, in hæc uerba: Si es baptizatus,
non te rebaptizo, sed si non es baptizatus, ego te baptizo, In nomine Pæ-
tris, & Filij, & Spiritus sancti. Nihili facit ille liber. Folio 86. fa. 1.

Qua lingua debeat ministrari baptismus, quo ve tempore, & an
debeant pueri bis deportari in ecclesiam (de quibus prætenfa Refor-
matio illa leges quasdam præscribit) hoc tantū in præsens dicimus,
fore mutationem huiusmodi (hoc præsertim tempore, & in hac pro-
uincia) intempestiuam nouationem. Si autem quicq̄ nouare oporteat,
quod uideretur utiliter & pie mutari posse: Optimum fore puta-
mus, ut illud ipsum aut uniuersaliter (seruata Ecclesiæ forma) aut
cum præscientia saltem eorum, qui in spiritualibus Clementiss. do-
mino nostro præpositi sunt, fiat: atq; ut ita primum restaurentur o-
mnia secundum apostolicam & catholicam Ecclesiæ formam. Nul-
lo uero pacto secundum ista libri illius præscripta.

Et hæc quoq; nouatio quædam est, ut puer priusquam exorcizetur
aut catechizetur, deferatur in Ecclesiam. Cum sit instituto & con-
suetudini Ecclesiæ contraria.

DE SACRAMENTO CON- firmationis.

Sanctus

Sanctus martyr Cyprianus testatur in uniuersa Catholica Ecclesia, sanctum Chrisma cum caeteris unctionibus ad sanctificandum populum electum, populū acquisitionis, semper ab Episcopis, in die coene dominicae consecratum & benedictum fuisse. Et licet circuncisio cum alijs omnibus sacrificijs & ceremonijs ueteris testamenti per Christum cessauerint; non contempsit tamē, ut idem ille dicit, Christiana religio, unctionis mysterium. Sed caeteris generali sanctorum consensu dānatis, unctionis honor permansit, & in omnem populum catholicū effusa est gratiae huius plenitudo. In sermone de unctione Chriſmatis & alijs Sacramentis. Atq; hoc ita se habere, sacer etiam Dionysius affirmat, libro de Ecclesiastica Hierarchia, capite secundo, parte. 2. & tertia. Cui consonant Clemens libro Recognitionum 3. & Epistola secunda. Item Fabianus papa & martyr epistola secunda ad Orientales, Concilium Carthaginense 3. & Carthaginense quartum. Concilium itē Toletanum primum, ca. 20. & Concilium Bracacense 1. ca. 37. Innocentius in ca. illud 95. distinctiōe. Et beatus Gregorius in Cant. cap. 1. qui dicit, Chrisma Pontificali benedictione effici, & de hac re habes in praecedentibus plura testimonia.

Secundo, Confirmatio baptizatorum (que impositione manuum Episcopaliū, & impressione signi crucis cum sacro Chriſmate fit in frōre baptizati) a tempore Apostolorum in Catholica Ecclesia pro magno Sacramento celebrata est. Hoc testatur sacer Dionysius, qui nominat eam perficientem unctionem. Sanctus Clemens itē Epistola quarta, & Epistole Urbani & Melchiadis pontificum Romanorum. Magnus quoque Basilius libro de spiritu sancto, Chriſmatis & impressionis crucis simul commemorat, tanquam Apostolicę cuiusdam traditionis. Concilium Laodiceñ. capite 48. ita decernit: Oportet baptizatos post baptismum, sacratissimum Chrisma percipere, & coelestis regni participes fieri. Sic Cyprianus libro primo, epistola 12. in eandem sententiam: Quos (inquit) baptisma habere cōtendunt, ungi quoq; necesse est, ut accepto Chriſmate, id est, unctione, esse unctus Dei, & habere in se Christi gratiam possit. Sanctus Augustinus libro secundo contra Iulianum Petilia. capite 104. dicit, Chriſmatis Sacramentum in genere uisibilem Sacramentorum, sacrosanctum esse, sicut ipse Baptismus est. Item libro decimoquinto de Trinitate, capite 26. Vixit (inquit) enim Deus spiritus sanctus, non utiq; oleo uisibili, sed dono gratiae, quod uisibili significatur unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia. Prosper in sententijs Augustini numero. 342. dicit, Christi nomen a Chriſmate est, & ideo omnis Christianus sanctificatur: ut intelligat se non solum sacerdotam

Episcopalem confirmationem semper ecclesia pro magno sacramento celebratam.

DE SACRAMENTO CONFIRMAT.

Nouatus ob neglectas baptismi & confirmationis caerimonias permissus a Deo est labi in errores.

cerdotalis & regiae dignitatis esse consortem, sed etiam contra diabolum fieri luctatorem. Eusebius libro sexto Ecclesiasticae Historiae, capite 33. refert annotatione dignam historiam, de Nouato haeretico, quod ea quae baptismum subsequi soleant, non sint sollemniter in eo adimpleta, nec signaculo Chriftimatis consummatus sit. Quodque ob id spiritum sanctum nunquam potuerit promereri.

Ad solum Episcopum pertinet confirmationis sacramentum dare.

Tertio concorditer semper in Ecclesia Catholica obseruatum fuit, administrationem huius Sacramenti ad solum Episcopum peculiariter pertinere. Ad cuius probationem pijs quibusque Christianis, sufficit quod legitur Actorum octauo. Sed & plurima Concilia id ipsum restantur. In quibus Aurelianense ca. 3. & Melden. cap. 6. de eo expresse statuunt. Sanctus item Melchiades, qui Sacramentum istud ample describit, & allegatur de consecratione, distinct. 5. c. spiritus sanctus. Item ca. De his, & ca. manus. Ibidem est etiam hac de re Canon, ut Episcopi ex Concilio Melden. In casu tamen necessitatis, ubi Episcopus haberi non poterat, permissum fuit aliquando Presbyteris Sacramentum istud administrare, ut habetur ca. peruenit, 95. distinctione. Non est tamen in potestate clementissimi domini nostri modo hoc alijs permittere, ut patet ca. quanto, de consuetudine

In quo liber istis aduersetur.

Liber ille, ne parum contrarietur Ecclesiasticis traditionibus, aufert prorsus consecrationem & usum Chriftimatis. Folio 94. facie prima.

Negat confirmationem esse Sacramentum diuinum. Exigit tantum confessionem fidei publicam coram Ecclesia. Dicit confirmationem non esse opus, quod ad Episcopum peculiariter pertineat. Ignotis aliquot uisitatibus, & in commune pastoribus reliquis, dat potestatem confirmandi: non tamen secundum formam, & morem ueterem traditum ab Ecclesia Catholica.

Non solum autem Chriftima tanquam inutile signum traducitur, quasi quod cesserit in grauem superstitionem, uerum etiam impressio sanctae crucis ad frontem hic plane negligitur: atque ut apparet mos iste Catholicus aestimatur mutilus traditio. Cum uelit liber, omnes quantumlibet ueteres ordinatioes, cedere Reformationi, quae hic instituitur. Fo. 90. fa. 1. & 2.

Ad haec plurimae quaestiones coaceruantur in libro. At quid intendant istiusmodi quaestionibus, qui eas commenti sunt, prudens lector probe satis intelligit: Vna tamen quae ita sonat:

Placet ne tibi, & uis persistere in eo, quod Patrini tui apud sanctum baptisma pro te abrenunciarunt diabolo & mundo: quam reperis folio 92. facie prima.

Non

DE SACRAMENTO ALTARIS Fol. XLII.

Non est Catholica, & hucusque in Ecclesia Catholica nunquam audita. Prohibeat Deus, ut Christianis semel baptizatis liberam faciamus optionem, utrum uelint in eo, quod in baptismo ipsorum nomine Patrini professi sunt, permanere. Enimvero pluris debet aestimari, & ualere apud Christianos baptismus, quam circumcisio apud Iudaeos. Iam an in Iudaismo ante aduentum Christi Iudaeis postquam discretionis annos attigerunt, permissum sit, uelint ne permanere in foedere Dei, in circumcisione pacto an non? nouit unusquislibet, qui uel parum in scriptura exercitatus est. Talis interrogatio talisque libertas (ut probabilis metus est) istis potissimum periculosis temporibus, magnam occasionem dare possent, rebaptizationi, & alijs haeresibus amplectendis. Quapropter qui librum istum clementissimo domino nostro, & Principi electori, singulari probitate praedito, cum informatione praua proposuerunt, aut imprudenter rem expenderunt, aut perfidum aliquid machinati sunt.

DE SACRAMENTO CORPORIS

& sanguinis Christi & eius administratione.

Catholica Ecclesia docuit diuinissimum istud Sacramentum omnipotenti uerbo Christi confici & consecrari. In quo inuisibilis sacerdos sacro ministerio, uisibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui conuertit & transfert. Vide Eusebium Emisenum de consecratione, distinct. 2. ca. quia corpus. Propterea sanctus Irenaeus dicit, quod calix mixtus, & panis fractus percipiens inuocationem Dei, non sit amplius communis panis: sed Eucharistia corporis & sanguinis Christi. Quod tamen sanctus Ambrosius apertius libro de Sacramentis manifestat, ubi sic ait: Antequam consecratur, panis est: ubi autem uerba Christi accesserint, corpus est Christi, & panis substantialis uitae aeternae. Chrysostomus de consecrata Eucharistia, in qua species adhuc panis & uini apparent, ita dicit: Num uides panem? num uinum? num sic ut reliqui cibi in secessum uadunt? Absit: ne sic cogites. Quemadmodum (inquit) si cera igni adhibita, illi assimilatur, nihil substantiae remanet, nihil superfluit, sic & hic puta, mysteria consumi corporis substantia: In sermone admonitorio de Eucharistia in Encænijs, Et in alio loco de praedicatione Iudae, in haec uerba erumpit: Nunc ille praesto est Christus, qui illam (de coena loquitur) ornauit mensam, istam quoque consecrat. Non enim homo est qui proposita de consecratione mensae domini, corpus Christi facit, & sanguinem, sed ille qui crucifixus pro nobis est Christus. Sacerdotis ore uerba proferuntur, & Dei uirtute consecrantur & gratia.

Quod panis & uinum mixtum diuina uirtute transmutentur in corpus & sanguinem Christi. Irenaeus li. 4. ca. 3.

DE SACRAMENTO ALT.

tia, hoc est, ait, corpus meum, hoc uerbo proposita consecrantur. Et sic
cut illa uox quæ dicit: Crescite & multiplicamini & replete terram, se-
mel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generatio-
nes mensas Ecclesiæ usq; ad hodiernam diem, & usq; ad eius aduentum
præstat sacrificio firmitatem. Quod ipsum latius, diffusiusq; per Da-
mascenū explicatur libro quarto de fide orthodoxa, cap. decimoquar-
to. Augustinus libro de uerbis domini secundum Lucam, sermone 28.
ait: Ante uerba Christi quod offertur panis dicitur: ubi Christi uerba
deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus domini appella-
tur. Item in libro Sententiarum Prosperi, ut habetur de consecratione,
distinctione 2. ca. Nos autem. Nec similiter comprehendimus has duas
species, panis & uini, quemadmodum ante consecrationem compre-
debamus: cum fideliter fateamur ante consecrationem panem esse & ui-
num, quod natura formauit: Post consecrationem uero carnem Chris-
ti & sanguinem, quod benedictio consecrauit. Fideli Christiano nullo
alio ad hanc rem credendam testimonio opus, quam nudis & expressis
uerbis omnipotētis Dei, & domini nostri Iesu Christi: Accipite & man-
ducate, hoc est corpus meum. Item hic est sanguis meus, &c.

QVIVD OBTE NSÆ REFORMA

tionis liber aduersus hæc doceat.

AT liber Reformat. exigit à confirmando, ut confiteatur, cum pane
& uino dari communicationem corporis & sanguinis Christi. &
alibi dicit: Cum uisibilibus signis panis & uini una ministrari nobis cor-
pus & sanguinē Christi, nō dicit sub speciebus panis & uini. Folio 102.
facie secunda.

*Itaque uult liber tradi nobis in Sacramento, generum diuersorum res
duas, nempe panem & uinum, & cū eisdem corpus & sanguinē Christi.*

Cum tamen Christus uerbis omnino simplicibus, claris & expresa-
tis diserte dixerit: Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus, non au-
tem, hic est panis aut uinum, aut cum istis, uel sub istis est corpus & san-
guis meus. Et negari non potest, ita ab omnibus Catholicis Patribus
uerba illa intellecta, ut post consecrationem, non sit amplius illic (quem-
admodum ante consecrationem fuerunt) panis & uinum.

DE CONSERVANDO SA

*cramento Eucharistiæ, pro infir-
mis præcipue,*

Secundo

DE SACRAMENTO ALTARIS Fol. XLIII.

Secundo, Cum sacramentum Eucharistiæ ad hoc semper consecratur ut tandem sumatur, docuit hæc tenus Ecclesia catholica, in sacramento facta consecratione sub speciebus panis & uini, uerum corpus, uerumq; sanguinem Christi contineri, uere esse & manere usq; ad eius sumptionem. Euseb. Eccles. hist. libro 5. cap. 24. excerpta quædam ex Irenæi epist. ad Victorem papam citat: in quibus cernitur quomodo Romani pontifices (haud dubium ex Apostolica traditione & consuetudine) peregrinis catholicis Episcopis, qui Romam uenissent, Eucharistiam solenniter transmittere solebant. Beatus Hieronym. ad Rusticum monachum, scribit, Exuperium Episcopum Tolosanum, corpus Domini canistro uimineo inclusum, & sanguinem in uitro portasse. Beatus Ambrosius in oratione funebri de obitu fratris sui Satyri, commendaturus & prædicaturus singularem eius erga Deum pietatem ac deuotionem, refert talem de eo historiam: Quod constitutus in naufragio, non mortem metuens, sed ne uacuis mysterij exiret e uita, ab his quos initiatos esse cognouerat, diuinum illud fidelium sacramentum sibi dari poposcerit: nõ ut curiosos oculos insereret archanis, sed ut fidei suæ tali sacramento consequeretur auxilium: quodq; datum sibi sacramentum ligari fecerit in Orario, & Orarium in collo inuoluerit, atq; ita se deiecerit in mare: non requirens de nauis compage resolutam tabulam cui supernatans iuuaretur, quoniam fidei solius arma quæsierat. Atq; ita his se tutum ac munitum satis credens, alia auxilia nõ desiderauerit. Et addit Ambrosius, qd non deseruerit eum spes, nec sefellerit opinio: deniq; primus seruatus sit ex undis, & in portum terrenæ stationis euectus: Ac propterea protectorem suum cui se crediderat, recognouisse. Item in Nouel. Iustiniæ const. 123. de Eccles. diuersis cap. inuenis cõstitutione imperiali concessum, ut monasteria uirginum possint eligere sibi sacerdotem, qui ad ipsas Communionem sacram deportet.

Cum primis uerò apud sanctos patres, & in antiquis Concilijs reperitur, quod sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum possit & debet custodiri & seruari: quo necessitate ingruente, sine ulla dilatione sacræ Communionis fiant participes. Quod & pluribus exemplis ueteris Ecclesiæ monstrari potest. Vide Eusebium Eccles. hist. libro sexto, capite tricesimo quarto: ubi legis de sacerdote, qui cum per corporis infirmitatem non potuisset ipse infirmum accedere, misit parum Eucharistiæ ad domum infirmi.

Post consecrationem manere corpus & sanguinem Christi, & pro infirmis seruari debere.

DE SACRAMENTO ALT.

Et quid opus est pluribus exemplis onerare Lectorem? Ecclesiæ usus ostendi potest hoc obseruasse ad annos plus mille trecentos. Ad hæc omnibus notum est quid in Concilio Vuormatiensē ante multos annorum centenarios conclusum sit & sancitum. Et habetur canon Presbyter, de consecrat. dist. 2: Presbyter (inquit) canon) Eucharistiæ am semper habeat paratam, ut si quis infirmatus fuerit, statim eum communicet: ne sine communionē moriatur. Canon Peruenit, eadē distinct. excerptus ex Concilio Remensi, strenue prohibet, ne sacerdos ulli Laico, uiro aut mulieri, corpus domini tradere presumat de ferendum ad infirmum: sed mandat, ut omnino presbyter per semet ipsum infirmum communicet.

In magno illo Concilio Lateranensē. cui interfuerunt Patriarchæ quatuor omnes, & ingens Episcoporum multitudo, e toto orbe christiano conuocata, constitutum est, ut sacra Eucharistia cum chrisma te, sub fideli custodia, clauibus & seris adhibitis, conseruetur: ne possit ad illa temeraria manus extendi. c. statuimus, de cust. Eucha. chris. & aliorum sacramentorum. Honorius tertius præcipit, ut Eucharistia in loco aliquo ad hoc destinato & mūdo, honorifice reponatur, ac per fideles & pios custodes custodiatur. Sacerdos uero frequenter doceat plebem, ut cum in celebratione Missarum eleuatur hostia salutaris, se reuerenter inclinēt, atq; idem faciat, cum eadem defertur ad infirmum. Voluit quoq; luminaria semper Eucharistiæ præferri, ad significandam præsentiam lucis æternæ, c. sane de celebratione Missæ.

QVIVD OBTE NSÆ REFORMA.

tionis liber aduersus hæc doceat.

Prætensæ Reformationis istius liber præcipit, ut pastores quoties uoluerint coenam domini peragere numerent populum, quem ad communicandum admisserunt, & pro numero eorum accipiant particulas. Quicquid uero fuerit residuum, statim ipsi sumant, nec quicquid eius reseruent, reponant, aut deferant aliquo, quum hoc non sit uerbo Dei conforme. Et propterea contrarium facientes, uerbo Dei iudicari & perpetuo damnari debere. Folio 111. facie 2.

At lōge aliter constituitur. c. presbyter. de cons. dist. 2. Presbyter Eucharistiā sp habeat paratā, ut qñ quis infirmatus fuerit, statim eum cōmunicet: ne sine coine moriatur. Iam nō admittit catholica nostra fides, ut credamus Deū Ecclesiæ suæ ppositos & Epos, q toties in eius causa & noie cōgregati de hac re diffinierūt, tam scede & enormiter, q putāt libri autores, plabi & errare sinisse. Quod aut pcepti sui adferūt causam talē, nimirz ad auferēdos & cauendos uarios scrupulos & inutiles quæstiones, unicuilibet in prōptu est secum dijudicare quo spectet.

VBI SACRAMENTVM EVCHARISTIÆ

debeat consecrari.

Tertio, Ab apostolorum temporibus semper uetitum fuit in Ecclesia Christiana, ne Sacramentum extra sacrificium, id est Missæ officium, aut extra loca ad sacrificandum ordinata, uel alibi quàm in altari Domini, aut ab alijs quàm ieiunis sacerdotibus, & Sacramentum ipsum sumentibus, consecratur. Sicut testatur beatus Clemens, & habetur c. hic ergo, de cons. distinc. 1. Item Canon apostolorum 30. qui condemnat seorsum altare erigentem, & conuenticula facientem. Item S. Felix. c. sicut non alij. Beatus Siluester. c. nullus, eadem distinctione. Isichius quoque super Leuiticum, capit. 8 & 24. Item Basiliius in quæst. compen. explicatis. quæst. 310. Item Concilium Tribur. & allegatur c. Missarum, de consecratione, dist. 1. Et Aurelianeñ. Concilium, quod uetat in domibus celebrare missas. Vide Chrysoctomum in illud Pauli: Nunquid domos non habetis ad manducandum? 1. Corinth. 11.

Corpus Christi extra Missam non debet confici seu consecrari.

Sic & beatus Augustinus ad Ianuarium, epist. 117. ait: Placuit spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti, in os Christiani hominis, prius Dominicum corpus intraret quàm exteri cibi: Nam per uiuersum orbem mos iste seruatur. Et ideo non præcepit Christus quo deinceps ordine sumeretur: ut apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum. Ipsa quoque sacramenti seu sacrificij huius natura exposcit, ut qui consecrat, etiam sumat. c. relatum, de consecrat. dist. 1. desumpto ex Concilio Toletano 12.

Verba Concilij sunt Nam quale erit sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dinoscitur.

Porro Christum ita fecisse Hieronymus ad Hedibiam scribit: & Augustinus de Doctrina Christiana dicit, Christum prægustasse sacramentum corporis sui. Quapropter sacramentum istud non quolibet tempore, nec quibuslibet in locis sine discrimine debet consecrari. Vide Rupertum Tuitiensem in Leuiticum. cap. 32. super illud: Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto. &c.

QVID REFORMATIONIS

prætense liber contra hæc tradat.

Reformationis liber uult, ut Pastor uisitans infirmos in domibus extra Missam, uerba tantum institutionis huius sacramenti, nempe: In qua nocte Dominus tradebatur, &c. una cum oratione dominica, super panem & uinum debeat pronunciari, atque ita porrigere infirmo sacramentum. F. 114. Iam nemini est ignotum uisiones istas ante & post prandia, secundum infirmi comoditate fieri debere; cõcedit licet pastor aut ieiunet.

DE SACRAMENTO ALTARIS.

Atque ita facile est uidere quod liber permittat Pastori etiam a prandio extra omnem Missam & sacrificium, & absque gratiarum actione procedente, conficere sacramentum apud infirmos in domibus, eo quo diximus more. Et uult præterea liber ille, ut si plures fuerint præsentibus simul communicent. Ipsi autem sacerdoti non imponit hanc legem simul communicandi. Vide folio 114. facie 1. Porro nobilibus & qui remotius ab Ecclesiis habitant, facit idem liber potestatem, cœnam Domini conuenienter tempore in proprijs domibus & habitationibus seruandi. De quo in libro proprius quidam Titulus est: De Communione in priuatis domibus sanctorum. Folio 114. facie 1.

Secus Aurelianensium Concilium decernit: Vnicuique fidelium in domo sua oratorium habere licet: Missas autem ibi celebrare non licet. Vide Augustinum de Altari contra altare erecto. epist. 162. & epist. 171.

DE VENERATIONE DIGNISSIMI Sacramenti Eucharistiæ.

Quarto, Cum Christus seipsum in Sacramento præsentem exhibeat, semper fuit in Ecclesia obseruatum, ut ipse tanquam uere præsens, cum genuflexione, reuerentissime summamque attentione, in spiritu & ueritate ibidem adoretur. Beatus Augustinus de hoc in psalm. 98. ubi dicitur, Adorate scabellum pedum eius, quonia sanctum est. ita ait: Cõuerto me ad Christum. quia ipsum quero hic, & inuenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terram: quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit. inuentum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum domini: & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Similiter in psalm. 21. ubi dicitur: Manducauerunt corpus humilitatis Domini sui, etiã diuites terræ: nec sicut pauperes saturati sunt, ad imitationem: sed tamen adorauerunt &c.

Et est quidem in hac parte similitudo quædam inter consecratam baptismi aquam, & sacramentum istud Eucharistiæ quod utrunque seruetur. Aqua enim baptismi consecrata ad baptizandum, toto anno referuatur pro paruulis baptizandis, nec amittit uirtutem benedictionis usque ad sacramenti eius administrationem: in qua ueritas sacramenti

DE SACRAMENTO ALTARIS. Fol. XLV.

cramenti & uirtus cōsistit. Sicut beatus Augustinus docet, libro. 19. de Civitate Dei, cap. 3. At uero non adoratur: cum non sit ibi corpus Christi re ipsa præsens, nec fiat ibi ulla transmutatio aquæ in corpus & sanguinem Christi, sicut in Sacramento altaris panis & uinum transmutantur. Quanquam tamen & apud baptisma tota Trinitas, quæ illic inuocatur, & præsens operatur, debeat in spiritu adorari.

QVID REFORMATIONIS

prætensa liber contra hæc tradat.

AT Reformationis istius liber contendit eos omnes Sacramento hoc abuti, qui præsentes astiterint, nisi sacramentaliter simul communiant. Atq; etiã eos, qui corã sacramēto hoc in genua prociderint. Fo. 99.

Quo spectent, libri istius artifices, facile prudens Christianus percipere potest, & ex hoc dñjudicare.

Item, ille liber dānat uniuersam Ecclesiam, propter expositionem & deportationem Sacramenti Eucharistiæ. Et uult non esse leuem abusum Sacramenti, si exponatur, aut in auro, argento, aut alio ornatu, cum luminibus, corporalibusq; seruitijs circūferatur: præcipitq; ut pastores ab expositione eius, & circūlatione deinceps prorsus abstineāt. Fol. 99. fa. 2.]

An uero istud sit cōforme doctrinæ Catholicæ, dictum nobis est in Articulo de consecratione & custodia Sacramenti corporis & sanguinis Christi. Omnium maxime horrendū est, quod liber Reformationis in his omnibus uniuersam Christi Ecclesiam condemnat. Fol. 98. fa. 2. Sanctum papam Victorē, Ecclesias aliquot particulares, propter obseruantias quasdam externas, Euangelio non contrarias damnantem. Beatus martyr Irenæus acriter redarguit, quod non recte fecerit, damnando tot & tantas Ecclesias Dei, quæ morem sibi antiquitus traditū, custodirent. Vide Eusebium in Ecclesiastica historia, libro 5. capite 24. Quanto uero intolerabilius est, quod faciunt libri illius commētatores, tam foede totius Ecclesiæ consuetudinem dānantes. Vetus Ecclesia magnum illū & Christianismum Imperatorem Constantinum, ob insignē eius munificentiam in Ecclesiam, ut qui Christiana pietate permotus, præter tot præstantissimarum Ecclesiarum sumptuosam ædificationē contulerit, etiam ad dignissimi Sacramenti istius honorem, tam multos calices & patenas ex auro & argēto fabrefactas. De quo uide Pontificale Damas. in Syluestro. Palam est quid de hac re constituent Canones, ca. uasa, & ca. calix, de consecratione, distinctione prima.

DE SACRAM. ALTARIS.

Cæterum, quicquid in Dei honorem ad honorificam & dignam cōseruationem Sacramentorum, deuotione Christiana impenditur, nequit profecto esse malum.

DE COMMVNIONE SVB

utraque, uel altera specie tantum.

QVinto, Quamquam uerum sit Christum Apostolis suis Sacramentum istud sub utraque specie porrexisse. Quem morem etiam multo post tempore seruauit Ecclesia, postea rur-

Male quidam Ecclesiam propter unius speciei administrati onem damnant.

sus restitui ordinatione uniuersalis Concilij: extra quod sine Ecclesie dissipatione, & horribili schismate (cuius euitandi maior debet haberi ratio, quam ut externas species tantopere urgamus) mos ille repeti non potest. Non debet tamen ipsa damnari, propterea, quod unam tantum speciem, totum Christum, corpus scilicet & sanguinem continentem, in sua fide & deuotione, cum gratiarum actione erga Deum, contenta sit porrigere. Est enim uerissimum, Sacramentum istud institutum potius ad hoc, ut spiritualiter ipsum percipiamus, quam secundum externam speciem: quamquam & ita interdum sumere oporteat. Cum Christus ipse, ubi de manducatione sui corporis, & potatione sanguinis sui loquitur, ita dixerit: Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam. Verba quae ego loquor uobis, spiritus & uita sunt. Vnde dicit beatus pater Augustinus: Credere in eum, est panem & uinum eius manducare, qui credit in eum manducat eum. Vt quid paras dentem & uentrem? crede & manducaisti. de consecrat. distinctione 2. ca. ut quid, & ca. quid est. Quam ob rem non oportet in hoc Sacramento nos nimium de speciebus esse sollicitos, multae sint an paucae, paruae an magnae, sed respiciendum est potius in uirtutem mysterij. Praesertim cum in unaquaque specie panis & uini, sit totum Christi corpus & sanguis, can. singuli autem, & ca. ubi pars, de consecratione, distinct. 2. Iam cum Sacramentum istud sit mysterium, & Sacramentum unitatis: unitatis ipsius consecratio potius quaerenda & cogitanda nobis est, tanquam scopus ac finis huius Sacramenti, quam species externa. Qui accipit, ait Augustinus, mysterium unitatis, & non seruat uinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se.

Sub altera tantum specie, totus Christus, tam corpus quam sanguis accipitur.

Singuli totum accipiunt Christum dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se in singulis praebet. Verba sunt canonis ex Hieronymo. Can. qui manducat, de conf. d. distinct. 2.

Propterea idem ille sanctus pater libro 2. contra literas Petilianae, ca. 55. & 108. Et libro tertio, capit. quadragesimo, dicit, pluris ualere apud Deum, communionem spiritualem habere cum tota Ecclesia, quae per uniuersum orbem diffusa est, quam paucorum Sacramentorum communionem.

Eos

DE SACRAMENTO ALTARIS. Fol. XLVI.

Eos quoque qui mēbra corporis Christi toto orbe diffusa nolunt agnoscere, & nihilominus interim gloriantur, se māducare corpus & sanguinem domini in Sacramento, audituros ab eodem domino: Non noui uos, non noui uos, qui corpus meum & sanguinē in Sacramēto manducatis & bibitis, membra autem mea toto orbe diffusa, in Euangelio nō agnoscitis. Ibidem dicit: Si quærimus ubi sit Ecclesia Christi, ipsum qui eam suo sanguine redemit audiamus, dicentem: Eritis (inquit) mihi testes in Hierusalem, & in totam Iudæam & Samariam, & usq; in totā terram. Huic Ecclesiæ, quæ per totam terram diffunditur, quisquis nō communicat, cui non communicet, uides, si cuius uerba ista sunt audis. Quid est autē dementius? Et quod Augustinus scribit contra Urbicum Casulanum, Epistola 86. competit in eos, qui omnes Ecclesias propter unius speciei communionē hac tempestate temere condemnant. Siquidem & Urbicus non uerebatur totam Ecclesiam Christi, contumeliosissime, propter externos quosdam ritus uilipendere. Nimirū censet, grauiter reprehendēdos & cohibendos omnes, quotquot ad hoc inquirunt, aut affirmant aliquid, ut possint Ecclesiam toto orbe terrarum diffusam damnare.

Præstat unius speciei communionem contentū esse, & in Ecclesia unitate manere, quæ ob speciem externas ipsam discernere.

Et quis ferat (inquit) de tanto populo Dei ab isto dici, quod in carne sint, & Deo placere non possint, & quod de eis sit scriptum: Recedant iniqui a me, uiam eorum nosse nolo. Quæ si de uno quopiam Dei famulo diceret Urbicus: quis eum audire, quis non deuitare deberet? Et uult Augustinus, ut Urbicus sua blasphemia totam molestant Ecclesiā compescatur.

Quod autem illa Christi uerba: Bibite ex hoc omnes, non sint tā strictè & coactè intelligenda, ut Ecclesia, quæ credit, non solum laico, uerumetiam sacerdoti, non celebranti, sufficere unam speciem, propterea debeat damnari. Hoc uel inde colligitur, quod dominus Christus, uix quicquam externorum ita præceperit, ut non reliquerit Ecclesiæ suæ facultatem, sicut pro temporis rationem uiderit expēdire id ipsum moderandi & ordinandi, ad communem utilitatem & ædificationem Ecclesiæ. Dum tamen non erretur in scopo, & eo, quod per externa impetrandum est, quis non fraudetur. Potissimum uero, quando heretici, ut fit, externam speciem nimium urgent & torquent ad sensum suum, ut per hoc uniuersalem Ecclesiam morē suo calumnientur aut damnent, quod multipliciter demonstrari potest.

Quicquid de rebus externis præceptū est, moderationem Ecclesiæ admittit, si tamen internis non officiat.

Initio constat dominū Christū, sanctū baptisma disertis uerbis instituisse, & ita obseruare mandasse: Ite, docete omnes gentes, baptizantes

DE SACRAM. ALTARIS.

eos, hoc est, mergentes eos in aquã, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Quorũ uerborũ occasione inoleuit aliquando in Ecclesia usus, ut non properaretur cũ paruulis statim ad baptisma, nisi magna urgeret necessitas. Idcirco nimirũ, ut doctrina fidei aliquatenus saltem baptisma præcederet. Id quod uerba Christi secundum literã uidentur exigere. Quemadmodum Gregorius Nazianzenus testatur in sermone in sanctum Lauachrũ, ubi consulit, ut paruuli, quibus nullum immineat periculum, triennium, aut paulo minus, seu plus seruentur, quo & mysticum quid audire & respondere possint, & si non perfecte, saltem figuraliter ea intelligant, ac ita sanctificent animas & corpora, magno illi sanctificationis mysterio. Postquam uero sequentes hæretici uetarent paruulos, quamuis ingrueret necessitas baptizare, ordinauit Ecclesia, ut statim (licet nulla impenderet necessitas) baptizarentur, cum tamẽ illud mandato domini propius accedat.

Quod Christus mandauit primũ docere, eo q̄ sit de externis, quo ad paruulos Ecclesia moderata est.

Ad hæc propter eadem illa uerba institutionis baptismi, baptizabantur initio homines, prorsus eo modo, sicut uerba Christi sonant cum immersione totius corporis in aquam. At cum istud interdum non admodum bene cederet infirmis plerisq̄. Beatus martyr Cyprianus declarauit epistola 7. libro 4. eos etiam recte baptizari, qui nõ toto corpore immergerentur aut lauerentur, sed perfunderentur tantum aqua baptismi. Et quamuis forte externum elementum non adeo perfecte alicui in hoc Sacramento administraretur, existimat non propterea mutilari aut debilitari posse beneficia diuina, sed asserit non minus a aspersione aquæ illie impetrari, quam si tota fiat immersio, si tamen plena, & tota fide, & dantis & sumentis accipitur. In summa, tota epistola hæc, agit Cyprianus, ut exponat hanc suã sententiã, Sacramenta non ad extremã illã & rigidã obseruationẽ, seti administrationẽ totius elementi externi, sed potius ad integritatẽ fidei tam dantis q̄ accipientis æstimari debere & obtineri, diuina uero compendia credentibus totum conferre.

Ecclesia non cogit ad mandatum immersionis.

Propterea eadẽ illa uerba instituti baptismi intingebant aliquñ baptismi initium in tribus distinctis uicibus subter aquã. Quẽadmodũ sonant uerba Christi. Imo, quõ (ut apparet) uerba Chri requirunt, & in Canonibus Apostolorũ intellecta fuerunt & exposita. can. 50. Aliter tamen posita in Ecclesia obseruatũ fuit. Et B. Greg. epist. 31. lib. 1. dicit nõ male ita baptizari, nec officere quicq̄ baptizato, si semel tm̄ immersus fuerit. cuius dat hãc rationẽ, q̄ in una fide S. Ecclesiæ nihil officiat cõsuetudo diuersa. & subiūgit: Sed q̄a nunc hucusq̄ ab hæreticis infans in baptismo tertio mergebat, faciendũ apud nos esse non censeo, nedũ merfiones numerat, diuinitatẽ diuidant, dũq̄ q̄ faciebant faciunt, se morẽ nostrũ uicisse gloriantur. Hæc Gregorius.

Ecclesia non requirit trinam immersionem.

DE SACRAMENTO ALTARIS. Fol. XLVII.

Rursus licet mandauerit Christus hac essentiali uerborum forma baptizare, nempe: In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Apostoli tamen nihilominus ipsi, alia quadam externa uerborum forma tempore aliquanto sunt usi, baptizantes tantum in nomine Domini Iesu: haud dubium propterea, quo sic nomen illud celebre fieret.

Apostoli non semper usi sunt forma uerborum baptismi in Euangelio tradita.

Porro si tantum externo scripturae uerbo sit prorsus innitendum, nemo rerum intelligens aliud censebit quam reiectam illam Cypriani opinionem, de baptizandis istis quos haeretici baptizassent, externis uerbis uiciniorum magisque conformem, quam sit contraria sententia. Videtur de Can. apostolorum 46. & 67. in uersione Gregorij Aloandri. Et tamen contrariam istam sententiam Ecclesia uniuersaliter tanquam Christianam acceptauit: Cum ut Donatistas retunderet, tum etiam quod Cypriani opinio uehementer officeret unioni & paci Ecclesiae refarcientis. Idcirco dicit beatus Augustinus: Omne illud quod uideretur baptismi haereticorum deesse, totum pace & unione compensari & sanari. epistola 50. ad Bonifacium, & de baptis. contra Donatistas.

Iam ut ad Sacramentum corporis & sanguinis Domini, de quo agitur reuertamur, pro euidentiori demonstratione eorum quae diximus, animaduerte, quod negari non potest, Christum statim a coena, ac simul cum sacramento istud institueret, apostolis suis pedes lauisse, dedisseque mandatum expressum & clarum, Iohannis 13. his uerbis comprahensum: Si ego Magister & dominus laui pedes uestrorum, & uos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedit uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Quod Christi mandatum, secundum externam profecto litteram, non minus cogit, quam haec uerba Domini: Bibite ex hoc omnes. Et tamen Catholica Ecclesia non utitur externo illo opere apud sacramentum corporis & sanguinis Christi, cum Christus sit eo usus, & ut uerba sonant, mandauerit deinceps, eo quo ipse fecerat modo obseruare.

Mandatum de externa pedum lotionem, quod non minus quam uerbum illud Bibite etc. urget, non exigitur modo in Ecclesia.

Quinetiam laudatissimum istud & piissimum opus prorsus fere exoleuit: Etsi beatus Bernardus in sermone de coena Domini appellatet magnum sacramentum. & beatus martyr Cyprianus, ante ipsum testatus sit in sermone de unctione Chrismatis, Christum non lauisse modo apostolis pedes, uerum etiam solenni deuotione praecipisse & instituisse, ut idem facerent deinceps Apostoli.

Quare autem interciderit Christianissimum istud opus externum, quae est causa alia, quam ut ex beato Augustino colligitur, ne putetur esse rebaptizatio.

DE SACRAMENTO ALT.

Et ex hac ratione multi lotionem illam in cōsuetudinem recipere noluerunt. Sicut idem ille Augustinus libro de ritibus Ecclesiæ ad Ianuariam, capite 18. testatur. Vitabatur autem talis error, omissione externæ istius cæremoniæ, commodius utiliusq̃, q̃ ut eius pertinaci retentione errori tanto datus fuisset locus.

Multa circumstantiæ, cœnæ dominicæ non obseruantur modo in ecclesia.

epist. 118 ad Ianuariam. Genes. 9.

Actuum 15

Ecclesia mandatum de suffocato & sanguine non comedendo, relaxauit.

Præceptum de obseruatione sabbati, cedit Charitati Christianæ.

Ad eundem modum apostolus Paulus, sicut a domino accepit, ita dicit se tradidisse Corinthiis seruandæ cœnæ ritum, quem ita describit: Quoniã dominus Iesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit, & dixit &c. Similiter & postquam cœnauit. At hunc ritum non seruamus in Ecclesia modo: Non enim post cœnam, aut uesperis, sed mane & ieiuni seruamus: Nec frangimus hostiam consecratam populo porrigendam: neq̃ sedemus ad mensam, quomodo tamen Christus ipse fecit. Et plurima adhuc in Euangelio recitantur a Christo facta apud sacramentum istud: quæ tamen nos eodem modo non peragimus. Et unde ista instituti Christi mutatio accidit? Augusti. assignat eius talem rationem: Placuit (inquit) Spiritui sancto, qui semper Ecclesiæ suæ præsens adest, ut in honorem tanti sacramenti, in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, q̃ exteri cibi. Possunt & alia plurima Dei mandata de rebus externis recenseri & in medium adferri, quæ tamen ab Ecclesia paulatim ommissa sunt. Quale est istud: Deus non solum Iudeis, sed omnium nationum patri, Noe, post diluuium ita præcepit: Omne quod mouetur & uiuit erit uobis in cibum, excepto quod carnẽ cum sanguine non comedetis. Et ne quis putaret hanc legem Euangelio sublatam, decreuit S. Iacobus apostolus in primo illo Hierosolymitano Concilio, ut ad conuersos ex Gentibus scriberetur, ut abstinerent se a contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis & sanguine. Imo Decretum & literæ Concilij ad conuersos ex Gentibus ita sonant: Visum est spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, q̃ hæc necessaria: ut abstineatis ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato. Et tamen quod ad potestrema duo attinet, mandatum istud (quum res concernat externas) tacita dissimulatione sensim in Ecclesia antiquatum est. Tamen si in Canonibus Apostolorum & plerisq̃ Synodis constitutum sit, ut ad mandatum istud Apostolorum conformiter uiueretur: multoq̃ tempore ita in Ecclesia fuerit obseruatum. Vide de hoc Tertullianum in Apologetico cap. 9.

Sic sabbatum illud Iudeorum, cuius loco nunc dies Dominicus apud Christianos sanctificatur, fuit proculdubio & etiam num est Dei mandatum: nihilominus uero docet Christus sabbatum debere cedere charitati. Matthæi 12.

DE SACRAMEN. ALTARIS. XLVIII

Quo significat externas ferias & cæremonias charitati non esse præponendas.

Item Paulus 1. Corin. 11. præcipit, ne uir orans uelet caput suum: uult autem ut mulier uelamen gestet capite operto. Atq; id ipsum dicit nos natura doceri. Et institutum istud tali præiudicio munit: Si quis (inquit) uideatur contentiosus esse, nos talem consuetudinem nõ habemus, neq; Ecclesia Dei. Neq; tamen Apostolicum illud mandatum tam rigide modo apud Christianos seruat.

Institutum Apostoli, de mulieribus in Ecclesia uelandis non usq; adco obstricto die.

Quæ omnia eo retulimus, ut concludamus, necessario & euidenter omnia illa mandata, quæ externa uel signa uel opera concernunt, non esse censenda ac si plane & prorsus forent irremissibilia, & absq; ulla dispensatione aut moderatione ad literam obseruanda. Atque hoc ideo, ne putet priuatus unusquisq; sibi licere, ut secundum externæ literæ rigorem & tanq; ad salutem necessarium statim exigat omne quod forte inuenerit in Ecclesia Christi, absq; fidei & charitatis offensione moderatum, aut sua sponte mutatum uel antiquatum: Cum permissum sit Ecclesiæ in externis illis ordinare, omniaq; moderari, sicuti iam diximus: Si tamen prospiciatur, ut idem illud ad qd externa cæremoniæ institutæ sunt, nihilominus adipiscamur, & in ueritate consequamur. Consequitur ex eodem, Ecclesiam catholicam non esse propterea quod una specie sacramenti in re & uera fide contenta, non communicet sub utraq; specie suos omnes, condemnandam, quodq; uinculum charitatis & pacis quo in eadem Ecclesia sumus inuicem colligati, non debeat propter externas istas species solui & dissipari. Quum externum omne unitati Ecclesiæ Christi, & charitati, cedere oporteat.

Si autem arbitrentur quidam fore melius ut Sacramento sub duabus speciebus denuo communicemus utamurq; (quomodo non paucis hoc tempore uisum est) Debitum in Ecclesiam officium requirit, ut primum hac de re cum cæteris Ecclesijs conueniatur, & communi consensu in Christo de hoc constituatur: quo schismati & conuulsioni corporis Christi, quæ est Ecclesia, nulla detur occasio: Quum hæc quæuis sacrilegia longe exuperent.

Neq; item canon Gelasij Comperimus, & epistola Cypriani tantum afferunt ad hanc rem momenti, quantum pleriq; existimant. Gelasius enim loquitur de illis qui superstitionis causa a calice sanguinis abstinebant. Similiter Cyprianus de hæreticis loquitur: qui postea aquari uocati sunt, & superstitiosa abstinentia a uino, calicem sola aqua præparabant.

Adeo

DE SACRAM. ALTARIS.

Communio sub una tantum specie tam uetus est, ut de eius origine non constat.

Adeoq̄ necesse fuit tempore illo, ut redarguerentur tales, qui priuato suo consilio. in rebus externis aliud constituebāt q̄ catholica Christi Ecclesia obseruaret. Quod semper in catholica Ecclesia damnatum fuit: sicuti in præcedentibus inter demonstrandum hanc regulam latius explicuimus. Quod autem Laici longo iam tēpore alteram speciem, uini inquam, non perceperint, non est paucorum supersticiosa opinione introductum: Verum tota Ecclesia Occidentalis (Bohemis tantum exceptis, qui huius articuli causa se non ita lōge ante hac ab Ecclesia separarunt) consuetudinem illam Christiana & unanimi concordia multis annorum centenarijs obseruauit. Nec fuit quisq̄ una sola specie non contentus: quousq̄ homines nouis factionibus concitarentur. Et est credibile, imo plane apparet, q̄ quicquid in Concilio Constantiensi de hoc articulo constitutum est, factum ideo esse, quod quidam propter externam tantum speciem uolebant Ecclesiam totam damnare, & asserere, minus in una sola q̄ in utraque specie contineri. Ac proinde Concilium illud facti sui non paruam aut contemnendam habuit rationem: considerato q̄ similia quandoq̄ similibus de causis ante hac ab Ecclesia constituta sint, & uti iam diximus ordinata,

QVÆ MOLIATUR REFORMATIONIS

Liber aduersus hæc.

Liber ille damnat uniuersam Christi Ecclesiam, quæ Laicis sacramentum illud longe iam tempore una tantum specie porrexit: Dicit hunc abusum tacite irrepsisse, ut solus panis Domini dispensaretur: idq̄ nouissimis temporibus, illic, ubi ecclesiarum præpositi officium suum negligentius procurarunt. fol. 100. Quodq̄ Christus utrūq̄ sacramentū a quo etiam calicis q̄ panis, oīhus Christianis instituerit ad percipiendū. F. 109. fa. 2.

Obserua librum Reform. sacramentum istud duo sacramenta, eademque panem & uinum appellare, & alias de hoc ita loqui, ac si sub altera sola specie non contineantur simul corpus & sanguis Domini: debeantq̄ necessario exigente mandato & institutione Christi, utraq̄ hæc populo administrari. Quemadmodum & præcipit liber, ut in firmis totum sacramentum porrigatur. Quasi sub altera specie totum sacramentum efficaciter non administratur. Folio 114. facie 1.

Item liber docet quod oporteat nos apud sacramentum istud omnia & singula necessario facere, quæ Christus in coena sua peregit, nec ab eo uilis modis cedere. sicut etiam Angelus de cælo, aut apostolus aliquis aliud doceat uel præcipiat. Fol. 94. fa. 2. Nec curandum esse quid nomine coenæ aut Missæ antehac toto mundo obseruatum sit, aut modo obseruetur: Et

DE SACRAMENTO ALTARIS Fol. XLIX.

quod hucusque ignoranter in hac sacratissima actione actum sit aliter quam dominus ordinauerit.

Torquet sanctum Cyprianum aduersus Catholicam Ecclesiam, quasi praesides Ecclesiarum in eo, quod Sacramentum sub altera specie hucusque perrexerunt, ministerio & uice Christi non sint perfuncti. Quin potius mandatum eius obiecerint, propter traditiones hominum. Fol. 95. fa. 1.

Atque ita se constituerint reos corporis & sanguinis Christi. Folio 98. facie secunda.

Quantum uero a beato illo martyre Cypriano abfuit, ut uoluerit, aut cogitauerit Catholicam Ecclesiam, propter externas istas caeremonias condemnare, iam supra satis demonstratum est.

AN DEBEANT OMNES PRAESERTIM
sentes huic Sacramento communicare.

Sexto, quanquam Christus suam sacram coenam, & unicū Sacramentum, cum duodecim suis discipulis seruauerit, quanquam insuper uerum sit, pium fore & Christianum, si exemplo tali probi Christiani in Missa praesentes omnes communicent. Quam ob rē merito deberent admoneri diligenter, ut se frequentius ad Sacramenti huius perceptionē praepararent. Id quod sancti Patres, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, & caeteri fecerunt: non tamen coegit Ecclesia, unquam suos ad hanc legem, ut omnibus Missis tota communitas interesset, aut ut nulla celebraretur, nisi tota communitate praesente & communitate. Nam & Christus ipse non obseruauit hunc morum, quando ad sacram suā coenam duodecim tantū Apostolos uocauit. Cū adhuc praesertim illos plures sibi delectos discipulos, qui se totos doctrinae eius tradiderant haberet, quos tamen ad coenam illam non acciuit.

Frequenter admonendi homines, ut saepe communicent.

Ad celebrandū Missam non exigi, ut totius communitatis conuentus expectetur.

Christus certe Sacramentū istud propterea instituit, ut quotquot uera fide & deuotione peterent, quoties eis uideretur, aut necessitas requireret, ipso frui possent. Sicut in Apostolo dicit: Hoc facite in meā commemorationem: quotiescunq; em manducabitis panem hunc, & calicē bibetis, mortem domini annunciabitis, donec ueniat.

Atque ita Christus dominus Sacramentum istud, quemadmodū & caetera, neque multitudini, neque paucitati personarum, aut loco ubi reciperentur, alligauit. neque item quenquam spiritualiter appetentem ita alstrinxit, ut propter alium quemcunque, qui forte nō admodum de Sacramento sollicitus est, ipse quoque eo se fraudet: praesertim quum

M taliter

DE SACRAMENTO ALT.

taliter affectus cupiat, quotquot sunt praesentes aut circumstantes communicare secum.

Communio quae fit in missa, non ad praesentes tantum extenditur, sed habetur cum omnibus ubilibet constitutis.

Ad haec negari non potest, communionem Sacramenti istius non consistere in externa sola sumptione sacerdotis & circumstantium, quorum quidam nonnunquam proditori Iudae, quam ueris Christi discipulis magis assimilantur: sed praecipue in spirituali & externa illa communiione, qua Presbyter, & quotquot cum eo in Sacramento communicant, se omnibus fidelibus toto orbe per fidem Sacramentum istud similiter percipientibus in spiritu associat. Ita enim docuit Apostolus Christi: Omnes unus panis sumus & unum corpus, quotquot de uno pane participamus. Nec loquitur de his solis, qui eo tempore Corinthi conueniebant, & Sacramentum ab unius Sacerdotis manu recipiebant, uerum potius de se ipso, tum procul Corintho agente, & Corinthiis ipsis omnibusque in Christum credentibus, ubi tandem constituti essent, quos omnes significat unum esse corpus, qui toto orbe de uno pane communicantes participarent.

Communio ueritas magis in spirituali, quam externa sacramentali consistit

Quod autem communio non sit in externa potissimum societate sita, idem ipse Paulus in principio capituli illius in patribus ueteris testamenti docet, & testatur: Omnes (inquit) eandem escam spirituales manducauerunt, & omnes eundem potum spirituales biberunt, sed non in pluribus eorum beneplacitum erat Deo. (In his uidelicet, qui tantummodo extrinsecus in societate uisibili uescebant.) Nam prostrati sunt in deserto. Haec autem in figura nobis acciderunt, &c. Hoc modo locum hunc Apostoli intellexerunt Sancti Patres. Ignatius Apostolicus episcopus & martyr Christi, ad Philadelphenses ait: Vna est caro domini Iesu, & unus est eius sanguis, qui pro nobis effusus est, unus etiam panis, pro omnibus contractus, & unus calix totius Ecclesiae. Chrysostomus in praedicta Apostoli Pauli uerba, ita scribit: Si ex eodem pane, idem corpus omnes efficimur, quare non eandem praenobis ferimus dilectionem, ut secundum hanc fiamus hoc unum? Etenim progenitorum nostrorum temporibus hoc erat, multitudinis credentium, inquit scriptura, erat corpus unum & anima una. Et iterum in eadem homilia: Quid autem fiunt, qui accipiunt corpus Christi, non multa, sed unum corpus. Nam quemadmodum panis ex multis granis unitur, ut minime grana appareant, sed tamen grana sint: uerum incerta discretionem coniuncta, ita & nos in uiscere Christo coniungimur. Non enim ex altero corpore tu, ex altero ille educatur, sed ex eodem omnes, &c.

In primam epistolam ad Corinthios. homilia 4.

Actorum 4.

Similia docet S. pater Augustinus in 6. cap. Iohannis, tractatu 26.
Man

DE SACRAMEN. ALTARIS. Fol. L.

Manducauerunt (inquit) manna, Moyses, Aaron, & Phinees, & alij multi, qui domino placuerunt, & mortui non sunt. Cæterorum multi sunt mortui: sicut & hodie multi moriuntur, qui Sacramentum solum, & non Sacramenti uirtutem de altari accipiunt. Et sequitur: Norunt fideles corpus Christi. quod exponens nobis Paulus Apostolus: Vnū (inquit) corpus multi sumus. O sacramentum pietatis, o signum unitatis, o uinculum charitatis. Qui uult uiuere, habet ubi uiuat, habet unde uiuat. Accedat, credat, incorporetur, & uiuificetur: nō abhorreat a communi membrorum, & cæt. Et paulo ante, qui manducat intus, non foris, qui manducat in corde, non qui præmat dente. Idem ille Augustinus libro Confessionum nono, capite decimotertio, de matre sua Monica refert, quomodo animam suam ad Sacramentum precij nostri uinculo fidei alligauerit, & ita in fide desiderauerit, sui memoriam ad altare fieri, unde sciret dispensari uictimam sanctam. Ecce pia illa & sancta mulier, noluit, ne post mortē quidem, a spiritali illa cōmunionē separari.

Communiō corporis Christi, est communicare cum omnibus Christi membris.

Ex quibus omnibus consequitur, quod omnis cōmunicaturus animam suam huc dirigere debeat, quo tali sumptione Christo domino suo incorporetur, & ad hoc cōmunicet cum omnibus fidelibus toto orbē diffusis potius, quā cum solis præsentibus, quorum fides forsasse sibi ignota est. Cōsequitur deinde etiam sacerdotem non malefacere (si tamen non omitat admonere populum, ut ad communionem frequentius se præparet) quādo celebrat Missam, præsentibus aliquibus, qui spiritali oblationi suæ consensum præbeant. Licet ijdem interdum per fidem, spiritaliter tantum in oratione in laude Dei, in gratiarum actione cum eo communicēt. Quum sacerdos ipse nihilominus præterea, cū omnibus illis, qui ubilibet locorum in Sacramento communicant, comunicet sacramentaliter. Ad quod etiā refert uerba Canonis. Quemadmodū uerus ille & doctus Cameracē, Episcopus Odo pulchre tradit.

Quo debeat sacerdos uerba sua referre cū desunt communicantes.

Nec uero, quæ diximus Christianū & bene affectū hominem magno opere sollicitare, debēt, tātum si animaduertat sacerdotē altari adstante, nō tātum pro præsentibus, uerum etiam pro toto mūdo, pro absentibus & præsentibus, pro præteritis ante nos, & futuris post nos, pro quibus omnibus iubet per sacrificium istud agere gratias, qñ exclamat: Gratias agamus domino Deo nostro. Quæ est sancti Iohānis Chrysostomi sententia, homilia 26. in Matthæum.

Plane ad eūdem modū loquitur, & alibi lib. 6. de Sacerdotio, ubi cū dixisset: Sacerdotē pro ciuitate tota astare, subdit: Quid dico ciuitate? imo uero p uniuerso terrarū orbe Legatus intercedit, deprecatorq; est

DE SACRAM. ALTARIS.

apud Deum, ut omnium non uiuentium modo, sed etiam mortuorum peccatis propitius fiat. Similia reperis apud eundem homil. 5. de uerbis Esaie.

Numq̄ fuit in Ecclesia usus, ut praesentes omnes cogentur ad communicandum.

In Ecclesia Occidentali usus frequenter communicandi, diutius q̄ apud Orientales durauit, quamq̄ non cogentur communicare.

Iam neq̄ in Orientali, neq̄ in Occidentali Ecclesia, unquam fuisse usum illum, ut praesentes omnes officio Missae, aut cogentur ad communicandū, aut ab auscultanda Missa iuberentur abstinere, siue etiā, ut sine cōmunicantibus nulla celebraretur Missa, nemo melius absq̄ ulla contradictione, nemoq̄ certius & ad oculum demonstrauerit aut testetur quā Patres ipsi, qui eo seculo uixerunt, omniumq̄ Ecclesiarum mores habebant exploratos. Inuidiose nimium affingitur hac tēpestate Occidentali Ecclesiae, quasi in ea primum quotidianae cōmunicationis usus defecerit. Quod certe non est. Cū ex Patribus luculenter ostendi queat, assiduam cōmunicationem durasse longius in Ecclesia Occidentali q̄ in Orientali. Beatus Ambrosius testatur Græcorū laicos sua ætate semel tantum in anno consueisse cōmunicare, lib. 6. de Sacramentis, cap. 4. Quod imitari uolentes increpat his uerbis: Si (inquit) quotidianus est cibus, cur post annum illum sumis, quemadmodum Græci in Oriente facere consueuerunt? Huic consonat Augustinus lib. 2. de sermone domini in monte, ubi testat̄ Orientales non quotidie cenae dominicę cōmunicare. Volunt ambo doctores dicere, aliter sua ætate in eorum Ecclesijs, aliter apud Orientales, de cōmunionē frequēti obseruatum fuisse. Quod consequenter explicabimus.

Atq̄ hoc uerum esse testatur Chrysostomus ipse homilia 11. ad populum circa finē, ubi Constantinopolitanos suos ciues increpat, quod in Quadragesima iudicārēt, litigarent, iuramēta & perjurā (ut in rebus illis fieri solet) committerēt. Et sequitur: Quomodo sacrum uidebimus Pascha? Quomodo sacrum suscipiemus sacrificium? Quomodo mirabilibus cōmunicabimus mysterijs, lingua illa, qua Dei legē conculcauerimus? &c. Ad populum ista loquitur, quem exhortabatur, ut saltem se prae pararent ad communicandum pro consuetudine in Pascha. Quod ipsum tamē expressius facit in 10. cap. Epistolę ad Hebręos, homil. 17. his uerbis: Plurimi ex hoc sacrificio semel accipiūt in toto anno, alij bis, alij sepius. Ad oēs ergo nobis sermo est. Nō ad eos qui hic sunt tm̄, sed etiā ad eos q̄ in heremo sedēt. Illi em̄ semel in anno participant, fortassis & post duos annos. Quid ergo est: q̄s magis acceptamus? Eos ne q̄ semel, an eos q̄ sepius, an illos q̄ raro accipiūt? Neq̄ illos q̄ semel, neq̄ q̄ sepius, neq̄ qui raro, sed eos qui cū munda cōscientia, qui cū mudo corde, cum uita irreprehensibili; isti semper accedunt. Qui uero tales nō sunt,

sunt, neque semel. Quid ita? Quia iudicium sibi accipiunt & damnationem, & supplicium.

Licet autem plebis Constantinopolitanæ pars maxima non quotidie communicaret, interdum fortasse nemo non tamen: propterea Chrysostomus ille, aut Presbyteri Constantinopolitani censuerunt causam esse, quo minus ipsi puotidie sacrificarent, Missasque celebrarent. Quod eodem in loco ipse testatur, ubi dicit: Nonne per singulos dies offerimus? offerimus sane, & cetera. Similiter in Epistola ad Ephesios capite primo, sermone tertio meminit quotidianæ oblationis. Quanquam uerum est, quod populum suum ibidem (sicut & Episcopos nostros, ac pastores facere conueniebat) uehementer redarguit, quod ubi quotidie offerretur, quotidie astaretur altari, nemo qui communicaret accederet. Frustra (inquit) habetur quotidiana oblatio. Frustra stamus ad altare, nemo est qui simul participet. Quâuis autem non accederent illi: Ipse tamen quotidianam suam Missam iusto tempore quotidie perficere non destitit. Quod autem hæc sit mens eius, nec uelit ex postulatorijs illis uerbis, (Frustra stamus ad Altare) legem præscribere, sed arguere tantum: nec item uoluerit prohibere Missas, in quibus præsentés non communicarent, manifestant ipsius uerba eodem in loco ad Hebræos decimo. Hæc (inquit) dicens, Non ab una in anno perceptione uos ueto, sed uolo semper uos accedere, sanctis hæc concessa sunt. Hæc etiam diaconus insonat in illa hora sanctos uocans, per hanc uocem ueluti maculas inspiciens. Hæc Chrysostomus, qui Orientalis Ecclesiæ consuetudinem istiusmode uerbis satis indicat.

Chrysost. celebrauit absq; communicantibus.

Quo sint Chrysost. uerba in Epistolam ad Ephes. intelligenda.

Iam ut ad Occidentalem Ecclesiam reuertamur, ueteres sancti Episcopi referunt se quotidie, aut saltem aliquot in hebdomada diebus, Missam aut sacrificium altaris celebrasse; ut est uidere apud Cyprianum libro quarto, Epistola nona ad Florentium Pupianum, & in Ambrosio in cap. 3. Epistola prima ad Timotheum. In Augustino item, Epistola uigesimatertia ad Bonifacium. & in Psalmo 175. & de fide ad Petrum capite decimonono. In quibus locis sufficienter demonstratur Occidentalem Ecclesiam in assidua & frequenti communicationis usu longius quam Orientales perseuerasse. Id quod etiam ex Epistola Hieronymi ad Lucinium manifeste patet, ubi dicit Romanas & Hispanas Ecclesias quotidie communicare. Similiter in Epistola ad Damasum, & ad Hedibiam quæstione secunda.

Occidentales quotidie Missas celebrant.

DE SACRAM. ALTARIS.

Quamquam autem quotidie sancti patres celebrarent, noluerunt
 tamen praesentes laicos ad communicationem compellere. Admonuerunt
 quidem eos, interim tamen quid sentirent, simul aperiebant: Se neque
 laudare, neque uituperare quotidianam Eucharistiae communio-
 nem: hortabantur tamen, ut saltem Dominicis praecipue diebus
 communicarent, si tamen mens sine affectu peccandi esset: Nam ha-
 bentem adhuc uoluntatem peccandi, grauari magis Eucharistiae per-
 ceptione quam purificari. Sicut in Augustino legitur de Eccles. dogma.
 cap. 53. Quinetiam epistola 118. ad Ianuarium. cap. 2. & 3. non con-
 uenit huic sancto uiro cum illis qui putabant quoties missa celebra-
 retur, totum populum communicare debere. Verum in hanc senten-
 tiam, concludit, ut unusquisque pro suo arbitrio facere possit & debe-
 at, quod secundum fidem suam crediderit sibi pie faciendum esse. Alii
 autem eligendi sunt dies quibus purius homo continentiusque uiuit quo
 ad tantum sacramentum dignus accedat. Qui enim manducauerit
 indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Alius uero contra: Imo (in-
 quit) si tanta est plaga peccati atque impetus morbi, ut medicamenta
 talia differenda sint, auctoritate antistitis, debet quisque ab altari re-
 moueri ad agendam poenitentiam, & eadem auctoritate reconciliari.
 Caeterum, si peccata tanta non sunt, ut excommunicandus quisquam
 homo iudicetur, non se debet a quotidiana medicina Domini cor-
 poris separare. Verum neutrius sententia Augustino probatur:
 Unde media uia incedens, hanc promittit de eis censuram: Rectius (in-
 quit) inter eos quisquam dirimit litem, qui monet ut praecipue in Chri-
 sti pace permaneant: Faciat autem unusquisque quod secundum fidem
 suam pie credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhonorat cor-
 pus & sanguinem Domini, si saluberrimum sacramentum certatim
 honorare contendunt. Neque enim litigauerunt inter se, aut quisquam
 eorum se alteri praeposuit, Zachaeus & ille Centurio: cum alter eorum
 gaudens in suam domum suscepit Dominum: Alter dixit: Non
 sum dignus ut intres sub tectum meum. Ambo Salvatorem honori-
 ficantes, diuerso & quasi contrario modo: ambo peccatis miseriam
 bo misericordiam consequuti. Atque hic dicit beatus Augustinus: Va-
 lere similitudinem illam in manna quod in illo populo unicuique se-
 cundum propriam uoluntatem sapiebat: sic & in honore cuiusque
 Christiani sacramentum illud quomodo sumatur, aestimandum est.
 Nam & ille honorando non audet quotidie sumere: & ille honoran-
 do non audet ullo die praetermittere. Contemptum solum non uult
 cibis ille, sicut nec manna fastidium. Hucusque Augustinus.

Cogno

Cognosce autem an non hoc sit quod uoluit apostolus Paulus 1. Co
rint. 11. ubi ait: Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat
& de calice bibat &c.

Hinc apparet, quod licet uetus Latinorum Ecclesia, quotidie sa-
crificauerit, Missasq; celebrauerit: quibus haud dubium populus, il-
li praesertim qui nullis publicis criminibus infames erant, praesentes
fuerunt. Non adigit tamen praesentem populum ad quotidianam sa-
cramenti communicationem, sed id ipsum uniuscuiusq; conscientiae
liberum permisit. Quemadmodum & sanctus pater Augustinus se-
cit: Quotidie (inquit) Eucharistiae communionem percipere nec lau-
do nec reprehendo: omnibus tamen Dominicis diebus communican-
dum suadeo & hortor, si tamen mens sine affectu peccandi sit. Atq;
ita factum uetustissimi quoq; canones attestantur. In primis ueteris
illius Socheris. c. hoc quoq; statutum est. de cons. distinct. 1. Qui hoc
tantum exigit, ut nullus sacerdos Missarum solennia celebrare praes-
umat, nisi duobus ad minimum praesentibus, sibiq; respondentibus
cum dicit, Dominus uobiscum, aut in Secretis, Orate pro me &c.
Non exigit autem ut totus adsit populus necessario praesens: multo
minus ut omnes semper communicent: quod ne ab his quidem duo-
bus quos uult esse praesentes uidetur exigere. Praeterea testatur
idem ille Soter, aetate sua quosdam etiam in die dominicae coenae per-
ceptionem Eucharistiae neglexisse: Quo die aequum certe erat omnes
Christiani nominis communicare. c. in coena Domini. de consecrat.
dist. 2: Hinc conijcere licet quid alijs diebus communibus ea tem-
pestate fecerit populus.

In canonibus Fabiani ita legitur: Etsi non frequentius, saltem in
anno ter homines communicent: nisi forte quis maioribus quibus li-
bet criminibus impediatur: in Pascha uidelicet, & Pentecoste, & Na-
tali Domini. Et habetur de consecratione distinctione secunda, can.
Etsi non frequentius.

Ne uero putetur Canon hic nouiciu esse quoddam commentum,
renouatur Constitutio ista, tanquam uetus, in Agatenli Concilio: ca-
pite decimo octauo, ubi praeterea nihil a laicis exigitur amplius, q̄ ut
Missas die Dominico totas audiant, nec ante benedictionem sacer-
dotis egredi praesumant, capite quadragesimo septimo. & habetur
de consecratione distinctione prima, can. Missas die dominico.

Idem illud mandatur in Concilio Aurelianensi. can. 28. & habetur
de consecratione dist. prima. cum ad celebrandas Missas.

Quine

*Olim ter in anno
omnis populus com-
municabat.*

DE SACRAMEN. ALTARIS.

*Quoniam etiam priuatae
Missae in Oratorijs
seu sacellis celebrantur.*

*Leontius Neapoleo
Cypriorum Episcopus
in uitam sancti
Iohannis Alexandri.*

Quinetiam Concilium Agateñ. c. 21. Similiter sexta uniuersalis Synodus, allegata in c. Clericos, de cons. dist. 1. Permittunt sacerdotibus ut consentiente Episcopo loci, celebrare possint in oratorijs, quae inter priuatas domus sunt. Quod & factum expresse legitur in Constantinopoli a beato Gregorio Nazianzeno: qui illic in paruo oratorio, cum multorum Episcoporum communi decreto, fuisset in Episcopum surrogatus, sacra celebrare non dubitauit. Vide Tripartitam historiam libro 9. cap. 8. Iohannes ille Eleemosynarius, Alexandrinus patriarcha, cum post lectum Euangelium, ociosis sermonibus quidam extra Ecclesiam orationis tempore uacarent, exiit & ipse, & sedit cum turba. Omnibus uero obstupescens, dixit ad eos seniores: Filij, ubi oues illic & pastor: aut intrate intro, & ingrediar, aut manete hic & manebo. Ego propter uos descendi in sanctam Ecclesiam: nam poteram mihi facere met Missas in episcopio. Similia reperis apud Augustinum lib. 22. de Ciuitate dei, cap. 8. & Gregorium in Regestis, ubi frequentius priuatarum Missarum meminit.

Ex quibus omnibus perspicuum fit & clarissimum, non posse a ueteris Ecclesiae consuetudine deduci & tradi, non esse celebrandam Missam, nisi praesente toto populo & communicante.

Et quare obsecro probi & pii Christiani, nullis deliberato animo commissis criminibus obnoxij, arcentur a Missa: Quare non liceat talibus manere in sacro officio, ut corpore & sanguine Christi praesente, tanto attentius Dominicae passionis habeant memoriam, ad agendum Deo gratias, ad orandum, & pro sua totiusque mundi salute supplicandum, ad audiendum item lectiones sacras, in aedificatione fidei & charitatis suae: Licet etiam tales non semper tremenda mysteria (ut inquit Chrysostomus) conscientiae metu conterriti, aut sint recipere. Cur enim interesse nequeant, ut dicant cum Centurione; Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum, Matthei. 8. & cum publicano stare a longe, tondere pectus, & dicere: Deus, propicius esto mihi peccatori. Lucae 18. Dicit Apostolus 1. Corint. 14. Cum conuenitis, unusquisque uestrum psalmum habet, doctrinam habet, Apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: & tandem perorans, Omnia (inquit) ad aedificationem fiant. Et beatus Augustinus epist. de moderate coercendis haereticis, ad Bonifacium Comitem, dicit: Christianos pacis tempore uario & multiplicitate prout unicuique donauit Deus pietatis studio alacriter conuenire. Quorum (inquit) o si uideas in Christi pace laetitia, frequentes alacri

DE SACRAMENTO ALTARIS. Fol. LIII.

critates, & ad hymnos audiendos & canendos, & ad uerbum Dei percipiendum, celebres, hylaresq; conuentus, multorumq; in eis cum dolore magno recordationem præteriti erroris, & c. Et hinc est, quod ueteres Canones tam frequenter de audiendis Missis meminerūt, ca. si quis, & ca. Missas, qui sunt ex Concil. Agatē. de consecrat. distinct. 1.

Aduersus hæc, non adeo, ut plerisque uisum fuit, facit ca. peracta, distinctiōne 2. Excerptus est enim ex Epistola Anacleti; quæ si diligenter inspicatur, nō efficiet ex ea, Laicos in Missa præsentibus debuisse omnes communicare. Ita enim habet Anacletus: Episcopi quādo domino sacrificant, non soli hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, ut domino perfecte in sacratis Deo locis sacrificare probentur. Deinde Episcopus domino sacrificans, testes ut præfixum est, secū habeat, & plures q̄ alius sacerdos. In solennioribus quippe diebus, aut septem, aut quinq;, aut tres Diaconos, qui eius oculi dicuntur, & Subdiaconos ac reliquos ministros secum habeat, qui sacris induti uestimentis, in fronte & a tergo, & Presbyteri e regione dextra leuacq;, contrito corde & humiliato spiritu, ac prono stent uultu, custodientes eum a maleuolis hominibus, & consensum præbeant eius sacrificio. Et statim sequitur, quod est in Canone: Peracta autem consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus, & c. Quod pfecto nō ad alios, q̄ ad Sacerdotes, Diaconos, Subdiaconos, & alios Ecclesiæ ministros iam dictos, qui apud sacrificium solennibus diebus debeant esse præsentibus, necessario referri debet. Nulla enim fit expressa laicorum ibidem mentio.

Verus sensus Canonis Peracta.

At uerum Canonis huius intellectum, non parū confert nonus Apostolorum Canon, qui ita habet: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, uel quilibet ex sacerdotali catalogo, facta oblatione nō communicauerit; aut causam dicat, ut si rationabilis fuerit, ueniam consequatur, aut si non dixerit, communionem priuetur. Cuius instituti datur in eodem Canone talis ratio, ne uidelicet Clerici a communicatioe abstinentes, populo sint offensionem, generentq; suspicionem de eo qui sacrificauit, quasi non recte obtulerit. Ad eundem modū decimus Apostolorū Canō intelligendus est. Qui in Concilio Anthiocheno cap. 2. exponitur, de his qui ingrediuntur Ecclesiam Dei, & sacras scripturas audiunt, nō autem cum populo in oratione communicant, auersantur autem sancti dominici Sacramenti sumptionē, secundum propriam aliquam disciplinam: quos ab Ecclesia oportet abijci, donec confitentes, fructum penitentiae demonstrant, & c. Ita pfecto æquum est, & hoc tempore, ut excommunicentur, qui uniuersalem Christianorum communionem in hoc Sacramento auersantur. Quum autem uniuscuiusque sermonis aut

Quare ministri altaris olim debuerint communicare cū celebrante.

Excommunicandos qui aliter q̄ reliqua Catholica Ecclesia faciat, uoluerint communicare.

DE SACRAMENTO ALTARIS

sententiæ uerus intellectus, ut uult Hilarius, ex causis & rationibus doctorum sit accipiendus. Atque ut dicunt Iurisperiti, inciuile sit de lege iudicare, nisi ea fuerit tota perspecta, quilibet facile prospicit, quousque ca. Peracta, & ca. omnes se extendant; & præsertim Canonibus illis non effici hoc, ad quod per uim contra germanum eorum sensum a quibusdam infeliciter satis torquentur. Fit itaque, ut Canonibus illis inoffensis, ueritas maneat incoñcussa, nunquam fuisse in Ecclesia strictam istam consuetudinem, ut in omni Missa tota cõmunitas fuerit præsens, omnesque præsentibus coacti fuerint ad communicandum. Alioqui profecto non paulo rarius Sacramentum illud permissu plebis obtulissent. Quod tamen legimus quotidie ab ipsis oblatum.

QV ID OBTENSÆ REFORMA tionis liber aduersus hæc doceat.

In primis liber Reformat. ex hac propositione, quod dominus noster Iesus Christus cum omnibus discipulis suis, eo tempore præsentibus, qui se totos eius doctrinæ dederant, Sacramentum istud traclauit. Folio 95. facie prima.

Infert plurima, primum quod idcirco ueteribus Ecclesijs fuerit talis consuetudo, ut in una qualibet cõmunitate seu congregatione, una tantum cœna cum omnibus communiter seruaretur. In qua omnes de uno pane, & de uno calice perceperint. Folio 95. fa. 1.

Infert inde & hanc doctrinam, eos, qui in cõmunitate una plures quã unam cœnam seruarent, hoc ipso indicare & comprobare, se non esse panem unum & corpus Christi, nec uere recipere, nec item habere cõmunionem sui corporis & sanguinis, præ se ferre quoque schisma seu dissipationem corporis Christi & Ecclesiæ. Insuper ad hæc quod quicunque præsentibus fuerint huic Sacramento, & Sacramentum (ubi fuerint de libri istius ordinatione sufficienter edocti) non simul uoluerint cū cæteris percipere, hoc ipso satis demonstrare se non esse membra reliquorum Christianorum, nec uelle esse panis unus & corpus unum. Fol. 95. fa. 2. & fol. seq.

Item, quod in una cõmunitate aut congregatione populi, non plures quã cœna una obseruari debeat, & hoc eo tempore, quando tota cõmunitas simul congregatur. Sicut diebus dominicis, & alijs festis, quibus haberi poterunt communicantes. Folio 96. facie 1.

Imo uult, ut cœna tantum dominicis aut festiuis diebus, aut quibus cõmunitas orationis causa, alioqui tota fuerit cõgregata, obseruetur. Sanctos item Patres arbitrari Sacramentum istud non uere confici aut obseruari, nisi coram tota fraternitate celebretur. Fol. 101. fa. 2. Et addit in maioribus & populosis ciuitatibus olim solitum ita seruari.

Similis

DE SACRAMEN. ALTARIS. Fol. LIII.

*Similitem quod ueteres Ecclesie excommunicauerint eos omnes, qui
coenae interfuissent, & non communicassent. Huc torquet & ca. Peracta,
& beatum Chrysostomum. Folio 100. facie pri. & seq.*

*Item, quod Sacramentum istud non debeat exhiberi pro spectaculo,
sed in solam communionem omnium membrorum Christi, qua debeat una
quaeque communitas de uno Sacramento sumere & percipere. Folio 101.
facie secunda.*

Vnde apparet, quod liber ille uelit eleuationem Sacramenti huius
dignissimi, quae fit in Missa prohibitam, quae tamen est de ratione sacri
fici, quam & ratio nominis Missae requirit, uti postea demonstrabitur.
Ad haec hostiae eleuatio, usitata fuit semper, tam in Latinorum, quam
Graecorum Ecclesia, ut testatur Basilius libro de spiritu sancto, cap. 27.
Quod etiam in Canone Missae Iohannis Chrysostomi clarissime patet,
ubi sic habet: Sacerdos autem eleuans sanctum panem: dicit sancta san
ctis. Et Choro respondente: Unus sanctus, unus dominus Iesus Chris
tus in gloria Dei patris. Sacerdos rursus eleuat panem, dicens: Super
caelos Deus, & super omnem terram gloria eius effusa est.

Propterea, qui Graecae Ecclesiae consuetudinem explorata & com
pertam habent, probe norunt, quomodo Presbyter post consecrationem
Sacramenti, tradat Diacono patenam deauratam, continentem conse
cratum & sanctificatum panem cum magna religione, ut populo osten
dat, qui deinde per populum in genua procumbentem circumfert calicem
cum Sacramento. Nihilominus tamen nemo plerumque ex populo cum sacra
dote communicat, praeter Diaconum & Subdiaconum, quibus de sacra
to pane & calice datur. Caeteris uero datur panis reliquus non conse
cratus, e quo sacerdos sibi delegerat panem consecrandum. Et partici
pat unusquisque portiunculam, quanquam non consecratam, cum magna
deuotione in memoriam Christi, & caet. Liturgia Chrysostomi describit
orationem quam Diaconus, Subdiaconus, & Lector, priusquam Sacra
mentum participant debeant dicere: quod & ipsum indicium est non om
nem plebem quotidie communicasse, sed ministros tantum.

*Latinorum Ecclesia
dat osculum pacis,
loco Graeci istius ri
tus.*

DE MIXTURA CALI

cis cum aqua.

Septimo, a tempore Apostolorum ad nos usque traditam tene
mus institutionem, quae & toto orbe Christiano semper obserua
ta fuit, ut calix domini non solo & puro uino, sed aqua mixto,
ad altaris sacrificium adhibeatur.

N ij Huius

DE SACRAMENTO ALTARIS.

*Vinum miscendum
aqua ex instituto
Christi.*

Huius instituti antiquitatem uidemus apud Irenæum uicinū Apostolorum temporibus libro 5. contra hæres. Ait em̄: Quando mixtus calix & fractus panis percipit uerbū Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi. Similia habet & papa Alexander, qui sub Traiano uixit, de consecrat. distinct. 2. ca. 1.

*Verba Canonis. In
sacramentorū obla-
tionibus, que inter
Missarū solennia do-
mino offeruntur, pa-
nis & uinū aqua p-
mixtū in sacrificiū
offerantur. Non
enim debet in calice
domini, aut aqua so-
la offerri, sed utrū-
que p̄mixtū offera-
tur, quia utrūq; ex la-
tere eius in passio-
ne sua profuixisse
legitur.*

Item, sanctus martyr Cyprianus libro 2. Epistola 3. ad Ceciliū fratrem, uult hanc traditionem a Christo ipso descendisse. Et quemadmodum dicit in sacrificando calice domini, offerri aqua sola non potest, ita nec uinum. Nā si uinum tantū quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Si uero aqua sit sola, plebs sumit esse sine Christo & cetera. Huic est simile quod Eusebius Emislenus in homilia de corpore & sanguine domini ait: Hoc dominici sanguinis uinum, aqua miscendum esse, non solum traditione dominus, sed etiam ipso genere passionis ostendit. Ex cuius sacro latere sanguis & aqua lanceæ illusione profluxit. Atq; hoc ipsum Iulius Pontifex ad Episcopos per Ægyptum latius declarat, ca. Cum omne, de consecrat. distinct. 2. dicens: In uino ostendi sanguinem Christi, in aqua uero populum intelligi. Et ergo cū in calice uino aqua miscetur, intelligi populum Christo adunari, & cetera. Dicit insuper anti- quam panem & uinum aqua mixtum. Reprobat errorem & præsumptionem quorundam, qui ad ueritatem subuertendam secus agere uolebant. Cui consonat Concilium sub Martino papa habitū, ca. non oportet, de consecrat. distinct. 2. & Concilium tertium Carthagineñ. cui beatus Augustinus interfuit, can. 23. Quod ita sonat: In sacramentis corporis & sanguinis Christi, nihil amplius offeratur, quam ipse dominus tradidit, hoc est, panis & uinum aqua mixtum. Idem illud Græca Chryso- stomi Missa testatur, & totius denique Catholicæ Ecclesiæ consuetudo uniuersalis ab initio ad nostra usq; secula obseruata.

QUID OBTENSÆ REFORMA-

tionis liber aduersus hæc doceat.

*Verum liber Reformationis, istis neglectis, nullam facit mentionem
de uino aqua miscendo.*

DE SACRIFICIO MISSÆ.

*Christus in cœna ob-
lationem uouam in-
stituit, & docuit of-
ferre.*

IN tota Catholica Ecclesia a tēpore apostolorum cōcorditer traditū fuit, dñm nostrū Iesum Chr̄m in sua sacratissima cœna, nō solū distribuisse Apostolis suis sub panis & uini speciebus carnē & sanguinem

guinē suū, sed etiā eodē tēpore obtulisse Deo patri cœlesti nouū sacrificiū, & apostolis ac successoribus eorū, ut id ipsum usq; ad finē mundi facerent, mandasse. Quod beatus Irenæus pulcherrime attestatur libro quarto contra hæreses. cap. 31. 32 & 33. Capite 32. sunt hæc eius uerba: Eum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit dicens: Hoc est corpus meum. Et calicem similiter. Qui est ex ea creatura quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & Noui Testamenti nouam docuit oblationem. Quam Ecclesia ab apostolis accipiens, in uniuerso mundo offert Deo. De quo in duodecim Prophetis Malachias sic præsignauit: Ab ortu solis usq; ad occasum, nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purum.

Cæterum, quod Christus dominus in cœnâ sua nouam Noui Testamenti oblationem instituit, non opus habet neq; Irenæi neq; aliorum patrum quorumcunq; testimonio: quum possit id ipsum ex textu euangeliorum clare demonstrari, & intelligi facillime: Tantum si facta & dicta Christi uoluerimus attente considerare. Enimuerò certe magna foret (nostro iudicio) exæcitas, si quis hic uelit inspicere & obseruare, quod Christus quemadmodum loco ueteris illius sacramenti circumcisionis, instituit sacramentum nouum baptismatis, ita & hic loco multiplicium oblationum & sacrificiorum Veteris testamenti, quæ tantum umbræ quædam fuerunt rerum futurarum, nouum istud tradidit sacrificium. Quod certe sit manifestissimum, si uerba factaq; Christi, cum uerbis & ritu sacrificiorum Veteris testamenti conferatur. Facta enim utriusq; collatione, statim luce clarius apparet quam pulchre respondeat ueritas figuræ, & hoc illi succedat. Quomodo item Christus tanq̄ lux uera auferat in cœnâ sua umbram omnem ueterum sacrificiorum: in quorum omnium locum sacrificium istud, quod omnia significabant, reposuit & ordinauit.

In Veteri testamento Moyses de agno paschali (quod nihil aliud erat q̄ oblatio & sacrificium figurale) ita loquitur Exo. 12. Est Pascha, id est, transitus Domini. De hoc uero nouo sacrificio, quod illud significabat, loquitur Christus: Hoc est corpus meum, quod pro uobis traditur. Intellige in remissionem peccatorum. In qua utiq; fit uetus transitus Domini. Nimirum, cum peccatum & mortem euadimus, & potestas diaboli deponitur. Rursus, de illo Moyses ibidem iubet, ut accepto sanguine, aspergatur eo super liminare & ambo postes domus, ut sit eis sanguis in signum liberationis a plagis Ægypti.

*Collatio sacrificiorum
ueteris test. cum
sacrificio Test. Noui
quod in Missa offer-
tur.*

DE SACRAM. ALTARIS.

De hoc uero ita Christus ait: Hic est calix Noui testamenti in meo sanguine, qui pro uobis effunditur in remissionem peccatorum. De illo iterum ait Moyses ad Israelitas: Cum introieritis terram, quam dominus Deus daturus est uobis, ut pollicitus est, obseruabitis caeremonias istas religione perpetua. De hoc uero mandat Christus: Hoc facite in meam commemorationem, usque dum rediero. Alibi in Exodo, de sanguine sacrificiorum, quo primum liber Testamenti & omnis populus, deinde tabernaculum omniaque uasa ministerii Dei aspergebantur, ait: Hic est sanguis Testamenti, quod ad uos mandauit Deus. Christus autem dicit: Hic est calix Noui Testamenti, in meo sanguine, qui pro uobis effunditur. Vidit hanc collationem Theophilactus in uerbis illis Domini, Hic est sanguis meus, Marci xiiij. Aitque: Sanguinem Noui Testamenti dixit Christus, opponendo ueteri: habebat enim & Vetus Testamentum sanguinem, quo aspergebatur & populus & liber legis.

Exodo 24.

Hebra. 9

Similiter de sacrificio primitiarum, quod peculiariter sacrificium istud Noui Testamenti (ut Irenæus in loco iam allegato ait) significabat, præcipit Moyses Deuteronomio 26. Cum intraueris terram, tolles de cunctis frugibus eius primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum, quem Dominus tuus elegerit, ut ibi inuocetur nomen eius: accedesque ad sacerdotem qui fuerit in diebus illis, & adferes ad eum: Suscipietque sacerdos cartallum de manu tua, & ponet ante altare Domini Dei tui. Et præcipit inde Moyses, ut in hac oblatione Israelitæ clara uoce fateantur, agantque Deo gratias, quod in manu forti & brachio extento induxerit eos in terram promissionis, quodque susceperint omnia quæ Dominus erat eis pollicitus. Hic, quum Christus ab apostolis sibi cenam parari iussisset, accipit ad eundem modum panem, simulque calicem, in sanctas manus suas, gratias agens patri cœlesti.

Postremo iubet Moyses ut completa oblatione & gratiarum actione, adoratoque Domino, filij Israel in loco illo oblationis primitiarum, epulentur in omnibus bonis quæ dominus Deus ipsis erat largitus. Christus autem in cena sua, cum gratias egisset, dedit apostolis suis proprium corpus & sanguinem, sub panis & uini speciebus, dicitque omni consolatione & gaudio plena uerba illa: Accipite, comedite, & bibite, Hoc est corpus meum quod pro uobis datur. Hic est sanguis meus, qui pro uobis effunditur. &c.

Possent ad eundem modum uniuersa libaminum & omnium sacrificiorum

DE SACRAMENTO ALTARIS. Fol. LVI.

Sacrificiorum ueteris Testamenti genera cum hoc sacrificio conferri.

Et ut summatim omnia perstringamus, nemo Christianæ disciplinæ intelligens, & probus Christianus aliter unquam dicere poterit, quam Euangelium clare testari, quod Christus (qui uerus est agnus Dei qui tollit peccata mundi, qui secundum carnem præsignatus est, multiplicibus ueteris testamenti sacrificijs, imo qui est panis ille celestis, qui dat uitam mundo) cum de hoc mundo transiret ad patrem, duplicis generis sacrificium obtulerit. Vnum quidem in cruce cruentum, ubi oblatione corporis sui, & prætiosi sanguinis effusione, nobis remissionem peccatorum, & æternam liberationem impetrauit. Quo quidem sacrificio impleuit, & sustulit holocausta omnia, & hostias ueteris Testamenti, quæ tantum umbræ quædam fuerunt uenturæ ueræ illius hostiæ: & sua propria uirtute peccata expiare, purgareque non poterant. Atque hoc nouæ legis sacrificium semel tantum in cruce oblatum, non amplius ita offertur. Et est unica illa hostia, quæ nobis remissionem peccatorum, & uitam æternam promeruit. Vna enim oblatione, inquit Apostolus, consummavit in æternum sanctificatos. Quando autem pater coelestis decreuit morte unigeniti filij suæ, nouum Testamentum & fœdus gratiæ nobiscum erigere, ad eum pertinnit, etiam prouidere ut sacrificium, quod tali Testamento congrueret, quoque testamenti & fœderis eiusmodi perpetuo recordaremur, nobis institueretur & reuelaretur. Quam ob rem Christus dominus, cum uoluisset seipsum semel pro nobis offerre hostiam cruentam, simul & in eadem illa nocte, qua tradebatur ante passionem suam, cum iam eam subire decreuisset, instituit & reliquit nobis sui sacrificij imaginem quandam, tanquam sacrificium, quo iterum atque iterum subinde in Ecclesia sacrificaremus. Atque hoc ipsum est, alterum istud sacrificium, non cruenta, sed incruenta, recordationis, gratiarum actionis, & laudis oblatio. Quo quidem nouo sacrificio ita omnium libaminum & holocaustorum, imo etiam recordationum, gratiarum actionum, & laudum ueteris testamenti sacrificia sustulit, sicut cruento illo suo in cruce sacrificio abstulit peccata omnia, & hostias pro peccatis. Cum hoc ipso testatus est externas illas ueteris testamenti oblationes omnes, deinceps non fore utiles. Postquam uidelicet significationes earum in ipsum directe, impletæ essent & finem haberent. At uero nouum istud sacrificium salutare futurum. Quale & est ob id præcipue, quod non solum significet, uerum etiam re ipsa in se contineat ueritatem illarum rerum, quæ quondam oblatione libaminum, uictimarum sacrificiorum, & holocaustorum significabantur.

In Euangelio duorum sacrificiorum sit mentio.

Sacrificium in cruce cruentum.

Heb. x.

Sacrificium in ecena institutum incruentum.

Quales

DE SACRAMENTO ALT.

Quales sunt sanctū eius corpus, & præciosus sanguis eius. Præcepitque ut sanctissimum illud sacrificiū patri cœlesti iterū atque iterum ac semper, quousque ueniat, spiritualiter, & cōmemoratiue offeramus: non ad demerendam eo primum remissionē peccatorū, quasi non sit per Christum semel in cruce omnibus credentibus plenarie & sufficienter impetrata, uerum in eius suæ redemptionis memoriam, hoc est, ut passionē eius & mortem: Deo patri, sanctissimis istis mysterijs, semper mystice & figuraliter repræsentamus & proponamus, agamusque propterea gratias eidem, quod nobis & toto mundo dilectum unicū filium suū, & per eum remissionem peccatorum, omniaque sua dona, ex liberali gratia sua donauit, ut ita nobis istiusmodi spiritali repræsentatione, cōmemoratione & gratiarum actione, præcipue uero sumptione huius sanctissimi sui sacramenti, impetrata illa diuina dona applicemus, nobisque appropriemus.

Quis usus alterius istius sacrificij in Ecclesia.

Vnum sacrificiū surrogauit Christus in locū omnium ueteris testamenti sacrificiorum.

Vide Cyprianum in sermone de cœna domini.

Hinc ueteres sancti Patres, de hac re concorditer docuerunt, non ita Christum abrogasse ueteris legis sacrificia, ut nihil e regione quod in locum eorū succederet, instituerit: uerū ita, quod ubi in ueteri testamento fuerunt oblationes, sint etiam in nouo: ubi populus ille Israeliticus sua sacrificia habuit, habeat & nunc Ecclesia suum quoddam sacrificiū: quæ omnia eodem respiciant, conditione tantū & forma mutata. Cum illa seruiliter, hæc a liberis offerantur, ut dicit beatus Irenæus in allegato loco, capite 34. Vbi præterea testatur nos Eucharistiam corporis & sanguinis Christi offerri patri cœlesti creaturā sanctificāti, gratias agentes pro sua donatione.

Sanctus quoque pater Augustinus libro de spiritu & litera capite 11. oblationem hanc appellat uerissimum & singulare sacrificium. In Missa Chrysostomi, in oratione Cherubici interpellat Ecclesia Christū hoc modo: Propter ineffabilem & immensam tuā humanitatem, intrepide & irreuocabilit er factus es homo, & summus Pontifex noster. Sacrificiorum ritus instituisti, ac solennis huius & immaculati Sacrificij celebrationem nobis tradidisti, tanquam dominus omnium.

Theophylactus in 26. cap. Matt. in locum illum, Hic est sanguis meus noui Testamenti, ita habet: Sicut uetus Testamentum immolationē habebat & sanguinē, ita & nouum testamentum sanguinē habet & immolationem. Hoc modo docent & reliqui patres omnes.

DE NOMINE MISSÆ.

Am sacrificiū illud noui testamenti, quod Ecclesia Catholica semper in usu retinuit & celebrauit, appellarūt Patres fere ab Apostolorū tempore Hebræo nomine Missam, quod originem suā (uti Hebraice lingue periti testantur) trahit a uoce (Mas) quod significat cōmunem & uoluntariā oblationem, quæ manu offeratur, aut (ut quidā uolunt) a uoce Nasas, quod ualet eleuare. Quanquā præterea uerum sit, Patres nomen Missæ non semper accipere pro Altaris sacrificio, uerū interdum pro qualibet spirituali oblatione, quæ mediante sacerdote, quasi collecta & adunata pro om̄ibus Deo offertur. Græci appellarunt Synaxim, quod Latini ut plurimū Collectam reddunt. Ita ut Patribus fuerit propemodū idem, celebrare uel agere Missam, quod celebrare uel agere Synaxim seu Collectam. Quod præcipue in historia Tripartita est uidere libro primo, cap. 10. 19. 21. libro 3. cap. 11. libro 4. capite 11. libro 5. cap. 2. & 16. libro 6. capite 4. & 29. libro 7. cap. 32. lib. 10. cap. 11. & 23. libro 11. capite 5. Vide Chrysostrōm homilia 17. in 1. ad Corinthios, & Epistolā Epiphaniī ad Iohannē Episcopū Hierosolymitanū, quam uertit Hieronymus, & Iohannem Cassianum libro secundo de institutis Cœnobiorum.

*Vnde nomen Missæ
deriuetur, & quid
proprie significet.
Missæ præcipue sa-
crificiū altaris sig-
nificat.*

Præcipue tamen altaris oblatio nomine Missæ, seu Synaxis significatur. Cuius datur apud sanctū Dionysium libro de Ecclesiastica Hierarchia in Parag. de his quæ in Synaxi, &c. parte prima, capite 3. testimoniū & ratio. Testatur em̄ diuinū hoc mysterium, quā & hostiæ salutaris oblationem appellat, peculiariter uocari communionē, siue societatem & Synaxim aut Collectā. Et addit hanc rationē, quod collectionem ad unū illud unicum, sacratius operetur, &cæt. Quapropter non mirū est nomen Missæ legi apud sanctum Ignatiū, Epistola decima ad Smyrneses, qui uocabulū illud haud dubium ab Hebræis accepit, ad significandum idem illud, quod Dionysius Synaxim appellauit.

M I S S A C O N S T A T Q U A

tuor partibus.

Porro pijs omnibus Christianis notissimū est Ecclesiam Christi, in omnibus fere, quæ ille in coena sua peregit, caput suum & dominū quam similime proximeq; imitari. Est autē reperiri in coena illa has præcipuas quatuor partes. Primo, doctrinā. Deinde consecrationē cum gratiarum actione factā, super pane & uino, tanquē sacrificio domini. Tertio perceptionē Sacramenti. Ac quarto demū orationē pro om̄ibus fidelibus. Quatuor istis partibus, doctrina scilicet,

○

Sacri

DE SACRIFICIO MISSÆ.

sacrificio, communionem & precibus Missa tota composita est. Quod & beatus Dionysius in loco ante allegato clare testatur. Dux illæ lecti-
ones, quas uulgo Epistolam & Euangelium uocant, quæ assistantibus &
auscultantibus quibuslibet coram recitantur, certisq; temporibus toti
populo in prædicatione exponuntur, & quicquid deniq; in Missa eru-
diendæ plebi commodat, uelut doctrina, est pars prior. Tres partes reli-
quas uidet unusquisq; & cognoscit, qui uel semel cum attentione, aut
Missam dixit, aut auscultauit: de quibus nunc latius est nobis dicen-
dum.

*Discrimen inter
quatuor istas par-
tes.*

Inter quatuor istas Missæ partes hoc discriminis est, quod dux con-
ferunt præsentibus præcipue & peculiariter, nempe doctrina & percep-
tio Sacramenti. Reliqua uero duo, Sacrificium & Oratio, longius ex-
tenduntur, & conferunt etiam absentibus.

*Doctrina confert
tantum præsentibus
& auscultantibus.*

*Sumptio sacramen-
talis sumenti tantum
confert.*

*Quatenus doctrina
& sumptio contin-
gere possunt absen-
tes.*

De doctrina quidem hoc notum est omnibus, quod solum præsentibus, auscultantibus, & compræhendentibus conducatur. Cùm nemo queat
discere pro alio. Similiter quod ad perceptionem Sacramenti attinet,
beatus Iohannes Chrysostomus in cap. 15. prioris epistolæ ad Corin-
thios dicit: Quod quemadmodum unus pro alio, præsertim mortuo bapti-
zari non potest, ita etiam nemo pro alio, mortuo præsertim, sumere possit
carne & sanguinem Christi. Quibus enim (ait) dixit Christus: Nisi
carnem meam ederitis, nisi sanguinem meum biberitis, non habebitis uis-
tam in uobis: mortuis ne an uiuis? Itē, nisi quis ex aqua & spiritu renascatur,
regnum cælorum uidere non potest, &c. Hoc tantum dici forte possit
set duas illas Missæ partes hæcenus contingere, etiam absentes uiuos
& mortuos, quod inter omnia Christi, ut diximus, membra (hoc est, in-
ter sanctos omnes & credentes, qui ab initio mundi fuerunt, quique sunt
modo, aut uenturi sunt usq; ad finem mundi) sit talis quædam commu-
nicatio, qualis est inter unius corporis membra, quorum hoc bonæ uas-
letudini illius congaudet, & quicquid boni uni alicui membro accidit,
fit toti corpori reliquo commune. Ad quem modum etiam Sacramen-
ti istius participatio, communionem quandam, ut Augustinus ait, totius
us corporis peculiariter & præcipue efficit.

*Sacrificium & Orati-
ones in Missa com-
municantur, & con-
ferunt etiam absen-
tibus.*

De reliquis duabus partibus, sacrificio, inquam) confessionis lau-
dis, & gratiarum actionis erga Deum, & oratione, quæ duo in Missa
inuicem miscentur, docuit Ecclesia Christiana hoc modo: Initio quod
Sacrificium istud per Sacerdotem, uelut designatum & publicum Eccle-
siæ mis-

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LVIII.

siæ ministerium præcipue, ac nihilominus etiam per Christianam plebem, in omnia quæ agit Sacerdos, intentionem suam dirigentem, corde & ore consentientem, & gratias ac uota Deo offerentem, una cum sacerdote offeratur communiter, non solum pro præsentibus, uerumetiam pro absentibus, imo pro toto mundo. Atque ita Missam non esse priuati Sacerdotis priuatum sacrificium, sed esse sacrificium commune Sacerdotis & plebis Christianæ, quod ipse etiam Missæ Canon passim indicat.

Canon ipse indicat Missam non esse priuati officii sacerdotis, sed totius Ecclesiæ.

Sacerdos quando sanctificationem propositorum munerum parat aggredi, conuertit se ad populum dicens:

Orate pro me peccatore fratres & sorores, ut meum pariter & uestrum sacrificium acceptum fiat omnipotenti Deo.

Deinde orat in Canone:

Memento domine omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio, qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, &cæt.

Et statim sequitur:

Qui tibi reddunt uota sua æterno Deo tuo & uero, communitantes, &cæt.

Et iterum post aliquanta:

Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ quæsumus domine, ut placatus accipias.

Sic post consecrationem:

Vnde & memores nos serui tui, sed & plebs tua sancta, eiusdē Christi filij tui domini Dei nostri, tam beatæ passionis, nec nō ab inferis resurrectionis, sed & in cælos gloriosæ ascensionis, offerimus præclaræ maiestati tuæ, &c.

Sanctus quoque Chrysostomus dicit, populum, quando ad saluationem Sacerdotis, Dominus uobiscum, respondet; Et cum spiritu tuo, testari communem esse gratiarum actionem.

IN MISSA QUATVOR

sacrificia offerri.

DE sacrificij istius ratiōe hucusq; docuit Ecclesia Catholica, quod in omni Missa offerantur Deo spiritualiter, quatuor quædā sacrificia. Primum ex mandato & institutione filij sui domini nostri Iesu Christi, opere quidam æterno, sed significatione mystica offeruntur panis & uinum aqua mixtum. Deinde offertur commune laudis & gratiarum actionis sacrificium, pro tota Ecclesia Catholica, imo

Quatuor Missæ sacrificia.

I. Mystica panis & uini oblatio.

II. Oblatio laudis & gratiarum actionis.

O ij pro

DE SACRIFICIO MISSÆ.

III. Oblatio corporis & sanguinis Christi.

III. Totius Ecclesiæ oblatio.

De conf. distinct. 2. can. Vtrum.

pro toto mundo, propter uniuersa Dei beneficia, siue nota, siue incognita nobis, quæ uniuerso mundo a principio usq; nunc, indefinenter exhibuit & quotidie exhibet. Tertio, facta consecratione Christus ipse offertur, corpus eius & sanguis eius, & sacratissima ipsius passio, per commemorationem & repræsentationem eius. Ac quarto demum offertur Ecclesia ipsa & tota Christi communitas, quæ se Deo patri in hac sacratissima actione totam dedicat & sacrificat, per Christum dominum nostrum, cuius ipsa corpus est. Atque insuper docuerunt sancti Patres, præter quatuor ista sacrificia præcipua offerri alia plurima. Confessionem uidelicet doctrinæ, multiplices orationes, implorationem & intercessionem pro omnibus hominibus, aliaque præclara multa & pia desideria ac uota. Quæ certe omnia uera quædam & spiritualia sacrificia sunt, & in Missa exhibentur.

DE PRIORI OBLATIONE

Missæ, quæ est panis
& uini.

Quo sensu, & quare panis & uinum offerantur Deo.

DE oblatiõe panis & uini, ita docetur in Ecclesia: Dona ista terrena offerri Deo, non consideratione naturæ, seu substantiæ panis & uini; Cum Deus neque pane, neque uino, neque alia quacunque, quamlibet præciosa, irrationabili creatura delectetur. sed quemadmodum docent sanctus Martyr Irenæus, & Patres in mysterio ad significationem ineffabilium beneficiorum Dei, sic uidelicet, ut rerum istarum oblatione significemus, ac opere & signis consecramur dominum Deum (qui omnia creauit, & incessanter operatur omnia, qui dat escam omni carni, dat panem ad confortandum cor hominis, & uinum ut cor hominis lætificet) ita mundum dilexisse, ut unigenitum filium suum (in quo omnia creauit, in quo omnia quoque quæ extant, siue in coelis, siue in terris reparauit, qui est panis cœlestis, panis angelorum, & uerus uitæ panis) propter nos miserit de coelis in terras. Ipsumque filium incarnatum pro nobis sese ipsum sacrificasse, eque latere suo sanguinem & aquam in ablutionem peccatorum nostrorum effudisse. Ad hæc istud suum corpus & præciosum sanguinem nobis in Sacramento in cibum spirituales ineffabili sua misericordia & bonitate inluitisse & dedisse, ut cibo illo ei incorporati spiritualiterque nutriti & conseruati in æternum uiuamus. Quemadmodum Ecclesia in Oratione quæ dicitur, in mixtione uini cum aqua indicat.

Deus

Deus qui humanæ substantiæ dignitatem mirabiliter creasti, mirabilius reparasti: Da nobis quæsumus per hæc uini & aquæ mysteria, diuinitatis eius participes fieri, cui misericorditer placuit humilitatis nostræ fieri consortem, Iesu Christi filij tui, qui tecum &c.

Plane uerum est, fuisse quondam in Ecclesia consuetudinem, ut munera illa panis & uini a mulieribus æque ac uiris offererentur ad altare. Quod ex Canonibus apostolorum & Decretis Fabiani liquet. Quo etiam orationes quas Secretas appellamus spectant plerumque: In quibus orat sacerdos, ut Deus uelit munera populi sui accepta habere, sanctificare & benedicere &c.

Dominica septima quæ Pentecosten sequitur, ita orat Ecclesia: Deus qui legalium differentiam hostiarum unius sacrificij perfectiõne sanxisti, accipe sacrificium a deuotis tibi famulis, & pari benedictione sicut munera Abel sanctifica, ut quod singuli obtulerunt, ad maiestatis tuæ honorem, cunctis proficiat ad salutem. Per Christum &c. Vnde coniectare licet, quondam singulos oblationem suam, ut consecraretur, ad altare obtulisse, & peracta consecratione sumplisse. Quod & in uetustissimo quodam Romanæ Ecclesiæ Ordinario, ubi de consecrandis sacerdotibus agitur, est uidere. Quinetiam hodierno quoque tempore decentissime fieret, si populus fidelis, non modo corde & ore, uerum etiam signis externorum munerum, fidem & deuotionem suam erga Deum in Missa testaretur, donaque huiusmodi (præter panem & uinum oblata, atque in corpus & sanguinem Domini consecrata) distribuere in elemosynam pauperum, quemadmodum exigunt ueteres Canones.

Licet autem consuetudo illa fere interciderit, nihilominus tamē offerunt etiam nostra ætate Diaconi, tanquam totius communitatis ministri, dona illa panis & uini, quando ea in altari præparant: aut illis absentibus sacerdos ipse, non pro se tantum, sed tanquam dona & oblationes totius populi Dei. Id quod etiam præsentibus merito deuota meditatione, cum excitatione fidei suæ animaduertere deberent.

His quæ dicta sunt probe intellectis, nemo mirabitur, nonnunquam oratione quæ sup oblata dicitur, Secreta uidelicet, supplicari ut sancta illa mysteria nos præparent, auxilient nobis, aut salutem operentur, uel simile aliquid: ita tamen ut semper per Christum. In talibus enim uerbis non uult intellectum ecclesia, ut nudus panis aut uinum nudum auxilietur nobis, uel salutem nostram operetur. Verum hoc, ut mysteria prædicta, quæ rebus istiusmodi significamus, & in memoriã reducimus, fideque nobis applicamus, id ipsum quod petimus uirtute diuina operentur. p Chm dnm nrm.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Sacerdos in oratione Secreta respicit in totam Missæ actionem.

Nec spectat Ecclesia uerbis istis in solum panem aut uinum solum, neque item in sola signa, sed in totam respicit actionem. Hoc est, Non in munere panis & uini, quomodo ea siue per naturam, siue significationis gratia habent: sed ita potius quem paulo post per consecrationem habebunt, ubi transmutata fuerint in corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi.

Quod Lutherus pro more suo pessimo Ecclesiã nequiter & per fide traducit, ac si constitueremus salutem nostram in pane & uino, & per insensibilium rerum sacrificia, uellemus salutem propriã operari: impostura & mera sophisticatio est. Istud enim quis cogitauit unquam? Quin & opus ipsum non patitur Falsarij istius sentum, eiusque plane compugnat. Offerimus enim signis istis uisibilibus panis & uini, Deo patri, cum gratiarum actione inuisibilia illa passionis Christi mysteria, oramusque tali cæremonia auxilium a Christo. Quae in re operum nostrorum merita propria plane excludimus, fidimusque soli misericordie Dei patris, quam filius Dei, uerus ille panis de cœlo descendens, sancta sua passione sanguinisque pretiosi effusione nobis comparauit. Atque hoc uerum esse testantur omnes fere orationes Secretæ. In ea quæ legitur dominica Aduentus Domini ita oratur: Placare quæsumus Domine humilitatis nostræ precibus & hostijs; & ubi nulla suppetunt suffragia meritorum, tuis nobis succurre præsijs, Per Christum dominum nostrum.

Item dominica nona a Pentecoste ita oratur in Secreta: Concede nobis Domine quæsumus hæc digne frequẽtare mysteria: quia quoniam huius hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur. Per Christum &c.

Quod indubitatum est profecto: Siquidem oportet ut opus redemptionis nostræ per Christum in cruce impletæ, per fidem & commemorationem ipsius nobis applicemus. Alioqui Christianis nobis tam nihil prodesset quàm minimum, sicuti nec Turcis succurrit nec Iudeis.

DE OBLATIONE ALIA, QUÆ est gratiarum actionis.

Sacrificium laudis & gratiarum actionis quomodo offeratur in Missa.

Secundo, post externum illud & significatiuum panis & uini sacrificium, quo significamus (uti dictum est) & confitemur, nos omnia quæ habemus bona corporalia & spiritualia a Deo per Christum accepisse.

Sequitur

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LX

Sequitur in Missa commune illud laudis & gratiarum actionis sacrificium, quod pro omnibus Dei donis, corde & ore, feruentiꝫ deuotione offerri debet. Quod quidem laudis & gratiarum actionis sacrificium sacerdos aggreditur, quando inchoat ad plebē: GRATIAS agamus Domino Deo nostro &c. Item, SVRSVM corda &c.

Est autem sacrificium istud (ut iam diximus) commune sacrificiū: Offeritur enim non modo pro præsentibus, uerum etiam pro absentibus, uti Chrysostomus ait homilia 26 in Matthæum: quemadmodum & supra commemorauimus: Altari sacerdos assistens, sacrificio illo proposito, iubet nos Deo offerre gratias, pro uniuerso terrarum orbe, pro absentibus atq; præsentibus, pro ijs qui ante nos fuerunt, pro eis qui postea futuri sunt. &c. Idem testatur in cap. 2. 1. epistolæ ad Timotheum, ubi Apostoli dictum explicans, dicit: In obsequio quotidiano oblationis sacramentorū perpetuoꝫ diuinæ Religionis ritu obsecrationes & gratiarum actiones fieri ab Ecclesia: nō pro fidelibus solum, sed etiam infidelibus: pro Regibus & omnibus qui in sublimitate sunt positi. Quippe quod oporteat referre Deo gratias pro felicibus omnium successibus, quod scilicet solem suum oriri faciat super bonos & malos, pluat super iustos & iniustos. Atque hoc Deum a nobis exigere propterea, ut hoc pacto incitemur ad dilectionem sanctam & Christianam omnium hominum: Nemo enim (inquit) aduersus eum inimico esse potest animo pro quo obsecrationes facit. Et hæc omnia Latina Ecclesia in singulis Missis agit in communi quotidie: In die uero Parasceues discrete & peculiariter pro singulis omnium hominum cuiuscunq; conditionis gradibus & statu. Dicit præterea Chrysostomus nos uel ob id præcipue agere Deo gratias pro Regibus & principibus, quod huiusmodi principatum pro utilitate communi instituit: & preces quoq; fundere, ut illorum præsidio defensi, in tranquillitate atq; ocio simus, ut tranquillā & quietam uitam degamus in omni pietate & castitate, ipsosq; faciat ad agnitionem ueritatis uenire. Quod & Tertullianus in Apologetico suo testatur.

Cum debeant autem gratiarum actiones fieri etiam pro infidelibus, & in illis præcipue locis ubi Christiani sub eorum degunt potestate: quanto æquius, quantoq; magis offerantur pro uniuersa sancta Catholica Ecclesia: pro principatu utriusq; status, spiritualis & secularis: pro Papa, Episcopis, Imperatore, & omnibus orthodoxis, & quorum est Catholicam & Apostolicam fidem, bonorum agrorum more colere?

Hec

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Hęc gratiarum actio breuiter & pulchre in Canone nostro cum annexa supplicatione compræhensa est. In quo supplicatur patri clemētissimo per Iesum Christum dominum nostrum, ut munera proposita, & sancta sacrificia, uelit accepta habere & benedicere. Quæ uerba istud tantū hoc loco significant, ut ea dona, quæ nos ipso mandante (ad declarandam & contestandam gratiarum nostram actionem, pro omnibus bonis & beneficijs eius, nobis & toto mundo exhibitis) offerimus, uelit accepta habere. (Quod enim acceptum est illi, hoc simul benedicit, aut certe iam benedictum est.) Atque illud ipsum præcipue pro Catholica sua Ecclesia: pro qua consequenter oramus, ut eam pacificare, custodire, aduare & regere dignetur. Cum Papa, Imperatore, Potestatibus, &c.

Eph. 6.
2. Theff. 3.

Cum uelit autem Paulus, ut ante omnia oretur, pro omnibus sanctis, præcipue tamen quibus uerbum, & Ecclesiarum regimen commissum est. Non sine causa definiuit Pelagius Pontifex, eos a totius mundi communionem abscisos esse, qui in sacris mysterijs Apostolici pontificis, memoriam non haberent.

Porro supplicatur in Canone, ut Deus reminiscatur eorū, quorum priuatam habemus memoriam.

Et omnium circumstantium, quorum fides ipsi cognita est & nota deuotio. Pro quibus Sacerdos & circumstantes ei offerunt hoc sacrificium laudis, pro se, suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ (intellige in corpore & anima) redduntque uota sua æterno Deo & uiuo, &c.

Quod certe æquissime fit. Vnde Chrysostomus in loco prædicto dicit, in sacratissimo hoc mysterionos agere gratias, pro his præcipue, qui nobis familiaritate iunguntur & beneficijs Dei, quæ nobis & illis contigerunt, & quotidie contingunt, siue clam, siue manifeste proueniant, siue læta sint, siue tristia. Cum credendum nobis sit Deum hæc omnia pro utilitate & salute nostra dispensare.

Cum primis autem debet ista gratiarum actio fieri & offerri, pro eximijs beneficijs nobis impetratis & impartitis, per sacrificiū Christi semel in cruce oblatum. Quemadmodum fit in Canone nostro, ubi Deo aguntur gratiæ pro redemptione animarum nostrarū, pro spe salutis, & incolumitatis nostræ, hoc est, pro donatione uitæ æternæ. Quæ dona nobis per Christū, uti diximus sunt impetrata. Quæ de causa

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXI.

de causa sanctissimum istud & dignissimum mysterium, Eucharistia, id est, gratiarum actio, ut Chrysostomus ait, appellatur, quod in hoc opere & mysterio feruenti attentioe, memoriam habeamus omnium, cum primis autem præstantissimorum illorum Dei beneficiorum in Christo, quodque hic simul admirandum illud diuinæ charitatis opus, quo proprium filium suum omniaque cum ipso nobis donauit, tam gloriose demonstratur. Quã ob rem etiã incitatur & accendimur, ut Deo semper enixissime gratias agentes, nos totos ipsi dedamus, id quod uerba illa Canonis exprimunt: Tibique reddunt uota sua æterno Deo uiuo & uero.

Quã Ecclesia porrigat & extentat ramos suos in præteritos, præfentes & futuros, nec tantum numeret in membris eos, qui modo uitam per fidem habent, uerũ illis etiam, qui cum signo fidei præcesserunt. Idcirco cũ sacratissimum istud & gloriosissimum sacrificium, communi cultu, fideque concordia celebrat, ibique reminiscit & animaduertit Christum dominũ nostrum mortuum semel, quo uiuorum dominaretur & mortuorum, nequaquam diuidit seipsam. Verum omnia membra sua in se colligens eorum memoriã habet, agitque gratias, nõ solum pro presentibus, qui adhuc in uita ista mortali agunt, sed & pro his, qui hinc transierunt. Et in primis pro Deo dilectis sanctis illis, qui certissime apud dominum uiuunt.

Gratiarũ actio offertur pro presentibus & absentibus, tam uiuis quã defunctis.

De qua gratiarum actione, nimirum pro Sanctis, beatus Martyr Cyprianus Epist. 6. lib. 3. loquitur, Et indicat eã in tota Ecclesia pro consuetudine usitatam, ut celebrentur oblationes & sacrificia ob commemoraciones Martyrum, qui ad immortalitatẽ gloriosæ mortis exitũ transierunt. Similis est sententia quam habet libro 4. epist. 5. Sacrificia (inquit) pro ijs semper, ut meministis offerimus, quoties Martyrum passionẽs & dies anniuersaria commemoratione celebramus, &c.

Hinc & Græcorũ Canon expressis uerbis dicit: Offerimus tibi pro Patriarchis, Prophetis & Apostolis. Quod tantũ ualet: Gratias tibi referimus domine, quod sanctos tuos ab initio mundi elegisti, sanctificasti, confirmasti, & tandem gloriose coronasti.

Noster uero Canon ita habet:

Communicamus & memoriã ueneramur, in primis gloriosæ semperque uirginis Mariæ genitricis filij tui domini nostri Iesu Christi, sed & beatorum Apostolorum tuorum, &c.

Quod est, memoriã ueneramur, o domine beatissime & immaculatæ matris filij tui Dei nostri, quæ absque omni contaminatione Deũ peperit

P. peperit

DE SACRIFICIO MISSÆ.

peperit uera Dei genitrix, honoratior Cherubim, incomparabiliter gloriosior Seraphim (quod Canon Chrysostomi prosequitur) & aliorum sanctorum tuorum, & cæt. Facimus autem id ipsum consideratione, quod hi tanquam nobilissima Ecclesiæ tuæ membra, morte temporalis nec suppressi sunt, nec perierunt, sed in uitam æternam sunt premissi. Quapropter quas possumus tibi gratias habemus, quod illis, qui nobis aliquando in omnibus quæ natura habet, similes fuerunt, tam admirabilem gratiam dedisti, ut peccatum, mundum & mortem, & uiriliter uincerent, & uitam consequerentur æternam. Denique pro donis, quæ eis exhibuisti, & Ecclesiæ tuæ per ipsos communicasti.

Commemoratio sanctorum in Missa, sic habet etiam primitiue Ecclesiæ tempore.

Antiquissimus Patrum Dionysius prodit clarè iam sua ætate in Syriæ naxi uenerabilibus signis, per quæ Christus signatur ac sumitur sancto altari impositis, protinus atque incunctanter sanctorum inchoari memoriam, quæ coniunctionem eorum indiuiduam unionemque cum illo altissimam & sacratissimam indicet. Ad hæc quod sacerdos eos præconiatio extollat in altari, qui pie sancteque uixerunt, & ad finem usque uirtutis uiam constanter, nusquam ab eo deflectendo tenuerunt, nos quidem ad imitandum beatissimum illorum habitum, atque ad diuina petenda præmia prouocans. Illos autem ueluti uiuentes prædicans, qui non mortificati, sed in diuinam penitus uitam ex morte translati sunt, & c.

Ecclesia martyribus non sacrificat, sed soli Deo, tantum memoriam habet eorum, & petit ut pro nobis intercedant.

Pulchre de hoc scribit Augustinus libro 22. de ciuitate Dei, cap. de octimo. Quod licet non fabricemus Martyribus nostris tēpla sicut Dñs, sed memorias sicut hominibus, quorum apud Deum spiritus uiuant: non etiam ibi erigamus altaria, in quibus sacrificemus ipsis Martyribus, sed uni Deo, & Martyrum & nostro sacrificium immolemus: nihilominus tamen eos ad sacrificium illud sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione uicerunt, suo loco & ordine nominari. Nec ideo tacet, quauis in memoria sacrificat eorum: quia Dei sacerdos est, non illorum. Ipsum uero sacrificium corpus est Christi, quod non offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi, & cæt. Quod autem dicit a sacerdote qui sacrificat non inuocari Martyres, hunc habet sensum: Sacerdotem uerba sacrificij non debere ad sanctos dirigere, quasi illis tanquam Dñs hic aliquid offeratur. Interim tamen non uult hoc loco negare, quin possint ad intercedendum pro nobis, tanquam homines sancti inuocari: quod enim illud pie fiat iam ante per eum ipsum comonstratum est. Sic cum dicit, Non fabricamus illis tēpla, uult dicere, tanquam Dñs. Cæterum, Ecclesias eorum nominibus appellatas, erigimus in ipsorum memoriam, Deo autem in eis sacrificamus.

Et hæc

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXII.

Et hanc esse mentem Augustini, apparet ex ipsius uerbis, libro 8. de ciuitate Dei, capite 27. ubi & rationes assignat, quare in Missa Martyrū faciamus memoriam: Nos (inquit) Martyribus templa, sacerdotia, sacra & sacrificia non construimus, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sane memorias eorum, tanquam sanctorum hominum Dei, qui usque ad mortem suorum corporum pro ueritate certarunt. Sequitur: Quis autem audiuit, aliquando fidelium stantem sacerdotem ad altare, etiam super sanctum corpus Martyris, ad Dei honorem, cultumque constructum, dicere in precibus: offero tibi sacrificium Petre, uel Paule, uel Cypriane? cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines & Martyres fecit, & sanctis suis angelis cœlesti honore sociauit, ut ea celebritate & Deo uero de illorum uictorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum eodem inuocato in auxilium ex eorum memoriæ renouatione adhortemur.

Item, contra Faustum Manichæum libro 20. capite 21. eisdem fere uerbis, eandem mentem suam exponit: Populus (inquit) Christianus memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur. Ita tamen ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum constituamus altaria. Quis enim antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit, ut ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendam charitatem.

Ita prorsus, quemadmodum uir ille sanctus dicit, Ecclesiam memoriam facere in sacrificio Missæ, ut meritis eorum consocietur, & orationibus eorum adiuuetur, Sic fit in Canone Ecclesiæ Catholicæ. Ante consecrationem enim orat Ecclesia, ut meritis, precibusque sanctorum Dei, in omnibus protectionis eius muniatur auxilio, Per Christum dominum nostrum. Quod nihil aliud est dicere, quam ut orationibus eorum adiuuetur.

Post consecrationem autem, quando hostia consecrata, non tantum est uerum corpus & uerus sanguis capitis nostri Christi substantialiter, uerum etiam corpus Christi mysticum, hoc est Ecclesiam, sicut ex capite & membris simul connexa est, significat & repræsentat: Cuius corporis partes quædam sunt sancti Dei. Sicut Augustinus eodem in loco dicit. Idcirco post consecrationem orat Ecclesia, ut Deus nos in consortium

P ij suorum

DE SACRIFICIO MISSÆ.

suorum, non ut æstimator meriti, sed ueniæ largitor admittat, ut meritis eorum associetur, Per Christum dominū nostrum. Hoc est, ut esse possimus corpus unum in Christo cum sanctis, quod ipsum sacramentum illo præcipue significatur. sicut beatus Augustinus tradat de Sacramentis: *Mysterium (inquit) uestrū iacet in altari, mysterium uestrū summitis, ad quod ipsi estis, Amen respondetis, Esto membrum corporis Christi, ut Amen tuum sit uerum.*

Quod quidam sine rationē calumniantur in Canonē nostro, Eihī nicam sanctorū inuocationem committi, Per ipsum etiā Canonē impudentissimū esse mendacium, manifeste conuincitur, qui ad solū patrem per Iesum Christum dirigitur: Te igitur clementissime pater, per Iesum Christum dominū nostrum supplices rogamus & petimus, &c. Quo etiā tenore ad finem usque procedit, omniaque uota & preces, quæ diriguntur ad patrem, concluduntur per dominum nostrū Iesum Christum. Quod omnibus Canonem legentibus solo aspectu sit manifestum. Ista dixisse sufficiat de secundo illo altaris, siue Missæ sacrificio uniuersali, laudis scilicet & gratiarū actionis, quod ante consecrationem deuoto gratosq; animo, & corde & oris confessione debet offerri.

Et sequitur in Canone sacrificij istius talis peroratio: *Vt Deus igitur (id est, propter causas dictas, quæ unigeniti filij sui promissioni & mandato innituntur) Hanc oblationē seruitutis eorum, sed & cunctæ familiæ suæ placatus accipiat, diesque nostros in sua, non mundi huius pace disponat, atque ab æterna nos damnatione eripi, & in electorū suorum iubeat grege numerari, Per Christum dominum nostrum.*

Quæ est anacephaleosis orationis nostræ apud sacrificium istud laudis. Tria em̄ quæ hic petuntur, sunt præcipua illa dona, quæ nobis Deus pater per filium suum donauit. Primum enim dedit nobis, ut pacem cum ipso in terris habeamus, quæ ab ihs, quibus donatur, terrorem & anxietatē cordis oēm ptinus aufert, & gaudiū parit, quod nemo queat auferre. De quo Christus ait Iohannis decimoquarto: *Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis: non quomodo mundus dat, ego do uobis. Non turbetur cor uestrum neque formidet, &c.* & Iohannis decimo sexto: *Hæc loquutus sum uobis, ut in me pacem habeatis, in mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego uici mundum. Atque hæc est pax illa, quam Apostolus passim nobis comprecatur. De hac Romanorū decimoquarto ait: Regnū Dei non est esca & potus, sed iustitia & pax*

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXIII

& pax, & gaudium in Spiritu sancto. Et ad Philippen 4. Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda uestra & intelligentiæ uestras in Christo Iesu.

De reliquis duobus quæ simul petuntur, ut uidelicet ab æterna damnatione liberemur, & electorum gregi annumeremur, idem ille Apostolus ad Collossenses 1. ait: Qui dignos nos fecit in partē sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum per sanguinem eius. Et Actu. 26. Christus dominus ad Paulum ait: Mitto te nunc in Gentes aperire oculos eorum, ut conuertantur a tenebris ad lucem, & de potestate Sathanæ ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos, per fidem, quæ est in me.

DE CONSECRATIONE EŪCHARISTIÆ
& tertio Missæ sacrificio.

Completo sacrificio laudis quod pro statu totius mundi offertur, sequitur statim præcipuum Missæ caput, quod est consecratio diuinissimi sacramenti. Quem Canonis ordinē etiā beatus Ambrosius tradit libro de sacramentis, & habetur in c. panis est. de consecratione, distinctione secunda. In hac consecratione sacerdos Ecclesiæ nomine per inuocationem Dei, quæ eius promissionē, & mandato filij sui, tota innititur, suppliciter orat, ut Deus propositam illam panis & uini mixti oblationem, quæ iam in signum talis nostræ deditiois & gratiarum actionis oblata est, consequenter in omnibus Benedictam, Asscriptam, Ratam, Gratam, Acceptabilemque facere dignetur, ut nobis corpus & sanguis fiat domini nostri Iesu Christi. Ac mox pronunciat sacerdos Euangelistarum uerba: **QUI PRIDIE** quam pateretur &c. Quibus statim diuina Christi uerba subiungit, quorum uirtute dignissimum & sacratissimum illud corporis & sanguinis Christi sacramentum consecratur & efficitur: **HOC EST CORPVS MEVM.** una cum alijs diuinis uerbis, quæ super calicem proferuntur. Quomodo uero Latina Ecclesia a tempore apostolorum usa sit hoc omnium præcipuo & summo consecrationis opere, clarissimis sanctorum patrum testimonijs, (quæ paulo infra subiicientur) faciemus notissimum. Hic nobis satis erit Christianum & catholicum lectorem, quod ad formam consecrationis attinet mittere ad S. Ambrosiū. lib. 4. de sacram. cap. 5. ubi eandem a principio ad finē & ad uerbū fere recitat. & ad S. præm Aug.

Verba Ambrosii. Per omnia quæ in superioribus a sacerdote dicuntur, laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro ceteris. Vbi autem sacrificiū conficitur, iam non suis sermionibus sacerdos, sed utitur sermone Christi.

Hic assumit sacerdos personam Christi, & consecrat uerbis eius.

DE SACRIF. MISSÆ.

*de conse. dist. 2. can.
utrum sub figura.*

Qui uerba illa inuocationis Christiane & recte declarat: Sacerdos (inquit) Deum inuocat (intellige in canone) ut oblationem propositam in omnibus facere dignetur benedictam, per quam benedicamur: ascriptam, per quam omnes in caelo ascribamur: ratam, per quam in uisceribus Christi esse censeamur: rationabilem, per quam a bestiali sensu exuamur: acceptabilem, ut qui nobis ipsis displicemus, per hanc acceptabiles eius unico filio simus. Quæ omnia tum demum nobis contingunt, quando oblatio altaris conuertitur nobis in corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi. Id quod oratiuncula istius conclusionis proditur, qua uerba præcedentia clare & pulchre expli cantur. Quemadmodum Cameracens. Episcopus Odo, in Missæ Canone scribit: Posuerat (inquit) in omnibus benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilem. Sed hæc omnia clausa erant, minus intelligebantur, minus patebant: aperuit ostium, patefecit totum, scilicet, ut nobis fiat corpus & sanguis Christi: hic totum completur, hic totum perficitur, &c.

*Christi corpus &
sanguis quo offeruntur
in missa.*

Consecratione facta, e uestigio in Missa (quæ omnium sanctarum caeremoniarum sacratissima actio est) Christus dominus (qui seipsum aliquando in corpore suo mortali Deo patri coelesti cruentum sacrificium pro peccatis mundi obtulit) denuo totius Ecclesie nomine, modo incruento, spirituali representatione, & commemoratione sacratissimæ suæ passionis offertur. Quod ipsum fit, quando Ecclesia Christum & eius uerum corpus uerumque sanguinem, Deo patri cum gratiarum actione, & oratione attendita, pro suis & totius mundi peccatis proponit seu representat. Quam enim sacrificium illud in ea forma qua in cruce offerebatur semel tantum oblatum fit, & semel tantum sanguis effusus, ut ita repeti iterumque offerri non possit, nihilominus tamen consistit & manet tale sacrificium coram Deo perpetuo in sua uirtute & efficacia acceptum, ita ut sacrificium illud semel in cruce oblatum, non minus hodierno die in conspectu patris sit efficax ac uigens, quam eo die quo de saucio latere sanguis exiit & aqua. Sicut beatus Cyprianus in sermone de Baptismo, & manifestat. Trinitio redemptionis semper opus habeant, Ecclesia proponit Deo Patri pretium illud, in uera fide & deuotione iterum (sed figuratiue & spiritualiter) ad consequendam remissionem peccatorum. Non quod huic operi suo (quo uidelicet commemorat & representat sacrificium illud) meritum ascribat remissionis peccatorum, ut quam solus Christus cruenta sua oblatione in cruce nobis promeruit. Verum tali suo commemoratiuo & mystico fidei sacrificio, in quo representat Ecclesia, & sistit in conspectu Patris uerum corpus & sanguinem eius unigeniti, applicat sibi & accommodat ma-

*Christi passio, qua
in hoc sacrificio fit
fitur ante patrem,
nihil de sua efficacia
amisit, & est hodie
tam recens ac uigens
quam olim.*

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXIII

magnum & inæstimabile illud donatiuum remissionis peccatorum quod Christus impetrauit: Cum accipiat remissionem peccatorum per nomen eius, qui credit in eum, Actuum 10.

Secundum quam sententiam sancti Patres corpus & sanguinem Domini in altari presentia, nunc satisfactionem peccatorum nostrorum & totius mundi appellant, nunc redemptionis nostræ prætiū.

Quomodo de sacrificio isto Eucharistico corporis & sanguinis Domini Irenæus loquatur, iam supra relatum est. Chrysostomus homilia de Eucharistia in Encenijs, expressa & libera uoce: Mensa (ait) domini mysterijs instructa est, & agnus Dei pro te immolatur. Cui simile est quod in epistolam ad Hebræos scribit, homilia 17. nos eandem offerre hostiam, quæ semel in sancta sanctorum oblata est, & unam esse oblationem nostrā cum illa, cuius exemplar est, & non multas. Id ipsum (inquit) semper offerimus, nec nunc quidē alium agnū, crastino alium, sed semper eundem ipsum: Alioquin quoniā in multis locis offertur, multi sunt Christi, sed unus ubiq; est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus, unum corpus. Sicut enim qui ubiq; offertur, unum corpus est, & non multa corpora, ita etiam & unum sacrificium. Pontifex autem noster Christus, ille est qui hostiā mundantem nos obtulit, ipsam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidem consumi non potest. Atq; ita consonat sancto martyri Cypriano.

Quibus & beatus pater Augustinus libro quarto de Trinitate sub scribens: Et quid (inquit) tam grate offerri & suscipi possit, q̄ caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri. Et in Psalm. 55. Semel pro nobis Christus oblatus est: si credimus autem & commemoramus quia uenit ad nos, quotidie offeratur pro nobis, ac si renouet nos quotidie, qui nos prima gratia sua renouauit.

Ad hæc Cyprianus in sermone de cœna Domini, dicit, Corpus & sanguinem Christi simul & medicamentum & holocaustum esse, ad sanandas infirmitates, & iniquitates purgandas: Perpes (inquit) est hoc sacrificium & semper permanens holocaustum, nulla panē hunc populi multitudo consumit &c. Et epistola 3. libri secundi ad Cæciliū ait: Passio est Domini sacrificium quod offerimus.

Nec istud mirum uideri debet, Cum ad hoc donauerit nobis Deus filium suum dominū nostrum Iesum Christum, ut qui nostris uiribus & potentiæ non confidimus, confitemurq; peccata nostra, eū, qui est dominus & redemptor noster, Patri tanquam unicum sacrificium pro peccatis nostris satisfaciens, proponamus.

Veteres patres appellant sacrificium altaris satisfactionem, redemptionem & precium.

Eadem hostia est in altari quæ pependit in cruce.

Pater dedit nobis filium, ut esset propitiatio nostra apud patrem.

Ipse

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Ipse est enim quem proposuit Deus propiciatorem per fidem in sanguine ipsius. &c. Roman. 3. Sicut & nobis natus est: ut qui in ipsum credimus non pereamus, sed pacem habeamus cum Deo, & uiuamus, reconciliati patri per sanguinem Christi. Quemadmodum beatus Bernardus in Cantica, sermone secundo ait: Cum defecerit uirtus mea, non cōturbor statim nec despero: scio quid facere debeam, Calicem enim salutaris accipiam, &c. Et in sermone primo de Epiphania: Totum quod dare possum miserum istud corpus meum est: Si quo minus, addo & corpus ipsius. Nam illud de meo est, & meum est. Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est mihi. De te Domine suppleo, quod minus habeo in me. O dulcissima reconciliatio, o satisfactio suauissima.

Porro & spiritualis ista corporis & sanguinis Christi oblatio, cōmune quoddam sacrificium est, sicut & alterum illud, de quo secūdo loco diximus, propter gratiarum actiones, & orationes quæ ibi fiunt: non pro præsentibus modo, uerum etiam pro absentibus: nec tantum pro his qui adhuc in mortali isto corpore agunt, sed & pro fratribus & sororibus nostris, qui cum signo fidei hinc ad Dominum profecti sunt.

“ Consecratione peracta, postquam uerba Domini, HÆC quoties
“ escunq; feceritis, in mei memoriam facietis. pronūciauerit sacerdos,
“ rursus Ecclesiæ personam induit, loquiturq; ad Patrem, & dicit:
“ VNDE & memores Domine nos serui tui, sed & plebs tua sancta
“ (quæ est Ecclesia tua) eiusdem Christi filij tui domini & Dei nostri,
“ tam beatæ passionis, necnon ab inferis resurrectionis, sed & in
“ cœlos gloriosæ ascensionis, offerimus præclaræ maiestati tuæ, de tuis
“ donis ac datis, hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immacu-
“ latam, panem sanctum uitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ,

Supplicat deinde Ecclesia, ut Deus propicio & sereno uultu ad hæc respicere dignetur, & accepta habere pro nobis, & quod ad actionem oblationis nostræ attinet, aut quatenus consecrata illa hostia, Ecclesiam Christi, tanquam corpus eius simul significat & representat. Alioqui nemo tam stolidus est, qui ignoret Deo patri nihil posse acceptius esse corpore & sanguine unigeniti filij sui Christi. Procul a nobis absit ut talis sensus aut cogitatio nobis in mentem ueniat, quasi nos miseri peccatores uelimus nostra actione corpus & sanguinem Domini Iesu Christi Patri primum conciliare & accepta reddere: quum corpus istud sit unicum illud quod per se acceptum

ceptum est. Hactenus etiam, ut per ipsum nos quoque & omnes homines acceptemur. Quapropter uerbis iam dictis corpus illud predicauimus, & contestati sumus esse hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum uitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ.

Cum autem in Ecclesia nos tali loquendi formæ assuefieri oporteat (sicut beatus Augustinus in libris de doctrina Christiana, & passim alibi docet) qua corpori Christi, non solum hoc tribuitur, quod est ipsi tanquam capiti proprium, uerum etiam quod eidem competit, quatenus secum membra sua comprehendit. Secundum quem modum clamauit in cruce; Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti? Itē, Longe a salute mea uerba delictorum meorum. Quod certe de nobis, quos in se gestabat accipiendum est: non uero de ipso tanquam capite, qui peccatum nullū fecit. 1. Petri 2. Quare (inquit) Augustinus hoc dicitur, nisi quia nos ibi eramus, nisi quia corpus Christi Ecclesia. Debent & hic ad eundem modum uerba illa intelligi, ut Deus super hunc sanctum panem, & calicem salutis aspicere dignetur, quatenus panis ille sanctus, & calix salutaris nos simul comprehendit. Unus enim panis, ait Apostolus, & unum corpus multi sumus, qui de uno pane participamus. Quia uero (ut dicit beatus Iohannes Chrysostomus) Christus obtulit hostiam nos mundantem, quam & nos quoque nunc offerimus, sic debent uerba ista Missæ accipi, ut Deus pater in hanc oblationem, sicut nos eam offerimus, & non quomodo ille obtulit, respicere dignetur. Quam sententiam cogunt, necessarioque requirunt, & uerba quæ proxime sequuntur:

Digneris accepta habere sacrificia nostra, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iusti Abel, & sacrificium Patriarchæ nostri Abrahamæ, & quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.

Iam profecto sacrificia illa Patrum propter Christum utique, quem designabant, denique & propter mandatū Dei sacrificia illa requirentis, non poterant ipsa non placere: & tamen quod ad eorum obedientiam attinebat, quam in sacrificando Deo exhibebant, in sacrificiis illis figuratilibus orabant, quemadmodum & nos, ut Deus dignaretur ea accepta habere. Itaque panis sanctus & calix salutaris, non ratione capitis superbe nediti illic se exhibentis (in quo Patri semper bene complacuit) sed ratione nostri, qui illic quoque unus cum Christo panis esse, mystice significamur, & quatenus nos ea offerimus, accepta haberi petuntur, hoc est, precamur, non ut Deus Christum, quem paulo ante Canon ipse dilectissimum patri filium nuncupauit, sed nostrum istud seruitutis obsequium, repræsentatiuumque, & commemoratiuum sacrificium respiciat, in quo ei carnem & sanguinem filij sui sistimus, petētes, ut ea semel in cruce oblata,

Q pro

DE SACRIF. MISSÆ.

pro nobis quoque habeat accepta, fructum tam beatæ passionis nobis applicans & accommodans. Et quemadmodum petimus, ut perceptio corporis Christi sit nobis salutaris, sic petimus, ut oblatio nostra mystica corporis Christi sit Patri pro nobis accepta.

Sacrificia p se munda & Deo grata, propter indigne offerentes, dicuntur in scripturis immunda.

Atque hic loquendi modus est in scriptura plurimum usitatus. Quis ignorat enim uetera Patrum sacrificia, quæ Christum præsignabant, uel ob id quod Deus ea præcepisset fuisse per se munda? Nihilominus tamen frequentius immunda uocantur in scripturis, nõ ratione sui, sed propter malam uoluntatem offerentium. De quo uide Chrysostomum homilia secunda aduersus Iudæos. Hinc in uetustissimis aliquot libris Missarum, post locum illum, Supplices te rogamus, habetur ista oratio: Memento mei quæso domine & miserere, licet hæc sancta indigne tibi sancte pater omnipotens, æternæ, meis manibus offerantur sacrificia, qui nec inuocare sanctum ac uenerabile nomē tuum dignus sum: sed quomodo in honore, laude & memoria gloriosissimi dilecti filij tui domini nostri Iesu Christi offeruntur, sic ut incensum in conspectu diuine Maiestatis tuæ cum odore suauitatis accendantur.

Sanctus Basilius in suo Missæ Canone, omnem calumniam aufert. Orat em̄: Respice super nos Deus, & super hanc nostram latriam, quæ accipiam habere digneris, sicuti accepta habere dignatus es munera Abel, sacrificia Abrahamæ, &c.

Post hæc sequitur in Canone nostro:

“ Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu diuinæ Maiestatis tuæ, ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus & sanguinē sumpserimus, omni benedictione cœlesti, & gratia repleamur, Per eundem Christum dominum nostrum, Amen.

Neque nouiter oratio ista introducta est. Verum semper ita orauit Ecclesia Latinorum, etiã longe ante tempora sanctorum Patrum Ambrosij & Augustini: & proculdubio ab Apostolorum tempore, quum similis precandi formula in Canone Græcorum apud Chrysostomum reperiatur. Habet etiam oratio ista, quemadmodum præcedens hunc sensum: Omnipotens Deus, cū probe sciamus mysticam hanc nostram oblationem corporis & sanguinis dilectissimi filij tui, quã tibi sub panis & uini figuris in terreno isto altari exteriori operatione offerimus, beatissimam eius passionem tibi rursus figuraliter proponentes, cū immensa gratiarum actione, propter indignitatem nostram tibi placere non posse. Idcirco te supplices rogamus, ut per eum ipsum, qui est magni cõsilij angelus, eadẽ illa ubi

tibi offeratur in sublime tuū altare humanitatis eius, quā super oēs cœlos exaltasti, & ad dexterā tuā collocasti, quo sic ad nostrā reconciliatiōnem semper in conspectu appareat & luceat. Vide de hoc Algerū de ueritate corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, libro. 1. cap. 14. & Augustinū in ca. Vtrum, de consecrat. distinct. 2. ubi ita ait: Intra sc̄tām Ecclesiam Catholicā in mysterio corporis Christi, nihil a bono maius, nihil a malo minus perficitur Sacerdote, quia non in merito consecratis, sed in uerbo efficitur creatoris, & in uirtute spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquā ad Christū pertineret. Nunc autē sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est, qui per spiritū sanctum hanc suā efficit carnem, & transfert uinū in sanguinē. Vnde & sacerdos: lube (inquit) hæc perferri per manus angeli tui sancti, in sublimē altare tuum in conspectū diuinæ Maiestatis tuæ. Vt quid deferenda in lucem deposcitur nisi ut intelligatur q̄ ista fiant in Sacerdotio.

*Christus consecrat
& baptizat sacerdotis ministerio.*

Quancquā & ille nostro iudicio bonus sit sensus, si oretur ut Deus iubeat oblationē nostrā per sanctos angelos in conspectū diuinæ Maiestatis suæ perferri, non uero hoc modo, quasi uelimus ut nunc primum angeli perferant corpus & sanguinē domini nostri in cœlos ad patrem: sed uerius preces & uota nostra, quibus oratio ista concludit. Hæc scilicet, ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctū filij eius corpus & sanguinē sumserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur. Hoc officium em̄ bonis angelis in scripturis passim attribuit, q̄ perferant orationes nostras ad Deum, Tobiaē 12. Et ad hunc modū orauit beatus Ambrosius, qui in Canone suo duas illas oratiōes. Vnde & nos memores. Et, Supplices te rogamus, in unam contrahit, ut uides libro 4. de Sacramentis, capite 6.

Perferri autē aliquid ad conspectū Dei secundum loquendi modū, qui in Biblijs usitatus est, nihil aliud intelligitur, quā ut facta nostra, deuotiones, uota & preces a Deo acceptantur & exaudiantur, Psalm. 78. Item 87. & Ecclesiast. 35. Quem sensum orationis quoq̄ conclusio secum affert. In qua luculenter ostenditur & apparet, quomodo præcedentia uerba (quibus oratur, ut Deus hæc sacrificia propicio ac sereno uultu respicere dignetur) sint intelligenda, sic uidelicet, ut respicere ea dignetur, non ob id quod nunc deinceps sunt sacratissimū corpus & sanguis dilectissimi filij sui, in cuius faciē semper alioqui respicit: sed propter nos, quo sacrosanctū illud sacrificium sic tractare & sumere possimus, ut nō pueniat nobis, utpote indignis ad iudiciū, sed ad cōsequendā benedictionē potius cœlestē & gratiā. Quō beatus August. in Iohannē annotauit, & habetur in ca. credere, de consecrat. distinct. 2. Qui mandu

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Et (inquit) carnem, & bibit sanguinē Christi, usq; ad spiritus participātionem, ut in corpore domini tanquā membrum maneat, & eius spiritu uegetetur (quod est quando eius mādata seruat) Ad altare Dei inuisibile, quo nō accedit iniustus (in sacramento tantum, nō in spiritu percipiēs corpus & sanguinem) ille peruenit, &c. Ad eundem modum in Græco Chrysostomi Canone oratur: Pro adductis & sanctificatis pretiosis donis dominum Deum nostrum deprecemur, ut dominus Deus noster, qui suscepit ea in sanctū & superceleste & intellectuale altare suum, tanquam odorem bonæ fragrantiae, uicissim nobis mittat diuinā gratiā, donumque & communionem sanctissimi spiritus, &c.

Christus magni concilij angelus, sacerdos, templum, altare & hostia.

3. Petri, 2.

Hic sensus quem ex Augustino primū, ac deinde ex Algero adduximus, nō uideatur alicui peregrinus: Conformis est em̄ sacrae scripturae per omnia, quæ dominum Iesum Angelū utiq; magni concilij uocat, Esaia 9. iuxta translationem septuaginta. Et Exodi 23. Angelum illū, de quo ait dominus, Ecce ego mitto angelum meū qui præcedat te, & custodiat in uiam, & introducat in locum quē præparauit tibi. Obserua eum & audi uocem eius, &c. Similiter scriptura appellat dominum Christum altare, Heb. 13. Et Apocal. 8. Aureum illud altare. In quo, & per quod omnes p̄i Christiani uniuersa sacrificia spiritalia, fidei, deuotionis, gratiarum actionis, uotorum, orationum, spei & charitatis Deo patri debent offerre. Sicut & Petrus ait Apostolus: Offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo, per Iesum Christum. Item ad Hebræos 13. Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt. Et paulo post: Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper Deo. Id est, fructum labiorum confitentium nomini eius. Atque ita fit, ut Christus ipse sit & Sacerdos, & altare, & sacrificium, teste beato Augustino libro decimo de Trinitate, & in Psalmo 25. ac 26. Item de fide ad Petrum capit. 2. dicit: Idem Sacerdos est & sacrificiū. Idē Deus & templū. Sacerdos, p̄ quē sumus reconciliati. Sacrificiū, q̄ reconciliati. Templū in quo reconciliati. Deus cui reconciliati. Quod supra Apoc. 8. citauimus, clare indicat Christum astare tanquam mediatorem pro nobis apud patrem suum cœlestem, cum corporis sui sacrificio, in thuribulo aureo, in charitate immensa, qua se pro totius mundi peccatis tradidit acerbissimæ & contumeliosissimæ morti, ad æternam reconciliationem omnium, qui crederent in eum. Iam huic unico & æterno sacerdoti magni q; concilij angelo, tradunt sacerdotes temporales, & populus credentium hic in terris, in Missa mysticum sacrificium corporis & sanguinis eius, cum gratiarum actione, p̄iisque uotis & orationibus.

Quæ

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXVII.

Quæ ille suscipiens, reddit Patri accepta, atq; ita perfertur sacrifici-
um illud ad Deum, & non aliter: hoc est manu Christi, per meritum
passionis suæ, quando illa sumitur in manus, agiturq; in conspectu
patris cum ea, quod ipsi gratū & acceptum est: quod certe fit in Mis-
sa, quæ Christiano & catholico more seruatur.

DE MEMORIA DE-
functorum in Christo.

Post hæc iam sequitur in Missa memoria Christianorum fide-
lium, qui in uera fide in Christum ut speramus ab hoc mundo
transierunt, de quibus non adeo habetur certitudo utrum sa-
tis emundati purgatiq; hinc abierunt, q̄ sumus certi de sanctis. Qua
propter aliter horum, aliter eorum facimus memoriam. Sanctorum
enim memoriam agimus ante & post consecrationem corporis &
sanguinis Christi, cum singulari gratiarum actione: non quod ore-
mus pro eis, sed potius ut ipsi pro nobis intercedant. Reliquorū ue-
ro in Christo defunctorum post consecrationem tantum reminiscimur:
& agimus quidem gratias, ob id, quod Dominus ipse eos hinc
cum signo fidei, aut (sicut Chrysostomus homilia 59. dicit) cum fidei
sigillo euocauit & assumpsit. Vnde & speramus eos quiescere in so-
mno pacis. At nihilominus simul etiam pro his (quod pro illis nō fa-
cimus) supplicamus, ut Deus in Christo quiescentibus locum refri-
gerij, lucis & pacis indulgeat. Per Christum &c. Hanc differentiā
describit Augustinus dilerte, tractatu 84. in Iohannem.

Vt autem apud sacrificium corporis & sanguinis Domini habeā-
tur memoria & oretur pro fidelibus defunctis, traditione apostolica
ab Ecclesiæ primordijs mos inoleuit. Quod sacer Dionysius in li-
bro Ecclesiasticæ hierarchiæ cap. 7. testatur. Ait enim: De prece sup-
defunctis facienda, ex diuinis ducibus, hoc est apostolis, traditio per-
uenit ad nos. Et paulo ante: Precatur (inquit) oratio illa diuinam cle-
mentiam, ut cuncta dimittat per infirmitatem humanam admissa
peccata defuncto, eumq; in luce statuatur & regione uiuorum, in lini-
bus Abraham, Isaac & Iacob, in loco unde aufugit dolor, & tristitia,
& gemitus, hoc est, in perfectam immortalitatem, omni tristitia uacua-
m, ac plenam luminis perpetui. Et licet ibidem uidere quod pro
his tantū orauerit antistes, qui digni habebantur, aut qui in uita sua
peccati fuerant pro se in Ecclesia orari. Et quanq̄ non ignoret Anti-
stes Deū his qui pie in fide uixerunt discesserūtq; dare uitam, nec re-
cordari per summā clementiā suā maculas q̄ illis ex humana infirmis-
tate adheferūt:

*Memoria defuncto-
rum in sacro Missæ
officio, traditio est
apostolica.*

*Pro quibus defunctis
oraodū sit in Missa.*

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Petit tamē nihilominus donari eis præmia sacra, propterea quod de beat orationem suam uoluntati diuinæ cōformare, & hoc petere qđ Deo placitum est, & quod promisit se Deus præstiturum. Non orat autē pro infidelibus & impijs, quibus nihil tale Deus promisit, &c.

Tandem igitur dispice an non commemoratio & precatio Ecclesiæ in Canone pro defunctis, huic apostolicæ traditioni in omnibus concordet? Ecclesia enim pro his tantum orat, qui in fide discesserunt, atq; adeo usq; ad resurrectionem quiescunt. Comprecatur autem ipsis quod iam consequuti sunt: nisi quod optat ut mortui perfecte id ipsum consequantur. Huic Dionysio posteriores patres Gregorius Nazianzenus in oratione funebri in mortem Cæsarij fratris sui. Item Gregorius Nissenus, & Athanasius, qui ad Antiochiū principem, quæst. 34. dicit, Animas fidelium percipere beneficia uentium, quando propter eos fiunt conuentus in Ecclesia: Alioquin enim non utiq; in cura & exequijs fieret eorum commemoratio.

Aeriana heresis, est negare pro defunctis orandum esse.

Epiphanius libro tertio contra hæreses, damnat Aerium hæreses os istius, quod contempserit orationes quæ pro defunctis dicuntur. Habet autem ita: Quod proferuntur nomina defunctorū, quid hoc magis fuerit utile? Quid hoc commodius & magis admiratione dignum? Credunt enim præsentibus quod hi qui præcesserunt uiuunt, & non sunt nulli, sed sunt & uiuunt apud Dominum. Et ut pietissimam prædicationem recenseam, quod spes est orantibus pro fratribus uelut qui in peregrinatione sint. Prosunt autem & preces quæ pro ipsis fiunt, etiam si totam culpam non abscindunt.

Verum enim uero eo quod nos sæpe dum in mundo sumus fallimur & erramus, tum inuiti, tum uoluntarie, quo id quod perfectius est significetur, pro iustis & peccatoribus memoriam facimus. Pro peccatoribus quidem misericordiam Dei implorantes: pro iustis uero & patribus, patriarchis, prophetis, apostolis, euangelistis, martyribus, confessoribus, episcopisq; & anachoretis, & pro uniuerso ordine: ut Dominum Iesum Christum ab hominum ordine separemus, per honorem quem ipsi exhibemus, & ut adorationem ipsi præstemus: Illud mente uolentes, quod Dominus non est alicui homini adæquatus, etiam si milies & ultra in iustitia degat unusquisque homo.

Traditionis uis, secundum Epiphaniū.

Quomodo enim possibile fuerit? Ille enim est Deus: hic homo. Et subdit, quod Ecclesia hoc necessario perficit, traditione a Patribus accepta.

Quis

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXVIII.

Quis autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris: ueluti Salomon dicit: Audi fili sermones patris tui, & ne repudies statuta matris tuæ. Ostendens per hoc, quod & in scripto & sine scripto docuit Pater, & Unigenitus, & Spiritus sanctus. Mater autem nostra Ecclesia, habet statuta in se posita indissolubilia, quæ dissolui non possunt. Quum itaq; ordinata sint in Ecclesia statuta, & bene se habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus est rursus hic seductor: Aerium putat. Hucusq; Epiphanius:

Habes in Chrysostomo locum in 1. ad Corinthi. homilia. 41. ubi plurima in hanc sententiam dicuntur. Vult enim ut iuuentur defuncti, non lachrymis, sed prece, supplicationibus, eleemosynis & oblationibus. Nec esse hoc temere excogitatum, ut memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebremus, aut accedamus ad altare pro istis, agnum illic iacentem, & peccata mundi tollentem deprecâtes. Afferit etiam, Spiritus sancti ordinatione fieri, quod sacerdotes in Græcorum Missa pro defunctis orant & clamant: hortaturq; ne defatigemur mortuis auxiliu ferendo, preces pro ipsis offerendo, cû totius orbis communis uictima sint preces. Et addit: Hinc pleni fiducia pro toto etiam orbe supplicamus inter martyres, inter confessores, inter sacerdotes mortuos recensemus. Vnum enim corpus oēs sumus, undiq; ueniam ipsis impetrare licet. Similia habet homilia 32 in Matthæum, homilia quoq; 69. ad populum Antiochenū. ubi hæc sunt eius uerba: Non temere ab apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, utilitatem multam. Cum enim constiterit populus extensis manibus, & tremendum proponatur sacrificium, quomodo Deum non exorabimus, pro his deprecâtes: Hæc Chrysostomus.

*Apostoli tradiderunt
pro defunctis orandum esse.*

Iohannes Damascenus scripsit integrum sermonem de ijs qui in fide hinc migrarunt: Quem Oecolampadius aliquando, cum nondū ab Ecclesia catholica plane descuisset, interpretatus est. In quo ita dicit: Apostoli discipuli saluatoris, qui totius mūdi circulum cœpere, prædicando uerbum uitæ, quod suis oculis uiderant, in tremendis uitalibusq; sacramentis memoriam eorum, qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt. Quod adhuc firmiter, atq; adeo sine contradictione obseruat apostolica & catholica Ecclesia Christi & dei, a finibus usque ad fines terræ, ab eo tempore usque in præsens, & in finem mundi usque.

Eadem

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Eadem testantur & Occidentalis Ecclesiæ patres, Tertullianus ad uxorem, Cyprianus libro primo epist. nona, Ambrosius in oratione funebri pro Theodosio Imperatore, ita ait: Dilexi uirum ualde, & p̄sumo de Domino, quod suscipiat uocem orationis meæ, qua prosequor animam piam. Da requiem perfectam seruo tuo Theodosio, requiem quam præparasti sanctis tuis: illo conuertatur anima eius unde descendit, ubi mortis aculeum sentire nō posset, ubi cognoscat mortem hanc non hominis finem esse, sed culpæ. Item ad Faustinum ob sororis obitum dolentem, illam tam non deplorandam q̄ prosequendam orationibus reor: nec mœstificandam lachrymis tuis, sed magis oblationibus animam eius Dño cōmendandum arbitror.

Sanctus pater Augustinus libro Confessionum 9. cap. 13. orauit pro matre sua Monica, & scribit poposcisse illam, ut ad altare Dei fieret eius memoria, ubi sacra uictima dispensaretur, qua chyrographum quod erat contrarium nobis, deletum est. Et libro uigesimo de Ciuitate Dei, cap. 9. ait: Neq̄ enim piorum animæ mortuorum se parantur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est regnum Christi. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communione corporis Christi. Vnde libro de cura pro mortuis gerenda, sic inquit: Ita fit, ut non inaniter Ecclesia pro defunctis quod potuerit religionis impendat. Atq̄ huc allegat quod habetur 2. Machab. 12. de Iuda Machabæo, qui pro mortuis obtulit sacrificium, & subdit: Sed & si nusquam in scripturis ueteribus omnino legeretur, non parua hac consuetudine claret autoritas, ubi in precibus sacerdotis, quæ domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Et cap. 4. Non sunt (ait) prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana societate defunctis sub generali commemoratione suscepit Ecclesia: ut quibus ad ista desunt parentes aut filij, aut quicumq̄ cognati uel amici, ab una eis exhibeatur pia matre communi. Nouissimo autem capite dicit, hoc unumquęq̄ facere diligentius pro necessarijs suis cum recitatione nominum eorundem, & in commune pro omnibus. Item de 88 hæresibus, ad quod uult Deum, hæres. 53. scribit, Aerium docuisse non orandum esse pro defunctis: quemadmodum & Epiphanius de eodem refert.

Bernhardus in Cantica, sermone 66. narrat, sua ætate fuisse hæreticos, qui animas defunctorum auxilijs uiuentium fraudare uoluerunt, nec crediderunt ignem purgatorium restare post mortem. De quo beatus pater Augustinus de Genesi contra Manichæos libro 2. dicit:

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXIX.

dicit: Qui forte agrum (animæ suæ) nō coluerit, & spinis permiserit eū opprimi, habet in hac uita maledictionē terræ in omnibus operibus suis, & post hanc uitā habebit uel ignē purgationis, uel pœnam æternam. In Enchiridio quoq; ad Laurentiū cap. 69. dicit non esse incredibile, nō nullos fideles igne purgatorij post hanc uitā purgari, hoc uelocius aut tardius, quāto magis minusue, bona pereuntia dilexerunt. Iam licet beatus pater Augustinus ibidem de purgatorio ita loquatur, ac si de natura & loco eius inquiri adhuc possit, & aut inueniri aut latere inquirentes. Tandem tamen capite. 110. in eodem libro concludit in hanc sententiam: Negandum nō est defunctorū animas pietate uiuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, uel eleemosynæ in Ecclesia fiūt: sed eis hæc profunt, (inquit) qui cum uiuerēt, ut hæc sibi postea prodesse possent meruerunt. Per fidem intellige & pia uota, ut supra dictum est. Et addit: Cum ergo sacrificia, siue altaris, siue quarumcunque Eleemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro ualde bonis gratiarum actiones sunt, pro non ualde malis, propitiationes sunt, pro ualde malis, etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunque uiuorum consolationes sunt. Quibus autem profunt, ad hoc profunt, ut sit plena remissio, aut certe ut tolerabilior fiat ipsa damnatio.

*Quibus animabus
profunt opera bona
uiuentium.*

Ex istis iam non difficile cognoscitur, quare defunctorum memoriam post consecrationem faciamus. Sancti qui ex hac uita ad Deū migrarunt, ubi & uiuunt, purgati sunt sanguine domini & toti purificati, propterea ante consecrationem aguntur pro ipsis gratiæ. Istos autem, qui nondum prorsus perfecte purgati sunt, commendat pia mater Ecclesia (ut Innocentius ait in libro de mysterio Missæ) sua intercessione sacrosancto sacrificio, certissime credens, quod sanguis ille præciosus, qui pro multis effusus est in remissionem, non solum ualeat ad salutem uiuentium, sed etiam ad releuationem defunctorum. Cui beatus Bernardus loco allegato plane in omnibus consonat.

Post memoriam & orationem pro fidelibus defunctis, sacerdos & astans communitas orant pro seipsis, ut Deus eis omnibus de misericordia ipsius sperantibus, partem & societatem donare dignetur cum sanctis suis, atque ut eos in illorum consortium, nō ex illorum merito, nec ut æstimator meriti, sed uelut remissionis largitor admittat per Christum. Hoc est, quando sacerdos & communitas secum expendunt, propositum corporis & sanguinis Christi Sacramentum, non solum continere caput Christum substantialiter, uerumetiam mystice membra

R eius

DE SACRIFICIO MISSÆ.

cc eius, orant ut in tali societate in ueritate reperiantur, Per Christum.

cc Per quem hæc omnia bona nobis semper creantur, sanctificantur,
cc uiuificantur, benedicuntur, & præstantur.

De consec. dist. 2. ca.
quia corpus.

De consec. dist. 2. ca.
corpus.

De consec. dist. 2. ca.
necessarie.

De consec. dist. 2. can.
in Christo pater.

Siquidem ut diximus, Christus est inuisibilis sacerdos, qui uisibiles creaturas uerbi sui potestate secreta in substantiam corporis & sanguinis sui transmutat & conuertit, ut Eusebius Emisenus ait: Christus est ille, qui uisibili spiritus sui operatione, quod ex fructibus terræ acceptum est, sanctificat, ut tam magnum Sacramentum ex eo fiat. sicut Augustinus habet libro quarto de Trinitate. Christus etiam ille est, qui hæc in corpus uiuificum, & sanguinem suum transire facit. Cum Concilio Ephesino testetur, nos illic recipere ueram & uiuificam carnem, uerbo æterno coniunctam. Id quod etiam Augustinus ad Irenæum prodit: Et Christus est, qui bona ista benedicit. Testante enim beato Augustino, non omnis panis, sed accipiens benedictionem, Christi sit corpus, can. non omnis, de consecratione, distinct. secunda. Christus denique est, qui largitur bona ista nobis, hoc efficientia, quando sumuntur, ut Christus in nobis sit, & nos in Christo, ut Hilarius ait libro nono de Trinitate. Concludit autem Canon, Per ipsum, & cum ipso, & in ipso, est tibi Deo patri omnipotenti, in unitate spiritus sancti omnis honor & gloria, Christus est enim, per quem omnia creata sunt, atque adeo est ille, per quem omnis creatura laudat Deum. Et est qui mundo patrem manifestauit, & quicquid perditum erat, restaurauit. Per quem agnoscimus, laudamus & glorificamus Deum, Iohannis primo & decimo septimo. Porro Christus est, cui cum patre omnis gloria est, cum sit pater in diuinitate æqualis, Iohannis primo. Et habitet in ipso omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, ad Colossenses secundo. Per quem Deo patri in unitate spiritus sancti est omnis honor & gloria Amen.

Post quæ tandem sequitur oratio dominica, quæ supplicatur communiter pro toto mundo, pro donatione spiritualium & temporalium bonorum, præcipue uero supersubstantialis & cœlestis panis, pro peccatorum remissione & liberatione ab omnibus malis.

Hanc orditur Catholica Ecclesia a præfatione, qua ueluti audaciam suam apud Deum excusans, quem patrem appellat, dicit Christum præcepisse, ad exercendam fidem ita orare. Qua temeritate enim, quis ausit Deum appellare patrem suum, nisi filius ita orare præcepisset.

Vetus

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXX.

Vetus Ecclesia olim finiebat Canonē oratione dominica. Quod in sequentibus demonstrabitur ex Augustino. Qua de causa sequens oratio, Libera nos quæsumus, nomen obtinuit, ut excrescentia appelletur. Et statim deinde inter cantandum Agnus Dei, communio datur.

Hactenus de oblatione corporis & sanguinis Christi, orationibusque & uotis, quæ illic fiunt.

DE QVARTO MISSÆ SACRIFICIO, quo tota Ecclesia offertur.

Quarto, In descriptione tertij Sacrificij, corporis uidelicet & sanguinis domini. Cum Missæ Canonem exponeremus, meminimus nonnunquam quarti sacrificij, quo offertur Deo patri Ecclesia ipsa per Christum, cuius mysticum corpus est. Cum em̄ recolit Ecclesia & agnoscit, ex oblatione Christi semel in cruce facta, nos omnes (quod in nobis est) perditos esse & damnatos, nisi unica illa oblatione, quam fecit in cruce Christus Deo patri reconciliaremur, se totā assignat & offert Deo patri per Christum. Et sicut Christus in cruce nos omnes portauit, omniaque totius mundi peccata sustulit in corpus suum, adeoque in se ipso Ecclesiam patri obtulit, ita ex aduerso, & Ecclesia tradit & offert seipsam patri hostiam uiuam uotis spiritualibus, quibus spondet se in Christo perpetuo mansuram.

Quo Ecclesia seipsam in Missa offert.

Quemadmodū S. pater Augustinus luculēter testatur Epist. quinquagesimanona ad Paulinum, & luculentius libro decimo de ciuitate Dei, capite sexto, ubi dicit: Hoc est sacrificium Christianorum, multum unum corpus sumus in Christo: quod etiam Sacramento altaris fidelibus noto, frequentat Ecclesia, ubi ei demonstratur, quod in ea oblatione quam offert, ipsa offeratur. Hoc est, quemadmodum Christus in uero & cruento sacrificio crucis, & sacerdos erat & hostia, sic & in representatione isto sacrificio, quo illud rursus proponitur, se habet Ecclesia, offerens per temporalem sacerdotem ministrum suum. Cum ipsa sit hoc simul, quod offertur.

At uero quomodo in Canone Missæ hæc oblatio fiat, iam antea satis demonstratum nobis est, eo loco Canonis, ubi sacrificium gra-

R ij tiarum

DE SACRIFICIO MISSÆ.

tuarum actionis, quod sit pro Ecclesia, & istud quo e regione uicissim se Ecclesia offert, inuicem componuntur. Hic nimirum ubi dicitur:

“ Memento domine famulorum famularumque tuarum, pro quibus
“ tibi offerimus, uel q̄ tibi offerunt hoc sacrificiū laudis, pro se, &c. quos
“ rum fides tibi cognita est, & nota deuotio, &c.

“ Et sequitur: Tibique reddunt uota sua æterno Deo, uiuo & uero.
Similiter Ecclesia, sicut diximus, quando uerum corpus & sanguinem
Christi offert, offert in eo seipsam simul mystice, cū sit corpus eius mys-
ticum. In Missa Chrysostomi sæpenumero repetitur: Nos ipsos & in-
uicem, & omnem uitam nostram, Christo Deo nostro commenda-
mus.

DE APPLICATIONE

sacræ Missæ.

*Errant qui putant
sacrificium Missæ
presentibus tantū,
& communicanti-
bus prodesse.*

EX istis euidenter claret, quam scæde & impie errent, qui dicunt
Christum sacrosanctam cæremoniam suæ cœnæ instituisse tan-
tum in usum & profectum singulorum astantium, præsertim eo-
rum qui externo Sacramento uescerentur, non autem ut debeat pro ab-
sentibus cæremonia ista celebrari, negantque Christum in cœna sua sa-
cificasse. Quum Christus ut abunde in præcedentibus communica-
tum est, in sacratissima cœna sua primū obtulerit, q̄n panē in suas sc̄tās
manus accepit, & gratias egit. Postea uero dedit Apostolis corpus &
sanguinem suum, mandans ut hoc facerent in sui commemorationem,
deinde patrem rogauit pro toto mundo, ut nomen eius mundo man-
festaretur, & pro omnibus in ipsum credentibus, &c.

Ad eūdem modum beatus pater Augustinus duo ista, offerre, sci-
licet & sumere, accurrate distinguit. In altari (inquit) offertur & datur,
& peracta pietatis celebratione sumitur. de Trinitate libro tertio, capite
decimo. Obseruatum est idem in Concilio Neocæsariē. capit. decimo-
tertio, quod facit discrimen inter offerre & dare panem sanctum.

*Errant qui credunt
se habere meritum
redemptionis Chri-
sti sine applicatione*

Deinde uelut claro die aperte cernitur, quam turpiter & scæde era-
rent, qui nullum faciunt discrimen inter meritum remissionis peccato-
rum, & applicationem talis meriti. Nūquam aliter docuit Ecclesia Cæ-
tholica, quam Christum Iesum esse unicum sacrificium, unicum præcis-
um, & redemptionem unicam, qua meruit nobis in cruce, & pretio san-
guinis emit peccatorum remissionem. 1. Corinth. 6. & septimo. Tit. 2.
& Apocalypsis decimoquarto.

Hanc

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXXI.

Hanc fidem suam in communibus orationibus plerunq; testatur, & præcipue in sacro officio Missæ. Docet autem præterea sacerdotem & communitatem in Missa astantem, mystica & pia oblatione istius sacrificij sibi applicare, seq; participem facere remissionis peccatorum, Per Christum. Ad hoc quod apud sacrificium istud possit & debeat orationis quoq; sacrificium offerri; quo precatur Deum fieri propitium peccatis, non tantum præsentium, verum & absentium; imo non uiuorum modo, sed & mortuorum, per mortem filij sui dilectissimi. Atq; ita docet orationem huiusmodi per fidem applicari & commodari posse uniuersis. Est quidem uerum Christi passionem plus q̄ abunde sufficere peccatis omnium hominum, oportet tamen ut fide propria & deuotione nos faciamus eius participes, precemur que Deum, ut per ipsum totius mundi misereatur. Et ut summam dicamus, Christi sacrificium est meritorium remissionis, repræsentatiuum Missæ sacrificium est promeritæ remissionis applicatoriũ, quod eo applicet sibi quisq; per fidem remissionem illam: quod & in defunctis obtinet, qui dum uiuerent sibi hoc meritum per fidem propriam compararunt, ut ipsis hæc post mortem prodesse possent. Sacrificium uero precum in Missa fit pro omnibus, & quibuslibet, applicatur etiam malis: quanq̄ non pro sacrificantis, sed pro Dei bona uoluntate.

Neq; uero unq̄ docuit Ecclesia catholica, sicut aduersarij calūniantur, Missam esse opus tantum externum solius sacerdotis, quo secundũ suã deputationẽ uiuis aut defunctis, quibus uoluerit, promeretur remissionẽ peccatorũ: licet etiã opus illud sine fide pagat, applicetq; ijs qui neq; per fidẽ accipiunt, neque mentis bonũ motũ habent. Verum longe aliter & contra docuit Ecclesia, Missam non priuatũ, sed commune esse sacrificium sacerdotis, publici Ecclesiæ seu populi ministri. Nam quod sacerdos agit ministerio, populus agit uoto. ut Innocentius tertius ait libro quinto de altaris ministerio, capite secundo, ipsumq; Missæ sacrificium illis tantum prouenire ad salutem, qui aut ipsi propria fide illud apprehendunt, aut prius apprehenderunt, aut cum beata Monica sancti Augustini matre pie desiderauerunt, ut pro ipsis ad altare Domini offerretur. Quod ipsum Canon clare prosequitur. Quanquam alias etiam nemini sit ignotum, communis cuiusque sacrificij proprietatem esse, ut omnibus qui in ea societate sunt, applicetur.

Atror calūnia, quã heretici Ecclesiam apud ignaros tradunt.

Missã est commune sacrificium sacerdotis & populi.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

De oratione uero docuit Ecclesia semper sacerdotem posse eam cui libet, tam fideli quā infideli, tam bonis quā malis applicare. Atque huiusmodi sacerdotis orationem, dum tamen in fide & pia deuotione fiat, efficaciorē esse apud hanc sacratissimam actionem & oblationem quam alias. Sicut beatus martyr Cyprianus in sermone de cena Domini ait: In huius sacramenti præsentiā, non superuacue mendicant lachrymæ ueniam, nec unquam patitur cōtriti cordis holocaustum repulsam: sed Hierarcha pius, quem Spiritus sanctus compungit, excitat, inhabitat & sanctificat, eleuatione manuum crucis mysterium repræsens, confidenter orat pro sua & populi ignorantia. Hæc Cyprianus.

DE OPERE OPERATO.

Multi non parum hodierno tempore sese fatigant, imo dicere audent, hæcenus in Ecclesia prædicatum fuisse, sacrificium sacerdotis ualere coram Deo ex opere operato, sine bono motu utentis. Appellat autem opus sacerdotis qualecūque sit, non considerata mentis cogitatione, opus operatum. In quo iterum non leuis iniuria uolentiaque Ecclesiæ Christi irrogatur. Innocentius enim tertius, libro tertio de sacro altaris mysterio capite quinto. & scholastici doctores omnes in 4. Sententiarum, per opus operatum sacrificium altaris intelligunt, non externas sacerdotis actiones, sed opus Dei in consecratione & sanctificatione sacramenti: Quod non a merito sacerdotis, sed a Christi potentia dependet: qui sacramentum suum ipse ueraciter consecrat, conficit, & fidelibus dispensat: quam ministerio sacerdotis, licet mali nonnunquam & indigni. Quapropter scholastici inter opus operatum & opus operans hanc faciunt differentiam: Prius illud dicunt cum sit opus solius Dei & Christi, non consistens in oblatione, sed in sacramenti consecratione & sanctificatione, semper purum esse & sanctum. Licet permittat nonnunquam Deus externe tractari illud manibus sacerdotis impuri. Sicut enim (ut inquit Hieronymus contra Luciferianos) hic est qui baptizat Christus, ita hic est qui sanctificat ad altare.

Alia calumnia hæreticorum contra Ecclesiam.

Quid apud catholicos dicatur opus operatum, & quid opus operans.

Opus operatum.

Consonat Augustinus in ca. utrum, de consecratione, distinct. 2.
Alte

Alterum uero opus operans, quod non consistit in sacramenti cōsecratione, sed in oblatione sacrificij, in gratiarum actione, orationibus &c. dicunt nonnunq̄ impurum esse, nec idem ualere utrum fiat per religiosum an sacrilegum, per bonum uel malum, imo sacerdoti malo cedere magis in damnationem: licet etiam præsentibus, ut fit aliquando, proueniat ad bonum. Non quidem ratione sacerdotis, sed propter attentionem propriam, quam ex auditu orationum concipiunt: Præsertim cum oratio per sacerdotem tanq̄ publicum ministrum, omnium nomine dicatur. Quod & beatus Augustinus testatur lib. 2. contra epist. Parmeniani cap. 8. Certum est (inquit) quia deus etiam peccatores audit. Propheta Balaam, non de populo Israel, sed alienigena, conductus ab inimico, ut populo Dei malediceret, cōuersus a Domino ad benedicendum est: Et cum aliud haberet in uoto, uerba tamen precantis, & bona sunt, & pro populo exaudiuntur a Domino. Vnde non mirum est, si uerba bona quæ pro populo dicuntur in precibus, etiam si a malis dicantur Episcopis, exaudiri tamen, non pro peruersitate præpositorum, sed pro deuotione populorum. Vt ut autem hæc se habeant, nunq̄ docuit Ecclesia externum mali sacerdotis opus promereri alicui sine fide & attentione remissionem peccatorum. Quinpotius docuit, opus illud in se quale est consideratum, nemini conferre. Quapropter sententia contraria doctoribus scholasticis inciuiliter, imo malitiose per quosdam affingitur.

Opus operans.
Deus audit etiam peccatores inter dñs.

Cæterum, nemo ueridicus aliud affirmare queat, q̄ oblationē & applicationem Missæ eo quo fit in Canone modo (si tamen Canon recte intelligatur) uerbis Christi consonam, traditioniq̄ per Christū institutæ consentaneam esse & conformem. Christus em̄ in coena sua, & coena facta, orat, non tantum pro apostolis præsentibus, sed & pro omnibus qui credituri erant per uerbum ipsorum in eum. Similiter & sacerdos precatur pro omnibus fidelibus. Christus accipit panem & calicem in manus suas, tanquam offerens, gratias agit, porrigit discipulis, & dicit: HOC est corpus meum. & HIC est meus sanguis, qui pro uobis & pro multis effunditur: Præcipitque apostolis idem ut faciant in suam commemorationem. Quæ quidem omnia ita in Missa fiunt, ubi sacerdos cum populo Deo gratias agit, non solum pro astantibus, sed pro omnibus etiam pro quibus sanguis Christi effusus est:
idque in memoriam eius.

De

DE ANTIQVITATE ET DIGNITATE

sacri Canonis Missæ.

Consequitur etiam ex ijs quæ diximus Latinum Canonem nostrum non (sicut insani quidam Ecclesiæ hostes dicunt) cœcū tenum instar cōsutum, aut nouitijs commentis permixtum, sed orationem esse longe diuinissimā, in qua nihil contineatur quod non fuerit a tempore etiam apostolorum in sacrificijs obseruatum. Quod ipsum collatione Græci Canonis cum nostro, & apud ueteres patres, præcipue in antiquissimo Dionysio, qui hunc sanctum ritum sicut apostolorum fere temporibus seruabatur, descripsit, clare potest demonstrari: & iam antea, quantum necesse erat, ostendimus. Quod si Canon ille Christiane & recte, eo quo diximus modo, intelligatur, absq; ulla contradictione non poterat neq; in uerbis, neq; in sensu, melius & Deo dignius aliquid ordinari. In quo etiam Græci Canonis summa tam artificiose & incorrupte cōtracta est, ut nō iniuria de eo quis mirari possit. De quo iudicet spiritualis ac beneuolus Christianus: cum reliquis nihil est nobis negotij.

Imperite errant, qui opinantur Canonem non adeo uetustum esse, sed nouum commentum cuiusdam qui dictus sit Scholasticus, & uixerit paulo ante Gregorij tempora. Enimuero qui talia scribunt, beatum Gregorium epistola 63. ad Iohannem Episcopum Syracusanum, non recte intellexerunt. Non enim habet illic quod quidam dictus Scholasticus, qui paulo se præcesserit, composuerit Canonem: uerum confert ibidem Canonem ipsum cum Oratione Dominica, hoc modo: Mos (inquit) apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem, oblationis hostiam consecrarent, & ualde mihi inconueniens uisum est, ut precem quam Scholasticus cōposuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem, quam redemptor noster composuit, super eius corpus & sanguinem non diceremus, &c.

Porro scitur quid patres nomine Scholastici olim significauerint: Non utique uirum aliquem cui hoc nomen esset proprium: sed peritum, egregie doctum, & in rebus Ecclesiasticis exercitatum uirum. Ut est uidere apud Augustinum libro de catechizandis rudibus, ubi ait: Sedulo monendi sunt Scholastici, ut humilitate induti, Christiana discant non contemnere, quos cognouerint morum uitia magis q̄ uerborū deuitare. Talis Scholasticus fuit Origenes ille. Taliū Scholasticorum frequentius meminit Genadius in Catalogo illustriū uirorum. Proinde nec beatus Gregorius contempnim de Canone sacro, sicut aduersarij uolunt, locutus est: quem haud dubium in magna æstimatione habuit. Sed hoc solum uoluit, nihil æquius esse, q̄ ut

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXXIII.

ut ubi Canon, quem homo dictauerat, ad sacram oblationem diceretur, etiam orationem Domini ipsius nō esse omittendā. Hoc precipue apud Gregorium notandū est, quod uetus Ecclesia, sicut antea diximus, Canonem oratione dominica conclusit. Ait em̄: Orationē autem dominicam, idcirco mox post precem dicimus, &c. Intelligit enim per precē, sicut cæteri Patres in mysterijs Canonem.

Huic Canoni nostro dat beatus pater Augustinus præclarum testimonium, Epistola 59. ad Paulinū, ubi dicit se in uerbis illis, quæ Apostolus Paulus scribit. 1. Timoth. 2. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillā uitam agamus, in omni pietate & castitate, &c. hoc intelligere, quod omnis, uel pene omnis frequentat Ecclesia, ut preces accipiamus dictas, quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequā illud quod est in dñi mensa incipiat benedici.

Testimonia Patrum de Canone Missæ.

Preces.

Orationes autem, cum benedicuntur & sanctificantur, & ad distribuendum comminuitur, quā totam petitionem fere omnis Ecclesia dominica oratione cōcludit (nota hoc de Canone dictum) Ad quem intellectū (ait consequenter) etiam uerbi Græci origo nos adiuuat, ἡ χηρὴ enim uotum est, Vnde προσευχή, ea proprie intelligenda est oratio, quam facimus ad uotum, uouentur autem omnia, quæ offeruntur Deo, maxime sancti altaris oblatio, quo Sacramento prædicatur nostrum aliud uotum maximum, quo nos uouimus in Christo esse mansuros, utiq; in compage corporis Christi, cuius rei Sacramentū est, quod unus panis, unum corpus multi sumus. Ideo in huius sanctificatione, & distributionis præparatione, existimo Apostolū iussisse proprie προσευχῆ fieri. Interpellationes autem fiunt cū populus benedicuntur. Tum em̄ Antistites uel aduocati, susceptos suos per manus impositionem misericordissime offerunt potestati. Quibus peractis, & participato tantū Sacramento, gratiarum actio cuncta concludit, quā in his etiā uerbis ultimam commendauit Apostolus. Ita Augustinus: Iam si uerba illa expendere, & animaduertere uoluērimus, comperiamus illo etiā tēpore, Missas celebratas eo modo quo nunc celebrantur.

Orationes.

Interpellationes.

Quod autem dicit gratiarum actionem omnia concludere, non est de illa gratiarum actione intelligendum, quæ consecrationem præcedit, quam orationi principali includit, sed de altera, qua responsione ad Ite Missa est, uel ad Benedicamus domino. Deo Gratias.

Bisariam aguntur in Missa gratia.

S Chrystos

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Chrysoſtomus enim homilia 83. in Matthæum testis est, nos in Missa bis gratias dicere, quod & Christus fecit: Gratias enim egit, antequam discipulis suis daret, ut etiam nos ab actione gratiarum incipiamus. Et gratias egit, posteaquam dedit, & hymnum cecinit, ut nos quoque similiter faciamus.

AN SINE PRECE CANONICA Ecclesiæ consecratur Sacramentum.

*Error eorū, qui se
credunt absq; Preci
bus & inuocatione
consecrare.*

Hic postulat necessitas ut indicemus uehementem proflus infamiam esse, quod nunc quidam arbitrantur se consecrare Sacramentum corporis & sanguinis Christi, sine Catholica prece, quæ Canonem appellamus, & absq; inuocatione nominis diuini, super dona proposita, sed tantū recitatione seu lectione uerborum Pauli. 1. Corint. 11. Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Quum Apostolus illic solum historice narret facta, quæ Christus gessit: non autē ut formā aliquam consecrandi tradat, qua sacerdos Ecclesiæ minister, cum inuocatione nominis diuini proposita dona benedicat & sanctificet, nō utique suis, sed omnipotentibus domini nostri Iesu Christi uerbis.

Atque hic primum cernitur Magnum illum Basilium prudenter & recte dixisse, libro de spiritu sancto, capite 27. Si aggredieremur nō scripto proditas consuetudines, uelut non magnam uim habentes reijcere, imprudentes etiā ipsis principalibus Euangelij partibus damnū infereremus. Probat hoc pluribus exemplis. In quibus meminit etiam uerborum inuocationis nominis diuini, quæ dicuntur quando sanctus Eucharistiæ panis, & calix benedictionis populo ostenduntur, quæ ab Apostolis nō reperimus scripta, sed tradita tantū. Quis enim (inquit) sanctorum uerba illa nobis scripto reliquit? Et quid aliud uir ille beatus uult insinuare, quā Sacramento ipso carituros tandem & destituendos, qui uerba consecrationis a Patribus accepta, quæ succedētes illi ordine continuo, alijs ab alijs acceperunt, & quasi per manus, ut dicitur, tradiderūt, noluerint attendere & obseruare?

Nec est difficile istud in rē simili, aliorum Sacramentorum formis euincere. Christus docuit Apostolos baptizare, dicens: Ite & baptizate omnes gentes, In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Quis autem tam obiuſo est sensu, ut ausit dicere, sacerdotem, qui recitat aut legat uerba Euangelij de instituto baptismo, non autē pronūciat essentialis baptizandi

zandi formæ uerba: Ego te baptizo, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, puerum uere & rite baptizare? præsertim cum sacerdos id faciens non obeat Ecclesiæ ministerium, nec quicquam ad puerum dicat, sed uerba tantum legat historiæ: Nec fungatur legatione pro Christo, tanquam Deo per ipsum baptizante, sed rem gestam recitet tantum. Ita plane & hic necesse est arbitrari, si quis recitet, aut relegat tantum historiam institutionis huius Sacramenti, quomodo illa in Paulo conscripta est, non inuocet autem tanquam Ecclesiæ minister, nomen Dei super dona proposita panis & uini, nec item consecrationis uerba dirigat ad hostiam præsentem, hunc talem nequaquam consecrare, nec uerum Sacramentum secundum Ecclesiæ Catholicæ sensum & traditionem efficere.

Aliter profecto censuerunt & fecerunt sancti Patres Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ. Imo & Apostoli: inuocarunt enim super hostiã, uelut Ecclesiæ ministri nomen Dei, eamque solenni prece consecrarunt. Quod & Gregorius ipse in eadem illa epistola testatur, Epistola 63. ad Iohannem Syracusanum. Atque ita hætenus in Ecclesia Catholica doctum & prædicatum fuit. In qua sacerdos ita inuocat: Hanc oblationem quæsumus omnipotens Deus, ut in omnibus Benedictam, Ascriptam, Ratam, Rationabilem, Acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi filij tui dñi nostri Iesu Christi. Qui pridie quæpateretur, accepit panem in sanctas ac uenerabiles manus suas, & eleuatis oculis & ceteris. Que uerba deinde in persona Christi, tanquam minister eius prosequitur & pronunciat.

Solennia uerba quæ consecrationem præcedunt.

Miretur, oportet homines istos, qui uetustissimum Dionysium, & reliquos Patres antiquos legerit, quorum multitudinem ut breuitati studentes prætereamus. Quoties beatus Chrysostomus prolixæ & sacræ orationis in consecratione Eucharistiæ facit mentionem? De sacerdote suo libro tertio ait: Cum astat Pontifex, is preces diuturnas fundit, quo gratia in sacrificium influat, &c. Missa Græcorum prodit, quod Episcopus se erigat signetque (proculdubio crucis signo) oblationem, & dicat: Fac o domine hunc panem præciosum corpus Christi tui, Amen. Et in calicem dicat: Quod in calice est, fac pretiosum sanguinem Christi tui, transmutans spiritu tuo sancto.

Theophilaetus in cap. 14. Marci, super illud accepto Iesus pane, cum gratias egisset, & ceteris dicit & nos gratias agere, sicut fecit Christus: Preces quoque adiungere, & dicere: Hoc est corpus meum.

S ij Non

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Non enim figuram tantum & exemplar dominici corporis panem esse, sed in illum transelementari. Quoties Iustinianus in Nouellis constitutionibus de Ecclesiastic. diuer. capitu. meminit sanctorum & Canoniarum orationum in sacrificio? Et in Latinorum Ecclesia, quoties Ambrosius consecrationis meminit Libro de Sacramētis quarto, capite quinto, ad uerbum fere recitat formam cōsecrationis Canonis nostro insertam. Et habentur uerba eius in can. panis, de consecratione, distinctione secunda. Item in can. ante benedictionem, qui est sumptus ex libris officiorum Ambrosij: Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem corpus.

Idem facit Augustinus frequentius, cuius plurima dicta iam allegauimus. Præter quæ & cōtra Faustum Manichæum libro uigesimo, capite decimotertio legitur: Noster panis & calix certa consecratione, mysticus sit nobis; non nascitur. proinde quod non ita fit, quamuis sit panis & calix, alimentum est refectiois, non Sacramentum religionis. Item alio loco facit expressam mentionem de prece mystica, qua illud, quod ex frugibus terræ acceptum est, consecratur & sumitur ad salutem spiritualem, libro quarto de Trinitate. & habetur in can. corpus, de consecratione, distinctione secunda. Item libro Sententiarum Prosperij: Nos in specie panis & uini, quam uidemus, res inuisibiles, id est, carnem & sanguinem honoramus; nec similiter cōpræhendimus has duas species, quemadmodum ante consecrationem cōpræhendebamus. can. nos autem, eadem distinctione. Ante quorum Patrum tempora beatus martyr Cyprianus, illum tantum panem & calicem pro dignissimo Sacramento uenerabatur, qui fuisset Catholica consecratione sanctificatus. Panis (inquit) iste substantialis, & calix benedictione solēni sacratus, ad totius hominis uitam, salutemque proficit, & cæt. in sermone de cœna domini.

Vnum tantum antiquissimi Irenæi uerbum libuit dictis adijcere. Is enim libro quarto, capite tricesimo quarto, dicit panem, qui percipiat inuocationem Dei, fieri Eucharistiam, & cæt. Iam uerò qui Canonem non habent, nec Deum intocant, nec uerba ad dona proposita dirigunt, ac proinde non consecrant, sed legunt tantum historica Apostoli Pauli uerba, quibus narrat institutionem Christi, nō autem quomodo Paulus ipse uerba illa super panem & uinum solitus sit pronunciare, quando corpus cōsecrauit & sanguinem domini, quomodo dici queat istos consecrare?

Interpreta

INTERPRES LXXV

AD LECTOREM.

Inter tam multas tamque immanes persecuti-
 ones, quas ab exordio suo ad hæc usque secula
 sustinuit Ecclesia Christi, grauissimi quique
 eius hostes fraude magis ac dolo, quam aperta ui
 Ecclesiam farigarunt. Tormentis enim agitari
 potuit, non corrumpi uel infici. Verum pra-
 uis dogmatis, hæresibus, argutissimorumque
 philosophorum scriptis sollicitata, sæpius di-
 scindebatur, debilitabatur & languebat, adeo, ut interdum oppri-
 mi pene & extingui crederetur. Porphirius Syracusanus, Libanius
 Sophista, Apostata Iulianus, Symmachus Romanus, Patritius, ma-
 gnæ orbis partem, scriptis aduersus Christum libris blasphemis,
 in Ethnicismo continuerunt, plurimosque a fide auerterunt Christia-
 na. Paulus Samozatenus, Nouatus, Arrius, & reliqui hæretici, plus
 potuerunt uenenatis suis dogmatis, quam Diocletianus igni, ferro, bes-
 tijs, equuleis, & omnium generum quæcunque Tyrannorum crudeli-
 tas unquam potuit excogitare tormentis. Natalis confessor, qui in
 tormentis uicerat, ab arte monitis, a celsitudine illa deflectitur. Ma-
 ximum presbyterum Romanum, Urbanum Sydonium & Celeris-
 num, qui clarissimi in confessoribus habebantur, eo quod omnia
 tormentorum genera superassent, Nouatius decepit: & nullis uicti
 tormentis, atque ad omnia fortes, sola hæresi frangebantur. Quan-
 tum malorum Sergius & Mahumetus, qui ad hæc usque tempora Ec-
 clesiam persequuntur, suis fraudibus inuexerunt? Quot prouincias
 fide & Christianæ religionis obseruantia quondam illustrissimas,
 nepharia imbutas doctrina, a Christo abalienauerunt? Maximinus
 Thrax ille Romanorum Cæsar, confinxerat acta, quæ referrēt causam
 aduersus Christum apud Pilatum dictam, infandis & execrabilibus refer-
 ta criminibus, quæ publico edicto iubebat per oēs prouincias uulga-
 ri, Præceptoribusque qui iuuentutem literis instituebant tradi, uti pro
 his quæ ad meditandum uel ediscendum tradi solent, hæc traderet me-
 morijs eorum commendanda. Obsecro te Lector an non idem faciunt
 modo hæretici? Hic scribit Grammaticen, Dialecticen, Rethoricen:
 exempla dantur de dogmate hæretico. Cur quæso? nisi ut teneram iu-
 uentutem a prima ætate corrumpant, magnisque aptent hæresibus. Et
 ne desit quo etiam adulti, tam indocti quam docti seducantur, Alius hi-
 storias scribit non ueras, in quibus pijsimos quosque religionis nostræ
 cultores nullis uicij non contaminat, malos laudibus attollit.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Alius sacras scripturas uertit, reuertit, semper quærit quod emendet: quia nihil rectum putat. Alius conspurcat annotationibus. Alius dicit esse stramineas. Interea Ecclesia catholica, quæ sine scriptoribus istis fuit Christiana, quassatur: Christus in corpore suo, quod est Ecclesia, sustinet persecutiones, discinditur, contuellitur. Nec his malis exaciati hæretici, auferri satagunt ab Ecclesia & iuge sacrificium, Sacramentum inquam corporis & sanguinis Christi. Ad quod facinus perficiendum, Martinus Lutherus sacerdotia poluit, sacras ædes prophanat, euertit altaria, Missam proculcat, tremenda illa & adoranda potius quam curiose inuestiganda mysteria nephario & scelerato ausu publicat, uertit Canonem Missæ in linguam Teutonicam, idque hæreticorum more, perfide & infideliter. Deinde etiam commentario blasphemus simul ac scurrili ita defecdat, conspurcat, & ludibrio adficit, ut nihil possit contemptius abieciusque uideri: atque hoc ornatum modo, omnibus publicat, bonis & malis, simplicibus, rudibus, sceleratis etiam & mysteriorum minime capacibus, iudicandum & deridendum. Quid potest autem atrocius, sceleratiusque excogitari? Atque his artibus insultat ille Ecclesiæ Christi: simplicem uero & incautam plebem, sine ulla miseratione diabolo triumphanti tradit captiuam. Cum autem hæreticorum sentina undequaque Bonnam conflueret, coepit illic & Canon modo quo diximus illustratus, atque per uisum quendam Bonum lingua uernacula Coloniensi percommodè donatus, uidelicet ne stridor Saxonice lingue legentibus officeret, circumferri, per plateas, per compita, per domos, & omnium fere manibus teri. Quæ causa fuit ut Delecti a Collegio Metropolitanò Coloniensi operæ precium se facturos existimarent, si in linguam Teutonicam bona fide Canonem transferrent: Cum ut Mastigia istorum fraus omnibus appareat, tum etiam Laici pijs, quamuis indocti, quibus alias non sit Teutonice eius copia, legant, cognoscantque, quam immerito cachinentur & calumnientur eum Hæretici. Non libenter quidem prodiderunt mysteria, quæ Patres, ut Basilius ille Magnus ait, semper in occulto seruauerunt, propter uenerationem maiorem. Quod publicatur enim labefactatur. At quod actum est, hæreticorum importunitate in necessitatem hanc impulsifecerunt. Sed iam ad librum regredior, eisdemque de causis Canonem rursus suæ lingue restituo.

Obse

Obsecro autem te lector, ut religiose & cum timore Dei, quæ in Canone lecturus es, suspicias, admittasq; in animum quod Origenes in Numeris homilia quarta dicit: Si res poscit proferre & imperitioribus mysteria aperire, ne nuda proferat ea sacerdos, ne aperta ostendat: alioquin homicidium facit, & exterminat plebē. Exterminatur enim omnis qui secreta & ineffabilia sacramenta contigerit, nondū meritis & scientia in sacerdotij ordinem gradumq; translatus. Cogita quoq; non humana esse, neque ab hominibus inuenta, sed a Spiritu sancto Ecclesiæ tradita, apostolorum ministerio. Ita enim Augustinus ad Ianuarium scribit: Apostolus Paulus de hoc sacramento loquens, Cætera (ait) cum uenero ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multum erat ut in epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quem uniuersa per orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse: quod nulla morum diuersitate uariatur.

¶ Quo Canon maior qui incipit, Te igitur clementissime Pater per Iesum Christum, &c. a coniunctione rationali (Igitur) quæ in præcedens aliquod unde colligat respicit, in Secretam uidelicet orationem, quæ super oblata panis & calicis munera ante præfationem dicitur, facilius possit intelligi, damus priusq; Canonem ipsum exordiamur, unam aliquam talem Secretam, cum Præfatione & Hymno Angelico, ut sic ordine suo Canon ex præcedentibus sequatur.

ORATIO SECRETA, QUÆ DICITUR
in Missa diei Cocnæ Dominicæ.

Ipe tibi quæsumus Domine sancte, Pater omnipotens, Aeternæ Deus sacrificium nostrum reddat acceptum, qui discipulis suis in sui commemorationem hoc fieri hodierna traditione monstrauit, Iesus Christus filius tuus Dominus noster. Qui tecum uiuit & regnat in unitate Spiritus sancti,
Per omnia secula seculorum,
Responsio. Amen.

PRÆFA

PRÆFATIO COMMVNIS.

Sacerdos dicit: Dominus uobiscū. Respōsio: Et cum spiritu tuo.
Sacerdos: Sursum corda. Responso: Habemus ad Dominum.
Sacerdos: Gratias agamus dño Deo nro. Ref. Dignū & iustum est.
Sacerdos: Vere dignum & iustum est, æquum & salutare. Nos tibi
semper & ubiq; gratias agere, Domine sancte, Pater omnipotens,
Æterne Deus, per Christum dominum nostrum: Per quem maiestas
tua laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potes-
tates, Cœli, cœlorūq; uirtutes, ac beata Seraphim, socia exultatione
concelebrant. Cum quibus & nostras uoces, ut admitti iubeas depre-
camur, supplici confessione, dicentes: ●

HYMNVS ANGELICVS.

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Zebaoth. Pleni sunt
cœli & terra gloria tua, Hosanna in excelsis.
Benedictus qui uenit in nomine Domini, Hosanna in excelsis.

CANON.

CANON.

E igitur clementissime Pater, per Iesum Christum
 filium tuū dominum nostrum supplices rogamus
 ac petimus, uti accepta habeas & benedicas, hæc
 dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata.
 In primis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua san-
 cta Catholica, quam pacificare, custodire, aduina-
 re, & regere digneris toto orbe terrarum, una cū
 famulo tuo Papa nostro. N. & antistite nostro. N. & rege nostro. N. &
 omnibus orthodoxis, atq; Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus.

Memento domine famulorum famularumque tuarum. N. &
 omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est & nota deuotio,
 pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt hoc sacrificium lau-
 dis, pro se suisq; omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe
 salutis & incolumitatis suæ, tibiq; reddunt uota sua æterno Deo, uiuo
 & uero: communicantes, & memoriam uenerantes, in primis gloriosæ
 semp uirginis Mariæ genitricis Dei, & domini nostri Iesu Christi, sed
 & beatorum Apostolorū, ac Martyrum tuorū, Petri, Pauli, Andrææ,
 Iacobi, Iohannis, Thomæ, Iacobi, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Sy-
 monis & Thadæi, Lini, Cleti, Clementis, Sixti, Cornelij, Cypriani, Lau-
 rentij, Chrysogoni, Iohannis & Pauli, Cosmæ & Damiani, & omniū
 sanctorum tuorum, quorum meritis, precibusq; concedas, ut in omni-
 bus protectionis tuæ muniamur auxilio, Per eundem Christum domi-
 num nostrum, Amen. Hanc igitur oblationē seruitutis nostræ, sed &
 cunctæ familiæ tuæ quæsumus domine ut placatus accipias, diesq; nos-
 tros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in
 electorum tuorū iubeas grege numerari, Per eundem Christum domi-
 num nostrum.

Quam oblationē tu Deus in omnibus quæsumus Benedictam, As-
 scriptam, Ratā, Rationabilē, Acceptabilemque facere digneris, ut nobis
 corpus & sanguis fiat dilectissimi filij tui domini nostri Iesu Christi.

Qui pridie quam pateretur accepit panem in sanctas ac uenerabiles
 manus suas, & eleuatis oculis in cælū ad te Deum patrem suum omni-
 potentē, tibi gratias agēs, bñdixit, fregit, & dedit discipulis suis, dicēs:

Accipite & manducate ex eo omnes: HOC EST ENIM
 CORPVS MEVM.

Simili modo postquā cœnatum est, accipiens & hunc præclarū ca-
 licem in sanctas & uenerabiles manus suas, item tibi gratias agens, be-
 nedixit & dedit discipulis suis, dicens:

ACCIPITE & bibite ex eo omnes: Hic est enim calix sanguinis
 mei

DE SACRIFICIO MISSÆ.

mei, noui & æterni tēstamenti, mysterium fidei, qui pro uobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.

Vnde & memores domine, nos tui serui, sed & plebs tua sancta, eiusdem Christi filij tui domini Dei nostri, tam beatę passionis, nec non & ab inferis resurrectionis, sed & in cœlos gloriosę ascensionis, offerimus præclare maiestati tuę de tuis donis ac datis, hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum uitę æternę, & calicem salutis perpetuę. Supra quę propicio & sereno uultu respicere digneris, ac accepta habere. Sicuti accepta habere dignatus es, munera pueri tui iusti Abel, & sacrificium Patriarchę nostri Abraham, & quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam. Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus sancti angeli tui, in sublime altare tuum, in conspectu diuinę maiestatis tuę, ut quotquot ex hac altaris participatione, sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur, Per eundem Christum dñm nostrum.

Memento etiam domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis. N.

Ipsis domine, & omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerij, lucis & pacis, ut indulgeas deprecamur, Per eundem Christum dominum nostrum.

Nobis quoque peccatoribus famulis tuis, de multitudine miserationum tuarum sperantibus, partem aliquam & societatem donare digneris, cum tuis sanctis Apostolis & Martyribus, Cum Iohanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agata, Lucia, Agnete, Cecilia, Anastasia, & cum omnibus sanctis tuis. Intra quorum nos consortium, non æstimator meriti, sed uenię quesumus largitor admitte, Per Christum dominum nostrum.

Per quem hæc omnia domine semper bona Creas, Sanctificas, Viuificas, Benedicis, & præstas nobis. Per ipsum, & cum ipso, & in ipso, est tibi Deo patri omnipotenti, in unitate spiritus sancti, omnis honor & gloria. Per omnia secula seculorum. Responsio. Amen.

Oremus: Præceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati, audemus dicere: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem. Responsio. Sed libera nos a malo.

Hic quondam finiebatur Canon, & quod sequitur Embolismum seu excrescentiam appellant.

Libera

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Libera nos quæsumus domine ab omnibus malis, præteritis, præsentibus & futuris, & intercedente beata & gloriosa semp uirgine Dei genitrice Maria, & beatis Apostolis tuis Petro & Paulo, atque Andrea, cum omnibus sanctis tuis, da propicius pacem in diebus nostris, ut ope misericordiæ tuæ adiuti, & a peccato simus semper liberi, & ab omni perturbatione securi, Per eundem dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum uiuit & regnat in unitate spiritus sancti Deus, Per omnia secula seculorum. Responsio: Amen.

Pax domini sit semper uobiscum. Respōsio: Et cum spiritu tuo,

Agnus Dei qui tollis peccata mundi miserere nobis.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi miserere nobis.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.

Quando sacerdos consecratæ hostiæ partem mittit in calicem orat:

Fiat hæc commixtio corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, omnibus nobis sumentibus salus mentis & corporis, & ad uitam capeffendam æternam preparatio salutaris. Per eundem Christum, Amē.

Sequentes orationes ad Canonem non pertinent, sed sunt orationes priuatæ, quæ in Missalibus quibusdam nonnunquam uariantur.

Deinde sacerdos dat osculum pacis, dicens:

Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis: Pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis, ne respicias peccata mea, sed fidem Ecclesiæ tuæ, eamque secundum uoluntatem tuam pacificare, & coadunare dignare, qui uiuis & regnas cum Deo patre, &c.

Interea dat sacerdos pacem, dicens: Habete uinculum pacis & charitatis, ut apti sitis sacrosanctis mysterijs Christi. Pax Christi & Ecclesiæ abundet in cordibus uestris. Responsio: Pax tecum ab Ecclesia Christi.

Oratio ante communionem.

Domine Iesu Christe fili Dei uiui, qui ex uoluntate Patris cooperante spiritu sancto, per mortem tuam mundum uiuificasti, libera me per hoc sacrum corpus & sanguinem tuum, ab omnibus iniquitatibus meis & uniuersis malis, & fac me tuis semper obedire mandatis, & a misericordia tua nunquam in perpetuum separari. Qui cum eodem Deo patre in unitate eiusdem spiritus sancti, uiuis & regnas Deus, &c.

Perceptio corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi proficiat animæ meæ & corpori meo in uitam æternam. Perceptio corporis & sanguinis tui domine Iesu Christe, quā indignus sumer: præsumo, non mihi proueniat ad iudiciū & condēnationem, sed pro tua pietate profit mihi ad tutamentum animæ & corporis, Amen. Corpus domini nostri Iesu Christi custodiat animam meā in uitam æternam, Amen.

T ij Facta

DE SACRIFICIO MISSÆ

Facta communione, dicitur oratio quam Complendā appellāt.
Hanc sequitur deinde benedictio.

Peracto Missæ officio dicit sacerdos:

Placeat tibi sancta Trinitas obsequium seruitutis nostræ, & præsta, ut hoc sacrificium quod oculis tuæ maiestatis indignus obtuli, sit tibi acceptabile, mihiq; & omnibus pro quibus illud obtuli, sit te miserante propitiabile. Qui uiuis & regnas Deus per omnia secula seculorum. Amen.

FINIS MISSÆ.

Postremo aduersarij & hoc quoq; oppugnant, quod Missa peracta dicit sacerdos in oratione, Placeat tibi &c. mihi & omnibus pro quibus illud obtuli, sit te miserante propitiabile. Quod ita traducunt, quasi faciat sacerdos de Missa propiciatorium sacrificium, ad derogandum propiciatorio illi quod pependit in cruce &c. Cæterum nõ est momenti alicuius obiectio ista: cum ante declaratum sit quale sacrificium sit Missa. Vnde certe præter omnem propiciatoriũ illius sacrificij in cruce oblatis imminutionẽ, pie orari potest, ut Deus alia etiam sacrificia nostra spiritualia, quales sunt, orationes, elemosynæ &c. dignetur acceptare, & per ea propicius nobis fieri. Imo ne is quidem statim reprehendi deberet, qui Missam propiciatorium sacrificium forte appellaret, propter sacrificium propiciatoriũ in cruce oblatum, quod Missa repræsentat. Si enim ueteris testamenti sacrificia sine offensione & absq; iniuria propiciatoria, imo expiatoria appellantur, hac sola de causa, quod uerum Christi sacrificium, quod futurum erat unica pro peccatis totius mundi oblatio, figurabant. Item si patres ueteris testamenti quando talibus cæremonijs usi sunt, ipsoq; usu confessi, se credere, quod propter Messiam promissum dimitterentur eis peccata, remissionem peccatorum in ea fide sunt consequuti. Quare non permittatur nobis absq; reprehensione Noui Testamenti oblationem uocare propiciatorium aut expiatorium sacrificium: ob id quod sit imago sacrificij illius semel oblatis in cruce, sicut dicit beatus Chrysostomus. Præsertim cum spiritualiter utentes hoc sacrificio, hoc est, confitentes, nobis uirtute passionis Christi, & sacrificij in cruce oblatis (quod mystice & commemoratiue nostro sacrificio exhibemus) remitti peccata, imprecemur nobisq; applicemus remissionẽ peccatorum.

Sacramentum altaris quatenus dici possit propiciatoriũ

In Missa Chryso. fit oblatio pro concelebrantiũ & populi peccatis.

QVÆ MOLLIATUR REFORMATIONIS

Liber aduersus hæc.

Aduers

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXXIX.

Aduersus omnia illa, quæ de sacrificio Eucharistiæ & tota Missa iam dicta sunt, & tam sacræ scripturæ testimonio, quàm uniuersali traditione Ecclesiæ sunt probata, liber ille multis modis insanit.

Primum dicit Christum cœnam suam tantum communionis gratia instituisse. Folio 101. facie 2.

Quali Christus in cœna sua nullum sacrificium nouum instituerit, neque Apostolis & eorum successoribus, usum eius in hoc Sacramento commendauerit, atque adeo reliquerit Ecclesiam suam sine omni sacrificio externo. ●

Auferit item liber ille Ecclesiæ sacrificium, & in consuetâ ista de obseruanda cœna domini formula, nullius sacrificij meminit, uide folio 105. & seq. Neque item sub titulo de sacrificio Christiano, ubi hoc tantum appellatur Ecclesiæ sacrificium, quod pro pauperibus offertur. Fol. 70.

Quo uero errori suo fucō aliquo patrocinentur, affingit liber ille Patribus, qui hanc actionem frequenter sacrificium & oblationem uocant, nouum sensum, quasi aliud nihil eo nomine intellexerint, quàm sacrificij memoriam aliquam. Folio 99. facie 2.

Cum tamen ueteres Patres, & præcipue Augustinus testentur, hanc sacrosanctam actionem, non pro qualibet commemoratiōe sacrificij crucis, quæ certe & extra Missam fieri potest habendam, uerum potius uerissimum esse, & præcipuum Catholice Ecclesiæ sacrificium. Idque propter quadruplicem oblationem, quam diximus in ea pie offerri.

Præterea liber negat actionem hanc esse sacrificium, quolibet sacerdos applicet eam. Imo uult ad sacerdotem in actione ista, non plura pertinere, quàm ut instruat cœnam, exponat presentibus Sacramenti mysteria, fidem eorum excitet, ac postea Sacramentum administret. Atque ita de rebus istis pronunciat liber, quasi nequeat sacerdos in Missa, dominum nostrum Christum Patri figuratiter & mystice offerre. Fol. 99. fa. 1. & seq.

Ad hæc uim & iniuriam Ecclesiæ Christi infert, ubi dicit, hæcenus in Ecclesia prædicatum fuisse, & adhuc doceri, Sacerdotem ad hoc offerre Patri Christum, ut intentione & oratione sua faciat eum esse nouum & acceptabile sacrificium pro hominum salute, & quasi meritum passionis Christi applicet, distribuaturque illis, qui nulla fide idipsum apprehendunt. Quasi denique populo persuaferimus, opus sacerdotis externum, & sacrificium, quod patri pro peccatis nostris proponitur, tantum esse uirtutis & efficaciam, ut astantes inuentur eo in corpore & anima, hic & in uita futura, non obstante quod simul interim in omni generis peccatis & criminibus Deo & conscientiam manifeste contrarij sint & permanent.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

*Licet etiam e Missa nihil percipiant amplius q̄ ut aspiciant tantū quā
si spectaculum quoddam sacerdotis actionem, Folio 98. fa. 2. & fol. seq.*

Quod tamen omne confictum est, ut supra diximus.

*Item nos sanctam istam actionem uertere in opus pure humanum, atq̄
hinc præsumere homines contra Deum & dominum Christum, eo quod
Missæ in peccatis & contemptu Christi q̄ maxime confirmantur, sicut q̄
securi. In summa, diuinam maiestatem & Iesum Christum regem gloria
non posse grauius lædi q̄ hoc abusu: ita enim Missam appellant, atque
adeo prædicantes debere huc incumbere, ut homines ab hac falsa fiducia,
in quam hæctenus adducti fuerunt, abstrahantur. Fol. 99. fac. 1. & seq.*

*Abrogat & damnat Missam totius Ecclesiæ Christi, quæ præci-
pue in Canone consistit. Canonem aufert: & quæ præter illum sunt mis-
sat pro arbitrio in nouum quendam ritum, hæctenus non auditum in Eccle-
sia, neque unquam receptum. Folio 110. facie 2.*

*Quod uero maxime omnium horrendum est, confingitur & instituitur
in hoc libro, ex proprio sensu noua quædam Missæ, in qua nulla sit cõ-
secratio cum inuocatione nominis diuini: ita ut necesse sit totum populum
clementiss. Principi nostro subiectum, ubi ad hanc doctrinam suscipiens
dam fuerit adactus, crudelissime & impie priuari uero corpore & sans
guine Christi. Vide folio 110. facie 2. ubi sacerdoti præcipitur, ut
hymno sanctus decantato, sine omni inuocatione aut prece canonica, mox
uerba Apostoli Pauli quibus recitat institutionem huius Sacramenti,
nempe: Dominus Iesus Christus &c. singulari grauitate decantet. Ac
confestim ubi populus responderit Amen. pari modo decantet & Pater
noster, atque deinde populum communicet.*

*In commentitia hac Missa non oratur pro Papa, summo spiritualis
status Pontifice: Nec fit ulla memoria sanctorum qui cum Christo uiuunt:
Cum tamen hoc ab Apostolorum tempore factum sit in Ecclesia.
Tantum abest ut memoria habeatur animarum, quæ cum signo fidei hunc
discesserunt.*

*Cum sancti patres dicant, & præcipue Ambrosius lib. 1. Officio-
rum, capite 50. Oblationes populi (in quibus est uotorum solutio)
adferri debere ad sacerdotem, &c. Scripturæ quoq̄ sit conforme ut
oblationes fiant ad altare, easq̄ sacerdos benedicat. Id quod a tem-
pore etiam apostolorum in uniuersa Ecclesia obseruatum fuit.*

Nihilos

DE SACRAM. POENITENT. Fol. LXXX.

Nihilominus uult liber ille, ut oblationes huiusmodi non sacerdoti ad altare, sed curatoribus potius secularibus, offerantur, tradanturque, & ab ijs in gazophilatium pauperum reponatur, Folio. 109. facie prima.

Sic ubi Ambrosius scribit sacerdotes electos, ut arcam testamenti operiant, quod non liceat omnibus altitudinem mysteriorum uidere. Et ante Ambrosium, Magnus ille Basilius li. de spiritu sancto, ca. 27. Apostolos & Patres, qui ab initio res Ecclesiasticas sanciuerunt in occulto ac silentio, mysterijs autoritatem conseruasse. Neque enim (ut ait) omnino mysterium est, quod ad populares & uulgares aures offertur, sicut iam ante rectissime scripserat. Ei quod publicatum est, & per se apprehendi potest imminere contemptum. Quod uero remotum est, ac rarum etiam naturaliter quodammodo esse coniunctam admirationem. Quomodo & Christus docet, ne spargantur margaritæ ante porcos, & cæt.

Vbi Reformationis liber iubet, uerba institutionis huius sacramenti, In qua nocte, & c. quæ liber ille arbitratur esse consecrationis uerba (scilicet) tamen eius autores, qui clementissimum principem nostrum praua informatione huc impulerunt, quicquam de consecratione credant, clara uoce canere.

Quod certe pessime fit, hoc potissimum tempore, quo disciplina Christiana collapsa est, nec ullum habetur discrimen inter plebem Sanctam, Pœnitentes, Energumenos, Criminosos. Imo interdum multis in locis, nec inter Ecclesiæ membra, qui intus sint, aut qui foris, hoc est excommunicatos. Siquidem Ecclesia olim, cum longe melior disciplina uigeret, etiam orationem illam, quæ ante consecrationem super oblationem dicebatur, Secretam appellabat. Græci uero mysticam orationem, propterea, quod non deberet omnibus temere publicari, & c.

Quod autem liber Reformationis prætensæ, hæc omnia tradat, reperies folio 110. facie secunda.

Iam quomodo hæc aliaque plurima, quæ in libro Reformationis continentur, cum mandato Christi, Apostolicis traditionibus, uniuersa Catholica Ecclesia, antiquis illis & sanctis Patribus, & toto orbe recepta consuetudine conueniant, prolixè satis demonstrauimus.

De Sacramen

DE SACRAMENTO POENITENTIAE & eius administratione.

*Christus ipse sacra-
mentū Absolutionis
instituit.*

Atholica Christi Ecclesia a tempore apostolorum, docuit Christum dominum sacramentum poenitentiae siue absolutionis instituisse. Matthæi 16. & 18. uerbis illis: Quodcumque ligaueritis super terram erit & ligatum in caelis, & quodcumque solueritis super terram, solutum erit & in caelis. & Iohannis 20. ubi textus habet, Hæc cum dixisset Iesus, inuolauit in eos: nimirum apostolos, dicens eis: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quibus uerbis intellexit Ecclesia Christum dominum apostolis dedisse clauis, non solum potestatis, sed & scientiae ac discretionis. Sine clauis enim scientiae, potestatis clauis cæca foret.

DE SECRETA CONFESIONE aut Absolutione.

QVapropter sancti patres quotquot de hac re scripserunt, concluderunt ex his Christi uerbis, quod omnis qui peccatis fuerit oneratus, quæ conscientiam eius ream teneant crucientque, debeat adire suum proprium sacerdotem, eiusmodi peccata distincte confiteri, & ab eodem postulare informationem, medicinam & iudiciū, & quicquid denique canonicæ satisfactionis nomine sacerdos tanquam medicus spiritualis sibi imposuerit, animo uoluntario ad faciendum suscipere: imo ante absolutionem reponere in arbitrium & iudiciū sacerdotis, an statim confessione facta a peccatis sit absolendus: an uero quousque peracta sit poenitentia, debeat absolutio differri. Considerato quod sacerdos in hoc sacramento spiritualem quandam medicum agat, cuius munus est uulnerum uicia indagare, diligenterque prospicere, ut ab imo sanentur, quo nulla obducentur cicatrice, priusquam perfecte sint curata. Ita de his rebus docuerunt patres omnes, tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesiae.

*Confessio secreta in
uerbis Christi funda-
ta, testimonium ha-
bet tam Orientalium
quam Occidentalium pa-
trum.*

Clemens.

Clemens epistola prima, quam Ruffinus Presbyter interpretatus est, testatur hanc esse Petri doctrinam: ut si forte alicuius cor, uel liuor, uel infidelitas, uel aliquod malum latenter irrepserit, non erubescat qui animæ suæ curam gerit confiteri hæc, ei qui præest, ut ab ipso per uerbum Dei & consilium salubre curetur: quo possit fide integra & operibus bonis poenas æterni ignis effugere, & ad perpetuam

tuae uitę præmia peruenire. Vbi Clemens de occultis peccatis diserte loquitur. Sequitur enim: Intrinsicus latens amaritudo peccati, abijcienda prorsus & emouenda est.

In Epistola Dionysij ad Demophilū fit mētio ueteris moris, quo solebant impij se prosternere ad pedes sacerdotis, confiteri, & peccatorū *Dionysius.* remedia querere.

Tertullianus Exemologesi faciētes, dicit presbyteris aduolui: & exigit, ut non solum facti, sed & uoluntatis delicta, quæ in latebris occultantur pandamus, uidelicet, ne faciant peccatores, quod committere solent, qui morbum in uerecundioribus partibus contractū abscondunt medicis, & cum erubescencia sua pereunt, ut sic peccator in Exemologesi secunda subsidia statuatur. *Tertullianus.*

Ad eundē modum hortatur nos Origenes in psal. 37. Vide (inquit) *Origenes.* quid edoceat nos scriptura diuina. Quia oportet peccatum non celare intrinsicus, fortassis enim sicut hi, qui habent intus inclusam escam indigestam, aut humoris uel flegmatis, stomacho grauitate & moleste immittentia, si uomuerint, releuantur. Ita etiā hi qui peccauerunt, siquidē occultant, & retinent intra se peccatū, intrinsicus urgentur, & propemodum suffocantur a flegmate: tantummodo circumspecte diligētius, cui debeas confiteri peccatum tuū. Proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere. Eadē scribit in 2. cap. Leuit. In libro uero tertio Periarchon, cap. 1. dicit: Si quis non prius animæ suæ uitia, & peccatorum suorum cognouerit mala, ac proprij oris confessione prodiderit, purgari is absoluicq; non poterit.

Cui ad stipulatur beatus martyr Cyprianus sermone quinto, de lapsis: *Cyprianus.* Quamuis (inquit) nullo facinore sint constricti, quoniam tamē de hoc uel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitent. Exemologesi conscientia faciūt, animæ suę pōdus exponunt, salutarē medelā, paruis licet & modicis uulneribus exquisiunt, scientes scriptū esse: Deus non iridet, & c. Et paulo post: Confitentur singuli quæso uos fratres, delictum suum, dum adhuc qui deliquit in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes, apud dominum grata est. Et alibi ad Clerum de modo agendi pœnitentiam dicit: Is demum ueram pœnitentiā agit, qui Dei & sacerdotis præceptis obediēs, & obsequijs suis & operibus iustis dominum promeretur.

DE SACRAM. POENITENTIAE.

Nicephorus.

Nicephorus Cartophilax ad Theodosium Monachum, ita scribit: Ligandi, soluendiq; provincia pontificibus ipsis a clementissimo Deo nostro demandata est. Siquidem ad Petrum ait: Quęcūq; ligaueris, ligata, & quęcūq; solueris, soluta erunt. Vnde olim omnes oportebat ad ipsos pontifices accedere, suaq; illis occulta prodere, & sui uel reconciliationem, uel repudium ferre. Ignoro autem qui factum sit, cur hæc minus obseruentur, quamuis existimem Pontifices, negotij tædio, frequentiq; multitudinis turbulencia defatigatos, id opere ad Monachos transmississe, ad eos scilicet, q; uere probati sint, & alijs ualeant esse utiles &c. Ibidem latius docet, quomodo ad confessionem adeundum sit, & quid sacerdoti agendum.

Basilius

Basilius in regula Monachorum, capite 21. dat præclarum pro se creta confessione testimonium. Ait enim: Necessarium uidetur ijs, quibus dispensatio mysterioꝝ Dei commissa est, confitenda esse peccata. Quod probat per scripturam, Matth. 3. & Actorum 9. & cap. 15. exigit, ut etiam minora peccata confiteamur. Capite uero 98. meminit satisfactionis, quæ peccatori debeat imponi. Confessio (inquit) peccatoꝝ hanc habet rationem, quam habet uulnus aliquod corporis, uel passio, quæ medico demonstranda est. Ita confessio peccatorū fieri debet apud eos tantummodo, qui curare hæc præualēt & emendare.

Chrysostomus.

Beatus Iohannes Chrysostomus libro tertio de Sacerdotio, ubi sacerdotalementem dignitatem præclare extollit: Sacerdotibus (inquit) datum est, ut potestatem habeant, quam Deus optimus, neque angelis, neque archangelis datam esse uoluit. Neque enim ad illos dictum est: Quęcūque alligaueritis in terra, erunt alligata & in cælo, &c. Pater enim omnifariam filio potestatem dedit, cæterum uideo ipsam eandem omnifariam potestatem a filio illis traditam. Atqui potestas ista iudicandi, sine præcedente confessione exerceri non potest, quum cognitio & discretio iudicium debeant præcedere. Et infra: Insania manifestariorum bonorum compotes fieri possumus: hi sunt enim, qui non tantum regenerant nos in Baptismo, sed & peccata post baptismum remittunt, & ueteris testamenti sacerdotes longe exuperant, qui tantum potestatem habebant, probandi a lepra purgatos: At nostris sacerdotibus, non corporis lepram, uerum animæ sordes, non modo probare, sed & purgare prorsus concessum est.

Verus intellectus eorū, quæ ex Chrysost. Ambro. & Tripart. historia obijci nobis solent.

Cæterū quę obijciunt nobis, ex eodē Chrysostomo in epist. ad Hebræos, homil. 31. 40. & 80. & homil. 2. in Psal. 50. ubi ait: Nō dico tibi, ut te prodas

prodas in publicum, neque ut te apud alios accuses: non dico tibi, ut confitearis seruo tuo, ut exprobret, &c. Et quæ alibi forsan in eadem sententiam dicuntur, intelligi debent de poenitentia publica, quæ ante tempora Chrysostomi, secundum peccati magnitudinem, iudicio sacerdotis illis etiam interdum imponebatur agenda, qui secretius peccassent, & sacerdoti secreta itidem fuissent confessi. Quod & ex Origene apparet in psalm. 37. Item apud Cyprianum in sermone de laps. & in Concilio. 3. Carthaginensi, cui beatus Augustinus interfuit, ca. 5. Quam consuetudinem Constantinopolitanus Episcopus Nectarius, qui Chrysostomum proxime antecessit, abrogauit, propter sceleratam transgressionem Diaconi cum matrona poenitente, Et in Ecclesia quoque Romana, Leo Magnus consuetudinem illam, quod nimium dura & rigida uideretur, sustulit, ut ipse Epistola 57. ad uniuersos per Campaniam, Samnium, & Picenum Episcopos testatur. Ad eundem modum, quod de hac re libro 9. cap. 35. historiae Tripart. legitur, accipiendum est. Neque enim illic narratur secretam confessionem abrogatam, sed magis illos, qui confiteri fugiunt, liberius peccare, cum minora peccata pudore confitendi, committi soleant. Hoc solum dicitur, Presbyterum qui publice poenitentibus præfici solebat, amotum (Eo enim tempore illi soli poenitentes appellabantur, qui publicam poenitentiam agebant, ut patet ex Canonibus Græcarum Synodorum, cap. 23.) Atque adeo in Constantino poli sub Nectario seueritatem tantum consuetudinis (qua receptum erat, ut etiam qui secreta tantum peccassent publicam agerent poenitentiam) non autem secretam confessionem, secretamque poenitentiam abrogatam. Quod autem Tripart. historia ad hunc sensum debeat intelligi, & res ipsa demonstrat, & indicat litera. Presbyter enim poenitentibus præfectus, nobili matronæ cum peccata sua fuisset confessa, præcepit ieiunare, & Deo operibus bonis supplicare. Quod cum obseruaret, crebrius in Ecclesia cum Diacono se consuetudinem habuisse confessa est. Hoc ubi populus cognouisset, sequebatur in sacerdotes, quasi per eos Ecclesia contaminata fuisset. Quam ob rem Nectarius remouit Diaconum sceleratum, & unumquemque iudicio conscientiae suæ reliquit: quod non ita accipere oportet, quasi fecerit omnibus liberum secreto confitendi si uelint, aut non si nolint, sed quod ad poenitentiam attinet liberum fecit, reliquitque uniuscuiusque iudicio, an pro peccatis occultis publice poenitere uelit an non. Quod ipsum & Leo Magnus qui Nectarii tempora non ita longe secutus est, expressius agit in Epistola 57. iam citata.

Iam ut ad Patres alios properemus. Hieronymus in 16. cap. *Mas Hieronymus.*
 Michaeli, uult, ne sacerdos sibi temere arroget clauem potestatis absque clauem

DE SACRAM. POENITENTIÆ.

iudicij & discretionis, sed quemadmodum in testamento ueteri leprosis præceptum fuit, ut ostenderent se sacerdotibus, qui habent noticiam leprosi, & non leprosi, & possunt discernere, qui mūdus, qui uel immunus sit. Sic & hic dicit Episcopum & Presbyterum alligare uel soluere pro officio suo, cum audierit peccatorum uarietates, & nouerit qui ligandus sit, qui uel soluendus. Quo & illud spectat, quod scribit in Esaiã capite decimoquarto, & in Ecclesiasten capite decimo, ubi ait: Si quem serpēs Diabolus occulte momorderit, & nullo conscio eum peccati uel ueneno infecerit, si tacuerit qui percussus est, nec uulnus suum fratri suo, & magistro uoluerit confiteri, Magister qui linguam habet, sed ad curãdum, facile ei prodesse non poterit. Si erubescat enim ægrotus, medico uulnus confiteri, quod ignorat, medicina non curat.

Ambrosius.

Ambrosius in sermone natalitio sanctorum Petri & Pauli, ambas clauas describit in Petro & Paulo, pro diuerso uniuscuiusque officio. Quos enim clauis scientiæ erudierit ad salutem, clauis potestatis suscipit ad quietem. Quorum corda clauis illa patefecerit doctrina uerborum, eorum animabus hæc aperit regna cœlorum. Diuitias immortalitatis clauis poenitentiae dispensat, scientiæ thesauros clauis altera largitur &c. Item in exhortatione ad poenitentiam, monet sanum unumquemque uitare peccata, quia nescit si possit ipsam poenitentiam accipere, & confiteri Deo & sacerdoti peccata sua. Idem ille beatus uir libro primo de poenitentia, dicit eos mandata Dei rescindere, Deoque iniuriam facere, qui negant absoluendi potestatem ad sacerdotem pertinere. Ait enim: Cum ipse dominus Iesus in Euangelio dixerit: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt. Quis est qui magis Deum honorat: utrum qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Ecclesia in utroque seruat obedientiam, ut peccatum & alliget & relaxet. Dominus enim par ius & soluendi esse uoluit & ligandi, qui utrunque pari conditione permisit. Iam cum nemo possit ligare aut absoluere hoc quod ignorat, uide quomodo sanctus ille pater his uerbis cognitionem peccati, quæ confessione accipitur, exiit. Et statim sequitur: Munus spiritus sancti est officium sacerdotis, eius autem spiritus sancti in soluendis, ligandisque criminibus est. Ibidem docet, quomodo peccata sint discernenda, capite item quinto, comparat sacerdotem medico, eos autem, qui iactant sibi non esse sacerdoti opus, illis de quibus Christus ait: Non opus est sanis medico, sed ijs, qui male habent. Et capite sexto ait: Ecclesiae species est in foemina illa, quæ accessit retro, & tetigit fimbriam uestimenti domini.

Ecclesia

DE SACRAM. POENITEN. Fol. LXXXIII

Ecclesia enim confitetur uulnera sua, & curari cupit. Capite uero 7. sacramentum poenitentiae aequat baptismi sacramento. Quid (inquit) interest utrum per poenitentiam an per lauachrum, hoc ius remittendorum peccatorum omnium, sacerdotes sibi uendicent? Vnum in utroque ministerium est: ut in lauachro operatur mysteriorum gratia, ita in poenitentia nomen Dei. Ad eundem modum lib. 2. cap. 7. Sacerdotes comparat apostolis, qui Domino iubente resuscitati Lazari uincula soluerunt; Lazari uero uocationem, Veni foras, uocationi ad confessionem &c.

De hoc beato uiro ita scribit Paulinus in uita ipsius: Quotiescunque illi aliquis ob percipiendam poenitentiam lapsus suos confitebatur, ita flebat, ut & illum flere compelleret. Causas autem criminum, quas illi confitebantur, nulli nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur: Bonum relinquens exemplum posteris sacerdotibus, ut intercessores apud Deum sint magis, quam accusatores apud homines. Et hinc quoque apparet, olim aliquando in arbitrio & potestate sacerdotis fuisse in Ecclesia, ut non solum publico, uerumetiam occulto peccatori, poenitentiam publicam imponeret. Quod tamen Ambrosius non legitur fecisse, neque item Leo Magnus, uti dictum est.

Sanctus Augustinus in psalmum 66. ait: Ergo tristis esto antequam confitearis, confessus exulta, iam sanaberis. Non confitentis conscientia saniam collegerat, apostema tumuerat, cruciabat te, requiescere non sinebat, adhibet medicus fomenta uerborum: tu agnosce medicum, confitere, exeat in confessione, & defluat omnis sanies.

Item in cap. 5. Iohannis, tractatu 22: Mortuus in corde tuo tanquam in sepulchro iacebas, & tanquam saxo male consuetudinis grauaris: Surge & procede, & crede, & confitere. Quia antequam confiteretur occultus erat: cum autem confiteretur, procedit de tenebris ad lucem, & tunc dicitur: Soluite illum, & sinite abire, quomodo dictum est apostolis, Quae solueritis in terra, soluta erunt & in caelo. In libris quoque de uera & falsa poenitentia. Item de salutaribus documentis, & de uisitatione infirmorum: qui ascribuntur Augustino. & sunt haud dubium catholici & antiqui libri, dicitur necessarium esse peccatori, ut querat sacerdotem scientem ligare & soluere: cuius iudicio & potestati se totum permittat, iussisque pareat. Nec dico (inquit) ut soli Deo, sed & sacerdoti uicario Dei confitearis. Aperi ei penetralium tuorum abditissima latibula, conscientiarum uerecundarum penitiora reuelare pagula.

DE SACRAM. POENIT.

Leo ille magnus in epistola 57. quā antea citauimus dicit non se exigere poenitentiam publicam, ab his qui secreto peccauerunt: Sufficit enim (inquit) reatus consciētiarum solis sacerdotibus indicari, cōfessione secreta, &c. Item epist. 69. ad Theodorum Foroiuliensem, cōparat inuicem (quemadmodum & Ambrosius) poenitentiae & baptisimi sacramentum, in hoc quod non solum per baptisimi gratiam, sed etiam per poenitentiae medicinam spes uitae reparatur aeternae, ut qui regenerationis donum uiolassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent. Sic diuinæ bonitatis praesidium ordinatis, ut indulgentia Dei nisi supplicatione sacerdotum nequeat obtineri. Et dicit non solum utile, uerum etiam necessarium, ut peccatorum reatus ante ultimum diem sacerdotali supplicatione soluat.

Gregorius Magnus, ex Christi uerbis, Quorum remisistis peccata &c. intellexit sacramentum istud quo remittuntur & retinetur peccata, similitudinem habere cum iudicio Forensi, ubi causae primū cognoscuntur & explorantur, deinde iudicantur. Instituitque sanctus iste Pontifex canonem, ut qui secretam confessionem proderet, a sacerdotali officio deiceretur. Bernhardus in sermone 12. ad milites templi, ait: Ministros uerbi sacerdotes, caute necesse est ad utrumque uigilare sollicitos, quo uidelicet delinquentium cordibus tanto moderamine uerbum timoris & contritionis infligant, quatenus eos nequaquam a uerbo confessionis exterreant, sic corda aperiāt, ut ora non obstruant: sed nec absoluāt, licet cōpunctū, nisi uiderint & cōfessum.

Vt interim taceamus magnum illud & uniuersale Concilium Lateranense, sub Innocentio tertio. Quod praecipit ut unusquisque fidelium saltem in anno semel suum proprium sacerdotem adeat, eique omnia peccata sua, quorum reatu constringitur, confiteatur &c.

Inter posteriores patres, praestantissimus uir Hugo de sancto Victore, uerba illa Christi, quae ex cap. Iohannis 20. citauimus, ita exponit: Christus Deus & homo, homines qui puri homines erant, potestatis suae fecit participes, ut eius implerent officium, in suscipiendō confessionem poenitentium, & potestatem eius exercerent, poenitentibus & confitentibus peccata remittendo.

Quibus omnibus fit euidens, Christum dominum Mat. 16. & 18. Iohannis item 20. ad hoc instituisse sacramentū istud, ut si quis post baptismum fuerit in peccatum aliquod relapsus, (Euangelium enim in locis illis non de infidelibus loquitur, sed de his qui in fratres peccant) per sacerdotem ligatur aut soluat.

Nec

Nec posse illud fieri secundum totius Ecclesiæ Catholicæ sensum, nisi primum quando peccator delicta sua distincte sacerdoti confiteatur, & ab eodem tanq̄ iudice, iudicium: & tanq̄ medico, medicinã cupidus expectat. Sed & ratio naturalis id ipsum comprobat. Quomodo enim queat aliquis dimittere aut retinere, ligare aut soluere, cuius nullam habeat cognitionem?

Sine cõfessione præcedente nemo absoluitur a sacerdote.

QVID REFORMATIONIS
prætensa liber contra Catholicã hãc doctrinã ausit.

Huic doctrinæ in uniuersum contrariatur liber prætensa Reformationis. Primum non numerat inter sacramenta Ecclesiæ Poenitentia seu absolutionis sacramentum. Vult ne post hac obligetur quisquam ad peccatorum enumerationem, sed tantum ad generalem illam & humilem confessionem, qua in genere fateatur se peccasse. Folio 115. facie 2.

Item non relinquendum peccatorem in ulla dubitatione, ita ut ipsi uolunt generaliter tantum confitentem: sed annunciandam illi esse certam remissionem, quam se habere statim credere debeat, non propter opus suum.

Quod certe ita asseritur, ac si absolutionis potestas non in sacerdote, sed in peccatore, qui fatetur se generaliter tantum peccasse, pœcipue consistat: ut debeat sacerdos uelit nolit eiusmodi peccatorem absolvere, causa licet inaudita. Verum hoc quid cæcius esse queat? Cũ dominus Christus potestatem ligandi & soluendi (utiq̄ post peccatorum explorationem) dederit sacerdotibus. Porro sicut patres antiqui illi docent, Cyprianus præcipue, libro de lapsis, Non debet sacerdos se tam facilem & ineptum præbere in hoc sacramento: neq̄ item peccator peccata sua post Baptismum commissa parui pendere debet, ut statim generaliter confessus se esse peccatorem, polliceatur sibi absq̄ omni præcedente satisfactione, remissionem peccatorum. Nec desperantes (inquit Cyprianus) misericordiam, nec tamen iam ueniam uendicantes.

Cui Epiphanius consonat contra hæreses, libro 2. tomo 1. in Catharos. Ait enim: Neq̄ promittimus libertatem omnino his qui post Baptismum lapsi sunt, neq̄ desperamus de uita ipsorũ. Suscipit Deus poenitentiam etiam post Baptisma, si quis lapsus fuerit. Quomodo uero postea faciat, ipse solus nouit. Vbi idem uir sanctus hoc qd̄ in præcedentibus supra dictum est, affirmat. Aliam longe esse conuersionem eorũ qui post Baptisma relapsi sunt, & aliam eorum qui ex impietate primum ad Christum in baptismo conuertuntur.

De

DE SATISEACTIONE POENITENTIVM.

Christus est satisfactio propiciatoria, expiatoria, & reconciliatoria.

Satisfactio canonica.

Satisfactio nostra non pro iudicio humano, sed secundum Dei misericordiam plus minusue de poena compensat.

Satisfactio canonica est in scripturis sacris & patribus fundata.

Idcirco deinde in hoc sacramento docuit omni tempore Catholica Christi Ecclesia, duplicem esse satisfactionem: Vnam propiciatoriam & reconciliatoriam, qua & culpa deleatur, & poena auferatur aeterna: hanc soli Christo dño acceptā referre oportet, qui seipsum dedit pro nobis, ut nos ab omni iniustitia liberaret, ad Titum 2. Qui factus est reconciliatio pro peccatis nostris, nec pro nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi. 1. Iohan. 2. Per quem dedit nobis uictoriam, ut de peccato & morte triumphemus. 1. Cor. 15. Præter quam fatendum est aliam esse satisfactionem canonicam seu disciplinarem, quæ ab his qui curam gerunt animarum, quibusq; incumbit sacramenta Christi eius nomine administrare, imponatur: & quam debeant beneuoli Christiani prompta obedientia in fide peragere & implere. De hac semper docuerunt patres. Primo quæ euellat causas & radices commissorum peccatorum, sanetq; infirmitates post peccatum in carne hærentes. Deinde quod uirtute sanguinis & merito passionis Christi, auferat aut saltem minuat poenam temporalem peccatis nostris debitam: ac deniq; utendum ea esse ad satisfaciendum matri Ecclesiae, publicis criminibus læsæ & iniuriam passæ.

Interim tamen & hoc prædicatum & doctum fuit, neminem uel posse uel debere Deo terminum aut nodum remissionis poenæ statuere, ac si oporteret Deum ad completam canonicam satisfactionem illico a flagellis suis cessare. Christo uero reconciliatori nostro, cui patet omne iudicium dedit, prorsus relinquenda est poenæ remissio: a quo petere oportet, ut obedientiam nostram uelit per meritum suū patri cœlesti facere acceptam, & poenam pro meritā misericorditer auertere.

Principio satisfactionem quæ canonica appellatur, fundatam in scripturis, & animarum pastoribus mandatum esse, ut eam secundū peccatorum exigentiam, confitentibus cum discretionē imponant, probant nobis uerba illa Christi, duobus Euangelij locis allegata, de ligatione & resolutione, dimissione & retentione peccatorum. Matthæi 16. 18. & Iohan. 20. Leo quoq; Magnus contestatur ad Theodorum Foreiuliensem Episcopum, hisce uerbis: Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, hanc præpositis Ecclesiae tradidit potestatem, ut & confitentibus satisfactionem poenitentiae darent, & salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Porro Augustinus

nus dicit: Satisfactio poenitentiae, est causas peccatorum excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere.

Patres, praecipue Chrysostomus in Psalm. 50. testantur, Post remissionem peccatorum (quae fit a Deo, quando homo corde contrito peccata sua confitetur, praecipue uero, quando sacerdotali absolutione fit de remissione certior) lubrica quaedam manere uestigia & languore, quem similiter deletum & extinctum oporteat. Quauis enim Nathan, Dauidi remissionem peccati a domino nunciasset, nihilominus petit Dauid: Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Amplius laua me ab iniquitate mea: decorum meum pristinum quero, &c. Atqui talis eradicatio mali, bonique restitutio, non fit sola cessatione peccatorum, neque item uulgaribus bonis operibus, uerum per opera digna poenitentiae, sicut Matth. 3. dicitur: Facite fructus dignos poenitentiae.

Dimissis peccatis, satisfactio utilis est ad purganda uicia, & decorem restituendum.

Debent autem opera satisfactoria ex illis uirtutum generibus assumi, quae peccatis huiusmodi contrariantur, Apostolo Paulo praecipiente Romanorum 6. Sicut exhibuistis membra uestra seruire immundiciae & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra uestra seruire iustitiae in sanctificationem. Vnde beatus Iohannes Chrysostomus in cap. 3. Matthaei, ita scribit: Facite fructus dignos poenitentiae. Quo autem modo fructificare poterimus? Si utique peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti: incipe iam donare propria. Longo tempore es fornicatus: a legitimo quoque usu suspedere coniugij, ac perpetuam continentiam sepius paucorum dierum castitate meditare. Iniuriam uel opere cuiquam, uel sermone fecisti: refer benedictionis uerba conuictis, & percutientes te, nunc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende. Neque enim uulnerato sufficit ad salutem tantummodo spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere uulneribus. Delictis & temulentia diluebas: ieiunio & aquae potu utrunque compesa. Vidisti impudicis alienum decorem oculis: sceminam iam omnino non uideas, maiore tactus cautione post uulnera. Hucusque Chrysostomus. Cui ad stipulantur sanctus Leo in sermone de Quadragesima. Et beatus Bernardus in sermone de cena domini: Lauari (inquit) cito quidem possumus: Ad sanandum uero opus est curatione multa.

Qualia debeant esse opera satisfactionis.

Constat praeterea non semper cum peccati remissione simul remitti & poenam peccatis debitam, ut est uidere. 2. Regum capite duodecimo, & uigesimo quarto, euidentissime autem Exodi tricesimo secundo, & Numeri decimo quarto.

Dimittitur peccata praereconciliatio nem, cum tamen non semper poena simul tota dimittatur.

DE SACRAM. POENIT.

Iam beatus Apostolus Paulus testatur huiusmodi poenas, nostra satisfactione, aut minui, aut totas auferri. 1. Corinth. undecimo: Quod si nos ipsos (inquit) diiudicaremur, non utique iudicaremur. intelligit autem, iudicari, corripri, castigari & puniri pro peccatis. Quod uerba, quae sequuntur satis indicant: Dum iudicamur autem, a domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Hinc 2. Paralipo. 7. scriptum est: Si clausero coelum, & pluuia non fluxerit, & mandauiero & praecepero locustae, ut deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum, Conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit poenitentiam a uis suis pessimis. Ego exaudiam de caelo, & propicius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum. Item Iobelis secundo: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos.

Confert ad haec quod senior Tobias ait, Tobie quarto: Eleemosyna ab omni peccato, & a morte liberat. Et quod Daniel Nabugodonosor suasilit, Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas miseris cordibus pauperum.

Opera satisfactionis uirtute meriti passionis Christi, compensant, purificant, extinguunt et contegunt peccata, ac Deo quoque reconciliant homines.

Quapropter sancti Patres frequenter hoc modo loquuntur, peccata & poenas peccatis ipsis debitas, compensari, purificari, operiri, & reconciliari operibus satisfactionis: non quidem, quod sua dignitate remissionem peccatorum mereantur, sed ideo quia Deo placent: ut quae sunt ab illis, quos Deus in gratiam propter contritionem de peccatis recepit, & hoc merito Christi, a quo istiusmodi opera omnia meritum suum mutuuntur. Vide Chrysostomum in Matth. Hieronymum in Massalacha. Ambrosium libro secundo de Poenitentia, cap. 5. Cyprianum Epistola 14. libro 3. & libro 1. Epistola 3. Satisfactionibus (inquit) & lamentationibus iustis delicta redimere, & uulnera lachrymis ablueri.

Item in sermone de Eleemosyna. Cuius pars in articulo de iustificatione quoque supra allegata fuit.

Augustinus in Enchiridio capite 70. ait: In melius est uita mutanda, & per Eleemosynas de praeteritis peccatis propiciandus est Deus: non ad hoc emendus quodammodo, ut ea liceat impune committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamuis miserando deleat facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur. Alibi idem ille sanctus pater testatur, duplicem esse satisfactionem post baptismum in Ecclesia, publicam unam, de qua dicit: Quem mortalia crimina post baptismum commissa praemunt, hortor prius publica poenitentia satisfacere,

ere, & ita sacerdotis iudicio reconciliatum, communioni sociari, & cetera. Alteram secretam, de qua ita ait: Sed & secreta satisfactione solui mortalia crimina non negamus, sed mutato prius seculari habitu, & confesso religionis studio, per uitae correctionem & iugi, imo perpetuo luctu, miserante Deo, ita duntaxat, ut contraria pro his, quae poenitentia agat, & cetera. de Ecclesiasticis dogmatibus, capite quinquagesimo tertio.

Quod autem satisfactio ista pro peccatis publicis imponi debeat, etiam ad satisfaciendum satis Ecclesiae laesae, & alijs in exemplum, probatur ex Paulo. pri. Timoth. quinto, ubi ait: Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant. & Augustinus in Enchiridio: Fiat (inquit) etiam Ecclesiae satis, in qua remittuntur peccata.

*Poenitentia publica
satisfit Ecclesiae laesae,
& datur exemplum alijs.*

QVAE MOLIVR REFORMATIONIS
Liber aduersus haec.

Liber autem Reformationis illius non admittit satisfactionem, sed praecipit, ut pastor ei, qui in genere tantum se confessus sit peccasse, annunciet remissionem peccatorum, nec meminit ullius satisfactionis imponendae.

DE EXCOMMUNICATIONE.

Tertio, quod ad excommunicationem attinet, quae neruus est Ecclesiasticae disciplinae, & ab altera clauae, iurisdictionis inquam, dependet, Tradunt scripturae duas formas, quibus ad eam procedatur in Ecclesia: Prior forma est, per uiam (ut aiunt) denunciationis Evangelicae, de qua Christus praecipit Matthaei decimo octauo. Atque haec forma locum habet, ubi quispiam in externa Christianorum communitate existens, fratrem suum uerbis aut factis laeserit. Hic enim iniuria affecto, dicit Christus: Si peccauerit in te frater tuus, uade argue eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, uel duos, ut in ore duorum aut trium testium stet omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiae. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Amen dico uobis: Quaecumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in coelis, & quaecumque solueritis super terram, erit solutum & in coelis, & c.

*Ad excommunicationem
duabus uis proceditur.*

Via una denunciationis.

DE SACRAM. POENITENTIÆ.

Atq; adeo, ut beatus Chrysoſtomus in eundem locum ait: Non loquitur dominus de criminibus publicis, ſed de priuatis iniurijs ab uno alteri priuatim illatis. Quapropter dominus ibidem mandat, ut iniuriã paſſus, in hoc caſu primum ſolus conueniat offenſorem. Si uero apud eum non profecerit, denuo ipſum conueniat cum teſtibus, ſed non plures uno aut duobus ſecum adhibeat. Idque ideo, quod non debeamus fratrum noſtrorum peccata ad communitatem deferre aut publicare, niſi primo aut ſecundo admoniti fuerint. Verba autem quæ ſequuntur: Dic Eccleſiæ, Exponit Chryſoſtomus, id eſt, Eccleſiæ Præpoſitis, Episcopis ſcilicet ac præſidentibus.

Vid altera ad excommunicationem per inquisitionem.

Altera forma eſt, inquisitionis ordinarię. Oportet enim ſcriptura ex gente ab Eccleſiæ Prælatiſ, quorum eſt illud officium, excommunicationem exerceri contra publica crimina & peccata, quæ non in proximum modo, uerum etiam in Deum & in ſeipſos quoque mali homines committunt. De huiusmodi excommunicationis uſu loquitur Apoſtolus Paulus. 1. Corinth. quinto, ubi fornicatorem publicum apud Corinthios excommunicat, non ſecundum regulam Matthæi 18. Poſt fraternali correptionem ſecreto bis factam, ſed fama publica accepta. Ita enim ait Apoſtolus: Om̄ino auditur inter uos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris ſui quidã habeat. Et uos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio ueſtrũ, qui hoc opus fecit. Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicauit, ut præſens, eum qui ſic operatus eſt, in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti tradere huiusmodi hominem ſathanæ, in interitum carnis, ut ſpiritus ſaluus ſit in die domini noſtri Ieſu Chriſti. Item, Nescitis quia modicũ fermẽtum totam maſſam corrumpit? expurgate uetus fermẽtum, &c.

Item ſcripſi uobis in Epistoſa, ne commiſceamini fornicarijs. Non utique fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut Idolis ſeruientibus: Alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe. Nunc autem ſcripſi uobis non commiſceri, ſi is qui frater nominatur inter uos, eſt fornicator, aut auarus, aut Idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebriofus, aut rapax. Cum huiusmodi nec cibum ſumere. Auferte malum ex uobis ipſiſ. Huic non eſt diſſimiliſ excommunicandi formula, quam habet ſecundæ Teſſalonicenſiſ tertio: Denunciamus uobis fratres in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ſubtrahatis uos, ab omni fratre ambulante inordinate, & non ſecundum traditionem, quam acceperunt a nobiſ, &cæt. Sequitur: Si quiſ non obedit uerbo noſtro, per Epistoſam hunc notate, & ne commiſceamini cum illo ut confundatur.

Quo

DE SACRAM. POENITEN. Fol. LXXXVII

Quo & illud respicit. 2. Iohan. 1. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis: Qui enim dicit ei aue, communicat operibus eius malignis.

Quibus sacrae scripturae uerbis patres induci, auctoritatem excommunicationis ferendae, ascripserunt episcopis. Atque hinc canones excommunicationem appellant mucronem Episcopi. ca. uis. 16 quaest. 2. Et Augustinus damnationem uocat Episcopalis iudicij: quae poena in Ecclesia nulla maior est. ca. corripiantur. 24. quaest. 3.

Quantquam uerum sit quondam ubi sententia excommunicationis ferenda erat, communitas reliqua uocaretur: non uelut iudices, sed tanquam consentientes, aut certe, ne quem lateret, quod pro Ecclesia gereretur.

Præterea excommunicationis sententia olim ab Episcopo aut eius uicario pronunciabatur, non semper ubi habitaret transgressor, sed ubi cathedram suam haberet Episcopus: quemadmodum & Paulus absens Corinthum illum excommunicauit.

Deinde ex hisdem illis dictis sacrae scripturae, constituerunt patres, ne quid omnino commercij, siue in spiritualibus siue in temporalibus rebus, aut etiam in communionem sacramentorum, in cibo, potu, salutatione, alloquutione, emptione, uenditione, aut alio quouis tractu, cum excommunicatis haberetur. Quinetiam ut praesides & magistratus, excommunicatum a ciuili societate exigerent, & ne in temporalis quidem regimine secum communionem habere permetterent. Cum sanctus Paulus in his omnibus (sicut beatus Chrysostomus in epistolam ad Hebraeos. cap. 11. homilia 26. testatur) hoc discrimen faciat inter Ethnicos in criminibus deprehensos, & fratres Christianos, qui pro similibus flagitijs excommunicentur. Nimirum de his ait: Ne commisceamini cum eis. Et causam assignat: ut confundantur & erubescant. Cui beatus apostolus Iohannes epistola 2. aliam hanc causam annectit: ne qui eiusmodi excommunicatos salutauerit, tacite communicet operibus eorum malignis, & se talium peccatorum faciat participem: De illis uero, non idem constituit.

Quamobrem beatus Clemens epistola 1. testatur beatum Petrum apostolum praecipisse, uitandam esse omnem eius communionem, quae Episcopus propter malefacta sua condemnasset, sed nec loquendum cum eo: ut tanto diligentius procuraret Episcopo reconciliari, reuertaturque ad salutem & sanitatem, ubi coepisset obedire mandatis eorum, qui Ecclesiae erant praepositi.

DE SACRAM. POENITENTIAE.

Simile est quod Fabianus mandat, ne quis cum excommunicato uel domi loquatur. Quomodo apostoli ipsi (ut is ait) statuerunt. c. sicut apostoli. 11. quæst. 3. Idem uetatur in Concilio Toletano 1. & sancitur ca. cum excommunicato, dicta quæst. & causa. Vt si quis cum excommunicato aut palam aut absconse loquutus fuerit, statim cū eo communem excommunicationis contrahat pœnam. Tantum dispensant canones cum eis qui peregrinantur, & incidunt forte in rempublicam seu mancipium excommunicatione damnatum, nec possunt inibi uitæ necessaria precio comparare, præterq̄ a solis excommunicatis: Dispensant quoq̄ cum uxore, prolibus, seruis, familia domestica: dum tamen tales patrifamilias in malitia non consentiant, can. quoniam multos. item can. antecessor. & c. quod prædecessor, eadē quæst. & causa.

Enimuero si nō debeat rigor ille disciplinæ seruari, eueniet haud dubium his potissimum temporibus, ut censura illa diuina non solū nequeat ad uerum eius usum reduci, sed abeat etiam paulatim in merum contemptum. Quod transgressorum pars maxima, si tantū concedatur consuetudinem cum alijs habere in functionibus publicis aut ciuilibus promiscue in emendo, uendendo, & his similibus, si per magistratum liceat ipsis in statu ciuili permanere, non magni facient profecto excommunicationem, eam, qua a sola perceptione sacramentorum (de quibus alioqui non magnopere solliciti sunt) abarcentur. Adeoque non pudefient, paulatimq̄ in contumacia peruicaciaq̄ obstinati progredientes, tandem etiam contemnent excommunicationem. Quod præ omnibus cauendum est ne fiat.

Chrysostomus in secundum caput epistolæ ad Hebræos: Nemo (inquit) contemnat uincula Ecclesiastica: Non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem dedit, & c. Nec item cederet excommunicatio in medicinam, ad quam instituta est, sed magis ad mortem,

Patres magno interuallo discreuerunt inter sententiam qua sola communio sacramenti corporis & sanguinis Christi subtrahitur, & eam qua publicam pœnitentiam agentibus præcipitur, usque ad reconciliationem post pœnitentiam peractam, a communione abstinere: ac illam denique quæ est omnium grauissima excōmunicatio, & anathema appellatur. Prioribus duabus censuris ciuilis societas non prohibetur: At maior excommunicatio ab omni consortio fidelium excōmunicatos separat. ca. ad mensam. parag. euidēter. 11. q. 3.

Quid

QVIVD REFORMATIONIS

prætensæ liber contra Catholicã hãc doctrinã ausit.

Initio prætensæ Reformationis liber confundit & simul commiscet duas illas excommunicandi formas; nec recte eas distinguit. Item uult ut nemo excommunicetur, nisi primum a suo pastore & certis quibusdã, quæ in singulis ciuitatibus & pagis ad hoc designabuntur, fuerit admonitus.

Folio 116. facie prima. Quali manifesti peccatores publica fama declamati, sine secreta & euangelica correptione præcedente nõ debeat citari & excommunicari. Et certe Christus non præcepit, ut certi quidam ad correptionem faciendam assumendi designentur; uerum permisit offenso pro suo arbitrio quos idoneos ad hanc rem iudicauerit, assumere.

Item liber uult ut triplici citatione præmissa, res deferantur ad Superintendentem: qui debeat proficisci eo ubi accusatus commoratur, & assumptis sibi pastore & delectis, proferre sententiam. Folio 116. facie. 2.

Cum ad Episcopum pertineat sententiam pronunciare in loco ubi ipse residet.

Excommunicatum à Communione tantum sacramenti Eucharistiæ excludit, uet atq; a stare ubi quis baptizatur aut matrimonium cõtrahitur. Cæterum, magistratui seculari facit potestatem ut excommunicatos in ciuilibus uersare permittat. Nec uult excommunicationem impedimento esse negotijs ciuilibus tractandis, sed licere obedientibus Ecclesiæ membris, cum excommunicatis, præesse, regere, emere, uedere, & in rebus istiusmodi habere communionem. Folio 117. facie 1.

Item uetat propter pecunias debita aut alias obligationes, deinceps quenquam excommunicari.

Non inuiti fatemur excommunicationem quorundã uitio aliquatenus cessisse in abusum. Atqui interim esto ut Christianus quispiã aduersus cõfratrem forte queratur, quod fraudem in emptione aut uenditione cõmiserit, aut alias nolit æqui & iusti secũ inire rationẽ, & soluere debita, atq; adeo illum se lædere & in se peccare. Vbi in casu tali damnũ passus, postq̃ offensorem primo solũ, ac deinde ubi solus non sit exauditus, adhibitis secum secundum Domini regulã duobus alijs, conuenisset, adiret Præsules & Ecclesiæ præsidentes (quomodo eos Chrysoft. in Matthæũ appellat) eosq; imploraret. Quare obsecro nõ debeãt in hunc talẽ offensore post trinã admonitionẽ, propter inobediẽtiã & pertinacẽ cõtumaciã excõicatione aĩaduertere.

Apo

DE SACRAM. POENITENTIAE.

Apostolus Paulus 2. Tessal. 3. non de his tantum qui manifesta crimina inciderunt, sed & de illis qui ambulabant inordinate, nihil operantes, sed curiose agentes, & proximum defraudantes, praecipit: Si quis non obedierit uerbo nostro, per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur. Sanctus Clemens Petri apostoli proximus successor, in epistola sua testatur, Apostolum presbyteris praecipisse, haec potissimum curare, ne quis in communitate fidelium alium decipiat, atque ut lites inter Christianos ortas, statim dirimant.

Concilium Moguntinense presbyteris mandat, ut prospiciant, quo subditi inuicem non decipiant iniquis mensuris aut ponderibus. Et Concilium Valense sanxit, ne peregrinos & externos in emptione & uenditione fraudent, atque ut transgressoribus poenitentia imponatur, cap. 1. & 2. de emption. & uendit.

Nobis tamen magis probaretur, si in causis ciuilibus, uitata quantum fieri potest Excommunicatione, loco eius immisione ex primo & secundo decreto uterentur.

Antiquis canonibus constitutum est, ut Excommunicati non prius absoluantur quam ubi egerint poenitentiam, dederintque cautionem de emendatione & damno releuando.

Verum liber nominatae Reformationis multo lenius agit cum Excommunicatis. Folio 117. facie 1. & seq.

DE SVFFRAGANEO DIOCOESIS Colonienfis.

IVxta hunc articulum praetereundum nobis non est, quod scriptura sacra non permittat in eadem Ecclesia paris potestatis simul Episcopos esse duos: sed & natura uidetur exigere ut una Ecclesia unum tantum habeat Episcopum. Sicut beatus Hieronymus scribit ad Rusticum Monachum. & habetur ca. in apibus princeps unus est. 7. quaest. 1. Et cum sponsa Christi sub duobus Episcopis & presbyteris auctoritate & potestate aequalibus, diuidi non debeat, sed unum tantum habere, qui ipsam modestis moribus & pudicitia instituat & regat, Mandat Concilium Remense, ne quis praesumat Ecclesiam unam in duas diuidere. ca. sicut. 21. quaest. 2.

Et est hac de re praclarissima Cypriani epist. libro 3. epist. 2. Grauat

uat enim (inquit) me, atq; contristat, intolerabilis percussus & pene prostratus pectoris molestitia, & perstringit, cum uos illic comperissem contra Catholicæ institutionis unitatem, Episcopum alium fieri censuisse. Id est, quod nec fas est, nec licet fieri, Ecclesiam alteram institui, Christi membra discerpi, dominici gregis animū & corpus unum, discissa emulatioe lacerari, &c. Augustinus Epistola. 171. Donatistas arguit, quod Episcopum contra Episcopū ordinauerunt, & altare contra altare erexerunt. Cuius quoq; meminit Epist. 162.

Constat autem clementissimum dominū nostrum, & Dioeclesim Archiepiscopalem Coloniensem iam habere Suffraganeum, legitime uocatum, & a Capitulo nostro, totaq; Dioeclesi receptum, qui Dioeceseos huius superintendens, & unicus in Pontificalibus Vicarius Reuerendissimi domini nostri institutus & ordinatus est. Adeoq; non potest simul alius superintendens, Hoc est, Episcopus aut Suffraganeus sine horrendo dissidio, in hac Dioecesi institui. cum Episcopus Græcæ, superintendens Latine dicatur; ut & Canones testantur, can. legimus. 93. distinct. excerptus ex Hieronymo, & 7. quæst. 2. ca. qui Episcopatum, ab Augustino mutuatus.

QVID REFORMATIONIS

pretensæ liber contra Catholicā hanc doctrinā ausit.

Meminit autem liber noui cuiusdam Supraintendentis, ad quem instituendum, libri autores Clementiss. nostrum prauis suggestionibus impulerunt. Folio 117. facie 2. & alibi.

Verum hic tollerari nobis non poterit

DE SACRAMENTO ORDINATIONIS

sacrae, quam liber Reformationis uocat institutionem pastorum.

Sacramentum ordinationem esse Sacramentum sanctæ Ecclesie Dei, in q̄ ordinatis ad publicū & cōmune Ecclesie ministeriū, datur signo externo gratia, quæ ministeriū eorum certum faciat & probatum, quaq; Sacramentorum consecratio, eorūdemq; administratio ipsis commissa, sit efficax, Euangelium testatur Matth. decimo.

Marci 6. Lucae 10. Iohannis 20. Sicut misit me pater (ait dominus) ita & ego mitto uos. Hec cum dixisset insufflauit, & dicit eis: Accipite spiritū sanctum

Y

sanctum

DE SACRAM. ORDINIS.

sanctum. Similiter Apostolus. 1. Timoth. quarto: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cū impositione manuum presbyteri, & 2. Timoth. 1. Admoneo te, ut resuscites gratiã dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Simulq; testatur ad Episcopos solos pertinere huius Sacramenti administrationem, ad Titum. 1. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. & 1. Timoth. quinto: Manus cito nemini imposueris. Sic Actorum primo: Vbi Apostoli Matthiam. & Actorum 6. ubi ijdem diaconos ordinat. Similiter Actorum decimotertio, ubi Paulum & Barnabam segregat in opus, & cæt.

*Vide Chrysoströmii
homil. 13. in epist.
priorem ad Timot.*

Dionysius Areopagita de sacerdotalibus consecrationibus in Ecclesiastica Hierarchia capite 5. ubi describit ritum ueterem ordinationis, dicit neminem fieri Sacerdotem, nisi Pontificalibus officijs ad hoc fuerit promotus. Augustinus libro 2. in Epist. contra Parmenianum, dicit ordinationem sicut & baptisma esse Sacramentum. Vtrunq; (inquit) quadam consecratione homini datur. Illud cum baptizatur. Istud cum ordinatur. Ideoq; in Ecclesia Catholica, utrunq; non licet iterari. Nam si quando ex Donatistis uenientes correcto schismatis errore suscepti sunt, & si uisum est, ut eadem officia gererent, quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi. Sed sicut baptismus in eis, ita ordinatio mansit integra. Quia in præcisione fuerat uicium, quod unitatis pace correctum est, non in Sacramentis, quæ ubicunque sunt, ipsa uera sunt. Et paulo infra: Neutri Sacramento est iniuria facienda. Censetq; non ideo minus esse Sacramenta Christi & Ecclesie, quod eis abutantur heretici, uirtute enim Sacramenti (sicut contra Donatistas ait) Dimittit etiam religionis simulator peccata. Nam & in malis hominibus hoc Sacramentum cognoscitur esse Christi, quamuis in corpore unice immaculate columbe non inueniatur. Hinc in libro quæst. ueteris & noui testamēti dicit: Spiritum sanctum nõ sequi dignam aut indignam personam, sed ordinem traditionis, atq; ita, quãuis sit aliquis boni meriti, non tamen possit bñdicere, nisi fuerit ordinatus. Patres reliquos studio breuitatis præterimus.

*Semp fuerunt in Ec
clesia ordines mino
res & maiores.*

Secundo a tempore Apostolorum distinguebantur ordines in maiores & minores, quemadmodum uidere est in scriptiõe epist. Pauli ad Thessal. Idem testatur Apostolici Canones. Antiquissimus ille Dionysius, Clemēs, Anacletus, Ignatius Iohannis Apostoli discipulus in epist. ad Antiochenes. Veterum Patrū Cõcilia. Inter quæ Laodicense ca. 23. & 24. Item Chalcedonense & Carthaginēse 4. cui interfuit B. August. In quibus ordines oēs enumerantur, scilicet Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi.

Subdiaconi, Acolyti, Lectores, Exorcistę & Ostiarij, describiturq; Catholicus ordinationis ritus. Vide in B. Cypriano, Epist. 5. lib. 2. p̄clarā ordinationem Confessoris in Lectorem. Beatus Ambrosius in Epistola ad Ephesios, capite 4. Singulis ordinibus suam functionem ex Apostolo Paulo assignat, indicatq; quo in munere & officio, descriptis in Paulogradibus, singuli ordines succedant. Et in Epistolam 1. Corinth. capite 12. dicit in lege dominica gradus esse charismatum, in officijs Ecclesię. In loco ordinis officij Ecclesiastici positus, gratiam habet, qualisuis sit, non utiq; propriam, sed ordinis, per efficaciam spiritus sancti.

Tertio, demonstrari potest Presbyteros non sine externa unctiōe olim ordinatos fuisse, potissimum in Occidē tali Ecclesia. Quin Dionysius, qui inter primos post Apostolorum tempora fuit in Ecclesia Orientali, dicit Episcopum uti unguento ad omnem ferme sacerdotalis officij functionem. De his quę in unguento, capite 4. parte 2. Ecclesiastica Hierarchia. Et parte 3. dicit legem sanctissimorum mysteriorū exigere, diuini altaris consecrationem unguento sacratissimo. Et explicat latius, quid unctiōnes illę significant. Nec debet hoc quisquam incredibile putare, cū & Cyprianus, uti diximus, dicat cessantibus his, quę ritu antiquo ueteris testamenti inoleuerant, religionem Christianam unctiōnis mysterium non contempsisse, sed cæteris generali sanctorū consensu damnatis, non solum in regibus & sacerdotibus unctiōnis honorem permansisse, sed & in omni populo Catholico. (Obserua quod facit mentionem propriam de unctiōne Sacerdotum.) Beatus Hieronymus in Leuit. & in Amos prophetam manifeste satis indicat, quod sacerdotes suo tempore ungebātur. Conciliū Carthaginense 4. prodit, quod in ordinatione Episcopi unus ordinatium effundat benedictionem in Episcopum. Quomodo autem eum usum Ecclesia seruauerit, habet Innocent. 3. in ca. cum uenisset, de sacra unctiōne. Hęc cū ita se habeant, usus certe, sicut supra diximus, totius Ecclesię in eo potissimū, quod Apostolica traditione ad nos peruenit, asserendus est nobis, non parui pendendus.

Sacerdotes etiam olim ungebantur in primitiua Ecclesia.

QVID REFORMATIONIS

prætensę liber contra Catholicā hęc doctrinā ausit.

Dicta Reformat. non est secundum hęc composita. In primis enim ordinationis non numeratur inter Ecclesię Sacramenta.

Quamobrem uero, ut apparet, omissa sit, postea dicetur.

Tantum de instituendis pastoribus facit mentionem. Quasi in Ecclesia non sint alij ordines, q̄ pastorū duntaxat, Fol. 117. facie secunda.

Y ij Cum

DE SACRAM. ORDINIS.

Cum antea liber Reformationis sacramunctionem Chriſmatis reſpudauerit, hic præcipit, ne Suffraganeus in cæremonijs ordinationis quicquã pertætet aduerſus libri huius inſtituta, nec ulla grauamina aut uoſta, quæ huic libro aduerſentur, ordinandis imponat. Folio .118. facie prima.

Quid eo intendant, iam antea partim dictũ eſt a nobis, & paulo poſt latius explicabitur. Atqui in poteſtate clementiſſimi principis noſtri prorfus non eſt, formam Ordinatiõis ante annos plus mille in tota Eccleſia Catholica uſitatam, abrogare & perimere.

Ad hæc nõ modo durũ, ſed & lõge maxime horrendũ eſtimãdũ eſt, qđ cõſarcinatores libri iſtius clementiſſ. domino noſtro pſuadere præſumpſerunt, id quod in libro illo præcipitur. *Ab omnibus ordinãdis exiãgẽdum, primo, ut fateãtur doctrinã huius libri certiſſime eſſe unicam Catholicæ Eccleſiæ Dei doctrinã. Similiter ut polliceãtur in ea, tãquam abſq; dubio Chriſtiana manere, ipſam fideliter tueri, docere, & ſecundũ eius ordinationem uiuere. Ac ruruſ idcirco Suffraganeum in cæremonijs ordinationis nihil debere aduerſus doctrinã iſtam agere. Quod certũ ſit, doctrinã inibi compræhenſam, ueram, Chriſtianã & Catholicam Eccleſiæ Dei ſententiã & fidem eſſe, ut habetur folio 118. ſa. 1. Cum totus liber & præſertim hæc inſtitutio tam manifeſte totius Eccleſiæ Catholicæ doctrinæ in tam multis & inſignibus locis ex diametro contrarietur, nec ullum habeat in ſcripturis fundamentum.*

Horrendum ſane eſt, hominẽs iſtos clementiſſ. domino noſtro hoc uoluiſſe perſuadere, ipſum ex officio Episcopali habere poteſtatem abrogãdi quicquid apud ordinationem introductum eſt poſtea, ut ipſi aiũt, qualis eſt unctio Chriſmatis, uota, & ſimilia, quæ omnia æſtimant libri compoſitores, ſine mandato Dei irrepſiſſe. Folio 118.

Interim autem non meminẽrunt, ſe de proprio ſenſu innumeras noſtationes libro illi inſarſiſſe, quæ neq; uerbo Dei, neque Patribus conſormantur. Quale eſt haud dubium Coniugium Sacerdotum, de quo poſtea latius dicetur.

DE SACRAMENTO

Matrimonij.

Beatus

Aulus apostolus ad Ephesios 5. in uerbis primi hominis, omnium nostrum parentis Adæ, cū loqueretur de Eua uxore sua, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una, testatur magnum sacramentum contineri: nimirum inseparabilem unionem Christi & sponsæ suæ Ecclesie.

Iam Christus dominus noster, cum interrogaretur Matthæi 19. Si licet homini dimittere uxorem suam, quacunq; ex causa? Respondens ait: Non legistis quia qui fecit ab initio hominem, masculum ac feminam creauit eos: & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Diuinis istis uerbis reuocauit Christus dominus matrimonium in priorem illum statum quo in paradiso primum institutum erat. Ostenditq; uerba illa primi hominis (Propter hoc relinquet homo patrem & matrem &c) intelligenda non de coniugio tantum Adæ & Eux, sed de unoquoq; matrimonio, secundum suum mandatum contracto: quo Mosaicam relaxationem ob duritiam Iudæorum permissam sustulit. Si autem quod Apostolus dicit, magnum sacramentum uerbis istis continetur, oportet utiq; ut Christianum Matrimonium magnum sacramentum sit, sanctumq; signum, admirandæ & inseparabilis unionis Christi, & sponsæ suæ Ecclesie. Quapropter qui uera fide matrimonium inuent, memores unionis illius quam Christiana ipsorum coniunctio significat, non uulgarem a Deo gratiam consequuntur. Hanc procul dubio, ut se ab omni carnis spurcicia toto immaculato, cum adiutorio gratiæ diuinæ quæant continere. Quemadmodum & Christus sacramentum istud matrimonij (quod inter unum tantum uirum & unam feminam consistere potest) non solum confirmat, sed & gratiam conjugalis castitatis, ut in uerbis eius intelligitur, fidelibus promittitur, quando uerbis illis, Et erunt duo in carne una, adiicit: Itaq; iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Cum autem instarent pharisæi, interrogantes: Quid ergo Moyses mandauit dari libellum repudij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyses ad duriciam cordis uestri permisit uobis dimittere uxores uestras: Ab initio autem non fuit sic. Dico autem uobis, quod quicumq; dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit, similiter mœchatur.

Quæ gratia consecratur in sacramento Matrimonij.

DE SACRAM. MATRIM.

*Differentia inter
coniugia fidelium &
infidelium.*

Quibus Christi uerbis innixa sancta catholica Ecclesia hucusque ser-
uauit & docuit, Matrimonium Christianum sacramentum esse Ec-
clesiæ Christi. Et longe aliam rem esse coniugium Ethnicorum, Iu-
dæorum, siue matrimonium Christianorum. Apud Ethnicos coniu-
gium fuit honesta quædam politia: apud Iudæos etiam res sancta: ue-
rum apud Christianos res altior est, nempe externum & uisibile si-
gnum inuisibilis cuiusdam gratiæ: ut quemadmodum Christus Ec-
clesiæ suæ inseparabiliter unitur, ita etiam qui in Christo in Ecclesia
catholica matrimonium contrahunt, gratiam recipiant caste & im-
maculate coram Deo in sua uocatione uiuendi. ●

Cum matrimonium Christianum, sit sacramentum, quo prædic-
ta unio Christi & Ecclesiæ significatur, semper obseruauit & docuit
Ecclesia catholica, Christianis uetitam polygamiam: ut non lice-
at uiro Christiano plures ducere quàm unam uxorem, & e diuerso femi-
næ non pluribus quàm uni uiro nubere. Id quod Christus expresse &
diserte ostendit in eo: Ab initio non fuit sic. Matthæi decimosexto.
Non legistis, Et erunt duo in carne una? Quapropter antiqui cano-
nes, eos qui præsumperunt binas uxores ducere, anathemate nota-
runt. Quondam etiam Archiepiscopi duo, Teugeualdus Treuiren-
sis & Gontarius Coloniensis, quod Lothario imperatori consense-
rant, ut duas simul uxores haberet, Thebergam & Gualdradam, ab
Archiepiscopali dignitate depositi fuerunt. c. Teuguualdum. ca. 11.
quest. 3. & ca. an non districta ultione feriendus est. 42. quest. 3.

Tertio, in catholica Ecclesia semper prædicatum fuit, non licere
Christianis coniugibus, alterum ab altero discedere, ratione sacra-
menti uinculi matrimonialis: licet etiam non consequantur proles, &
quæ generationis causa contraxissent. Ob id Sanctus pater Augus-
tinus de bono Coniugali, cap. 7. dicit: Quem non faciat intentum
quid sibi uelit tanta firmitas uinculi coniugalis? Quod nequaquam pu-
to tantum ualere potuisse, nisi alicuius rei maioris ex hac infirma
mortalitate hominum, quoddam sacramentum adhiberetur, quod
deserentibus hominibus ad id dissoluere cupientibus inconcussum
illis maneret ad pœnam.

*32. quest. 3. ca. 11. q. 3.
ad eo.*

Et alibi ait: Manet inter uiuentes quoddam uinculum coniugale.
quod nec separatio, nec cum altero uiro copulatio, possit auferre: si
cut apostata anima, uelut de coniugio Christi recedens, etiam fide per-
dita, Sacramentum fidei non amittit, quod in lauacro regenerationis
acceptit. Hactenus Augustinus.

Quæ

Quamuis autē Christus dominus unicam fornicationis causam exceperit, ut uideri possit libertatem alteri nubendi, in hoc casu concessisse: ex euangelica tamē & apostolica traditione eius dicti sensus in Concilio Meleuitano, cui beatus Augustinus interfuit, declaratus est, atq; ita sancitum: Placuit ut secundum Euangelicam & apostolicam disciplinam, neq; dimissus ab uxore, neq; dimissa a marito alteri coniungantur, sed ita maneant, aut sibi met reconcilientur. Quod si contempserint, ad pœnitentiam redigantur. In qua censuerunt causa legem Imperialem petendam, uidelicet qua prohiberetur aduersus Concilij decretum, secundum euangelicæ & apostolicę doctrinæ normam, magna cum grauitate latum, aliquid præsumere. Canon apostolorum 47. interprete Haloandro, sic habet: Si quis laicus cum suam a se uxorem abijcit, alteram duxerit, aut ab alio dimissam, a communione segregetur. Atq; ita per totam Ecclesiam catholicam obseruatum fuit. Cui libet uideat de hac re Augustinum in sermone Domini in monte. Item lib. de bono coniugali contra Iouinianum. Item de adulterinis coniug. ad Pollentium. & doctum illū Rupertum Abbatem Tuitiensem in Genes. libr. 2. capi. 24. de operibus Trinitatis.

Quarto tametsi sacra probante scriptura, matrimonium eximie laudandum sit: nihilominus tamen interim sincera castitas & cœlibatus, illorum qui in corde suo firmiter statuunt non ex necessitate, sed potestatem habentes suæ uoluntatis ad pure & caste, per gratiã Dei, in cœlibatu uiuendum, consulto proponunt, atq; adeo se castrant propter regnum cœlorum, non modo non sit paruipendendus, sed & supra matrimonium statuendus & attollendus, suadendus etiam hominibus: quemadmodum & Christus fecit Matt. 19. & Paulus 1. Corint. 7. quorum uerba iam in summam contraximus.

Epiphanius ubi catholicę Ecclesię imaginem depingit, lib. 3. cōtra hereses, tomo 2. in fine, dicit uirginitatem semper prædicatã fuisse, uelut crepidinem & fundamentum quoddã in Ecclesia, seruariq; & exerceri a multis, tam masculis q̄ fœminis, glorificari quoq; super reliquos status: Post ipsam enim sequitur Viduitas, & omnium ultimo Coniugium.

Simile est quod habet Hieronymus ad Marcellã, In omnibus Ecclesię ornamentis chorum uirginum resplendere, tanq̄ florem & nobile quoddã margaritū. Augustinus lib. de here. ad quod uult deũ, testatur Iouinianitas a Iouiniano Monacho quoddã ortos, ideo pro hereticis dānatos, q̄ uirginitatem etiã sanctimonialiũ, & cōtinentiã

DE SACRAM. MATRIM.

sexus uirilis in sanctis eligentibus uitam coelibem, coniugiorum ca-
storum atq; fidelium meritis adæquaret: ita ut quædam uirgines sa-
cre, prouectæ iam ætatis, in urbe Roma, ubi hæc docebat, eo audito
nuplisse dicerentur: Dum tamen ipse nec haberet, nec habere uellet
propter instantem necessitatem uxorem, &. Et addit citissime hære-
sim hanc oppressam & extinctam fuisse, nec usq; ad deceptionem sa-
cerdotum potuisse peruenire. Quanta Hieronymus & alij catho-
lici patres aduersus Iouinianum prolixè & præclare scripserint, do-
ctiores non latet.

*Quid liber Reformationis nominatæ aduersus
hæc constituat.*

*Ab his omnibus dissidet liber ille. Non recipit Matrimonium in nus-
merum sacramentorum. Et haud dubium libri authores nõ opinantur Ma-
trimonium esse uerum sacramentum. At qui ita sentiunt, permittunt
Christianis habere simul plures quam uxorem unam. Admittunt quoq; di-
uortium ob plures alias causas quam adulterium. Permittunt quoq; diuor-
tio facto repudiatis facultatem iterum nubendi: quamuis legitimus con-
iunx adhuc uiuat.*

Et o utinam, Deo propicio, clementiss. dominus noster de rebus
istis melius rectiusq; fuisset edoctus, priusquam liber Typographis
committebatur imprimendus.

*Ex aduerso autem, cum de uera Matrimonij dignitate, quæ in sacra-
mentali prærogatiua consistit sit in libro silentium, laudat statum illi ab-
re unde certe laudem non meretur, & tam magnificat atq; extollit sancti-
tatem eius, quasi nullus reperitur sanctior status. Et audent affirmare,
Deum coniugibus maiorem quam alijs dare dilectionem & fidelitatẽ cre-
ga homines, ad seruiendum & succurrendum eis secundum uerbum Dei.
Folio 120. facie 1. & folio 121. facie 2.*

*Quin & dictum illud Genesis secundo, Non est bonum hominem esse
solum. ita reddit Teutonice: Es sie nit güt das der mensch alleyn sey.
Folio 121. facie 2. Quod sonat in ea lingua, ac si malum sit hominẽ esse
solum. Cum scriptura secundum uerum eius sensum hoc certe nõ
uelit, sed potius non esse commodum neq; expedire propagationi ge-
neris humani, ut statim a creatione homo solus maneat. Alioqui apo-
stolus Paulus dicit, Bonum esse homini sic permanerẽ, & melius quã
habere uxorem.*

Item.

Item liber precipit ut omnes Matrimonio initiandi, tam uirgines & uidua, benedicantur in Ecclesia coram toto populo Dei. Folio 119.

Quod antiquis canonibus aduersatur, quibus uetitum est secundis nuptiis benedicere: ob id, quod hæ non proprie sint sacramentū unionis illius mysticæ, qua Christus unicus, unicæ suæ sponsæ Ecclesiæ coniungitur. can. quomodo. 31. quæst. 1. & de secundis nuptiis. ca. 1. & can. uir autem. Vbi dicitur: Vna costa a principio in unam uxorem uersa est. Et erit (inquit) duo in carne una. Non quod secundæ, tertiæ, aut etiã quartæ nuptiæ sint damnabiles: Cum Apostolus Christi eas admittat. magis tamen ex indulgentia quã ut laudandas estimet. Certe uetus Ecclesia non arbitrabatur secundas nuptias lasciuia uacare. Vide c. de his ex Concilio Neocesariens. can. hac ratione. qui ex Chrysostomo sumptus est. & c. quomodo. ex Hieronymo, 31. quæst. 1. Item Epiphanius libro 2. contra hæret. tomo 2. in hæresim Catharorum.

Porro liber habet, Coniuges adeo & ad eum modum unum esse hominẽ ut per nullam creaturam siue in cælis siue in terris debeant unquam separari. Folio 121. Cum morte soluatur matrimonium, & non sit amplius in cælo ullum coniugij uinculũ, uti Christus Mat. 22. testatur.

Cum in uniuersali Lateranens. Concilio, cui tam Orientalis quã Occidentalis Ecclesia (ut supra relatum est) interfuit, enumerentur & explicentur gradus prohibiti diserte, decretum quõ sit, ut in Ecclesia catholica gradus illi estimentur tanquã prohibiti & illiciti. c. non debet, de consanguinitate & affinitate, Non potest solus clementiss. Princeps noster hac in re mutationem inducere.

Et tamen prodit liber ipsum uelle per impressionẽ euulgare quos gradus uelit prohibitos esse. Fol. 122. facie 1 & 2.

Tametsi a ueteri testamento, & canone Euaristi, non admodũ abhorreat ut proles non contrahant matrimonium absque parentum licentia & uoluntate: non licet tamen clementiss. domino nostro præcipere statuere quõ ut omne matrimonium quod præter uoluntatem parentum, aut parentibus defunctis absque consanguineorum uel tutorum consensum initur, deinceps non censeatur matrimonium legitimum, nec pro tali habendum. Quod fit in libro, Folio 122. facie 2.

Cui sane canones fere omnes aduersantur, etiã qui ante annos mille fuerunt in usu. Quod si in re ista debeat ad normam canonis

DE SACRAM. VNCTIONIS

Euaristi ulla fieri mutatio, necesse erit Euaristi Canonem illum summa moderatione renouari, uidelicet ne parētibz permittatur, ut proles forte a commodo & utili matrimonio prohibeāt, aut relinquāt contra earum uoluntatem innuptas, aut certe ad ineptum aliquod (quod heu matrimonium sæpe fit) matrimonium cogant. Ad hæc prorsus inauditum est, matrimonium ex arbitrio & uoluntate cognatorum primum ratū uel irritum habendum esse; nec id periculo uacaret. Cum tali potestate præditi cognati, aut tutores, occasionem possent captare clientes suos in ætate nubili, non desponsandi, aut ad nuptias qualescunque pro sua libidine cogendi. Quod non modo durum & tolerabile, uerum etiam parum Christianum foret.

Postremo forma coniungendi & benedicendi matrimonium inuentas hæctenus in Ecclesia Catholica usitata, hoc libro in uniuerso mutat.

DE VISITATIONE INFIRMORUM, & sacrae unctionis Sacramento.

*Vnctio infirmorum
Sacramentum est
Ecclesie.*

Vanquam sanctæ unctionis Sacramentum, sicut in præcedentibus ex Euangelio Marci 6. & Epistola Iacobi 5. demonstrauimus, Sacramentū sit Ecclesie Christianæ. Quemadmodum etiam ab Ecclesie primordijs pro tali seruatum fuit, & cum orationibus salutaribus hucusq; usitatum, sicuti ex sanctis Patribz facillime demonstrari potest. In quibus uide Chrysostomum libro 3. de Sacerdotio, Theophilactum in cap. 6. Marci. Hieronymum ad Rusticum. & in Commentarijs in Marcum, quæ ei ascribuntur. Augustinum in libro de uisitatione infirmorum. Innocentium Papam primum, qui seculo Augustini uixit. Gregorium, Bedam & alios: ut interim de uniuersali traditione hæctenus toto orbe Christiano usitata taceamus. Hoc unū factum præterire non possumus, quod scribit Eusebius libro 9. Ecclesiast. histor. cap. 4. de discipulis beati Antonij, quibus cum oblatus fuisset homo, iam pridem membris omnibus, & præcipue pedibus aridus, unxerunt eum in nomine domini oleo, statimq; confirmatæ sunt plantæ eius. Cui simile est, quod scribit Sulpitius Seuerus in uita sancti Martini, capite uigesimo primo. Qui oleo sanctificato puellam quandam dira paralysia ægitudine correptam, ut iam nullo ad humanos usus corporis officio fungeretur, sanitati restituit. Etiam si externa illa miracula nostra ætate non fiant. Cum Sacramentum uirtutem intrinsecus operandi propterea non amittat.

Quæ sit opinio libri de hac re.

Liber

DE SACRAM. VNCTIONIS. XCIII.

*Liber tamen Reforma. Sacramentū istud una cū orationibus, quæ hæc
temus in eius administratione pie dictæ sunt, prorsus eliminat. Docet au-
tem pastores, infirmos certos & securos reddere quo tuto & certissime
credāt, omnia sua peccata ab eis in Christum translata, à Christo uero,
prorsus ablata, & in nihilum redacta, atque ita non restare modo in cons-
pectu Dei iræ causam ullam, sed meram gratiam, solatium, uitā & bea-
titudinem. Folio 113. facie prima.*

Sancti Patres multis modis consolati sunt infirmos, sed pie & Chri-
stiane: non autem tam largis uerbis. Beatus Ambrosius in exhortatione
ad pœnitentiam agendam, affirmare non audet, eum, qui in mortis arti-
culo iaceat, & tūc demum uelit pœnitere, secure hinc discedere. Pro hu-
iusmodi dicit se polliceri non posse, quod neminem uelit deceptum.
Agens (inquit) pœnitentiam dum sanus est, & reconciliatus, si postea be-
ne uixerit, securus est. Agens uero pœnitentiam ad ultimum, & reconci-
liatus, si exierit, an securus hinc exeat, ego non sum securus.

In Commētarijs, qui feruntur esse Hieronymi in Psalterium, in Psal.
115. ita dicitur: Quicumq; sanctus moritur, non uadit ad dominum se-
curus, martyr autem securus uadit ad dominum. Beatus pater Augusti-
nus, sicut Possidonius in uita eius narrat, docere solebat post perceptū
baptismum, etiam laudatos Christianos & Sacerdotes, absq; digna &
competenti pœnitentia, exire de corpore non debere. Quapropter &
ipse ante mortem suam (ut ille dicit) pœnitentiam egit. Antiquissimi Ca-
nones testantur, quod licet pœnitentibus (Hoc est, qui pœnitentiam pu-
blicam agebant) imminente morte reconciliatio & absolutio (pœniten-
tia licet nondum impleta) non debuerit negari, neque item pœnitentia his
qui petiuissent ad pœnitentiam recipi: Hoc tamen factum conditioni-
bus & pactis, ut si ab infirmitate conualescerent, pœnitentiam implerēt.
In Concilio Nicæno statuitur, ut de his, qui recedunt e corpore antiq;e
legis Ecclesiasticæ regula obseruatur, ab Apostolis nimirum tradita.
In quarto Concilio Carthagineñ. cui beatus Augustinus præsens inter-
fuit, decernitur, ut pœnitentes, qui reconciliationem & uaticum Eucha-
ristiæ in infirmitate (dabatur enim in mortis articulo pœnitentibus Eu-
charistia, tanquam uaticum itineris) acceperint, non credant se absolu-
tos si superuixerint, sine manus impositione, quam Episcopus post com-
pletam pœnitentiam facere solebat. Statuitur item, ut si pœnitentes casu,
uel in itinere, uel in mari mortui fuerint, ubi eis subueniri non possit,
memoria eorum orationibus & oblationibus commendatur, can. 76.
77. 78. & 79.

DE SACRAM. VNCTIONIS

Similia reperiuntur in Concilio Carthaginen. 2. Item in Concilio Martini Papæ, & Concilio Arausicano, & canonibus Innocēti pri^{mi}, Leonis Magni & Celestini. Si liber uide canonem Aurelius cum sequentibus 26. q. 6. ubi habetur, præsertim in c. agnouimus. quomodo infirmi in suprema necessitate debeant consolari.

Apparet autem libri authores ista infirmorum certificatione uoluisse hoc tandem dictum & insinuatum, oratione pro defunctis nihil omnino opus esse, eosq; qui in supremi spiritus exhalatione crederent tantum, licet tempus uitæ suæ absq; timore Dei peregerint, poenitentiam autem ante mortis exitum nullam egerint, nõ debere sibi de futura post mortem uita metuere, sed euolare statim ab ore ad cælum.

Ecclesia uero catholica statim a dissolutione corporis mortis huius, apud sepulturam sollicitè & ex animo pro defunctis semper, etiã ab apostolorum temporibus, orauit. Sicut beatus Dionysius in libro de Eccles. hierar. cap. 7. parte 2. & 3. testatur. Seruauit item uigilias nocturnas, legit psalmos: unde Vigilię mortuorum initium sumpserunt. Solennes quoq; orationes fudit, quando corpus terræ commẽdabatur: unde adhuc Commendationis nomen habent. uti ex Nazianzeno oratione 81. & Hieronymo in uita Hilarionis cognosci potest. Similiter pro defunctis obtulit sacrificia ad altare: quod in præcedentibus multipliciter, præcipue ex Augustino demonstratũ est, libro de cura pro mortuis gerenda. Item libro nono Confessionũ, capite 11. & 12. Item de uerbis Apostoli sermone 32. & de octo quæst. Dulcitij quæst. 2. Sed & canon 79 quarti Concilij Carthaginens. iam allegatus, ad idem facit. Obseruatos fuisse & Anniuersarios dies, inuenitur apud Ambrosium de obitu Valentiniani. In Africano quodam Concilio c. 8. mandatur, ut quotidie fiat a meridie commendatio defunctorum prijs precibus.

De his omnibus liber nominata Reformationis nullam omnino mentionem facit, sed æstimat res ut apparet inutiles esse.

DE

DE COMMVNIBVS ALIIS

Ecclesiæ exercitijs, nempe psallendi, orandi, legendi, & reliquis Cæremonijs.

Anonicarum precum, quas septem horas Canonicas appellat, origo ex Patribus uetustissimis ostendi potest, ex Eusebio in Ecclesiast. historia. Similiter ex histo. Tripart. Ex Athanasio, Basilio, Chryostomo, Hieronymo, quibus ambo preces illas suis nominibus ordine numerant; Nocturnas Matutinas. Ad Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vespertinas & post cenam preces.

*Institutio orationis
& laudum diuinarum,
quas septem Canonicas
horas appellat.*

Prior Chryostomus in Episto. 1. ad Timoth. cap. 5. Alter Hieronymus de uirginitate seruanda ad Demetriadem. Beatus Ambrosius ad singulas horas hymnos composuit. Cæteros Patres silentio præterimus.

Iam cum septem ille horæ Canonicæ uniformiter fere, per uniuersam Germaniæ nationem in Catholicis Ecclesijs obseruentur, & in Concilijs aliquot ad seruandum sint præceptæ, non potest clementiss. dñs noster solus eosdem de integro in formam aliam mutare, nisi forte cõperiatur in eis aliquid scripturæ sacræ & pietati non admodum cõforme. Cuius restitutio pertinet ad Synodum prouincialẽ. Toletanum Conciliũ constituit, ut unaquæque prouincia, & psallendi, & ministrandi parẽ consuetudinem habeat, ne quælibet nostra diuersitas schismatis errorem uideatur ostendere.

Constitutio libri de rebus istis.

Liber ordinat, ut in ciuitatibus diebus non festis, bis tantum in hebdomada fiant conuentus, in quibus Lectiões, Orationes, & Psalmi seruentur, hora & modis pro populi commoditate.

At quid autores libri mutationibus huiusmodi moliantur, deprehendi potest ex ijs quæ habentur. Fol. 130. fa. 2. fol. 139. fa. 2. & fol. seq.

DE FESTIS DIEBUS.

ANte annos circiter mille celebrauit populus Christianus dies festos, quos hic enumerant: quos deinde Conciliũ Lugdunense, ac postremo Grego. nonus in cap. fina. de ferijs præceperunt celebrare.

Natiuitatis Christi.

Stephani.

Iohannis Euangelistæ.

Innocentium.

Circumcisionis.

DE ECCLESIAE EXERCITIIS.

Epiphaniæ.
Conuersionis Pauli.
Purificationis Mariæ.
Annunciationis.
Paschæ, cū sequētibz diebus.
Ascensionis Domini.
Pentecostes cū dieb. sequent.
Natiuitatis Iohannis Baptiste
Duodecim apostolorum. pot-
tissimum Petri & Pauli.
Sancti Laurentij.
Assumptionis Mariæ.
Decollationis Iohannis.
Natiuitatis Mariæ.
Michaelis.
Omnium sanctorum.
Sancti Martini.
Dedicationis Ecclesiæ.

*At uero Reformationis liber paucorum dierum festorum præter do-
minicos meminit. Imo ordinat ut diebus apostolorum (festo tantum Petri
& Pauli excepto) ab operibus non longius q̄ ad finitum sermonem cesso-
tur. Postea permittit unicuiq; laborare curareq; negotia sua. Folio 124.*

Sed hoc mirum, quod inter alia festa omittuntur Assumptionis &
Natiuitatis Mariæ: quum tamen festum Assumptionis ante tempo-
ra Hieronymi & Augustini in Ecclesia Catholica solenniter celebra-
rentur: quod antiquæ homiliæ & sermones de isdē festis probant.

Nicephorus Græcus scriptor festum illud *ἡμεροῦς κοίτης* appellat, hoc
est, gratiosæ uirginis profectioem. nimirum e mundo ad superos.
Vnde Theodorus Cyrus scripsit de hac festiuitate Tetrastichon in
dormitionem *θεοτόκου*.

Si æquum est solennem agere diem Natalitium Iohannis Bapti-
stæ, qui tantū minister, nuncius & præcursor fuit Christi: Quanto
æquius celebremus diem natalitiū sanctissimæ uirginis Mariæ, quā
Deus ab æterno in sanctissimā & immaculatissimā matrē unigeniti
filij sui dñi & Dei nostri præordinauit? Æquum esse censemus ut di-
es illos quibus apostoli ab hoc seculo migrauerunt festos agamus:
Quanto uero amplius diem illum quo nunquam satis laudata uirgo
Maria secundum carnem obdormiuit, & haud dubium uel spiritus
eius super omnes choros angelorum exaltatus est, celebremus? Iam

DE DELECTV CIBORVM. XCVI

Iam singulorum apostolorum dies ante Syricij antiqui illius Pa-
pae tempora solenni cultu celebrabantur. De festo sancti Laurentij
inuenitur apud beatum Augustinum super Iohannem tractatu 17.
Reperitur quoque praecipue apud Basilium, Chrysostrum, Cypria-
num, Augustinum & alios patres, atque etiam in Concilijs generalibus,
quod in singulis quibusque locis, ubi sancti martyres per martyriũ
glorioso triumpharunt, aut ubi eorum seruantur corpora, debeant
festa eorundem celebrari. Iam an liceat clementiss. principi nostro
aduersus uniuersalem hanc ordinationẽ soli, nouam erigere, pruden-
ter expendendum arbitramur.

*Ad hæc liber dicit, nos de nullo apostolorum aliquid certi habere ama-
plius, q̄ in Euangelijs, Actis apostolorum, & proprijs eorum scriptis re-
peritur. Folio 124. facie 1. Quod certe derogat auctoritati & fide
dei plurimorum uetustissimorum patrum, & fide dignis Ecclesiasti-
carum rerum historiographis, Eusebio praesertim.*

DE IEIUNIO ET DELE-

ctu ciborum.

Quid praeterea liber tradat de praeepto aut uoluntario iei-
unio, de Quadragesima & delectu ciborum, iam supra in-
dicauimus. Tantum de Quadragesima quomodo olim ob-
seruata sit, & nunc debeat obseruari, Vide Theophilum Alexandri-
num libro 1. Paschali. & libro 3. ubi clare inuenies illo etiam tempo-
re carnibus uesci non licuisse. Hunc librum beatus Hieronymus tra-
stulit in linguam Latinam: Non decet (inquit) ieiunantes tempore
agonis & prelij carnibus uesci. &c. Inuehitur in eos qui clausis ostijs
occulte carnibus uesciebantur & uinum bibebant. Quin & antiqui
ueri Christiani extra Quadragesimam toto fere uite tempore, ultro
& iniussi a carnibus abstinerunt. Vide Euseb. lib. 5. Eccle. historiae
cap. 1. ubi refert Blandinam martyrem inter tormenta pro Christia-
norum innocentia exclamasse: Multum erratis o uiri, quod putatis
infantum uisceribus uesci eos, qui ne mutorum quidem animalium
carnibus utuntur.

*De obseruatione
Quadragesimae ad
pud ueteres.*

DE ARCVLA PAVPERVM.

Liber uult ut passim Arculae statuatur, quibus imponatur quicquid
quid Fraternalitates in penu seu arario communi habent. Folio 127.
Iam quicquid fere Fraternalitates habent, eo destinatum
est, ut defunctorum pie & sancte habeatur memoria apud altare Do-
mini. Vnde sicut Augustinus ait, salutare sacrificium dispensatur.
An

DE SCHOLIS.

An uero liceat clementissimo domino nostro hæc alio conuertere, quã quo ultima testatorum uoluntate destinata sunt, prudẽter expendendũ.

DE SCHOLIS.

Vod deinde in libro Reforma. de Pedagogio Scholastico, & academia Bonnæ instituenda mouetur, triplicem ob causam nobis admodum graue est.

Primum ob id, quod ibi dicitur in ijs Scholis tradendam doctrinam, quæ in his quæ Religionis Christianæ sunt, doctrinæ huius libri consonet, Propterea quod eadem nihil sit aliud, quàm uerus Ecclesiæ Catholicæ Christi sensus. Secundo, quod libelli quidam illis nominatim descripti, debeant adolescentibus prælegi.

Quos certe in his quæ Religionem nostram concernunt, habemus non immerito suspectos, ut quibus plurima insint, a Catholica doctrina dissonantia, & ijs quæ supra tradidimus, probauimusq; plane contraria.

Ac tertio, quod liber ille dicat clementissimum principem nostrum, præceptoribus & famulis eius, uelle uicarias aliquot & præbendas pro stipendio assignare. Folio 128. facie 2. Academiam quoq; Bonnæ ita demum utiliter institui & conseruari, si non tantum legentes stipendia sua, uerum etiam pauperes aliquot adolescentes uictum habeant, atq; in huc usum monasterium aliquod conuertatur, quibus alioqui etiam nunc abutatur, quod in plerisque Monasterijs uix quinque aut sex agant, nemini utiles, & magnas fundationes, dotes, gratis profligentes, ut idcirco decreuerit sua clementia intendere, efficereq; quo hæc mutantur. Folio 133. fa. 2.

Iam uero non licet altari cuiuspiam operiendo nudare alterum. Sicut beatus Apostolus dicit: Non faciamus mala, ut eueniant bona. Nec licet item de alieno largitiones facere.

Quo uero Concilium istud de extinguendis uicarijs, præbendis & Monasterijs, pro sustentatione præceptorũ, famulorum ac discipulorũ, nõ adeo indecẽs uideat, authores libri clementiss. principi nostro suggesterunt, Collegia olim fuisse Scholas, ac postea dotata, atq; ita in Collegia paulatim succrenisse, uerũ cũ hoc male nunc cesserit, necessitatẽ postulare, ut Scholæ erigantur & foueantur. Folio 131. facie 1.

Atqui

Atqui hæc persuasio non est conformis ueritati. Eusebius in Ecclesiastica historia, in multis locis habet, qd Collegia ab Apostolorū tempore fuerint domus orationum siue dominica appellata, libro 8. cap. 1. & libro 9. capite 10. in Epistola Maximini pro Christianis. *Et indubitatum est sicut beatus Rhenanus in Euseb. annotauit, quod olim Christiani Ecclesias & Collegia, quæ ad honorem Christi domini nostri erexerunt, uocaruntq; dominica, ob id potissimum ædificauerint, quo populus ibidem, orationis, prædicationis, & administrationis Sacramentorum causa conueniret. Germanos q; a uoce Latina (Dominicum) nomen, quo Cathedrales Ecclesias contractis quatuor sillabis in unâ, ein Dhom uocant, & Canonicos Dhomherren, mutuasse. Quanquam uerum est, quod iuxta huiusmodi Collegia erectæ fuerint olim Scholæ, quibus qui præficiébatur, officiū doctoris (de quo Paulus ad Ephe. 4.) obibant. Sicut Euseb. testatur libro 5. cap. 10. Modo appellantur Scholastici. Quanquam prohdolor officio suo, non ita hac tempestate satisfaciant.

Si Collegia Scholæ tantum fuissent, uetus Ecclesia non ordinasset singulis officijs, quæ a Paulo ad Ephes. enumerantur, exercendis peculiare ministros, Sicut beatus Ambrosius factum fuisse testatur: sed officio tantum doctoris dedisset successores. Iam autem uetus Ecclesia in Ecclesijs maioribus ordinauit Episcopos in locum Apostolorū. In locum uero Prophetarum, Presbyteros, Canonicos, qui sacrae scripturae mysteria inquirerent & exponerent: Habuit & alios uiros, nullis certis Ecclesijs alligatos, qui Euangelistarum munere fungerentur, & prædicarent uerbum Dei ubiuis. De quo uide Eusebium libro iam dicto 5. capite 10. Quod quidem officium rursus erigere aggressi sunt, Sancti patres Dominicus & Frāsciscus. Habet denique & Pastores, gregibus quibusdam quos pascant, sicut olim, addictos. Præter hos autem omnes, fuerunt doctores, quales modo Scholastici esse deberent.

Nemo meliùs, quid initio fuerint Collegia, & ad quid præcipue ædificata, describit, imperatore Iustiniano, in Nouel. constitut. ut determinatus sit numerus Clericorum Maioris Ecclesiæ, neque non sanctissimarum Ecclesiarum, &cæt. Vbi refert in Regia urbe Constanti nopoli, principio solum sacrosanctam Ecclesiam Maiorem fuisse, ac deinde constructas Ecclesias posteriores gloriosæ uirginis genitricis Mariæ, Sanctæ Helenæ, &c. In quibus Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, Cantores, & Ostiarij, suum quisque munus ad exercenda pietatis officia obirent. Contrahit Clerum Ecclesiæ maioris, qui plurimus

*Verba legis quam tulit Maximinus pro Christianis: Sed orationū domus i. dñica sua, ut instaurare pro uoluntate sua pmittimus. Sane quo in oibus cum mulatio habeatur hæc nostra largitio, etiã illud hæc lege sancimus, ut si quæ domus, agri, uel quælibet p̄dia ex Christi amorū bonis, antea hæc parentū nostrorū præceptis ad fiscum fuerant sociata, si qua etiã ibi ab aliquo cōpetita sunt, uel si qua sunt distraeta, aut dono in aliam quem conlata, hæc oia in antiquum ius Christianorū præcipimus reuocari, dominisq; proprijs uniuersa restitui, &c.

DE SCHOLIS.

rimus erat, in certum numerū ut essent deinceps Presbyteri tantū sexaginta, Diaconi centum, Subdiaconi nonaginta, Centum & decem Lectores, Cantores uiginti quinque, & Ostiarij centum. Quibus omnibus de uitæ necessarijs ad honestatem prospectū erat. In calce uero eius constitutionis ait, non minus sibi sacrosanctarum Ecclesiarum commoda, curæ esse, quam ipsam uitam.

Similia reperis sub titulo, Quomodo oporteat Episcopos & cæteros Clericos ad ordinationem perducī. & de expensis Ecclesiarū, constitutione 6. Item sub titulo de Ecclesiasticis diuersis, capitulis, constitutione 123. legis, neminem de Ecclesiæ bonis uixisse, nisi fuisset ab Episcopo ordinatus, ad aliquod prædictorum ministeriorū. Quod ipse & ueteres Canones Latinæ Ecclesiæ testantur, can. futuram Ecclesiam 12. quæstione pri. ubi dicitur: A tempore Constantini uiri Religiosi, nō solum possessiones & prædia quæ possidebant, sed etiam semetipsos domino consecrarunt, ædificantes Basilicas in suis fundis, in honorem sanctorū Martyrum per ciuitates ac Monasteria innumera, in quibus cætus dño seruentium cōueniret. Et quod præter Ecclesiastica ministeria (quarū gratia Collegia potissimū fundata sunt) fuerunt etiā apud ea Scholæ, in quibus adulescentia institueretur, quæ probatissimo Seniore, quem & magistrum doctrinæ & testem uitæ habebat, committebatur. Habes in can. omnis ætas, ead. quæstione & causa, e Concilio Tolitano excerpto, ubi etiam indicatur, eam solam iuuentutem Ecclesiarum expensis olim educatam & institutam, quæ Ecclesiasticis ministris mancipata erat.

Schola apud Collegia.

Qui hanc ueteris Ecclesiæ successionem & traditionem habet cognitam, ei mos & ordo Ecclesiæ nostræ Metropolitanæ, quæ scholam Theologicam, & Pedagogium quoque sibi coherencia habet, aliorūq; Collegiorum, quæ omnia (ut est Colonia tam primarij quam secundarij Cleri mos & ordo) Scholas suas iuxta se habent, non usque adeo improbabitur. Tantum si annuente Deo omnia officia & ministeria, sicut optime instituta sunt, recte obseruarentur, Atq; huc merito inuigilandum esset, quæ haud dubium foret omnium optima Reformatio.

DE COELIBATV SACERDOTVM.

Celibes ad sacerdotiū uocati non poterant olim ducere uxores.

Ad hæc, quamuis negari non possit ab Apostolorum tempore, tam in Ecclesia Græcorum quam Latinorum, omnibus, qui in Celibatu existentes, se in Sacerdotium conuersione, prohibuit postea ducere uxore, sicut Canō Apostolo

DE COELIBATV SACERDOT. XCVIII.

Apostolorum decimus clare testatur, qui ita habet: Ex his qui coelibes in Clerum peruenerunt, iubemus ut Lectores tantum, & Cantores si uelint nuptias contrahant, &c. Quod ex alijs quoque Patribus uetustissimis, & Concilijs latius demonstrari posset. Et ne unum quidem omnino exemplum adferri queat aliter unquam Ecclesia Catholica consentiente factum.

Quamuis item nunquam auditum sit, & apud Græcos quidem ullū ad Sacerdotium assumptum, qui duas uxores habuisset, sicut Tertullianus ad uxorem ait: Apostolus non sinit digamos præsidere. Quod, ut dicit Augustinus libro de bono Coniugali, cap. decimo octauo, acutius intellexerunt, qui nec eum qui Catechumenus, uel paganus, habuerit alteram ordinādū esse censuerūt. Agit enim hic nō de eo, num sit pētī alteram ducere uxorem, sed quid Ordinis Sacramēto congruat. Nā quāuis in baptismo omnia peccata dimittātur, licet etiam qui duas, alteram post alteram habuit uxores, non peccasset, Ius tamē Ordinationis Ecclesiasticæ amisit. Quod quidem ius, & si non ad hæc exigatur, ut si quis Christianus, requiritur tamen ad hoc, ut Ordinationis Ecclesiasticæ signum accipiat. De quo uide eundem Augustinum ex Apostolo Paulo strenue differentem, & hæc demonstrantem.

Non assumebantur ad Sacerdotium qui duas uxores habuerunt.

QVID REFORMATIONIS

prætensa liber contra Catholicā hanc doctrinā ausit.

Nihilominus tamen clementiss. dominus noster in Reformatione illis qui Sacerdotio initiati sunt, potestatem facit ducendi uxores. Folio 134. facie secunda.

Constat in Ecclesia Græcorum maritum quidem, sed qui uirginem unam tantum uxorem duxisset, ad ministerium Ecclesiæ uocatum fuisse. Id quod & Latina Ecclesia olim etiam fecit; nunquam tamē Ecclesia Græca alicui permisit, post assumptum Sacerdotium uxorem ducere, & in ministerio nihilominus permanere. Tantum abest, ut priore defuncta, transitum concesserit ad nuptias secundas, Sed & Latina Ecclesia longe etiam ante beati Ambrosij tempora, his, qui in coniugio ad Sacerdotium assumebantur, cum eorum & uxorū suarū consensu ac uoluntate, legem talem innexuit, ut in Sacerdotio deinceps coniugali toro abstinerent. Sicut beatus Ambrosius in Epistola pri. ad Timoth. capite tertio nobis indicat, ubi illis Pauli uerbis, Si filios bene gubernauerint, &cæt. explicatis, addit; Sed de cætero ab usu foeminæ se cohibeant,

a ij beant,

DE COELIBATV SACERDOT.

beant. Veteribus enim idcirco concessum est Leuitis & Sacerdotibus, uxores ad usum habere, quia multum tempus ocio uacabant. Nunc autem omnes a conuentu foeminae abstinere debent, quia necesse est eos quotidie praesto esse in Ecclesia Dei, nec habere dilationem, ut post conuentum legitime purificentur, sicut ueteres. Omni enim hebdomada offerendum est, etiam si non quotidie, peregrinis, incolis tamen uel bis in hebdomada. Et non desunt qui prope quotidie baptizentur. Si enim plebis hominibus orationis causa ad tempus abstinere se praecipit, ut uacent orationi, quanto magis Leuitis & Sacerdotibus? quos die noctuque pro plebe sibi commissa oportet orare. Mundiores ergo debent esse ceteris, quia actores Dei sunt. Haftenus Ambrosius.

Amb. quotidie obtulit, ut testatur epist. 33. ad Marcellinam sororem, lib. 5. Pro quibus ego, inquit, quotidie instauro sacrificium.

Imo etiam Graecorum Ecclesia ibi praesertim, ubi Canonum obseruationi indulgebatur, ita seruauit: quod testatur Epiphanius contra haereses libro 2. tomo pri. in Catharis: Reuera (inquit) non suscipit sancta Dei praedicatio, post Christi aduentum eos, quia nuptiis, mortua ipsorum uxore, secundis nuptiis coniuncti sunt, propter excellentem Sacerdotij honorem & dignitatem. Et haec certo, sancta Dei Ecclesia cum synagoga obseruat. Sed adhuc uiuentem & liberos gignentem, unius uxoris uirum non suscipit, sed eum qui se ab una continuit, aut in uirginitate uixit, Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & Hypodiaconum, maxime ubi synceri sunt Canones Ecclesiastici, &c. Haftenus ille.

Vtrum iam clementiss. domino nostro permissum sit, uniuersalem & ab Apostolorum tempore receptam in Catholica Ecclesia traditionem hanc, praesertim, ut qui coelibes in Sacerdotium assumpti sunt, non ducant deinde uxores. Similiter, ut qui duas, unam post alteram res habuerunt, in Sacerdotio non admittantur, abrogare: bene & prudenter expendendum, maxime cum Sacerdotes in ordinatione sua promittant se uelle ad instituta sacrorum Canonum uiuere. de quo uoto paulo post latius dicetur.

Manifeste agit Sacerdos contra scripturam, qui defuncta uxore sua ducit secundam.

Praeterea inficiari nemo potest Apostolum Paulum luculenter & expresse praecipisse, ne ad Ecclesiae ministerium assumeretur, qui duas habuisset uxores, quatinus ei qui iam Sacerdotium adeptus est, liceat duas, unam post alteram ducere uxores? Beatus Chrysost. (ut Patres reliquos breuitatis causa praetereamus) in caput 1. Epistolae ad Titum, ita ait: Castigat Apostolus hoc ipso etiam impudicos, dum non eos permittit post secundas nuptias ad Ecclesiae regimen, dignitatemque pastoris assumi. Nam

Nam qui defunctæ uxori suæ benevolentiam nullam seruasse depræhenditur: quo pacto hic Ecclesiæ præceptor esse optimus poterit? Imo quibus criminibus non subiicietur indies? Nostis enim profecto omnes, quod etsi per leges secundæ nuptiæ permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet. Nullam ergo occasionem præbere subiectis Præsulem uult. Quocirca hic ante omnia posuit, Si quis est sine crimine, hoc est: Si uita illius omnis immunis a culpa, si mores eius nemo carpere potuit.

DE REFORMATIONE ET
restitutione Collegiorum.

Ml corditur liber ille nouas ordinare constitutiones de Collegijs, quæ non solum sunt nouitium quoddam & humanum commentum, absque omni scripturæ sacræ fundamento: sed & antiquis canonibus, foundationibus & institutionibus Metropolitanæ, & aliarum ecclesiarum, plane compugnant. Præter unum istud quod initio liber dicit, *Si ad integrum debent personæ Collegiorum Reformati, oportebit ut omnes Collegiorum Præpositi, & quotquot eorum sunt membra, nempe sacerdotes, diaconi, subdiaconi, canonici, uicarij, denique & omnes Clerici, ad formam redeant & modum, quem canones nominibus istis & ministerijs præscribunt. Folio 136. facie 2.*

Hoc certe uerissimum & indubitatum est. Utinam autem concedat Deus, ut talis aliqua Reformatio qualem canones exigunt, a Capite ad infima usque membra, ordinate, & quomodo fieri decet, quaratur & instituat. Hac enim constituta, quisquis depræhenderetur tunc aut ineptus, aut ad officium quod sibi incumbit peragendum non satis uoluntarius, merito officio suo deponeretur, aut saltem Ecclesiasticis bonis non frueretur: Verum in locum eius alij idonei & ad ministeria subeunda prompti, assumerentur. Quemadmodum non antiquis modo, sed & recentibus ultimisque canonibus constitutum est, super inordinata. de præbend. & dignita. item ca. quia nonnulli. & quia relatum. de clericis non resident.

*Optima ad reformati
dum uia*

Quod autem liber ille consequenter exigit, ut Capitulum Metropolitanum in his quæ ad doctrinam, Missas, sacramentorum administrationem, aliisque Ecclesiæ ministeria & cæremonias pertinent, non aliter se gerat quæ præscribit liber iste Folio 137.

DE REFORMAT. COLLEG.

Hoc uero priori dicto ex diametro aduersatur, Canones enim sacri multipliciter condemnant ea quæ in libro præsentæ illius Reformationis traduntur: nec ullo ferunt pacto sacramentorum administrationem qualem liber ille exigat, multoq; aliter loquuntur de ministerijs illis Ecclesiasticis & cæremonijs, q̄ liber, uti iam supra copiose demonstratum est.

Quod aut lib. uult ut Presbyteri Canonici oēs ad curā animarū, prædicationē, & sacramentorū administrationū, similiter Diaconi & Subdiaconi ad dispensationem Eleemosynarum se conferant. Folio 136. fa. 2.

Rursus canonibus sacris non satis quadrat: Secundum canones enim ueteres, ad Episcopum ipsum pertinet prædicare & sacramenta porrigere. Quinetiam antiquis canonibus constitutum est, ne qui presbyterorum populum doceant, hortentur, benedicant, cum precatione (Dominus uobiscum) in Ecclesia salutent, baptizent, confirment, corpus porrigant & sanguinem Domini, poenitentiam imponant, se Episcopi, & ad episcopale officium pertinere. Si tamen necessaria aliqua Ecclesiæ causa auocante, nequeat ipse interesse, licebit presbyteris: non aliter tamen nisi speciatim & expresse Episcopus mandauerit ministerio perfungi. Quod si de proprio presbyterorum Canonico officio loquendum sit, scimus presbyterorū Cathedraliū Ecclesiarū præcipuū fuisse officium quondā, ut sacras scripturas diligenter peruestigarent, & in Synodis una cum Episcopo, quomodo scriptura sacra (dissentione aliqua dogmatum incidente) intelligi debeat, explicarent. Et alias etiam cum Episcopo in causis Synodali- bus uelut assessores decernere solebant. Vide Hieronymum ad Nepotianum, cuius uerba narrantur in c. Esto. 95. distin. 8. Item ad Rusticum Monachum. & c. Ecclesia. 16. quæst. 1.

Presbyteri uero minorum Ecclesiarum, aut scripturas sacras in Collegijs suis professi sunt & docuerunt, aut in eis assiduo exercitio aliter uersati sunt. Sed & Episcopus eorū opa in prædicationibus nonnunquam utebat, quamq; non fuerit istud (licet lib. Reformat. eis hoc attribuat) proprium eorum officium. Sicut beatus Ambrosius testatur in caput quartum ad Ephes. Siquidem prædicare fuit proprium munus eius, qui ex ipsis communibus omnium suffragijs in Episcopum fuisset assumptus. Alioqui Beatus Hieronymus, & eius similes multi sancti presbyteri, necessario prædicare debuissent, quod tamen non fecerunt.

DE ECCLESIAE EXERCITIIS. C

In prima Clementis epistola legimus, beatum Petrum apostolum Episcopo præcepisse, ut uerbum Dei assidue doceret, nec mundi huius negotijs perplexus teneretur. Ligaret etiam & solueret quos diligenti inquisitione facta ligandos cognosceret aut soluendos. Presbyteris autem ut prospiciant cum primis, ne fornicationes in populo Christiano committantur. Atque ut sint humani & misericordes erga omnes, sint hospitales. Et ut negotia si quæ inter fratres orientur, dirimant & componant: procurent quoque ne quis iniquis mensuris & ponderibus fraudetur, sicuti antea partim citauimus. Et diaconis ecclesiae ut sint oculi Episcopi, circumlustrantes cum uerecundia actus totius Ecclesiae, perscrutantes si quem uideant uicinum fieri præcipitio, ut hæc referant ad Episcopum, ut talis ab Episcopo commoneri possit. Negligentiores quoque, & eos qui rarius ad audiendum uerbum Dei accedunt, commoneant & hortentur. Sed & eos qui secundum carnem ægrotant, perquirant sollicite, & plebi indicent de his, ac quæ necessaria sunt præbeant eis, cum Episcopi scientia: quod tamen etiam si clam fecerint, non peccabunt. De peregrinis quoque similiter refovendis Episcopo suggerant. & cætera his similia quæ ad cultum Ecclesiae & disciplinam eius pertinent, Diaconis sint curæ. Talia Clemens.

Fatemur Diaconos a sanctis apostolis in exordio Ecclesiae designatos ad dispensandum esculenta seu uictum Ecclesiae ministris, uicinis & pauperibus. Statim uero post apostolorum tempora, fidelium numero crescente, Diaconorum officium huc etiam conuersum est, ut assidue Episcopis adessent, præcipue in officijs diuinis, quo ei in altaris sacrificio ministrarent.

Inde est quod legimus in historia beati Laurentij, eum dixisse ad beatum Sixtum, qui ad crucis martyrium ducebatur: Quo progredieris sine filio pater? Quo sacerdos sancte sine Diacono properas? Tu nunquam sine Diacono sacrificium offerre consueueras: Quid ergo in me displicuit paternitati tuæ? Nunquid degenerem me probasti? Experire certo utrum idoneum Diaconum elegeris, cui commisisti Dominici corporis & sanguinis dispensationem. Idem Prudentius in hymno indicat, ubi ita canit:

Hic primus e septem uiris
 Qui stant ad aram proximi
 Leuita, sublimis gradu,
 Et cæteris præstantior.

Quod

DE REFORMAT. COLLEG.

Quod liber Reformationis urget dictū illud Hieronymi ad Heliodorum, Clerici pascunt gregem Christi, ego, utpote Monachus, pascor. Folio 136. facie 2. Non competit in Monachos huius temporis. Scimus Monachos ad tempora usq; Eusebii, Zozimi & Siricii, Monachos tantum, & non Clericos fuisse. Postea uero in Cenobijs alij in Presbyteros, alij in omnium ordinum Clericos ordinati sunt. ut patet in canone Hinc est etiam, 16. q. 1. Alioqui beatus pater Benedictus in Regula sua non precepisset, ut Abbas fratribus suis daret benedictionem: cum hoc ad sacerdotes pertineat. Nec item Abbati lectionem Euangelij dicendam cum Collecta imposuisset: cum & hoc sit presbyterorum.

Item uult liber ut Capitulum Metropolitanum Ecclesijs Parrochialibus eidem Capitulo incorporatis, præficiat Pastores idoneos, qui uerbum Dei prædicent: quibus & de rebus necessarijs, ad competentiam prouideat. Quod sane æquum foret & dignum.

Vt uero efficiant quo in talibus Parrochijs omnia lingua Teutonica peragantur, secundum Reformationis istius uoluntatem. Folio 137. Non est eorum, nec facere possunt, propter causas prædictas.

Similiter ut præter impensas in Pastores idoneos erogandas, erigant etiam scholas in omnibus Parrochialibus suis Ecclesijs, Pædagogos quosque stipendijs conducant, præter ueterem consuetudinem, atq; ad hoc faciendum, uicarias aliquot extinguant. sicut folio 137. facie 2. exigitur.

Partim graue esset, partim etiam illicitum. Graue quidem propterea, qd nunquam auditum sit unumquenq; Pastorem suis impensis debere in parochia sua erigere scholam. Illicitum autem, propter extinctionem Vicariæ. Vetus & canonicum dictum est, Non esse distinctiendum unum altare ut aliud cooperiatur. Vicarij habent institutiones suas, debentq; in Ecclesijs ad quas ordinati sunt Canonis & Clericis primarijs in ministerio diuino opem ferre. ac uices eorum cantando, legendo, & similibus officijs supplere. Faxit autem Deus ut ad hoc suum munus adigantur. Sicubi uero necessaria sunt scholæ, erigi debent sine damno aliarum Ecclesiarum, ab ijs quibus hoc incumbit.

Sectarij uociferantur de Scholarū restitutione, cum eas destruant.

Ante Sectariorum irruptionem erat inuenire apud Collegia scholas decem, ubi nunc uix una reperitur: nec audiebatur eo tempore de alimentis & Scholarium educatione quærela.

Neque item quod in libro Reformationis de octo præbendis sacerdotibus talibus instituitur, bene habere potest: Vt quod duæ præbendæ assignari debeant

debeant prædicantibus duobus, qui choro non alligentur. Folio 137. & 139 facie prima. Duæ item Presbyteris duobus, (neq; enim uult liber Reformationis ut presbyteri Canonici deinceps ad Missarum multitudinem sicut hæctenus factum est obligentur) ad hoc ordinandis, ut diebus Dominis & festis maioribus Missæ celebrent officium, sacramentaq; dispensent. Ac duæ duobus alijs presbyteris, qui in scholis debeant docere. Reliquæ uero duæ cedant duobus legum Doctoribus, qui Collegio ipsi consilio adsint, negotiaq; eius temporalia expediant. Folio 138.

Talis enim ordinatio non modo foundationi Metropolitanæ Collegij, & consuetudini antiquæ, uerum etiam sacris canonibus contrauenit. Quod si omnino necessarium uideatur, ut prædicationis officium ab Episcopo ad presbyteros Canonicos transferatur, magis conueniet ut singuli hebdomadatim suo quisq; ordine prædicet, simulq; Missæ officium celebrent: quo æqualiter omnes choro atq; diuinis astringantur.

Apud Metropolitanam ecclesiam schola iam extat: curadum tantum est, quo præbendæ ordinariæ legentibus destinatæ, nullis alijs conferantur q̄ professoribus & docere uolentibus: aut ut fundetur pro legentibus stipendium. Habeatur Syndicus qui non sit Capitularis, sicut hæctenus factum, atq; is secularia Capituli negotia curet, quo Presbyteri Canonici suum munus, quod solum curare merito deberent, tanto melius obire ualeant.

Item Metropolitanæ Ecclesiæ Præposito imponitur, ut intendentiâ habeat ad Ecclesias & Scholas, bonaq; tam Ecclesiæ q̄ quæ Scholis destinata sunt pro necessitate administret. Folio 137. facie secunda.

Iam uero ad Præpositum non proprie pertinet respicere in scholas: cum hoc sit Scholastici. Administratio quoq; bonorum Capitularium, nequit siue Metropolitanæ Præposito, siue Præpositis alijs rursus permitti. Ante hac enim male cessit. Quamobrem clementiss. Principis nostri antecessores, magno labore Præpositos a capitulis hac in re separarunt. Nec ratio admittit, ut quæ iuramentis, pactis, & obligationibus confirmata sunt, tam leuiter dissoluantur.

Decano uero eiusdem Metropolitanæ Ecclesiæ committitur, ut diligenter prospiciat, quo omnia secundum illius libri ordinationem peragantur. Folio 137. fol. 2. & fol. seq. Verum in hoc ei non parebitur.

Item ut prospiciat quo concionatores optimi designentur &c. Quod potius ad Episcopale officium pertinet. Decanus enim Metropolitanæ

DE ECCLESIAE EXERCITIIS.

Metropolitanus, proprie Archipresbyter est ciuitatis. Quod uero sit ipsius officium, canones demonstrant.

Missæ priuatae uicariorum in uniuersum abrogantur. Folio 138. fa. 2. Item liber causatur Vicariorum multitudinem, quæ ubi ordinatio libri ad effectum pertingeret, nullo usui sit profutura: adeoq; uult, ut Vicariorum pars sinatur paulatim emori: quo census eorum utilioribus rebus accommodetur. Folio 138. fa. 2. Verum istud non est in clementiss. Principis nostri potestate. Causa uero quare hoc suadeant datur hæc, quod ad nihil aliud commodent præcipue, q̄ ad cantandum & legendum.

At uero, neq; malum, neq; contemnendum officium esset, si attente assidueq; laudes diuinæ cantarentur, & precibus in Ecclesia Deo supplicaretur. Ante annos mille Constantinopoli in una ecclesia plures q̄ centum Clerici ad hoc tantum officium ordinati & dotati fuerunt, sicut Iustinianus Imperator, uti diximus, in Nouellis testatur.

Iterum permittitur in libro Deformationis, Canonicis & Collegiorum membris uxores ducere, & nihilominus in Collegijs manere, præbendisq; tota uita frui. Folio 138. facie 2. & seq. Hoc quomodo conquæret canonibus sacris aut canonicali instituto, facillime dispicitur. Vult deniq; liber ut eodem sicut in Metropolitana ecclesia modo seruatur etiam apud sanctum Gereonem, & in alijs quoq; Collegijs ad eundem fere modum. Folio 149. fac. 1.

Verum Collegia per hoc querentur se grauari: nec ullo pacto cõsentient.

Item ut cætera Collegia minima in duos ordines partiantur, ita nimirum ut pars una sit Nobilium tantummodo: pars altera e ciuibus assumatur. Fol. 139. facie. 1.

*Offa ad Nobilitatē
& Ciuēs capiendos.*

Sed neq; hoc cõsistere potest. Textus enim Iuris, ad normam scripturæ sacræ deliniatus, ita habet: Nos igitur attendentes, q̄ non generis, sed uirtutis nobilitas, uitæq; honestas, gratum Deo faciunt & idoneum seruitorem. Ad cuius regimen non multos secundum carnem nobiles & potentes elegit, sed ignobiles & pauperes: eo, quod non est personarum acceptio apud ipsum. Et uix ad culmina dignitatum, nedum ad præbendas uiri eminentis scientiæ ualeant reperiri, exceptionem huiusmodi (nempe quod cui prouisum erat, non fuerat carne nobilis) non duximus admittendam. ca. uenerabilis. de præb. & dignitatib. Quod tamen nolumus de Collegijs pro Nobilibus fundatis & dotatis accipi: Quæ æquum est ut eis permaneant, secundum priuilegia legitime obtenta, & libertates ipsorum.

Præ

Præterea exigit liber conscriptionem omnium quæ in thesauris ecclesiarum seruantur, utq; sine clementissimi Domini nostri & Ordinum patriæ deputatione, non debeant ab ecclesijs alienari. Folio 139. & seq.

At ista æstimatur nouatio quædam. Hactenus Ordines patriæ ecclesiarum thesauris se non immiscuerunt.

Postremo uult liber, ut annus quem Residentiæ appellant secundû qualitatem siue cõmoditatem uniuscuiusq; loci & personæ moderationem accipiat, relaxeturq;. Folio 139. facie 2.

Quod sane magnam dissolutionem pareret, efficeretq;, ut pauci admodum in Collegijs inuenirentur, qui officij sui rationem haberent, aut forte quale sit intelligerent. quod nemo possit in Ecclesia rite gerere, quod non prius longa exercitacione, & diutinæ disciplinæ assuefactione didicerit. Nec in Collegijs aliud statui potest, q̄ ut cæteris paribus omnes ad paria onera alligentur.

DE PROPOSITA FORMA RE nouandi Monasteria, tam uirorum q̄ fœminarum.

Ubi hoc titulo exigit liber ut Monasteria in doctrinâ, cæremonijs & ordinationibus se libro illi conformant. Ecclesias quoq; parrochiales incorporatas & scholas, secundum libri formam instituant. Folio 140. fa. 1.

Item clementiss. dominus noster uendicat sibi potestatem, præficiendi Ecclesiarum parrochialium ministerio, quotquot in Monasterijs ad prædicandum aut regendum parrochias fuerint idonei: Et uult ut qui in Monasteria assumuntur, polliceantur se uelle sponte acquiescere, si quando ad Ecclesiarum aut alia ministeria necessaria requirantur. Folio 140. facie 1.

Verum ad hæc opus foret magna discretione. Sed & pars altera canonibus antiquis & patrum sanctorum doctrinæ non consonat. Vide Hieronymum ad Heliodorum. Cõcilium Chalcedonen. iubet Monachis quieti operã dare, obseruare ieiunia & orationes, in locis quibus semel se Deo deuouerint permanentes: & neq; communicare Ecclesiasticis neq; secularibus negocijs: nisi forte iubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius ciuitatis Episcopo. c. qui uere 16 quæst. 1. Item beatus Augustinus ad Eudoxiũ: Exhortamur uos fratres (inquit) ut si qua opera uestra mater Ecclesia desiderauerit, nec elatione auida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis. Et habetur c. uos autem, eadem quæst. & causa.

DE CŒNOBIIIS.

Nec debent item Monachi ad officium clericatus, nisi eis testimonium Abbas suus dederit, ordinarij. Si enim necesse fuerit Clericum de Monachis ordinari, cum consensu & uoluntate Abbatis, præsumat Episcopus. Quemadmodum in Agaten. Ilerden. & Tarraconen. Concilijs sancitum est. & habetur in c. Monach. & c. cum pro utilitate. & c. seq. 16. quæst. 1. Debent autem tales Monachi, ubi ad Clericatus ordines peruenerint, non discedere a priori proposito. c. de Monachis, eadem quæst. & causa. At Monachi Apostatæ Cœnobiorum suorum desertores, nullo pacto ad Ecclesiarum ministeria sunt assumendi. Sicut beatus pater Augustinus ad Aurelianum ait: Si desertores Monasteriorum ad militiam clericatus eligantur, uia datur fertiores Domini, ut se putent erigi ad aliquid melius: cum facti fuerint degnissima iniuria: Cum ex his qui in Monasterio permanent, non nisi probatiores atq; meliores in Clerum assumere soleamus & c. c. can. legi epistolam, eadem quæst. & causa.

DE VOTIS MONASTICIS.

Liber iste Reformationis consultum putat, ut qui se mancipant Cœnobijs, uotis Monasticis, quæ substantialia uocantur, non alligentur deinceps, sed ab ijs liberentur. Folio 140. facie 1.

Chrys. hom. 21. ad Theodorū monachum, dicit nuptias monachorū esse peiores adulterio.

Afferit item clementiss. dominum causam non uideri, cur remorari debeat, aut uetare eos qui in monasterijs agunt, comperiunturq; ad parrochiarū ministeria inepti, aut donū monastice uiuēdi nō habere, aut alioqui ad hoc uitæ genus non uoluntarij, quo minus inde decedant: Verum quod in se est, ferre, ut ijdem (si uelint amici eos honeste fouere, aut Matrimonio iungere) uotis liberati, e Monasterijs cum subsidio aliquo dotalitio dimittantur, transferantq; se ad uitam Christianam communem illam: Eos autem qui uoluerint in Monasterijs permanere, necessaria uitæ sustentatione debere contentos esse. Folio 140.

Vtendum Monasterijs deinceps ad conseruationem studiorum honestarumq; personarum educationem. Assumendos quoque in Monasteria tam exiguo numero Monachos, ut de annuo censu aliquid exundet: quo hi qui inopia obstante Matrimonio iungi non possunt, inde quasi dote quadam iuuentur. Folio 140. facie 2.

lam

Iam omne istud partim sacrae scripturae, partim Concilijs anti-
quis. In uniuersum autem omnium Catholicorum Patrum doctrinae,
delataeque ad nos Apostolorum traditioni prorsus aduersatur.

Primum enim ex scripturis sacris antea probatum est, uota casti-
tatis seu coelibatus, obedientiae item & paupertatis uoluntariae, hoc est,
omnis proprii abdicationem, quae uota substantialia appellantur (dum
tamen rebus perpensis deliberato consilio, uoluntarie fiant, ad hoc quo
liberius, expeditiusque temporalium rerum minori cura Deo seruias-
tur) Christianae & pia esse uota. Quae debeant tam mares quam foeminae
sub aeternae damnationis iudicio, quod alioqui incident, obseruare.
Sicuti, qd ad primu, castitate nimirum attinet, uerbo illo Christi, Matth.
19. fit manifestum: Sicut Eunuchi qui seipsos castrauerunt propter re-
gnum caelorum. Qui potest capere capere capiat. Deinde ex Apostoli
dicto. 1. Corinthiorum septimo: Qui statuit in corde suo firmus, non ha-
bens necessitatem, potestatem autem suae uoluntatis, & hoc iudi-
cauit in corde suo, seruare uirginem suam, bene facit. Item 1. Timoth. 5.
Adolescentes uiduas deuita. Cum enim luxuriatę fuerint, nubere uo-
lunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

*De uoto castitatis,
quod sit fundatum in
Euangelio.*

Iam ne quis putet, nouum esse intellectum istum Euangelicae &
Apostolicae doctrinae, referimus nos ad ueterem Ecclesiam, omnesque
sanctos Patres.

Basiliius ille magnus in eleganti de uirginitate libro, omnia haec di-
cta de uotis intelligit. Dicit Christum clare & expresse modum indica-
se, & formam uotorum illorum. Esaiam quoque, capite 56. praedixisse
se, quo modo in Christianismo futura exercendaque essent, ubi habet:
Haec dicit dominus Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint
quae ego uolui, & tenuerint foedus meum, dabo eis in domo mea,
& in muris meis, locum, & nomen melius a filijs & filiabus, nomen sem-
piternum dabo eis, quod non peribit.

Basiliius

Quem locum ibidem prolixè & pulchre explicat, & paulo ante
in eas intuehitur, quae uirginitatem domino professe, deinde a carnis
uoluptatibus concitatae, scortationis peccatum, nuptiarum nomine uelare
uoluit, aitque, non ignorat opinor, etiam si ignorantiam simulet, quae sponsi
sui dexteram praeteriit, neque huius est sponsa, quem illegitime reliquit,
b iij neque

D E C O E N O B I I S.

neque illius cui seipsam per affectum uiciosum adiunxit uxor reperiri potest.

Tunc enim legitime, & secundū diuinas scripturas nuptiæ fiunt, cum non affectus uoluptatis, necessitatem legis, sed legis necessitas, uoluptatem præoccupauerit, sicut fit quando nuptiarum necessitatibus (procreandorum liberorum causa, cogitatione præsumptis, legitima unio consequitur. Vbi autem ab initio domino tantum se consecrare per uirginitatem firmiter proposuerunt, non possunt conscientia bona nuptiæ iniri, uidelicet, quod carnis affectus non sequatur prius illud propositum, sed ab illo cui deuincta est, trahat animam ad sua uicia. Nam opus quod ratio & lex in animo non præcedit, id ipsum omnino illegitimum a conscientia notatur. Proinde idem ille ex Apostolo ait: Mulier ligata est lege, quam diu uixerit uir ipsius, si uero mortuus fuerit, libera est, ut nubat: non simpliciter, sed solum in domino, quoniam & quæ per mortem uiri libera facta est ad nuptias, non quia libera facta est simpliciter, sed in domino nubere debet. At quæ seipsam domino semel desponsauit, libera non est. (Non enim mortuus est uir eius, ut cui uelit nubere possit) uiuenteq; immortalis uiro, adultera appellabitur, quæ mortalem propter affectus carnis, in domini thalamum superinduxit. Nec inconuenienter quis de talibus Apostolicum illud pronunciauerit, quum inordinate se gesserint contra Christum nubere uolunt, habentes iudicium, quia fidem reprobauerunt, non nuptias, sed adulterium sequentes. Nullus igitur seruus ad tantam impietatem stimuletur, ut herilem sponsam contrectet: nullus adeo furiosus sit sacrilegus, ut impollutam sacerdotem petulantibus manibus contingat. Nemo ad tantam dementiam deueniat, ut quum tantam poenam sacrilegis impendere uideat, non inanimata ex auri & argenti materia facta uasa, sed ipsa animata, & uiuentia donaria, prædatoria manu impure inuadat. Imo nemo sit adeo impius, ut non inanima in templo uasa, sed ipsum domini templum, hoc est uirginis corpus, petulantia facibus barbarico more comburat, &c. In Psalmum 44. dicit: Audiant quæ uirginitatem domino uouerunt, quod uirgines adducentur Regi. Virgines autem propinquæ existentes, Ecclesiæ post ipsam sequentes, &cæt.

1. Corinth. 4.

2. Timoth. 5.

*Ingens crimen est
uiolare uirginem
Deo sacratam.*

Ambrosius.

Beatus pater Ambrosius de uirginitate tres elegantes libros conscripsit, præter quos inueniuntur apud eundem, & alia in hanc rationem peculiariter scripta, qualia sunt: Exhortatio ad uirgines. Item institutio uirginis.

Item

Item ad uirginem deuotam, & ad uirginem lapsam, & de Viduis de
 nicæ. In quibus supradicta Euangelij, & Apostoli Pauli uerba, eodem
 quo Basilius modo, accepit libro 3. de uirginitate allegat, quod Matth.
 19. de Eunuchis dicitur, & post aliquanta ita ait: Qui nos uocant in cul
 pam, quia nuptias prohibuimus illititas, uocent in eandem culpam, etiã
 Iohannem Baptistam. Quam enim causam habuit aliam ille martyrij,
 repetite animo. Causa illius passionis certe hæc fuit: Non licet (inquit) u
 bi eam uxorem habere. Si hoc de uxore hominis, quantomagis de uir
 gine consecrata. Si hoc dictum est regi, quantomagis dicendum est pri
 uatis: Imo uult beatus ille uir, sacerdotes uel morte oblata, si ita necesse
 est, integritatis sacrificium uendicare.

*Mesariam est uelata
 tam Deo uirginem
 ducere in uxorem.*

Et post aliquanta, semper (inquit) spectauit ad gratiam Sacerdos
 tum, iacere semina integritatis & uirginitatis studia prouocare. Atque
 hoc Christum docuisse. Nec nouum esse uirginitatis studium, sed a tem
 pore etiam Apostolorum in Catholica Ecclesia in summa æstimatione
 ne fuisse probat per Teclam, Pelagiam & alias uirgines. Ac tandem
 Discite (inquit) quantas Alexandrina totiusque Orientis & Affricana
 Ecclesia quotannis sacrare uirgines consueuerunt. Pauciores hic homi
 nes prodeunt, quam illic uirgines consecrantur. Item in libro de instituz
 tione uirginis, capite pri. dictum Pauli. 1. Corinth. 7. intelligit de uirgi
 nitatis uoto, ubi & Eusebium laudat, quod Ambrosiam filiam uirginẽ
 obtulit Deo, quam se uelasse & consecrassẽ gloriatur. Similiter in libel
 lo ad uirginem lapsam, capi. 5. Et in libro de uiduis, locum illum, Mes
 lius est nubere quam uri, dicit pertinere ad non uelatas, nõdũ uoto ob
 ligatas, sed liberas. Sic in cap. 5. pri. Episto. ad Timoth. ubi dicitur: Has
 bentes damnationẽ, quia primam fidem, & cæt. ait: Damnationi sit ob
 noxius, qui ab hoc declinat, quod recte fecerat. Vide Chrysostomum in
 eundem locum, qui illic profecto uerum Monachatum describit: atq;
 utinam concedat Deus, quo ad talem normam Monasteria reformen
 tur. Nihil opus est beatum Cyprianum, Cassianum, Hieronymum, Au
 gustinum citare, qui totos libros hac de re scripserunt.

Chrysostomus.

Quamuis autem, quod forte poterat beato Cypriano epistola 11.
 libro pri. excidisse, & quod Augustinus de bono uiduitatis habet, plus
 rima iactent, quasi sancti illi uiri Coniugium contra uota ininitum non
 dissoluant. Hoc certe negare non possunt, Augustinum eodem in lo
 co ita habere, plane non dubitauerim, lapsus & ruinas a castitate san
 ctiore, quæ uouetur Deo, adulterijs esse peiores.

*incestũ committit
 & peccatũ adulte
 rio grauius, q. Deo
 consecratã uirgini
 tatem carnali copu
 la polluit.*

Et ad

D E C O E N O B I I S.

Et adhuc sensum intelligit, quod 1. Timoth. 5. dicitur. At uero beatus martyr Cyprianus hūc casum incestū appellat. Et quas (inquit) pœnas incestis eiusmodi conjunctionibus cōminatur, &c. Sed et uerbum illud Christi, Matth. 19. Qui se castrauerunt, &c. in eadem epistola intelligit dictum de his, qui se uotis castrauerunt: atque ut apparet, hoc quod nobis obiicitur, non de uelatis uirginibus, sed de his tantum, quæ sponte extra Monasterium proposuerunt, uirginitatem suam Christo immaculatam conseruare. Idem facit in tractatu de habitu uirginum. Neque enim quæ in uirginibus illiē damnat, unquam permissa fuerunt uirginibus sacratis, ueluti promiscua balnea adire, sed non uelatis tantum. Sunt etiam qui dicant beatum Augustinum non de uelatis loquutum: quorū coniugia Magnus Basilius irrita & sacrilega æstimat.

*Quod obedientie
& paupertatis uo-
tū in uerbo Dei fun-
dentur.*

Iam quod & reliqua duo uota, nempe paupertatis uoluntariæ, & obedientiæ, fundentur in uerbo Dei, Matth. 19. Si uis perfectus esse, &c. Item Apostoli Pauli Hebræorum 13. Obedite præpositis uestris, &c.

Idem Patres in libris iam nominatis, & alijs plerisque frequentius testantur. Præcipue Basilius in sermonibus exercitamentor. pietatis. Item in libro Constitutionum exercitator, ad eos qui communem in Cœnobio uitam degunt. Præsertim capite 18. 19. 22. 33. & 34.

*Monasticorū uote-
rum solutio damna-
bilis.*

Augustinus in Psal. 75. ait: Nemo positus in Monasterio frater dicat, Recedo de Monasterio: Neque enim soli qui sunt in Monasterio peruenturi sunt ad regnum cœlorum, & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei: Sed illi non uouerunt, tu uouisti, tu retrospectu uxorē Loth. Quod de illa dixit, omnibus dixit. Vouete & reddite domino Deo uestro. Quia illa uxor Loth ad omnes pertinet. Et infra: Sed quid tibi dixerit Psalmus attende: non dixit, nolite uouere, sed uouete & reddite. Quia audisti reddite, non uis uouere. Ergo uouere uolebas, & non reddere. Imo utrūque fac, unum sit ex professione tua, aliud ex adiutorio Dei perficietur. Aspice enim qui te ducit, & non respicies retro unde te educit.

*Non esse uota irrita
quæ fiant in iuuen-
tute.*

Ad hæc sancti Patres uolunt, quod quamuis nemo debeat stulte, leuiter aut temere, præsertim, qui per ætatem nondum sui ipsius habent cognitionem, tanta uouere, aut etiam talium uota recipere, atque ad Episcopum cum primis pertinere respectum ad hæc, nihilominus tamen in receptione talium uotorum, respiciendam potius esse fidem & ueracitatem, quam ætatem uouentium, ut testatur Basilius libro quæstionum diffuse

diffuse explicatur, quæstion. 15. & Ambrosius libro 3. de uirginitate: Non ætas (inquit) rejicitur florentior, sed animus examinatur. Et certe Teclam non senectus, sed uirtus probauit. Atq; in hoc tandem conueniunt Patres, quod uota etiam iuniorum ligent. Vide Augustinū in loco præallegato, ubi dicit, Apostoli dictū, Imuniores uiduas uolo nubere, non intelligendum de his, qui se uotis obstrinxerunt, &c.

Totum illud, multo adhuc antiquioribus & pluribus Patribus, imo omnium antiquissimis Concilijs generalibus, & Catholice Ecclesie uniuersali, a tempore Apostolorum seruata traditione probari & confirmari potest.

Dionysius Areopagita in Ecclesiast. Hierarch. capite 6. parte 2. describit ritum Monasticæ professionis. Ecclesiastica item & Tripartita historia plurima testimonia dant, Monasticæ, tam uirorum quam feminarum institutioni. Tripartita historia libro 7. capite 4. refert Iouinianum Christianum Imperatorem Prætorianā legem tulisse, ut capitali sententia plecterentur, qui sacram uirginem nuptiali toro uiolare auderēt, quā iuriscōsulti habent in L. si quis non dicā rapere, C. de Episc. & Clericis. Concilium Carthagineñ. anathemate notat, damnatq; secundum Apostoli Pauli doctrinam sacrarum uirginum corruptores. Idē facit Concilium uniuersale Chalcedonense, & alia multa Concilia, quæ Gratianus cumulatim ad hanc conclusionem statuendam congeffit 27. quæstione prima.

Leges capitali supplicio damnant uirginum sacrarū corruptores.

Atque ut summatim dicamus, in hanc sententiam omnes concludunt, quod uota illa quādo uoluntate libera fiunt, sunt Christianissima. Atq; insuper ad ueram & Euangelicam uitam ducendam accommodatissima. Item, quod quemadmodum unusquisq; ante uotum in arbitrio habet, ut uouere possit aut abstinere, ita post uotum semel factum, non solum capescere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere uelle, damnatum sit.

Consequitur ex omnibus illis clementiss. domino nostro, nullo pacto licere, ut annuat, sinat, aut dissimulet, Monachos & Nonnas uota Deo facta uiolare, multo minus ut constituat eis, qui profugij meditatione contra mandatum Dei respiciunt retro, perfidie lucrum & illecebras, utpote, dotem sacrilegarum nuptiarum dandam. Cum uetent enim Canones, ne ijs quidem, qui ad Ecclesie ministeria assumuntur, Monasteria ipsa grauare, can. ne pro cuiuslibet. 16. quæstione prima. Quanto amplius cauendum, ne desertoribus & uotifragis grauentur,

D E C O E N O B I I S.

quos multo iustius erat, pro tanto crimine grauiori plectere uindicta. Consequitur item eundem dominum nostrum clementissimum prohibere non posse, quo minus uota deinceps, a uoluntarijs & exploratis recipiantur. Cæterum quid de hac re sacri Canones pronuncient, habes in can. hoc sanctum. 32. quæstione secunda, & in Ambros. libro tertio de uirginitate.

Deniq; & hoc consequitur, quod clementiss. dominus noster Apostatas seu desertores, Monachos & Nonnas tanquam sacrilegos, neque possit, neq; debeat ulla ratione sufferre. Nam ut Basiliius ait libro quæst. diffuse Explicatar. quæst. 14. Apostolica regula manifesta est, iubens, ut nos subducamus ab omni inordinato, & non permisceamus ipsi ut confundatur, & cæt.

Postremo, quod liber exigit, ut Monasteria in Scholas, & educationem iuuentutis conuertantur, omnium sanctorum Patrum doctrina aduersatur.

*Monasteria fuerunt
semper officinae cultus
eius diuini.*

Vide cum reliquis Chrysostomum in 1. ad Timoth. capit. 5. homilia 14. ubi ueterum Monachorum morem describit, aitq;: Monachi Matutinis precibus, hymnisq; peractis ad sanctarum scripturarum studia se conuertunt. Sunt qui libros scribere didicerunt, unusquisq; præstitum habet domicilium, silètio perpetuo studet. Sicq; nemine texente nugas, aut aliud aliquid loquente, Tertiam, Sextam, Nonam, Vespertinaq; consummât Synaxim. Quippe quatuor in partes diem scindentes, impletis partibus singulis psalmodijs, atq; laudibus honorant Deum. Et infra: Post coenam rursus diuinis inseruiunt laudibus, sicq; (intellige post completorium) sobrii somnum capiunt, & cæt. Perlustra locum ille uerit de sententia ipsius aduersus institutiones nouæ istius Reformat. cognoscere, legat tres libros quos contra uituperatores uitæ Monasticæ conscripsit. Atque o utinam fauente & propitio Deo Monasteria secundum sanctiss. uiri huius doctrinam reformarentur. Eadem demum restitutio laudatissima, Christianissimacq; profecto Reformatio foret.

Peroras

F I N I S.

P E R O R A T I O.

I sunt Christianæ & Catholicæ Lector, defensionis &
 confutationis nostræ articuli, quam ob causas ineuitabi
 les in nostra præfatione recitatas, in lucem proferre su
 mus adacti, aduersus librum illum, quem Clementiss.
 dñs noster sub Reformatiōis nomine euulgauit. Volu
 musque seruata nobis facultatem, hanc defensoriam nostram censu
 ram (pro assertionem autoritatis sanctæ Christianæ & Catholicæ Eccle
 siæ Christi, in hac Diocœsi Colonien. magna festinatione congestam)
 contrahendi, extendendi, mutandi, emendandi, & declarandi. Quam te,
 qui ipsam animo Christiano, zeloque pio, beneuole es lecturus, noluis
 mus celare quo altiori cogitatione hanc rem prosequaris, ut tandem ue
 ritas in lucē prodeat, ueraque Religio Reformatione Christiana &
 Catholica queat obtineri. Quod Christus dominus & Sal
 uator noster concedat, cui est laus, honor,
 & gloria in æternum.
 Amen.

SENTENTIA DELE
 CTORVM PER VENERABILE CAPITV.
 lum Ecclesiæ Colonienſis, de uocatione Martini Buceri.

REVERENDISS. DOMINO COLONIEN.
 non licuisse Martinum Bucerum (eo quo factum est
 modo) uerbi ministerio præficere.

Verbū Dei docet, Neminem debere præfici ministerio
 uerbi, nisi cōuocata & cōsentiēte Ecclesia. Oportere q̄
 que eū qui præficiendus est unū ex fratribus esse, quē
 Ecclesia eligat, & statuatur in cōspectu Episcopi, petatq;
 eū ut idoneū ministerio p̄fici. Cui Legi & Petrus ipse,
 & ceteri Apostoli se subiecerunt, ut patet in designatione Apostoli
 Matthie, Act. 1. ubi Petrus cōuocata ecclesia, stās in medio fratrum,
 cū explicuisset causam cur necesse esset unū ex discipulis accipere lo
 cum ministerij, unde p̄uaticatus excidit Iudas, subiecit: Oportet igi
 ut ex his uiris, q̄ nobiscum uersati sunt toto tempore &c. (& statim
 post) testē resurrectionis eius, nobiscum fieri unū ex istis. Et statue
 runt

DE VOCATIONE MARTINI BUCERI.

runt duos, & facta p̄catione, dederūt sortes eorū. Et cooptatus est ad numerū &c. Itidem cap. sexto, in designādis Diaconis iusserūt Apostoli adesse multitudinē discipulorū, & ut fratres circūspicerent ex se uiros spectatē p̄bitatis, quibus ipsi hoc negotij delegarent. Et cū pla- cuisset hic sermo, corā tota multitudine elegerūt Stephanū &c. Hic quoq; ritus p̄batur cap. Act. xiiij. xiiij. & xv. Et q̄dem ex hoc cap. xv. cōprobatur, nō esse in potestate episcopi, si quęstio sup̄ uerbi ministe- rio oriatur, p̄ suo solius arbitratu statuere, sed cōuocata ecclesia, ac ne quidē quibuslibet cōmittere, p̄cepta apostolorū perferre ad ecc-lesias: sed uiros a tota ecclesia eligendos, q̄ id faciant. Iam Martinus Bucerus afficitus est nedum nō petentibus seu assentientibus Clero & populo, sed ipsis plane inuitis, ut ostendūt literę Capituli Coloniens- sis. Quęrela item Cleri, Vniuersitatis quoq;, & Senatus. Deinde Bucerus non est unus ex fratribus nostris, sed iam dudum declarauit se esse Antesignanum aduersariorum nostrorum.

Secūdo uerbum Dei docet, oportere eum q̄ p̄ficiendus est minist- terio, irreprehensibilē esse. Oportere autē & illū testimoniū habere bonū ab ijs q̄ foris sunt, ne in p̄brū & laqueū incidat calūniatoris. 1. Tim. 3. Ex q̄ doctrina apostolica (nō dubiū) descēdit mos apud Chri- stianos, semper (nam illi & Lampridius Aethnicus scriptor fert testi- moniū) obseruatus, nēpe, ut si quādo q̄ ad ministeriū ordinādi sunt, eorū nomina prius p̄ponant palam, & moneat populus, ut si q̄s quid habet cōtra Ordinandū, id p̄ponat. Prepropere ergo, & nō satis ad Apostolicā regulā accitus est Bucerus, prius q̄ ipse p̄poneret Clero & populo, & oīm iudicio cōprobaret irreprehensibilis. Qd̄ & obti- net quālibet talis esset Bucerus. Nā & oportet illū habere testimoniū (ut inq̄t Apostolus) nō solū ab his q̄ intus sunt, &c. & hoc p̄cedere de- bet. Quo magis istud obtinet, ubi multa sunt manifesta in Bucero, quę nedum a p̄senti, sed & ab omni Ecclesia omniū temporum ab apostolis in nos usque deriuata repræhenduntur. Primū, q̄ pri- mam fidē irritā fecerit, infringendo uotū Professionis monasticę, & eo ipso damnationē habeat, secūdū apostolicā doctrinā. A qua eū non excusat, uel ætas, uel feruor naturę: sicut non excusauit adoles- centiores uiduas, quę posteaquā se obstrinxissent p̄petuo Ecclesię ministerio, luxuriatę, in Christo nubere uoluerūt. Et ut uotū ab illo emissum temerariū fuerit, eo tñ non uacat reprehensione, sed potius temeritatis in re tanta cōmissa, & noīs Dei in uanū accepti iuste inis- mulat. Et ut ipsę nuptiæ damnandę non fuerint, cōstat tñ iuste in eo damnari propositi fraudē, uoti fracti fidē. Itē non solū susceptionē a bono inferiori, sed ruinā ex bono superiori. Postremo recte damna- ri, q̄ continentię primā fidē irritā fecerit, quēadmodū August. ha- bet in c. nuptiarū. 27. quęst. 1. Deinde q̄ Monacham duxerit, in pari damnatione existentem.

uita Alexandri

1. Tim. 3.

Si in hæc tempora incidisset Polycarpus dixisset, non dubium: Deus bone in quæ tempora me re seruasti, ut hæc audiam? Euseb. Eccl. hi- lib. 5. cap. 20.

SENTENTIA DELECTORVM CVII.

Tertio uerbū Dei docet adsciscendū ministerio, oportere esse uirū unius uxoris. 1. Tim. 3. & Titi. 1. qđ Canones Apostolorū, & Apostolici Patres in hoc usq; tēpus sic intellexerūt, Vt secundis nuptijs copulatus, aut qui uiduā accepit, nō possit esse ex numero eorū, qui ministerio sacro deseruiūt. Et August. rationē assignat, lib. de bono cōiugali, ca. 18. Quia (inqt) talis normā sacramenti amisit, ad ordinationis Ecclesiasticę signaculū necessariā. Et cōtextus ipse Paulinæ Epistolæ satis declarat, hoc præceptū sic intelligendum esse, cū postea cap. 5. iubeat nō alias uidas eligi ad ministeriū, q̄ quæ fuerint unius uiri uxores: qđ necesse est intelligi de monogamis, qđ antithesis ipsa ostēdit. Nā q̄ digamę esse uolūt, a ministerio excludunt. Alia q̄q; sunt, q̄ (quod ad cōditionē psonæ attinet) in Bucero multi reprehendūt, q̄ adferre in p̄sentiarū nō attinet.

Iam qđ pertinet ad doctrinā. Expressim tuetur partes Lutheri hæcenus dānati, atq; adeo eā ipse doctrinam profiteē, quā dānauit Pōtifex, Imperator, Rex, & Status imperij, qui se catholicos uocāt, ut testant recessus imperiales, qbus hæcenus Reuerendiss. subscripsit, q̄s & subiectis suis, ut a se & Capitulo suo receptos publicauit, & obseruari p̄cepit. Inter cætera uero olim Bucerus nedū a n̄ris, sed & ab ipso Luthero male audiuit, ob rē sacramētariā & iconomachiā in multis cōcilijs dānatas, & ut in cōciliatis articulis ferēdus Cæsari uisus fuerit Bucerus, dānatus in nondū cōciliatis. At uerbū dñi iubet, ut adsciscēdus ministerio habeat formā sanorū uerborū. 1. Tim. 2. Et in eadē cū Catholicis regula p̄maneat, Phil. 3. & uerbū eius sit irreprehensibile. 1. Tim. 5. nullā occasionē dissentioibus p̄bens, Rom. ult. aut scissuris, 1. Corint. 1. nec ullam nouitatē sapiat, quasi aliud Euangeliū introducere uideat: quod nō est aliud, nisi quod conturbent audientes, Galat. 1. & 2. In summa, nō habet (quemadmodū Apostolicę literæ uolūt) testimoniū bonū ab oibus: Quod q̄rela Sūmi Capituli, Cleri, Senatus & Vniuersitatis declarant.

Quarto, Chr̄us explorari uult p̄phetas priusq̄ admittant, idq; ex operibus eorū. Mat. 7. Nunc incusat Bucerus a fructibus, q̄ ex eius doctrina Argētinę dimanarūt, ut sunt inter alia seditiosa: destructio altariū & imaginū, abolitio Missæ, aliarūq; piarū ceremoniarū, extinctio oīs ueteris cultus diuini, tā in Cathedrali q̄ Collegiatis Ecclesijs, suppressio oīs Ecclesiasticę libertatis, monasteriorū deniq; utriusq; sexus hoīm euersio, & dissipatio, & alia multa. Nec existimat adhuc, alia esse q̄ tum fuit mente. Quod in binis illis libellis sub sui noīs inscriptione Ratisponæ Cæsari exhibitis, (quorū primū inscripsit de emēdādis abusibus. Alterz Abusuū Ecclesiasticorū, & q̄ abusus p̄cipue corrigēdi sunt) inter alia uelit, ut Ecclesię Cathedrales in meras Scholas rediganē, nō in qbus potissimū instituant, q̄ illic alunt ad Ecclesię ministeriū, sed sic ut deinde reipublicę seruire possint, q̄sq; in eo gñe uite, ad qđ natus & instructus fuerit.

DE VOCATIONE MARTINI BUCERI

Item ut ex Cathedralibus Ecclesijs Canonici nobiles nō Ecclesiasticis ministerijs, sed ciuilibus administrationibus præficiantur, præsentibus tantum Canonicis, donec in pace moriantur, necessarijs uitæ alimentis relictis: quorum redditus postea trāsferantur tantum ad uerbi ministros.

Itidem uult, ut opes Collegiorum & Cœnobiolorum diuidantur, sic ut pars cedat illis qui Ecclesiæ ministrabunt, id est, (ut ipse interpretatur) prædicantibus & scholis. Altera relinquatur ignauis Canonicis, donec morte discedant: postea trāsferenda ad eos, qui se ministerio uelint addicere.

Vult redigi præbendas ad inæqualitatem. Vult ut singulis statibus, per uniuersum Imperium liberum fiat sibi ministros querere & constituere: quod tamen non plebis est, sed Episcoporum Officium, ex regula Apostolica, ad Tit. 1. & 1. Tim. iij.

Tribuit plebi nedum electionem, sed uult ut examini quoque intersit, & disciplinam curet, sibi que iudicij partem uendicat.

Vult adiūgi Laicos Clericis recognoscēdis redditibus ecclesiasticis. Item ut Ecclesiæ singulæ suos habeant œconomos, defensores & uicēdōs Laicos, q̄ possessiones & totā rem alimentariā procurent.

Vult ut pmittat ciuilibus Magistratibus potestas exigendi a ministris suum munus: q̄d tamen est Episcoporū, nō magistratuū ciuiliū.

Vult ut ciuilibus Magistratibus correctio uitiorū Cleri, & cognitio causarū ciuiliū sup Clericos pmittatur. Breuiter, cōsultat, ut officium Principum & Magistratuū secularium coercionē habeat, tam in personas q̄ bona, & quascunq; res ecclesiasticas, secundū ueteres Imperiales constitutiones.

Ex oīam deniq; habet Ecclesiasticā libertatem, q̄ Cleri Licentiam uocat, de qua etiam Clero adimenda libellum dicitur conscripsisse.

Hæc omnia quid portendant, & qualis hinc fructus sperandus sit, cogitandum relinquitur.

Quinto, uerbum Domini habet: Quomodo p̄dicabunt nisi mittantur? Atqui Bucerus nō est legitime missus. Nā ecclesiam in q̄ baptizatus & ordinatus est, cū suo Episcopo deseruit, & se in aliā ecclesiā, que neq; Reuerēdissimū, neq; alios quoscunq; episcopos Germaniæ p̄ ueris Episcopis habet, recepit, ut missionē suam ex Reuerēdissimi iussu, quem uerum Episcopum non agnoscit, tueri non possit. Et sic uidetur sibi ipsi sumere honorem, & se propria autoritate ingerere contra uerbum Dei. Hebreor. 5.

Sexto, uerbum Dei monet omnes ministros, ut ministerium suum adimpleant. 1. Timot. 4. Et ne unus alterius ouile inuadat. Sed Bucerus ministerium quod Argentinæ suscepit (nedum deseruit, sed & aliorū Pastorū parochias eis inuitis, nullisq; causis (quæ illis suo officio sit inters)

SENTENTIA DELECTORVM CVIII.

dicendū) p̄cūis, multo minus p̄ Canonicā sententiā depositis, inuadit.

Septimo, Pontifex declarauit, & Imperator designauit Bucerum hæreticum, & etiamnum utriusque sententia nullo legitimo Concilio retractata subsistit: Vtrique Clerus & Populus Colonien̄. est subiectus. Respicit ergo in uerbum Dei, quod habet, Hæreticum hominem post unam & secundam correctionem, deuita. ad Titum 3.

Octavo, uerbum Dei mandat uitari excōmunicatos: quo magis uetat assicci eos ministerio, donec censura inflictā, Ecclesiastica auctoritate laxetur. Sed Bucerus perinde ut Lutherus per Pontificem excōmunicatus dicitur, nondum Ecclesiæ reconciliatus.

Nono, spiritus per Ecclesiā probandi & d̄judicādi sunt. 1. Iohan. 4. Nec statim singulis permittendum est, scripturas pro suo arbitratu interpretari. 2. Pet. ult. sed ad communem Ecclesiæ consensum recurrēdū est, quæ est uniuersalis testificatiō Spiritus sancti, columna & firmamentum ueritatis. 1. Timoth. 3. Probandus ergo prius erat Buceri spiritus, quam expositioni uerbi Dei in hac diocesi destinaretur.

Postremo, uerbum domini uult ordinem esse in Ecclesia, inferiores præpositis obedire, & maioribus parere, in his quæ non sunt contra legem Dei. Romanus Pontifex (cui Reuerendiss. ut Archiepiscopus iure iurando obstrictus est, præsertim in tuendis Canonibus Apostolicis, & quatuor generalium Conciliōrū) similiter Cæsar, cui Reuerendiss. ut Princeps Elector obedientiam debet, prohibent, atque adeo omnes Imperij Recessus (quibus Reuerendiss. uti obediens & Catholicus princeps subscripsit, & præsertim Ratisponensis, anno 41. editus, uetant, ne uspiam in terra Catholicorum, alterius partis homines ministerio Ecclesiarum adsciscantur: sed qui ex hac parte sunt, salua tamen abusu suum reformatione) expectent iudiciū, uel concilij, uel proximi Comitij. Ergo cum utrunq; iam dudum sit indictum, ac etiam iam cœpiū, & interea donec alterum eorum de hac tanta re dispiciat, Reuerendiss. omnino possit, per alium ex fratribus nostris, qui ex hac parte nobiscū pie uersatus, nobisque percognitus sit, ministerium uerbi curare. Idcirco nō licuit gratiæ suæ Reuerendissime nō expectato iudicio Synodi seu Comitij, Antesignanum ex aduersarijs, contra suorum superiorū mandata, ministerio uerbi præficere. Nec hinc, nisi Reuerendiss. animū mutet (quod ut fiat deuotissime petitur & speratur) aliud expectādum fuerit, quam ut quemadmodum Reuerendiss. in hac parte contrait mandatis Pontificis & Cæsaris suorum superiorum, ita futurum, ut sui inferiores, qui nolint ab obedientia Pontificis & Cæsaris, in licitis & honestis, ad Ecclesiæ unitatem, quæ firmiter tuenda & uindicāda est (ut Cyprianus ait) retinendam, libenter desciscere, gratiæ quoque suæ Reuerendiss. obedientiam detrectent.

DE VOCATIONE MARTINI BUCERI

Et quamuis hæc abunde suffecerint, tamen quum & sacrorum canonum, maxime illorum apostolicorū, quatuor etiam primorū uniuersalium aliorūq; uetustissimorū Cōciliorū, deniq; Ecclesiasticę cōsuetudinis & moris, per omnia tempora & loca recepti, non sit leuis authoritas, nempe, cum hic cōsensus innitatur authoritati uerbi, quo Christus promittit, si duo uel tres fuerint congregati in nomine suo, se futurum in medio eorum, & si duo uel tres consenserint de aliqua re super terram, id quoq; coram se ratum fore: item omnia in Ecclesia ordine & decenter agi oportere, ac testetur scriptura, Paulum & Sylam perambulasse Syriam & Ciliciā, præcipientes custodire præcepta apostolorum & seniorum, nimirum in Cōcilio Hierosolymitano constituta. Act. 15. Deniq; contentiosos, nolentes obtemperare Ecclesiasticis cōstitutionibus, reiiciat Paulus: Si quis (inquit) uult cōtentiosus esse, nos talem consuetudinē non habemus, neq; Ecclesia Dei. 1. Corint. 11. Et laudet illic Apostolus (ubi de huiusmodi Ecclesiasticis ordinibus agit) Corinthios, quod per omnia ipsius memores fuerint, & præcepta sua (sicut tradidit eis) tenerent. Et concludat caput hisce uerbis: Cætera (inquit) cum uenero disponam. Ex re fore arbitrabitur aliquot quoq; uetustissimos canones, & Cōciliorū decreta huc adferre: præsertim cū Bucerus ipse in suis libellis passim uindictet ueterę canonum authoritatē, ut merito stet illis canonibus, q̄s ipse ex apostolica traditione dimanasse alicubi fatetur. Iuxta uerbū Domini: Ex ore tuo te iudico. &c. Et, Ex uerbis tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis condemnaberis, &c.

Initio Bucerus in libello quem inscripsit Abusuum Ecclesiasticorum, ipse tradit, ueteres canones ad apostolicā regulam requirere, ut nemo in sacrum ministerium assumatur, nisi probatus testimonio & assensu Cleri & plebis. Requiritur item ordinationē eius, qui Episcopi officio fungi uelit, subscriptionē Clericorū honoratorum testimonium, Ordinis cōsensum & plebis. Et ait Leonē testari hæc sic obseruari, ab ijs qui patrum regulas norunt, & apostolicę autoritatis normam sequunt. Simile est quod ex Gregorio adfert: proindeq; grauē abusum esse iudicat, Si quis inuitis & nō petentibus detur. Et nullā rationem pati, ut inter ministros habeantur, qui nec a Clericis sint electi, nec a plebibus expetiti.

Paulo post in titulo de Examine, Ad ministerium ullum admitti uetat, nisi examinatione præcedente: quæ fieri debeat coram tota ecclesia, ut quicumq; aliquid contra designatum habeat, id proferat. Et huc citat canonē 9 Cōciliij Niceni, & c. 51. Conciliij Carthag. Cyprianum quoq; in epist. 4. libri 1. quæ ipso teste scripturæ testimonijs præbat diuina autoritate descendere, ut minister plebe presente sub oīm oculis deligat, utq; dignus atq; idoneus publico iudicio cōprobetur.

SENTENTIA DELETORVM CIX.

Deniq; titulo sequēti de Ordinatione & Cōcilio Nicēno, Chalcedonenſi, Carthagenſi, & Sardiceñ. probat, neminem ad ministerium ordinandum eſſe, niſi qui poſt legitimam explorationem inuentus fuerit, nedum ad ministerium idoneus, ſed & plane inculpatus. Bucerus itaq; ſuæ ſeſe ſententiæ ſubiſciat, & patiatur legem quam ipſe fert.

Secundo ab Apoſtoliſ in hæc uſq; tempora nunquã permiſſum fuit in ulla Eccleſia Græca uel Latina, iam ad Clerum prouectis matrimonio iungi, niſi tantum Lectoribus & Cantoribus, ut habet Canon Apoſtolorum 27. ſecundum ordinem ueteris translationis.

Iam ſi Bucerus ſine iudicio & permiſſu Eccleſiæ diuerſum morem introducere uult, audiet ex Paulo: Nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei. 1. Corint. 11.

Tertio, Canon Apoſtolorū 13. decernit, Vt ſi quis Clericus a cōmuniōe ſegregatus, ſeu nondum in communionem receptus, ad aliã profectus ciuitatem, ſine commēdatitijs literis ſui Episcopi receptus fuerit, tum tam eum qui recipit, q̄ qui recipitur, communionem priuādos eſſe.

Quarto, Can. Apoſtolorum: 33. cauetur, Vt ſi quis presbyter ab Episcopo ſuo ſegregatus fuerit, hunc non licere ab alio recipi. cui ſubſcribit Nice. ca. 5. & Anihioch. c. 6.

Quinto, Canone Apoſtolorū 14. uetatur, ne quis propria parochia derelicta, alienā inſiliat aut inuadat, licet cogatur a pluribus, niſi maxima utilitate exigente: ac ut tum quidē hoc nō pertinet a ſemetipſo, ſed demum multorum Episcoporum iudicio & exhortatiōe maxima. Deinde capit. 15. cauetur, Vt ſi quis presbyter aut quibet de numero Clericorum, relinquens propriam parochiam pergat ad alienam, & omnino demigrans p̄ter uoluntatē ſui Episcopi in aliena parochia cōmore, t̄ hūc porro in ministerio publico Eccleſiæ nō eſſe ſuſtinēdū, utpote iniquitatis reū. Et huic Canoni ſubſcribit Cōciliū Nice. c. 16. Deniq; Canon Apoſtolorū 16. Episcopū (ad quē talis acceſſerit) & p̄ nihilo hoc reputantē, ueluti peruerſi ordinis magiſtrū cōmuniōe priuari iubet. Et Cōcilio Chalcedonenſi. c. 5. & 10. magno ſerio prohibent Clerici trāsmigrare de ciuitate ad ciuitatē, & Cano. 13. cauēt, nō oportere peregrinos Clericos ſine cōmendatitijs literis ſui p̄prii Episcopi miniſtrare. & c. 20. Eū q̄ alienū clericū ſuſcipit, a cōmuniōe ſuſpēdi oportere. Deniq; c. 23. remittēdos eſſe alienos clericos, q̄ ſi inuitos, eo unde uenerūt, ne p̄turbatiōes trāquillitati Eccleſiaſticę inferāt, & diuerſorū domos corrūpant.

Sexto, Canone Apoſtolorū xxxiii. iterum cauetur, ne ullus peregrinorū presbyterorum ſine commēdatitijs ſuſcipiat epiſtoliſ: Et ſi eas obtulerint attentius diſcuti oportere, nec prius ſuſcipi tales quā inuenti fuerint p̄dicatores pietatis: ſin minus, excludendos a cōmuniōe & uiuēdi cōſuetudine. Cui ſubſcribit ca. vii. Cōciliū Antiochi.

Septimo,

1090618

DE VOCATIONE MARTINI BUCERI.

Septimo, can. xvi. Cōcilij Chalcedoneñ. Diaconiffam q̄ se ministro Ecclesiæ cōtradidit, & postea nuptijs tradiderit, inferentē iniuriā gratiæ Dei, anathema esse, cum eo q̄ eidem copulatur, declarat, Et can. seq. continetur, Virginem quę se Domino consecrauit, similiter & monachum, non licere nuptialia iura contrahere, quod si hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicandos.

Octauo, qui citra sui episcopi cōsensum seculariū magistratuū familiaritate, aut fauore & impressione populari Ecclesiæ ministeriū sibi usurpat, is se om̄i deinceps ministerio indignum & minus idoneum reddit: ut cōprobat Canon Apostolorum xxxi. & xxxij. quibus subscribit Concilium Antioch. C. 5. Iam Bucerus contra sui episcopi uoluntatē impressione seculari Argentinæ Cathedrā occupauit.

Nono, si habenda est ratio iudicij p̄ Pontificem & Cæsarē promulgati, uetat Canon Apostolorū xlv. haberi cōmunionem etiam orationis cum Bucero. Possent huc sexcēti alij Canones adferri, q̄ Bucero ministeriū adimunt, sed nō est operæpretium uisum: sufficit & iure diuino & humano cōstare, neminem perducendū esse ad Clerum, nisi si sciente & cōsentiente Clero & populo, præuio iudicio. Et si designatus alicuius inhabilitatis in simuletur, tātis per differendam esse ministerij functionē, donec publico iudicio absoluat. Et certe ordo ualde p̄posterus fuerit, quē prius admouere ministerio; & demū postea cognoscere uelle, num admotus sit idoneus. Quoniā uero intelligimus Reuerendiss. dñm nostrum uelle ordines suę dioceseos ob hanc causam cōuocare, & illic Buceri sistere, ut q̄ uelint cum eo differere possint. Existimamus nos, neq; Capitulo Ecclesiæ maioris, neq; ulli Theologo aut Clerico, aut etiā Laico licere cū Bucero publice, p̄sertim corā Laicis, in causa Religionis cōgredi, seu ullā disputationem cum eo suscipere. Vetat em̄ nos Paulus uerbis cōtendere cū peruicibus, q̄d ad nihil hoc conmodet, nisi ad subuersionem audientiū. Et Canonice simul & Ciuiles sanctiones districte p̄hibent, ne publice corā Laicis tractet̄ aut disputetur de fide uel religione, q̄d ex hoc p̄fidia & tumultus occasio oriatur: q̄ & pronunciant eū iniuriā facere Reuerendissimis synodis, q̄ semel iudicata & recte deposita reuoluerent, & publice disputare contenderit, magnis pœnis cōtempторibus huius Canonice legis subdendis. Præterea, cum res Religionis, consentiente etiā Reuerendiss. dño nostro suspensa sit, ad Cōcilium, aut saltē ad instans Comitium, nō licebit quicq̄ interea nouare aut attemptare, id q̄d & recessus Ratisponen̄. anno xli. pmulgatus diserte p̄hibet.

Si tractandū est, tractare in Ecclesia dicitur. Si conferendum de fide, sacerdotū debet esse ista collatio. Dum uolūt quidam intra Palatiū de fide iudicare, id egerunt, ut circumscriptionibus illa synœra Episcoporū iudicia de fide, mutarentur. Ambrosius episcopus 32. ad Valent. & 33 ad Marcellinam sermone. lib. 5. Vide Acta Concilij Chalced. & l. Memo Clericus, de sum. Trinitate & si. Catbol.

Hoc scriptū est Reuerendissimo, uolenti ex uerbo Dei edoceri, sibi non licuisse Buceri ministerio Ecclesiæ, præficere, a Capitulo suo, Sabbato, tertia Februarij, anno 1543. cum literis supplicibus transmissum.

